PUŞKİN

DUBROVSKİ

ENGIN YAYINCILIK

Türkçesi: Hasan Âli Edîz

PUŞKİN DUBROVSKİ

DUBROVSKİ

ENGİN
YAYINCILIK

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ

Birinci Baskı: Ocak 1990
Dizgi: Engin Yayıncılık
Baskı: Gözlem Matbaacılık

PUŞKİN

DUBROVSKİ

Türkçesi: Hasan Âli Ediz

ENGİN
YAYINCILIK

Tiyatro Cad. Aydın Saray İşhanı No:117 - 118 Beyazıt / İSTANBUL
Tel : 511 79 38 - 511 79 39

İÇİNDEKİLER

Biyelkin'in Hikayeleri 7
Yayınlayanın Notu 9
Düello 15
Kar Fırtınası 32
Tabutçu 49
Menzil Müfettişi 59
Köylü Küçük Bayan 75
Maça Kızı 103
Mısır Geceleri 145
Dubrovski 165

BİYELKİN'İN HİKAYELERİ

YAYINLAYANIN NOTU

Bayan. Prostakova:
- Efendime söyleyim,
o daha küçüklüğünden beri
hikâye severdi.
Skotinin:
- Mitrofan, bana
benzemiş.

« Anasının Kuzusu.»

Bu sefer halka sunduğumuz İ. P. Biyelkin'in hikâyelerini yayınlamak işine girişirken, merhum yazarının hayatını kısa da olsa bunlara eklemeyi, dolayısıyla da, ülke edebiyat severlerinin haklı merakını kısmen olsun gidermeyi arzuladık. Bunun için de ilkin İvan Petroviç Biyelkin'in en yakın akrabası ve mirasçısı Marya Alekseyevna Trafilina'ya baş vurduk. Ama ne yazık ki bu bayan bize Biyelkin hakkında hiçbir bilgi veremedi. Çünkü Trafilina, merhumu hiç de tanımıyormuş. Bayan bize İvan Petroviç'in eski arkadaşlarından bir zata başvurmamızı salık verdi. Biz bu öğüdü tuttuk, mektubumuza da şu aşağıdaki karşılığı aldık. Biz bu karşılığı soylu bir düşünce tarzının, duygulu bir dostluğun değerli bir anısı, sonra da oldukça yeter biyografik bir bilgi olarak hiç değiştirmeden, hiçbir not eklemeden basıyoruz:

"Benim lütufkar efendim,

Bu ayın on beşinde yazıp eski yakın arkadaşım ve çiftlik komşum İvan Petroviç Biyelkin'in ölüm ve doğum zamanı, memurluğu, aile durumu, işi, ahlakı ve alışkınlıkları üzerine geniş bilgi edinmek isteğini gösterdiğiniz çok saygı değer mektubunuzu bu ayın 23'ünde aldım. İsteğinizi büyük bir sevinçle yerine getiriyor ve onunla konuşmalarımdan hatırımda ne kalmışsa, hepsini gönderiyorum, lütufkar efendim.

İvan Petroviç Biyelkin, 1798 yılında Gorühino köyünde soylu ve namuslu bir aileden dünyaya geldi.Merhum babası önyüzbaşı Piyotr İvanoviç Biyelkin, Trafilina ailesinden Pelageye Gavrilovna adlı bir kızla evlendi. Piyotr İvanoviç zengin olmakla birlikte, alçakgönüllü ve ev idaresine aklı eren bir adamdı. Oğulları ilk öğrenimini köy papazından yaptı. Okuma ve Rus Edebiyatıyla uğraşma merakını, galiba, bu sayın zata borçluydu. 1815 yılında piyade nişancı alayında (numarasını anımsamıyorum) askerlik hizmetine girdi. 1823 yılına kadar bu alayda kaldı. Hemen hemen aynı zamana rastlıyan anasıyla babasının ölümü, onu, istifasını vererek Gorihino köyündeki çiftliğe gitmeye zorladı.

Çiftliğin idaresini eline alan İvan Petroviç, deneyimsizliği ve yufka yürekliliği yüzünden, kısa zamanda çiftlik işlerini savsakladı ve merhum babası tarafından kurulan sıkı disiplini gevşetti. Köylülerin (alıştıkları üzere) kendisinden hoşnut olmadıkları, ödevini bilen becerikli muhtarı değiştirerek köyün idaresini hikâye anlatmak sanatıyla güvenini kazanmış olan ihtiyar kâhya kadına verdi. Bu aptal kocakarı hiçbir zaman yirmi beş rublelik bir banknotu elli rublelik bir banknottan ayırdetmesini bilmezdi. Köylüler herkesle senli benli olan bu kadınlardan korkmuyorlardı. Köylülerin seçti-

ği muhtar, hilekarlığı da elden bırakmayarak kendilerine öylesine göz yumuyordu ki, İvan Petroviç,angarya çalışma usulünü kaldırarak yerine çok ehven, senelik bir vergi koymak zorunda kaldı. Ama bu kez de köylüler onun bu yumuşaklığından yararlanarak birinci yıl kendileri için özel bir kolaylık gösterilmesini istediler. İkinci yıl ise, verginin üçte ikisinden çoğunu ceviz, kırmızı yaban mersini ve buna benzer şeylerle ödediler. Bu halinde bile vergiyi zamanında ödemiyorlardı.

İvan Petroviç'in merhum babasının dostu olmam dolayısıyla oğluna da öğütlerimi önermeyi bir borç saydım ve İvan Petroviç'in umursamazlığı yüzünden bozulan eski düzeni kurmağa bir çok seferler kalkıştım. Bu amaçla kendisine gittiğim bir gün çiftlik defterini istedim. Hileci muhtarı çağırttım ve İvan Petroviç'in yanında defterleri incelemeye koyuldum. Genç çiftlik sahibi ilkin büyük bir gayret ve dikkatle beni izledi. Ama hesaplara göre son iki yıl içinde köylü sayısı arttığı halde kümes hayvanlarıyla davar sayısının kasıtlı olarak azaldığı anlaşılınca İvan Petroviç bu ilk bilgileri yeter buldu ve bundan sonra artık beni dinlemez oldu. Araştırmalarım ve sıkıcı sorgularım sonucunda tam hileci muhtarı fena halde şaşırtığım ve ağzını açamaz hale getirdiğim bir sırada, derin derin horlamakta olduğunu üzülerek işittim. O zamandan beri de onun çiftlik işlerine karışamaz oldum. Onu (kendisinin de yaptığı gibi) Tanrı'ya havale ettim.

Bu olay aramızdaki dostluğu zerre kadar bozmadı. Çünkü İvan Petroviç'in, genç soylularımıza özgü yıkıcı ihmalciliği ve yumuşaklığına acırken, onu candan seviyordum. Hem böylesine sessiz, böylesine namuslu bir insanı sevmemek elde değildi. İvan Petroviç de kendi payına benim yaşıma saygı gösteriyor ve bana candan bağlı bulunuyordu. Görenek, düşünce tarzı ve ahlak bakımından birbirimize pek az benze-

diğimiz halde basit konuşmama değer vererek, ölümüne kadar hemen hemen her gün benimle görüştü.

İvan Petroviç çok sakin bir yaşayış sürüyor, her çeşit aşırılıklardan kaçınıyordu. Onu sarhoş görmek hiçbir zaman kısmet olmadı (bu olay bizim taraflar için işitilmemiş bir mucize gibi sayılabilir). Kadınlara fazlasıyla düşkündü. Ama onda gerçek bir kız utangaçlığı vardı.(*)

İvan Petroviç, mektubunuzda sözünü ettiğiniz hikâyelerden başka, kısmen bende bulunan, kısmen de kâhya kadının çeşitli ev işlerinde kullandığı birçok el yazıları bırakmıştı. Böylece kâhya kadının oturduğu dairenin bütün pencereleri İvan Petroviç'in bitirmediği romanın birinci bölümüyle kaplanmıştı. Yukarıda adı geçen hikâyeler galiba onun ilk kalem denemeleriydi. İvan Petroviç'in anlattığına göre bu hikayeler genel olarak doğrudur ve yazarı tarafından çeşitli kimselerden naklen yazılmışlardır. (**) Bununla birlikte bunların içinde geçen adlar İvan Petroviç tarafından uydurulmuştur. Köy ve kasaba adlarına gelince bunlar da bizim tarafın adlarından alınmadır. Nitekim benim köyün adı da bir yerlerde geçer. Bu hiç de kötü bir niyetle yapılmamıştır. Bunun biricik nedeni düşgücü yetersizliğidir.

İvan Petroviç, 1828 yılı sonbaharında hummaya çeviren bir soğuk algınlığından hastalandı. Özellikle kökleşmiş nasır ve buna benzer hastalıkların tedavisinde çok usta bir adam olan bizim bölge doktorunun uyanık çabasına karşın öldü. Tam otuzunda iken gözlerini, kollarımın arasında, hayata kapadı.

(*) Lüzumsuz sayarak buraya koymadığımız bir fıkra vardır; ama bu fıkranın İvan Petroviç Biyelkin'in anısını kirletecek nitelikte olmadığını okurlarımıza temin edebiliriz. (Puşkin'nin notu).

(**)Gerçekten de Biyelkin'in el yazılarında her hikâyenin üstünde yazarın kendi yazısıyla (rütbe veye ünvanı, soyadıyla adının ilk harfleri gösterilmek

Merhum, akrabalarına yakın bir yere, Gorühino köyünün kilisesine gömüldü. İvan Petroviç'in boyu orta, saçları kumral, gözleri kurşuni, burnu çekme, yüzü beyaz ve zayıfçaydı.

İşte muhterem efendim, merhum komşumun ve dostumun yaşayışına, işine, ahlakına ve görünüşüne ait bütün anımsayabildiğim şeyler bunlardır. Ama bu mektubumu şu veya bu türlü kullanmak gereğini duyarsanız adımı ortaya atmamamızı özellikle rica ederim. Gerçi ben yazarlara büyük bir saygı besler, onları çok severim ama, bu ünvanı benimsememin gereksiz, hele bu yaşta,uygunsuz olduğuna inanıyorum. İçten saygılarımla..."

16 Kasım 1830 yılı

Nenaradovo köyü

Yazarımızın sayın arkadaşının isteğine saygı göstermeyi bir görev sayarak bize lütfettiği bilgiden ötürü kendisine derin teşekkürlerimizi sunar, halkın, bu bilginin içtenlik ve doğruluğunu takdir edeceklerini umarız.

A.P.

---

suretiyle) falan ve filan kimseden dinledim kaydı vardır. Meraklı araştırıcılar için yazıyorum. "Menzil Müfettişi" hikâyesi ona fahrî müşavirlerden G. G. N. tarafından; "Düello" hikâyesi yarbay İ. L. P.tarafından; "Tabutçu" hikâyesi tezgahtar B. V. tarafından, "Kar Fırtınası" ve "Köylü bir Küçük Bayan" hikâyeleri K. İ. T. tarafından anlatılmışlardır (Puşkin'in notu).

DÜELLO

Birbirimize ateş ederdik.
Baratinskiy Düello kuralı gereğince
onu öldürmeye ahdetmiş tim. (Ona ateş etmek sırası da bendeydi.)
«Açık hava karargâhında, bir akşam»(*)

I

*** kasabacığında bulunuyorduk. Bir birlik subayının yaşayışı bilinen şey. Sabahları eğitim ve binicilik; öğle yemeklerini alay komutanında ya da Yahudi meyhanesinde yemek; akşamları punç ve iskambil. *** de, ne kapıları bize açık bir ev, ne de bir nişanlımız vardı. Birbirimizde toplanır ve üniformalarımızdan başka hiçbir şey göremezdik.

Asker olmadığı halde toplantılarımıza katılan bir kişi vardı. Bu, 35 yaşlarında kadardı, bunun için de kendisine ihtiyar bir adam gözüyle bakıyorduk. Hayat deneyimi ona, bizim yanımızda birçok üstünlükler sağlıyordu. Üstelik de suratının asıklığı, tabiatının sertliği, dokunaklı dili, genç beyinlerimiz üzerinde çok güçlü bir etki yapıyordu.

Hayatı bir esrar perdesiyle örtülüydi. Rus'a benzediği

(*) A.Marlinskiy'nin bir hikâyesidir.

halde bir yabancı ad taşıyordu. Bir zamanlar süvari birliklerinde, hatta başarı ile, hizmet etmişti. İstifa edip ordudan ayrılmasının, hem yoksul hem de zevk ve eğlenceye düşkün bir yaşayış sürdüğü bu zavallı kasabacığa yerleşmesinin nedenlerini kimse bilmiyordu. Sırtında siyah eski bir ceketle daima yaya yürürdü. Sofrası alayımızın bütün subaylarına açıktı. Gerçi eski bir erin pişirdiği yemekleri, iki, nihayet üç kabı geçmezdi, ama buna karşılık şampanya su gibi akardı. Ne malî durumunu ne de gelirini bilen vardı. Zaten kimse de bunu kendisinden sormak cesaratini gösteremezdi. Bir bölümü roman, büyük bir bölümü de askerlikle ilgili olan bir hayli kitabı vardı. Bunları, okumak için seve seve şuna buna verir, bir daha da geri istemezdi. Buna karşılık, okumak üzere aldığı kitapları hiçbir zaman sahibine geri vermezdi. Başlıca idmanı tabanca atışlarıydı. Odasının duvarları, kurşunlardan dökülmüş, arı peteği gibi hep delik deşik olmuştu. Oturmakta olduğu gösterişsiz toprak evin biricik süsü, zengin bir tabanca koleksiyonuydı. Atıcılıkta çok ustaydı. O kadar ki, birinin şapkasının üzerindeki armudu tabanca kurşunuyla düşürmeye kalkışsa, alayımızda kimse başını ona teslim etmekte duraksamazdı.

Aramızda sık sık düellodan konuşulurdu. Silvio (ona bu adı takacağım) hiçbir zaman bu konuşmalara katılmazdı. Düello edip etmediği sorulduğu zaman, kısaca evet cevabını verir, ama ayrıntıya girişmezdi. Böyle sorulardan hoşlanmadığı açıkça görülüyordu. Vicdanında, korkunç ustalığına kurban giden bir mutsuzun anısını taşıdığına inanıyorduk. Onda, korkaklığa benzer en küçük şeyden kuşku etmek aklımızdan geçmezdi. Öyle insanlar var ki, yalnız dış görünüşleri bile böyle bir kuşkuyu üzerlerinden atmaya yeter. Ama beklenilmedik bir olay hepimizi şaşırttı.

Bir gün bizimkilerden on kadar subay arkadaş, Sil-

vio'da öğle yemeği yiyorduk. Her zamanki gibi, yani pek çok içildi. Yemekten sonra ev sahibini oyunda kasa olması için kandırmaya çalıştık. Uzun bir süre kabul etmedi, çünkü hemen hemen hiç oyun oynamazdı. Nihayet kâğıtları getirmelerini emretti. Masaya elli çervonets koydu ve kâğıt vermeye başladı. Biz çevresini aldık, oyun başladı.

Oyun sırasında kesin olarak konuşmamak, hiçbir zaman tartışmamak ve açıklamalara girişmemek Silvio'nun adetiydi. Eğer hesap tutan bir yanlışlık yapsa, hemen ya farkını verir ya da fazlasını kaydederdi. Biz bunu biliyor ve istediği gibi davranmasına engel olmuyorduk. Ama aramızda, alayımıza yeni nakledilen bir subay vardı. Bu zat, oyun arasında dalgınlıkla 25 ruble fazla kaybetti. Silvio tebeşiri aldı ve alıştığı üzere hesabı düzeltti.

Subay, onun yanıldığını sanarak açıklamalara girişti. Silvio konuşmaksızın kâğıt vermeye devam etti. Soğukkanlılığını kaybeden subay silgiyi aldı ve kendisine, fazladan yazılmış gibi görünenleri sildi. Silvio tebeşiri aldı, silinenleri yeniden yazdı. Şarapla, oyunla ve arkadaşlarının attığı kahkahalarla sinirleri bozulan subay, kendini fena halde hakarete uğramış saydı ve şiddetli bir öfke ile masanın üzerindeki bakır şamdanı yakalayınca Silvio'nun başına fırlattı. Silvio kenara çekilerek kendini zorlukla bu darbeden koruyabildi. Hepimiz şaşırmıştık. Silvio ayağa kalktı. Öfkesinden kireç gibi olmuştu. Gözlerinden ateşler saçarak:

- Efendim, dedi, lütfen buradan çekip gidiniz ve bu olayın evimde geçtiğine Tanrıya şükrediniz.

İşin nereye varacağından hiç birimizin kuşkusu yoktu. Yeni arkadaşımızı daha şimdiden öldürülmüş sayıyorduk. Subay, ettiği hakarete, kasadarın istediği biçimde yanıt vermeye hazır olduğunu söyliyerek dışarı çıktı. Oyun birkaç dakika daha sürdüyse de, ev sahibinin oyun oynıyacak bir du-

rumda olmadığını hissettiğimiz için birer birer kalktık ve yakında boşalacak yerden söz ederek evlerimize dağıldık.

Ertesi gün manejde, zavallı teğmenin hâlâ yaşayıp yaşamadığını soruştururken kendisi aramıza karışıverdi. Aynı soruyu ona da sorduk Silvio'dan henüz hiçbir haber almadığını söyledi. Bu durum tuhafımıza gitti. Silvio'ya gittik. Onu avluda kapıya iliştirilmiş bir birliye, birbiri üzerine kurşunları yapıştırırken bulduk. Geceki olaydan hiç söz etmeden bizi her zamanki gibi kabul etti. Aradan üç gün geçti, teğmen hâlâ sağdı. Hayretler içinde, nasıl olup da Silvio'nun düello etmediğini soruyorduk. Silvio düello etmedi. Sudan bir özürle yetinerek barıştı.

Bu olay onu gençlerin gözünden çok düşürdü. Genel olarak, cesarette insanlık meziyetlerinin en yükseğini ve mümkün olan bütün kusurların mazeretini gören gençlerin en az affedebilecekleri şey cesaretsizlikti. Ama, yavaş yavaş her şey unutuldu ve Silvio yeniden nüfuzunu kazandı.

Ona eskisi kadar yakınlık göstermeyen yalnız ben vardım. Yaradılışta hayalci bir kafam olduğu için, hayatı bir bilmece olan ve üzerimde, esrarlı bir romanın kişisi etkisi bırakan bu adama herkesten önce, herkesten çok ben bağlanmıştım. O da beni severdi. Hiç olmasa yalnız benimle görüştüğü zamanlar o her zamanki sert konuşmasını bırakır, içten ve keyifli keyifli çeşitli konulardan söz ederdi. Ama o uğursuz geceden sonra, namusunun lekelendiği ve doğrudan doğruya kendi isteği ile temizlemeye yanaşmadığı düşüncesi kafamdan bir türlü çıkmıyor ve ona eskisi gibi davranmama engel oluyordu, adeta ona bakmaya utanıyordum.

Silvio bunu fark etmeyecek, nedenini anlamayacak kadar aptal ve toy bir adam değildi. Görünüşe göre bu durum onu üzüyordu. Bir iki sefer bana açıklamalarda bulunmak isteğini gösterdi. Ama ben ona bu olanağı vermedim. Sil-

vio'da benden uzaklaştı. O zamandan beri ancak arkadaşlarımın yanında onunla konuşuyordum. Eski samimi görüşmelerimiz sona ermişti.

Başkentlerin dalgın halkı, köy ve kasabalarda oturanların çok iyi duydukları bazı izlenimlerden, örneğin posta günlerini beklemek gibi izlenimlerden tümüyle habersizdirler: salı ve cuma günleri bizim alayın yazıcı odası subaylarla dolardı. Kimi para, kimi mektup, kimi de gazete beklerdi. Alışıldığı üzere zarflar hemen oracıkta açılır, havadisler birbirine verilir, kalem odası çok canlı bir görünüş alırdı. Silvio bizim alay aracılığıyla mektuplarını alır, genel olarak o da aramızda bulunurdu. Bir gün kendisine bir mektup verdiler. Büyük bir sabırsızlıkla zarfı yırttı. Mektubu okurken gözleri parlıyordu. Subaylar kendi mektuplarına daldıkları için hiçbir şey fark etmediler. Silvio onlara dönerek:

- Baylar, dedi, durum hemen buradan ayrılmamı gerektiriyor. Bu gece gidiyorum. Son kez benimle öğle yemeği yemeniz için ricamı reddetmeyeceğinizi umarım. Bana dönerek sözlerine devam etti: Sizi de beklerim...Mutlaka beklerim.

Bu sözleri söyledikten sonra hemen çıkıp gitti. Biz de, Silvio'da buluşmak üzere evlerimize dağıldık.

Kararlaştırılan saatte Silvio'nun evine gittiğim zaman hemen hemen bütün alay subaylarını orada buldum. Silvio'nun bütün eşyası toplanmış, kurşun delikli çıplak duvarlardan başka hiçbir şey kalmamıştı. Masanın başına geçip oturduk. Ev sahibi neşeliydi. Çok geçmeden onun bu neşesi herkese yayıldı. Dakika başına şişeler patlıyor, kadehler köpükleniyor ve biz bütün yüreğimizle giden arkadaşımıza hayırlı seyahatler, mutluluklar diliyorduk. Akşamın geç vaktinde sofradan kalktık. Şapkalarımızı giydik. Silvio herkesle vedalaştıktan sonra tam çıkmak üzere bulunduğum bir sırada, beni elimden tutarak durdurdu, yavaşça:

- Sizinle biraz konuşmak isterim, dedi.

Ben kaldım. Konuklar gitti. İkimiz kaldık. Karşılıklı oturup sessizce pipolarımızı yaktık. Silvio, düşünceliydi. Az önceki neşesinden eser bile yoktu. Yüzünün koyu sarılığı, parıldıyan gözleri, ağzından çıkan koyu duman dalgaları ona gerçek bir şeytan görünüşü vermişti. Aradan birkaç dakika geçtikten sonra Silvio sessizliği bozarak:

- Belki de bir daha birbirimizi hiç görmeyeceğiz, dedi. Ayrılmadan önce size biraz açıklamalarda bulunmak isterim. Başkalarının düşüncesine çok az önem verdiğimin farkındasınız. Ama ben sizi sever ve anlarım: üzerinizde yanlış bir izlenim bırakmak, için acı bir şey olacaktı.

Durdu. Biten piposunu doldurmağa koyuldu. Ben gözlerimi yere dikmiş susuyordum. Silvio sözüne devam ederek:

- O sarhoş zirzoptan, R...dan özür dilemeyişim tuhafınıza gitmiştir.Kabul etmelisiniz ki, silah çekmek hakkı bende olduğu sürece onun hayatı benim elimdeydi. Benim hayatım ise hemen hemen tehlikeden uzaktı. Gösterdiğim soğukkanlılığı, pekâlâ yüksek kalbliliğime verebilirdim. Ama yalan söylemek istemem. Kendi hayatımı en küçük bir tehlikeye koymadan R...yi cezalandırabilseydim, onu hiçbir zaman bağışlamazdım.

Hayretle Silvio'nun yüzüne baktım. Böyle bir itiraf beni gerçekten şaşırtmıştı. Silvio sözlerine devam etti.

- Dediğim gibi: kendimi ölüm tehlikesine düşürmeye hakkım yok. Altı yıl önce bir tokat yemiştim. Düşmanım hâlâ sağdır.

Merakım iyice kamçılanmıştı:

-Onunla düello etmediniz mı? diye sordum. Yoksa olaylar mı sizi birbirinizden ayırdı?

Silvio:

- Onunla düello ettim, dedi. Düellomuzun anısı da işte...

Silvio ayağa kalktı, mukavva bir kutudan sırma püsküllü ve sırma şeritli (Fransızların bonnet de police dedikleri) kırmızı bir şapka çıkardı ve başına geçirdi. Alnın 4-5 santim yukarısında bir kurşun deliği görülüyordu. Silvio sözüne devam ederek:

- *** Süvari alayında hizmet ettiğimi bilirsiniz. Karakterim sizce bilinmektedir. Her şeyde üstün olmaya çalıştım. Gençliğimden beri bu bende bir tutku halindedir. Zamanımızda haşarılık moda idi. Bense ordunun en haşarı bir subayıydım. Sarhoşluklarımızla övünürdük. Denis Davidov'un şiirlerinde adı geçen ünlü Burtsev'i içkide bastırmıştım

Alayımızda düellolar hiç eksik olmazdı. Ben bu düellolara ya tanık olarak, ya da düello edenlerden biri olarak katılırdım. Arkadaşlarım bana taparlardı. Boyuna değişen alay komutanlarım ise bana, kaçınılmaz bir bela gözüyle bakarlardı.

Sessizce (ya da gürültülü olarak) ünümün keyfini sürerken alayımıza zengin, tanınmış bir aileden – adını söylemek istemiyorum – bir genç tayin edildi. Böylesine talihli bir adama ömrümde raslamamıştım.Düşününüz bir kere: gençlik, zekâ, güzellik, çılgın bir neşe, delice bir cesaret, tanınmış bir ad ve hiçbir havale ile gelmeyen, hesabını bile bilmediği bir para... Bu adamın aramızda nasıl bir etki yapacağını artık siz düşünün.

Papuçlarım dama atılmıştı. Ünümün çekiciliğine kapılan bu genç, dostluğumu kazanmak istedi. Ama ben ona karşı soğuk davrandım. Hiç aldırış etmeyerek o da benden uzaklaştı. Ben ondan nefret ediyordum. Alayda ve kadınlar arasında kazandığı başarılar beni fena halde umutsuzluğa

düşürüyordu. Onunla kavga etmek için bahaneler aramağa başladım. Alaylarıma daima benimkilerden daha beklenmedik, daha keskin görünen ve kuşkusuz ölçülmeyecek kadar daha neşeli olan alaylarla karşılık veriyordu. O şakalaşıyor bense kinleniyordum. Nihayet bir seferinde Polanyalı bir derebeyinin balosunda bütün kadınların, özellikle benimle ilişkide olan ev sahibi kadının onunla ilgilendiğini görünce kulağına eğilerek kaba birkaç söz söyledim. Fena halde öfkelendi ve suratıma bir tokat yapıştırdı. Hemen kılıçlarımızı çektik. Kadınlar düşüp düşüp bayılıyorlardı. Bizi ayırdılar. O gece döğüşmeye gittik.

Olay sabaha karşı oluyordu. Belirtilen yerde, üç tanığımla beraber duruyordum. Anlatılmaz bir sabırsızlık içinde düşmanımın gelmesine bekliyordum. Bahar güneşi doğdu, ortalık ısınmağa başladı.Onu uzaktan gördüm. Üniformasını giymiş kılıcını kuşanmış yanında bir tanığıyle, yaya yürüyordu. Ona doğru ilerledik. Kiraz dolu şapkasını elinde tutarak yaklaştı. Tanıklar aramızda oniki adımlık bir mesafe saydılar. Birinci olarak ben ateş edecektim.Ama beni kaplayan öfkeden öylesine heyecanlıydım ki isabet ettirebileceğime emin olamıyordum. Soğukkanlılığımı elde etmek için ilk ateş etmek hakkını ona verdim. Düşmanım buna razı olmadı. Kura çekmeye karar verdik. Birinci olarak ateş etmek hakkını, talihin daima güler yüz gösterdiği bu adam kazanmıştı. Nişan aldı ve kasketimi deldi. Şimdi sıra benimdi. Artık hayatı benim elimdeydi. Bütün dikkatimle ona bakıyor, hiç olmazsa küçüçük bir üzüntü gölgesi fark etmeye çalışıyordum. Şapkasının olgun kirazları seçerek ve çekirdeklerini ağzından ta ayaklarımın dibine kadar tükürerek, tabancamın karşısında duruyordu. Onun bu kayıtsızlığı beni deli etti. Hayata bu kadar az değer veren bir insanı hayattan yoksun etmenin ne yararı olabilir, diye düşündüm. O anda kafamda zalim bir düşünce doğdu. Tabancamı indirerek:

" Galiba şu anda ölecek bir halde değilsiniz," dedim. "Lütfen kahvaltınızı yapınız, size engel olmak istemem."

" Hayır, bana engel olmuyorsunuz," diye itiraz etti. "Buyurunuz ateş ediniz. Ama, yine siz bilirsiniz. İlk ateş etmek hakkı daima sizindir. Ben her zaman emrinize amadeyim."

Tanıklara döndüm ve o gün için ateş etmek niyetinde olmadığımı söyledim. Düellomuz böylece sona erdi.

İstifa ettim ve gördüğünüz üzere bu yere yerleştim. O zamandan beri hiçbir gün geçmedi ki intikam düşünmemiş olayım. İşte şimdi sıra bana geldi.

Silvio o sabah aldığı mektubu cebinden çıkardı ve okumak üzere bana verdi. Moskova'dan biri (galiba işlerini izleyen adam olsa gerek) bilinen kişinin genç ve çok güzel bir kızla evleneceğini yazıyordu. Silvio:

- Bu bilinen kişinin kim olduğunu tahmin edersiniz. Moskova'ya gidiyorum. Bakalım, bir tarihte kiraz yerken beklediği ölümü, evlenmek üzere olduğu şu sırada aynı kayıtsızlıkla karşılıyacak mı?

Silvio bu sözleri söyledikten sonra ayağa kalktı, kasketini yere fırlatarak, kafesteki bir kaplan gibi odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Onu sessizce dinlemiştim. Garip, birbirleriyle çelişen bir takım duyguların etkisi altında heyecanlanıyordum.

İçeri giren hizmetçi arabanın hazır olduğunu haber verdi. Silvio kuvvetle elimi sıktı. Öpüştük. Birinde tabancaları, ötekisinde eşyası bulunan iki bavulun durduğu arabaya bindi. Bir daha vedalaştık, araba hareket etti.

II

Aradan birkaç yıl geçti. Ailevi bazı nedenler beni *** ilçesinin fakir bir köyünde yerleşmeye mecbur etti. Bir yandan ekip biçme işleriyle uğraşırken, için için eski gürültülü ve kaygusuz yaşayışımın özlemini çekmekten de kendimi alamıyordum. Bana hepsinden zor gelen şey, kış ve sonbahar gecelerini kesin bir yalnızlık içinde geçirmeye alışmaktı. Öğle yemeğine kadar muhtarla çene çalmak, işleri kontrol etmek ya da yeni yapıları dolaşmak suretiyle, nasıl olsa vakit geçiriyordum. Ama bir kez ortalık kararmaya başlayınca, ne yapacağımı katiyen bilmiyordum. Dolapların altında, ambarda bulduğum üç beş kitabı adeta ezberlemiştim. Kâhya kadın Kirilovna'nın aklında tutabildiği bütün masalları tekrar tekrar dinlemiştim. Köy kadınlarının şarkıları bana hüzün veriyordu. İçkiye baş vurayım dedim, içki benim başıma vurdu. Sonra, şunu da itiraf edeyim ki can sıkıntısı yüzünden içkiye vurmaktan, yani bizim ilçede eşlerine pek çok rasladığım tam içkicilere dönmekten de korktum. Sohbetlerinin büyük bir kısmı, öğürtü ve iç çekişlerle geçen iki üç sarhoştan başka yakın komşum da yoktu. Yalnızlık bunların arkadaşlığından daha iyiydi.

Evimden dört verst kadar uzakta, kontes B ***'ye ait zengin bir malikâne vardı. Ne varki malikânede yalnız kâhya oturuyordu. Kontes malikânesini yalnız bir kez, evlendiği yıl ziyaret etmiş ve topu topu bir ay kalmıştı. Bununla birlikte bu kabuğuna çekilmiş yaşayışının ikinci baharında, kontesin kocasıyle birlikte, yazı geçirmek üzere malikânesine gele-

ceğine dair ortada bir söylenti dolaşmaya başladı. Gerçekten de karı koca,haziran başında malikânelerine geldiler. Zengin bir komşusunun gelişi köyde oturanlar için önemli bir olay sayılır. Derebeyleri ve çiftlik halkı olaydan iki ay önce bunun dedikodusuna başlarlar ve olay bittikten üç yıl sonraya kadar bunun lafını ederler. Bana gelince, ne yalan söyleyeyim, genç ve çok güzel bir komşunun gelişi haberi, üzerimde büyük bir etki yaptı. Onu görmek için sabırsızlıktan çıldırıyordum. Gelişini izleyen ilk pazar günü, en yakın komşuları, en sadık bendeleri olarak kendimi sayın soylulara takdim etmek üzere öğleden sonra *** köyü'ne yollandım.

Bir uşak beni kontun çalışma odasına aldı, geldiğimi haber vermek üzere yanımdan ayrıldı. Kontun geniş çalışma odası son derece lüks eşyalarla doluydu.Duvarlar boyunca kitap dolu etajerler dizilmiş, bunların üzerine bronz büstler oturtulmuş, mermer şöminenin üzerine büyük bir ayna konmuştu. Döşemeler yeşil bir çuha ile kaplanmış ve halılarla örtülmüştü. Yoksul köşemde lüksü unuttuğum ve çoktandır başkalarının zenginliğini görmediğim için, bayağı ürktüm ve Kontun gelişini, taşradan gelmiş bir ricacı, bir bakanın gelişi nasıl beklerse öyle bir üzüntü ve heyecanla beklemeye başladım. Kapı açıldı, otuz iki yaşlarında olağanüstü güzel bir adam içeri girdi. Kont, dostça ve samimi bir eda ile yanıma yaklaştı. Heyecanımı tutmağa çalışarak kendimi tanıtmak istedim. O benden önce davrandı. Oturduk. Açık ve nazik sözleri, yabani utangaçlığımı pek çabuk giderdi. Doğal halime dönmek üzere iken, birdenbire kontes içeri girdi. Bu sefer eskisinden çok utanmaya başladım. Kadın gerçekten de fevkalade güzeldi. Kont beni ona tanıttı. Serbest görünmek istedim, ama kayıtsız bir eda takınmaya çalıştığım oranda şaşırıyordum. Kendimi toplamama ve bu yeni tanışıklığa alışmama fırsat vermek için aralarında konuşmaya ve bana iyi bir

komşu gibi teklifsiz davranmaya başladılar. Bu arada ben kitapları ve tabloları incelemeye koyularak odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladım. Resimden anlamam ama tablolardan biri dikkatimi çekti. Bu tablo, bir İsviçre manzarasını canlandırıyordu. Bu tabloda beni şaşırtan şey resim değil, ama üstüste oturtulmuş iki kurşun yeriydi. Konta dönerek:

- Ne mükemmel bir atış, dedim.

- Evet, olağanüstü bir atış, diye yanıt verdi. Siz iyi nişancı mısınız?

Konuşmamızın bildiğim bir konuya geçmesine sevinerek:

- Eh oldukça, dedim. Otuz adımda bir iskambil kâğıdına hatasızca isabet ettirebilirim. Tabii alıştığım bir tabanca olmak şartıyla...

Kontes büyük bir ilgi ile:

- Sahi mi? dedi. Ya sen dostum, sen de otuz adımda bir iskambil kâğıdını vurabilir misin?

Kont:

- Bir gün denemesini yaparız! dedi. Bir zamanlar ben de fena nişan almazdım. Ama işte dört yıl var ki elime tabanca almış değilim.

- Oo, şu halde, efendimizin yirmi adımdan bile iskambil kâğıdına isabet ettiremeyeceğine bahse girebilirim. Çünkü tabanca, her gün çalışma ister. Bunu tecrübe ile bilirim. Alayımızda en iyi atıcılardan biri sayılırdım. Bir aralık tabancamı onarım için gönderdiğimden, bir ay kadar elime almamıştım. Sonra ne olsa beğenirsiniz, efendimiz? Tekrar silahı elime alıp ilk ateş ettiğim zaman yirmi adımlık bir uzaklıktaki şişeye ancak dördüncü elde isabet ettirebildim. Alaycı, hazırcevap bir yüzbaşımız vardı. Bu halimi görünce Kar-

deş, dedi, senin elin bir türlü şişeye kalkmıyor. Hayır asalet-meap, insan çalışmayı elden bırakmamalıdır, yoksa eli ustalığını kaybediverir. Hayatta rastladığım en iyi atıcı, her gün yemekten önce en az üç sefer nişan alırdı. Bu, bir kadeh votka gibi, onda alışkanlık haline gelmişti.

Kont ve Kontes konuşmaya başladığıma sevinmişlerdi. Kont:

- Peki, bu adam nasıl nişan alırdı? diye sordu.

Efendimiz, örneğin, duvara bir sineğin konduğunu görse...ama siz gülüyorsunuz kontes, yemin ederim ki doğrudur. Evet, duvara bir sineğin konduğunu görse hemen: Kuzka, tabancamı, diye bağırır. Kuzka, hemen dolu tabancasını getirir, o tetiği çekti mi, sinek duvara yapışırdı.

Kont:

- Bu gerçekten şaşılacak bir şey, dedi. Bu kişinin adı neydi?

- Silvio, efendimiz.

Kont yerinden sıçrayarak:

- Silvio mu? diye bağırdı. Siz Silvio'yu tanır mıydınız?

- Tanımaz olur muyum, efendimiz. Biz onunla dosttuk. Alayımızda ona bir kardeş gözüyle bakarlardı. Ama işte yıldır, ondan hiçbir haber alamıyorum. Demek ki, efendimiz de onu tanıyordunuz?

- Tanırdım, hem de çok iyi tanırdım. Size, çok garip bir olaydan hiç sözetmedi mi?

- Bir baloda bir çapkından yediği tokadı mı kastediyorsunuz, efendim?

- Bu çapkının ismini de size söylenmiş miydi?

- Hayır efendimiz, söylemedi.

Gerçeği anlamaya başlıyarak:

- Ah efendimiz, diye sözüme devam ettim, af buyurun...Bilmiyordum...Yoksa bu kişi siz olmayasınız?

Kont son derece heyecanlanmış bir eda ile:

- Ta kendisi, dedi. Şu kurşun yarası olan tablo da son karşılaşmamızın anısıdır.

Kontes:

-Aman sevgilim, dedi.Tanrı aşkına bundan söz etme. Dinlenmesi bile bana korku veriyor.

Kont itiraz ederek:

- Hayır, dedi, her şeyi anlatacağım. Arkadaşına nasıl hakaret ettiğimi biliyor. Şimdi de Silvio'nun nasıl intikam aldığını bilmelidir.

Kont koltuğunu bana yaklaştırdı. Ben de büyük bir merak ile şu anlattığım hikâyeyi dinlemeye koyuldum.

-Bundan beş yıl önce evlendim.**The honey moon**(*)ımın ilk günlerini burada, bu köyde geçirdim. Hayatımın en iyi dakikalarını bu eve borçlu olduğum gibi, en acı anılarımdan birini de bu eve borçluyum. Bir akşam karımla bir at gezintisine çıkmıştık. Karımın bindiği at nedense, huysuzluğa başladı. Karım korktu. Dizginleri bana vererek eve yaya döndü. Ben ondan önce eve dönmüştüm. Avluda bir yolcu arabası gördüm. Adamlarım, adını vermek istemeyen, sadece benimle işi olduğunu söyliyen birinin çalışma odamda beni beklediğini söylediler. Odaya girdim:

Alacakaranlıkta, üstü başı toztoprak içinde, sakalı bir karış uzamış bir adam gördüm. Şöminenin yanında duruyordu. Yüzünü tanımaya çalışarak yanına yaklaştım. Konuk titrek bir sesle:

" Galiba beni tanımadın Kont?" dedi.

(*) Aslında ingilizce yazılmıştır. "Balayı" demektir.

" Silvio," diye bağırdım ve ne yalan söyliyeyim bir anda saçlarımın diken diken olduğunu hissetim.

Silvio sözlerine devam ederek:

" Ta kendisi," dedi." Ateş etmek sırası benimdi. Ben de tabancamı boşaltmaya geldim. Nasıl hazır mısın?"

Tabancası yan cebinden görünüyordu. On iki adım saydım ve karım dönmeden ateş etmesini rica ederek köşeye durdum. O, ağır davranıyordu. Işık istedi, bir mum getirdiler. Kimsenin girmemesini tembih ederek kapıyı kilitledim ve ateş etmesini yeniden rica ettim. Tabancasını çıkardı ve nişan aldı. Saniyeleri sayıyor, karımı düşünüyordum. Korkunç bir dakika geçti. Silvio elini aşağıya indirdi:

" Ne yazık ki tabancam kiraz çekirdekleriyle dolu değil," dedi. "Kurşun ağırdır. Bana hep öyle geliyor ki bu yaptığımız bir düello değil, sadece adam öldürmektir. Eli silahsız bir adama nişan almaya alışık değilim. Yeni baştan başlıyalım. Kimin peşin ateş edeceğini kura ile kararlaştıralım.

Yavaş yavaş kendimi kaybediyordum. Galiba razı oluyordum. Nihayet tabancalarımızı bir kez doldurduk ve iki kâğıdı büktük. Silvio bu kâğıtları bir zamanlar benim kurşunla deldiğim şapkanın içine koydu. Bu sefer de birinci numarayı ben çektim. Silvio, hiç unutmayacağım alaycı bir eda ile:

" Şeytan gibi şanslısın kont," dedi.

Nasıl oldu, beni bu işe ne zorladı bilmiyorum, ama işte ateş ettim ve şu tabloya isabet ettirdim.

Kont, bir kurşunla delinmiş tabloyu parmağıyla gösterdi. Yüzü ateş gibi yanıyordu. Kontes elindeki mendilden daha beyazdı. Ben haykırmaktan kendimi alamadım. Kont sözüne devam ederek:

- Evet, ben ateş ettim, ama Tanrıya şükür hedefe isabet

ettiremedim. O zaman Silvio (itiraf etmeliyim ki o anda çok korkunçtu) bana nişan almaya başladı. Tam bu sırada kapı açıldı. Maşa girdi ve bir çığlıkla boynuma atıldı. Onun vücudu bana cesaret vermişti.

" Sevgilim," dedim, "şaka yaptığımızı görmüyor musun? Ne kadar da korkmuşsun. Git bir bardak su iç de, sonra buraya gel. Sana çok eski bir dostumu ve arkadaşımı tanıtacağım."

Maşa hala inanmıyordu. Korkunç Silvio'ya dönerek:

" Kocam doğru mu söylüyor?" diye sordu. "Siz gerçekten şaka mı yapıyordunuz?"

Silvio:

"O her zaman şaka eder efendim," dedi. "Bir seferinde şakacıktan suratıma bir tokat atmıştı. Yine şakacıktan şu gördüğünüz şapkamı deldi. Yine şimdi de şakacıktan bana bir el ateş etti ama, isabet ettiremedi. Ne yapalım, şimdi de benim canım biraz şakalaşmak istedi."

Sözlerini bitirince karımın yanında bana nişan almak istedi. Maşa ayaklarına kapandı. Müthiş bir öfke içinde bağırdım:

" Kalk Maşa, utanmıyor musun? Siz de beyefendi, aciz bir kadınla eğlenmekten vaz geçecek misiniz?"

Silvio:

" Hayır, etmeyeceğim," dedi. "Ben memnunum, Şaşkınlığını, korkaklığını gördüm. Sizi ateş etmeye mecbur ettim. Bu da bana yeter. Beni daima anımsayacaksın. Seni vicdanınla başbaşa bırakıyorum."

Gitmek üzereydi. Ama kapıda durdu. Kurşunla deldiğim tabloya bir göz attı. Hemen hemen nişan almadan, o da tabloya bir el ateş etti ve gözden kayboldu. Karım bayılmıştı. Adamlarım Silvio'yu durdurmaya cesaret edemiyorlardı. O, merdiven başına çıktı. Arabacısına seslendi, ben daha

kendimi toplamaya zaman bulmadan çekip gitti.

Kont sustu. Ben de böylece bir zamanlar başlangıcı beni çok şaşırtmış olan hikâyenin sonunu öğrenmiş oldum. hikâyenin kahramanı ile bir daha hiç karşılaşmadım. Dolaşan söylentilere göre Silvio, Alexander İpsilanti ayaklanmasında Heteryacı birliklerden birine kumanda ederken Skulyana civarındaki savaşta vurulup ölmüş.

KAR FIRTINASI

Atlar, kalın kar tabakalarını çiğneyerek
Tümseklerin üzerinden uçuyordu...
İşte, kenarda bir yer de,bir başına,
Tanrı'nın bir tapınağı görünüyordu.

Birdenbire, küçük bir kar fırtınası koptu
Kar, lapa lapa yağıyordu;
Siyah bir karga, kanatlarıyla ıslık çalarak
Kızağın üzerinde daireler çiziyordu
Bir önsezi, insana keder veriyordu.
Atlar, yelelerinden dumanlar çıkararak
Ve karanlık uzaklara kulaklarını dikerek
Acele ediyorlardı.

Jukovskiy

Bizler için unutulmaz bir dönem olan 1811 yılı sonlarında Gavril Gavriloviç R...adlı iyi yürekli bir adam, Nenaradovo'daki çiftliğinde oturmaktaydı. Bu bölgede konukseverliği ve neşesiyle ün almıştı. Komşuları, yiyip içmek, ya da karısıyla beş kapiğine boston oynamak; bazıları da düzgün vücutlu, saz benizli kızları 17 yaşlarında Marya Gavrilova'yı seyretmek için sık sık kendisini ziyaret ederlerdi.

Marya Gavrilova zengin bir gelin sayılıyordu. Birçokları onu, kendileri ya da oğulları için gözlerine kestirmişlerdi.

Marya Gavrilova Fransız romanlarıyla büyümüştü. Bunun sonucu olarak da aşıktı. Sevdiği delikanlıysa, köyüne izinli gelmiş yoksul bir teğmendi. Pek doğaldır ki delikanlı da kız için aynı sıcaklıkla yanıp tutuşuyordu. Bu karşılıklı sevgiyi fark eden sevdalı kızın ana babası, kızlarına, delikanlıyı düşünmesini bile yasaklamışlar, delikanlıya ise, bir tahsildardan da kötü davranmışlardı.

Aşıklarımız mektuplaşıyor, her gün çam koruluğunda ya da eski kilisede gizlice görüşüyorlardı. Bu görüşmelerde birbirlerini sonsuz olarak seveceklerine ant içiyor, talihlerinden şikayet ediyor, çeşitli projeler kuruyorlardı. Böylece mektuplaşarak, görüşerek pek doğal olan şu sonuca vardılar: "Mademki birbirimizden ayrı olarak soluk alamıyoruz ve mademki katı yürekli ana babamız mutluluğumuza engel oluyor, o halde onların iznini almadan hareket edemez miyiz?"

Bu mutlu düşüncenin ilkin delikanlının kafasında doğduğu, Marya Gavrilova'nın romantik yaradılışına çok uygun geldiği pek tabiîdir.

Nihayet kış geldi ve buluşmalarına son verdi. Ama mektupları hararetlendi. Vlademir Nikolayeviç kıza yazdığı her mektupta kendisiyle birleşmesi, gizlice nikâhlanmaları, bir süre saklandıktan sonra gidip ana babasının ayaklarına kapanması için yalvarıyordu. Onun düşüncesine göre kızın anasıyla babası sevdalıların bu kahramanca sebatlarından ve mutsuzluklarından hiç kuşkusuz etkilenecekler, kendilerine mutlaka;

- Çocuklarım, gelin kucağımıza, diyeceklerdir.

Marya Gavrilova uzun bir süre kararsızlık içinde bocaladı.Birçok kaçış planlarını reddetti, ama en sonunda razı oldu. Kararlaştırılan günde akşam yemeği yemeyecek, baş ağ-

rısını bahane ederek odasına çekilecekti. Oda hizmetçisi de bu düzene yardım edecekti. Kızla hizmetçi arka merdivenlerden bahçeye inecekler ve bahçe dışında hazır bir kızak bulacaklar, kızağa binerek Nenaradovo'dan beş verst uzaktaki Jadrino köyüne gidecekler ve doğruca Vlademir 'in kendilerini bekleyeceği kiliseye varacaklardı.

Kararlaştırılan günün arifesinde Marya Gavrilova bütün gece uyumadı. Eşyalarını topladı, çamaşırlarını, elbiselerini yerleştirdi. Arkadaşlarından duygulu bir kıza uzun bir mektup yazdı, anasıyla babasına da yazdı. Bu mektubunda en dokunaklı sözlerle onlara veda ediyor ve davranışını, aşkın karşı konulmaz gücüne vererek, bağışlanmasını rica ediyordu. Mektubunu anasıyla babasının, ayaklarına kapanmaya izin verecekleri dakikayı hayatının en mutlu bir anı olarak sayacağını yazmakla bitiriyordu.

Her iki mektubu da, üzerinde alev saçan bir yürek resmiyle ona uygun bir yazı bulunan Tula mührüyle mühürledikten sonra, ortalık aydınlanırken kendisini yatağa attı ve hafifçe uykuya daldı. Ama korkunç birtakım düşler ikide bir onu uyandırıyordu. Kâh nikâhlanmak için tam kızağa binip gideceği sırada babasının kendisini durdurarak korkunç bir hızla karların üzerinde sürüklediğini, karanlık ve dipsiz bir zindana attığını...anlatması zor bir yürek çarpıntısıyle ve hızlı uçtuğunu..Kâh kanlar içinde sapsarı bir halde otların üzerinde yatan Vlademir'i görüyordu. Vlademir ölürken yanık bir sesle sevgilisine, bir an önce nikâhlanmaları için acele etsin diye yalvarıyordu. Birbiri ardından korkunç, anlamsız, daha bir sürü düşler de gördü. Nihayet, her zamankinden daha solgun bir halde ve gerçek bir baş ağrısı ile yatağından kalktı.

Anasıyla babası kızlarının rahatsızlığını fark ettiler.

Onların sevecen ilgileri ve durmadan sordukları: "Maşa nen var? Maşa hasta mısın?" soruları Marya 'nın yüreğini parça parça ediyordu.Maşa onları yatıştırmaya, neşeli görünmeye çalışıyordu ama beceremiyordu.

Akşam oldu. Bugünün, aile ocağında geçireceği son gün olduğunu düşündükçe yüreği sızlıyordu. Yarı ölü bir haldeydi. İçinden, tüm çevresine, her şeye veda etti. Akşam yemeğine oturdular. Yüreği daha şiddetli çarpmaya başladı. Titrek bir sesle, canı yemek istemediğini söyledi, annesiyle babasına iyi geceler diledi. Onlar da kızlarını öptüler ve her zamanki gibi hayır dualar ettiler. Kızcağız nerdeyse ağlıyacaktı. Odasına girer girmez kendisini bir koltuğa attı ve hüngür hüngür ağlamaya başladı.Hizmetçisi onu yatıştırmaya, cesaretlendirmeye çabalıyordu. Her şey hazırdı. Maşa, yarım saat sonra baba evini, odasını, o sesiz kızlık hayatını sonsuz olarak bırakıp gidecekti.

Dışarıda kar fırtınası vardı. Rüzgâr uluyor, pancurlar sarsılıyor ve gürültü çıkarıyordu. Bunların hepsi de genç kıza bir tehlike, bir felaket belirtisi gibi görünüyordu. Çok geçmeden bütün ev sessizliğe gömüldü, herkes uykuya daldı. Maşa bir şala sarındı ve kışlık mantosunu giydi, eline de çantasını alarak evin arka merdivenine çıktı. Hizmetçisi iki bohça ile arkasından geliyordu. Bahçeye çıktılar. Kar fırtınası dinmemişti. Rüzgâr, sanki genç suçluyu durdurmaya çalışıyormuş gibi karşılarından esiyordu. Güçbela bahçenin kenarına gelebildiler. Bir kızak yolun üstünde onları bekliyordu. Soğuktan üşüyüen atlar bir türlü yerlerinde rahat durmuyorlardı. Vlademir'in arabacısı beygirleri yatıştırmaya çalışarak arabanın oku önünde dolaşıyordu. Arabacı, genç kızın ve hizmetçisinin arabaya binmelerine, çıkınlarla çantayı yerleştirmelerine yardım etti. Sonra dizginleri eline aldı hayvanlar kuş gibi uçmaya başladı.

Genç kızı kadere ve arabacı Treşka'nın ustalığına bırakarak bizim âşık delikanlıya gelelim.

Vladimir bütün gün dolaştı durdu. Sabahleyin Jadrino köyünün papazını ziyaret etti. Onu zorlukla kandırabildi. Sonra, civardaki derebeyleri arasında tanık aramaya gitti. İlk baş vurduğu kırk yaşlarında emekli bir süvarı asteğmeni olan Dravin, öneriyi memnunlukla kabul etti. Bu maceranın, kendisine eski devirleri ve hassa alayındaki haşarılıklarını, anımsattığını söyliyerek yemeye kalması için Vladimir'i kandırdı ve güvenle öteki iki tanığı bulmakta güçlük çekmeyeceğini söyledi. Gerçekten de yemekten hemen sonra, koca bıyıklı ve mahmuzlu kadastro mühendisi Şmit ile mızraklı süvari alayına yeni girmiş olan, polis komiserinin on altı yaşlarındaki oğlu göründüler. Bunlar, sadece Vladimir'in önerisini kabul etmekle kalmadılar, onun için hayatlarını bile vermeye hazır olduklarını yeminle söylediler. Vladimir kendilerini heyacanla kucakladı ve hazırlanmak üzere evine gitti.

Ortalık kararalı epey olmuştu. Vladimir gereken emirleri vererek sadık Tereşka'sını üç atlı bir kızakla Nenaradovo'ya gönderdi. Kendisi için de tek atlı küçük kızağı koşmalarını emretti ve iki saat sonra, yanına arabacı almadan, Marya Gavrilova'nın geleceği Jadrino köyüne hareket etti. Yolu biliyordu, gideceği yer ise topu topu yirmi dakikalıktı.

Fakat Vladimir köyden çıkıp kıra açılır açılmaz, öyle şiddetli rüzgâr esmeye, kar fırtınası öylesine şiddetli, öylesine müthiş bir hal almaya başladı ki, delikanlı etrafını seçemez oldu. Bir dakika içinde yol karla kapandı. Dörtbir, arasından lapa lapa yağan beyaz kar taneciklerinin uçuştuğu, bulanık ve sarımtırak bir sis içinde kayboldu. Yerle gök birbirine karıştı. Vladimir kendini tarlalar arasında buldu.

Tekrar yola çıkmak için boşuna çabaladı durdu. Beygir rasgele yürüyor,kâh bir tepeye tırmanıyor, kâh bir çukura yuvarlanıyor, kızak adım başında devriliyordu. Vlademir esas yönü kaybetmemeye çalışıyordu. Ama yarım saatten fazla bir zaman geçmesine karşın hâlâ Jadrino köyünün koruluğuna varamamıştı. Aradan daha on dakika kadar geçti. Koruluk hâlâ görünmüyordu. Vlademir derin hendeklerle kesilmiş bir ovadan gidiyordu. Kar fırtınası dinmiyor, gökyüzü açılmıyordu. Beygir yorulmaya başlamıştı. Kendisi de sık sık, beline kadar karların içine gömülüyor, buna karşın yüzünden, iri iri ter damlaları akıyordu.

Delikanlı, sonunda yanlış bir yöne gittiğini anladı. Arabayı durdurdu. Düşünmeye, anımsamaya çalıştı. Sağa sapması gerektiğine inandı, sağa döndü. Beygir zorlukla adım atıyordu. Bir saatten fazla bir zamandan beri yoldaydı. Jadrino uzakta olmasa gerekti. Ama işte, boyuna yol aldığı halde, tarlaların bir türlü sonu gelmiyordu. Her yan kar yığınları ve hendeklerle doluydu. Kızağı boyuna devriliyor, delikanlı da boyuna onu kaldırıyordu. Zaman geçiyordu. Vlademir müthiş üzülmeye başladı.

Sonunda bir tarafta bir karartı belirdi. Vlademir kızağı o yana sürdü. Yaklaşınca bunun bir koruluk olduğunu gördü. "Tanrıya şükür, artık yaklaştım" diye düşündü. Bildiği yola çıkmak ya da fırdolayı dolaşmak umuduyla, koruluk boyunca yürümeye başladı. Jadrino hemen koruluğun arkasındaydı. Çok geçmeden yolu buldu ve kış mevsiminin yapraklarını döktüğü ağaçların karanlığı arasına daldı. Rüzgâr artık burada kudurganlığını gösteremezdi. Yol düzgündü. Bu hal, beygire cesaret verdi. Vlademir yatıştı.

Ama delikanlı bir hayli yol aldığı halde Jadrino bir türlü görünmüyor, ormanın sonu bir türlü gelmiyordu. Vlade-

mir, bilmediği bir ormana girdiğini dehşetle gördü. Umutsuzluğa kapıldı. Atını kırbaçladı. Zavallı hayvan tırısa kalktı ise de çok geçmeden yine yavaşladı on beş dakika sonra da, mutsuz Vlademir'in bütün çabalarına karşın adi adımla yürümeye başladı.

Ağaçlar yavaş yavaş seyrekleşiyordu. Vlademir ormandan çıktı. Jadrino görünürlerde yoktu. Zaman gece yarısı olmalıydı. Vlademir'in gözlerinden yaşlar boşandı. Kızağını rasgele sürdü. Fırtına biraz dindi, bulutlar dağılmaya başladı. Önünde, beyaz kabarık bir halı ile örtülü bir düzlük belirdi. Gece oldukça aydınlıktı. Yakınında dört beş evlik küçük bir köy fark etti. Vlademir kızağını köye doğru sürdü. İlk kulübenin önünde kızaktan atladı, pencereye koştu ve çalmaya başladı. Birkaç dakika sonra pencerenin tahta kepengi kalktı ve ak sakallı bir ihtiyar başını uzatarak:

- Ne istiyorsun? diye sordu.

- Jadrino buradan uzak mı?

- Jadrino buradan uzak mı, dedin?

- Evet, evet, uzak mı?

- Pek de değil; on verst kadar bir şey olmalı.

Vlademir bu yanıtı işitince idama mahkum edilmiş bir adam gibi saçlarını tuttu ve bu durumda kala kaldı. İhtiyar devam ederek:

- Sen nerelisin? dedi.

Vlademir sorulan sorulara yanıt verecek halde değildi:

- İhtiyar, dedi, sen bana Jadrino'ya kadar bir at bulabilir misin?

Mujik:

- Bizde at ne gezer, diye karşılık verdi.

- Hiç olmazsa bir kılavuz olsun bulamaz mıyım? Kaç para isterse veririm.

İhtiyar pencerenin kapağını indirerek:

- Hele dur bakalım dedi sana oğlumu göndereyim; o seni götürür.

Vlademir beklemeye başladı. Daha birkaç dakika geçmeden tekrar pencereye vurdu. Kepenk kalktı; sakallı yine göründü:

- Ne istiyorsun?

- Oğlun nerede kaldı?

- Şimdi geliyor, çizmelerini giyiyor. Yoksa üşüdün mü? Gir de ısın.

- Teşekkür ederim. Elden geldiğince oğlunu çabuk gönder.

Kapı gıcırdadı. Elinde sopası ile bir delikanlı çıktı. Kâh yolu göstererek, kâh kar yığınlarının örttüğü yolu bulmaya çalışarak öne düştü. Vlademir:

- Acaba saat kaç? diye sordu.

- Nerede ise şafak sökecek.

Vlademir artık bir kelime bile söylemedi. Jadrino'ya vardıkları zaman horozlar ötüyordu. Ortalık aydınlanmıştı. Kilise kapalıydı. Vlademir kılavuzun parasını verdi. Kızağını papazın avlusuna çekti. Kendi troykası orada yoktu. Kimbilir nasıl bir haberle karşılaşacaktı?

Ama biz şimdi iyi yürekli Nenaradovo derebeyine dönelim de orada neler olup bittiğini anlayalım.

Aslına bakarsanız hiçbir şey olmamıştı.

İhtiyarlar uyanıp oturma odalarına indiler. Gavril Gavriloviç'in başında kalpak, sırtında pamuklu bir hırka vardı. Praskovya Petrovna ise pamuklu bir gecelik giymişti. Samaveri hazırladılar. Gavril Gavriloviç, sağlığını ve geceyi nasıl geçirdiğini sordurmak üzere Marya Gavrilova'ya bir hizmet-

çi gönderdi. Hizmetçi geri dönerek küçük hanımın geceyi kötü geçirdiğini, ama şimdi kendisini biraz iyi hissettiğini biraz sonra oturma odasına ineceğini haber verdi. Gerçekten de kapı açıldı, Marya Gavrilova annesiyle, babasıyla selamlaşmak üzere yanlarına yaklaştı. Gavril Gavriloviç:

- Başının ağrısı nasıl, Maşa? diye sordu.

- Daha iyi babacığım.

- Praskovya Petrovna:

- Herhalde dün seni kömür çarpmış olacak, dedi.

Maşa:

- Belki anneciğim, cevabını verdi.

Gün olaysız geçti. Ama geceleyin Maşa hastalandı. Doktor çağırmak için kente adam gönderdiler. Doktor akşama doğru geldi ve hastayı sayıklar bir halde buldu. Zavallı kızcağız şiddetli bir hummaya yakalanmıştı. İki hafta ölümle pençeleşti.

Tasarlanan kaçış olayını evde kimse bilmiyordu. Bu olaydan bir gün önce Maşa'nın yazdığı mektuplar yakılmış, hizmetçi kız, efendilerinin öfkesinden korkarak kimseye bir şey söylememişti. Papaz, emekli teğmen, kırca bıyıklı kadostra mühendisi ve küçük mızraklı süvarı dillerini tutmuşlardı, bu da nedensiz değildi tabii. Arabacı Tereşka, sarhoş olduğu zamanlar bile hiç bir zaman ağzından gereksiz bir laf kaçırmazdı. Birçoklarının bilmesine karşın sır, yine de hiç bir tarafa sızmadı. Ama Marya Gavrilova hiç durmadan sayıkladığı sıralarda, kendi sırrını kendisi açığa vuruyordu. Ama sözleri öylesine saçma sapan şeylerdi ki, baş ucundan hiç ayrılmayan annesi bile, bütün bu sözlerden ancak, kızının Vlademir Nikolayeviç'i çıldırasıya sevdiğini ve hastalığının da bundan ileri geldiğini anlıyabilmişti. Kocasına ve bazı komşularına da danıştıktan sonra, nihayet Marya Gavrilo-

va'nın alınyazısının böyle olduğuna, yoksulluğun bir kusur olmadığına, zenginlikle değil ama insanla yaşandığına v.b... söz birliği ile karar verildi. Kendimizi haklı göstermek için, çok az şeyler uydurabildiğimiz zaman, ahlaki nitelikteki ata sözlerinin şaşılacak yararları vardır.

Bu arada genç kız iyileşmeye başladı. Vlademir ise çoktandır Gavril Gavriloviç'in evinde görünmüyordu. Delikanlı kendisine gösterilen kabul tarzından ürkmüştü. Kendisini çağırtıp, ummadığı mutluluğu, Maşa ile evlenmesine razı olduklarını bildirmeyi kararlaştırdılar. Ama delikanlıdan yanıt olarak divanece yazılmış bir mektup aldıkları zaman Nenaradovo sahiplerinin ne büyük bir şaşkınlığa uğradıkları tasavvur bile edilemez. Vlademir mektubunda bir daha evlerine asla ayak basmıyacağını yazıyor ve biricik umudu ölüm olan insanı artık unutmalarını rica ediyordu. Birkaç gün sonra ise Vlademir'in birliğine gittiğini haber aldılar. Bu olay 1812 yılında olmuştu.

O sıralarda iyileşme halinde bulunan Maşa'ya uzun bir süre bu haberi söylemeye cesaret edemediler. Genç kız da Vlademir'in adını hiç ağzına almıyordu. Birkaç ay sonra ise sevgilisinin adını, Borodino savaşında yararlık gösterip ağırca yaralananlar arasında gördüğü zaman düşüp bayıldı. Herkes hummanın yeniden başlamasından korkmuştu. Ama Tanrıya şükür bu bayılmanın öyle bir korkulu sonucu olmadı.

Kız ikinci bir felakete daha uğradı. Gavril Gavriloviç, onun bütün mallarının biricik mirasçısı bırakarak öldü. Ama miras kızı avutamıyordu. İçtenlikle zavallı annesinin acısını paylaşıyor, Ondan asla ayrılmayacağına and içiyordu. Ana kız, acı anılarla dolu Nenaradovo'yu bırakarak *** malikanesine taşındılar.

İstekliler burada da zengin ve güzel kızın çevresinde

pervane kesildiler. Ama, Maşa hiç kimseye en küçük bir umut bile vermiyordu. Annesi bazen, kendisine bir eş seçmesi için onu kandırmaya çalışırdı. Marya Gavrilova başını sallar,düşünceye dalardı.Vlademir artık yaşamıyordu: Fransızların Moskova'ya girişlerinden bir gün önce ölmüştü. Onun anısı Marya için kutsal bir nitelik almıştı. Onu kendisine anımsatabilecek, her şeyi, okuduğu kitapları, yaptığı resimleri, yazdığı notları, kopye ettiği şiirleri saklamıştı. Bütün bunları öğrenen komşuları kızın duygusuna şaşıyor, nihayet bu bakir Artemis'in hazin sadakatini sonunda babayiğitin yeneceğini merakla bekliyorlardı.

Bu sırada savaş da zaferle sona ermişti. Yurt dışındaki alaylarımız dönüyorlardı. Halk bunları karşılamaya koşuyordu. Muzika "Vive Henri Quatre", Tyrol valsleri, "Joconde" den aryalar gibi zafer şarkıları çalıyordu. Hemen hemen çocuk denecek bir çağda savaşa gitmiş olan subaylar, savaş meydanında erkekleşerek, göğüsleri nişanlarla süslü dönüyorlardı. Erler, iki de bir sözlerine Almanca ve Fransızca sözcükler karıştırarak aralarında neşeli neşeli konuşuyorlardı. Bu, ne unutulmaz bir andı. Şan ve şeref dolu bir zaman. "Yurt" Kelimesi söylendiği zaman, Rus yüreği nasıl bir güçle çarpıyordu. Kavuşma sevincinden doğan gözyaşlarının tadına doyulmuyordu. Ulusal gurur duygularımızla Çar'a olan sevgimizi ne büyük bir elbirliği ile birleştirmiştik. Bu onun için de ne büyük bir mutluluktu.

Hele kadınlar, Rus kadınları; o zamanlar eşsizdiler. Her zamanki soğuklukları kaybolmuştu. Hele galiplari karşılarken heyecanları adeta bir sarhoşluk halini alıyor, "Hurra" diye bağırıyorlar,

Ve hotozlarını havaya fırlatıyorlardı.

O zamanki Rus subaylarından hangi subay vardır ki en

güzel, en değerli ödülünü Rus kadınına borçlu olmadığını söylesin?

İşte bu parlak devirde Marya Gavrilova, annesiyle birlikte *** ilinde yaşadığı için orduların dönüşünü her iki başkentin nasıl kutladığını görmemişti. Bununla birlikte ilçe ve köylerdeki genel sevinç, belki de şehirlerden daha güçlüydü. Bu yerlerde bir subayın görünüşü, gerçekten bir sevinç kaynağıydı. Fraklı aşıklar,subayların yanında pek sönük kalıyorlardı.

Daha önce söylediğimiz gibi Marya Gavrilova'nın çevresi soğuk davranmasına karşın hâlâ onu istiyenlerle kuşatılmıştışdı. Ama göğüsünde Sen Jorj nişanı, ora kızları deyimiyle yüzünde tatlı bir solgunluk bulunan Burmin adındaki yaralı süvari albayı, Marya'nın konağında gürünce herkes sahneden çekilmek zorunda kaldı. Burmin aşağı yukarı yirmi altı yaşlarındaydı. Marya Gavrilova'nın köyüne izinli gelmişti. Marya Gavrilova ona özel bir ilgi gösteriyordu. Onunla bulunduğu zamanlar, her zamanki düşünceli hali kayboluyordu. Onunla flört ettiği söylenemezdi ama, kızın davranışını gören şair derdi.

Se amor non è,che dunche?(*)

Burmin gerçekten çok sevimli bir delikanlıydı. Tam kadınların hoşlanacakları bir zekası vardı: terbiyeli, meraklı, hiçbir iddiası olmayan kaygısızca şakacı bir zekâ... Marya Gavrilova'ya olan davranışı sade ve açıktı. Ama kız ne söylerse söylesin, ne yaparsa yapsın, Burmin'in ruhu, bakışları daima onun peşinde dolaşırdı. Sessiz ve uslu görünüyordu. Ama bazı söylentilere göre müthiş çapkınlığı ile ünlüymüş. Ne varki bu söylentiler onu Marya Gavrilova'nın gözünden

* Aslında italyanca yazılmıştır."Bu aşk değilse, nedir?" anlamına elir.

hiç de düşürmüyordu. Çünkü Marya da genellikle bütün öteki genç kadınlar gibi, cesaret ve coşkunluk taşıyan yaramazlıkları seve seve bağışlardı.

Ama hepsinden çok - inceliğinden, tatlı dilinden, hoşa giden solgun yüzünden, bağlı kolundan çok genç subayın sessizliği Marya'nın merakını kamçılıyordu. Genç albayın kendisinden hoşlandığını Marya anlamazlıktan gelemezdi. Herhalde Burmin de genç kızın kendisine özel bir ilgi gösterdiğini zeka ve deneyimiyle anlamış olacaktı. Öyleyse şimdiye kadar nasıl oluyor da genç kız, ayaklarına kapanıp onun aşkını ilan edişini görmedi?

Bunu yapmaktan onu alıkoyan neydi? Sıkılganlık mı? Kibir mi? Yoksa kaşerlenmiş bir çapkının cilveleri mi? Marya için bu bir bilmeceydi. Genç kız, iyice düşündükten sonra, buna biricik neden olarak delikanlının sıkılganlığını buldu, onu cesaretlendirmek için de kendisine daha fazla bir ilgi, hatta gerekirse şefkat bile göstermeye karar verdi. İşin en umulmadık bir biçimde çözülmesini hazırlıyor ve romantik aşk ilanı sahnesinin gelip çatacağı dakikayı sabırsızlıkla bekliyordu. Her çeşit sır, kadın kalbi için daima ıstırap vericidir. Kızın giriştiği askeri harekat istenilen başarıyı sağladı. Burmin öylesine düşünceli bir hal almış, siyah gözleriyle Marya Gavrilova'ya öyle ateşli bakmaya başlamıştı ki, kesin anın yaklaştığına hükmedilebilirdi. Komşular düğünden olmuş bitmiş gibi söz ediyorlar, iyi yürekli Praskovya Petrovna ise kızının sonunda kendisine layık bir koca bulduğuna seviniyordu.

Bir gün ihtiyar kadıncağız konuk odasında yalnız başına oturmuş iskambil falı açarken Burmin içeri girdi ve hemen Marya Gavrilova'yı sordu. İhtiyar kadın:

- Bahçeye çıktı, dedi. Siz de onun yanına gidiniz, ben sizi burada beklerim.

Burmin bahçeye gitti. İhtiyar kadın da kendi kendine: "Belki de düğüm bugün çözülür" diye düşündü, haç çıkardı.

Burmin, Marya Gavrilova'yı, gölün kıyısında, sögüt ağacının altında, elinde kitap, beyazlar giyinmiş bir halde tam roman kişilerine layik bir durumda buldu. İlk birkaç sorudan sonra Marya Gavrilova konuşmayı mahsus kesti. Böylece ancak ani ve kesin bir aşk ilanı ile önüne geçebilecek olan, her iki taraf için sıkıntılı bir hava yarattı. Nitekim böyle de oldu: Durumunun zorluğunu hisseden Burmin, kalbini açması için çoktandır fırsat aradığını söyliyerek, kendisini birkaç dakika dikkatle dinlemesini rica etti. Marya Gavrilova kitabını kapadı ve razı olduğunu bildirmek için gözlerini indirdi.

Burmin:

- Sizi seviyorum, dedi, sizi delice seviyorum...

Marya Gavrilova kızardı, başını biraz daha eğdi. Burmin sözüne devam ederek:

- Sizi her gün görmek ve sözlerinizi dinlemek gibi güzel bir alışkanlığa kendimi kaptırmakla ihtiyatsızca hareket ettim (Marya Gavrilova St. Prieux(*) nun ilk mektubunu anımsadı). Şimdi artık kadere karşı gelmek için geç kalmış bulunuyorum. Anınız, sevimli, eşsiz hayaliniz bundan sonra hayatımın hem ıstırabı, hem sevinci olacaktır. Ama şimdi bana ağır bir görev daha yapmak, size korkunç bir sırrı açmak ve aramıza aşılması olanaksız bir engel koymak kalıyor...

Marya Gavrilova Burmin'in sözünü hararetle keserek:

- Bu engel her zaman vardı, dedi. Ben hiç bir zaman sizin karınız olamazdım.

Burmin sakin bir eda ile:

(*) Rousseau'nun "Yeni Hèlouise" inde geçer.

- Biliyorum, diye yanıt verdi, bir zamanlar sevgiliniz olduğunu biliyorum. Ama ölüm, üç yıllık yas...İyi yürekli, sevimli Marya Gavrilova, son teselliden de beni yoksun etmeye çalışmayınız. Beni mutlu etmeye razı olacağınız düşüncesi...Ah, ama eğer...susunuz, Tanrı aşkına susunuz. Beni üzüyorsunuz...Evet, biliyorum, hissediyorum ki siz benim olurdunuz, ama ben dünyanın en mutsuz bir yaratığıyım. Ben evliyim.

Marya Gavrilova hayretle ona baktı. Burmin sözüne devam ederek:

- Ben evliyim, dedi. Dört yıldan beri evli bulunuyor ve karımın kim olduğunu, nerede olduğunu, bir daha onunla buluşup buluşmıyacağımı bilmiyorum.

Marya Gavrilova:

- Ne diyorsunuz? diye haykırdı. Bu ne tuhaf şey. Devam ediniz, ben sonra anlatırım, ama siz devam ediniz, rica ederim devam ediniz.

Burmin sözüne devam ederek:

1812 yılı başlangıcında, alayımızın bulunduğu Vilna kentine gitmek için acele ediyordum. Bir akşam geç zaman bir menzile vardım. Tam atların çabucak değiştirilmesi emrini verirken müthiş bir kar fırtınası koptu. Gerek menzil müfettişi, gerek arabacılar, beklememi salık verdiler. Tavsiyelerini tuttum ama anlaşılmaz bir sıkıntı, içimi kemirmeye başladı. Güya birisi beni itiyordu. Halbuki kar fırtınası da dinmiyordu. Daha fazla dayanamadım. Tekrar hayvanları koşmalarını emrettim ve en şiddetli kar tipisinde yola çıktım. Arabacının aklına dere boyunca gitmek esti: Böylece üç verst kazanmış olacaktık. Irmağın her iki kıyısı da karla örtülmüştü. Arabacı, yola çıkılacak yeri geçmiş olduğundan,-kendimizi bilmediğimiz bir yerde bulduk. Tipi bir türlü din-

miyordu. Bir aralık gözüme bir ışık ilişti. Arabayı o yöne sürmesini emrettim. Bir köye geldik. Tahtadan yapılmış bir kilisede ışık yanıyordu. Kilise açıktı. Parmaklıkların arkasında birkaç kızak duruyordu. Kilisenin sahanlığında birtakım insanlar geziniyordu. Birkaç ses birden:

- Buraya, buraya diye bağrıştı.

Arabacıma, yaklaşmasını emrettim. Oradakilerden biri:

- Kuzum şimdiye kadar nerede kaldın? Gelin baygınlıklar geçirdi. Papaz, ne yapacağını bilmiyor. Biz de nerede ise geri dönecektik. Çabuk çık.

Ben hiç ses çıkarmadan kızaktan atladım, iki üç mumun zayıf ışığı ile aydınlanan kiliseye girdim. Genç kız, kilisenin karanlık bir köşesinde bir sıranın üstünde oturuyordu. Başka bir kız da onun şakaklarını uğuyordu. Bu kız:

- Tanrıya şükür, sonunda gelebildiniz, dedi. Az kalsın küçük hanımı öldürüyordunuz.

İhtiyar papaz:

- Başlamamı emreder misiniz? söziyle yanıma yaklaştı.

Ben şaşırmış bir halde:

- Başlayınız babacığım, başlayınız, cevabını verdim.

Genç kızı ayağa kaldırdılar. Bana hiç de çirkin görünmedi. Anlatılmaz ve bağışlanamaz bir havailikle kızın yanında, kürsünün önünde yer aldım. Papaz acele ediyordu. Üç erkekle hizmetçi kız gelini tutuyor, yalnız onunla meşgul oluyorlardı. Nikâhımız kıyıldı.

- Şimdi öpüşünüz, dediler.

Karım solgun yüzünü bana çevirdi. Tam onu öpmek üzereyken genç kız:

- Eyvah, o değil, diye haykırdı ve düşüp bayıldı.

Tanıklar korku dolu gözlerini bana diktiler. Geri döndüm, hiç bir engele raslamadan kiliseden çıktım ve kendimi arabaya atarak:

- Çek, diye bağırdım.

Marya Gavrilova:

- Aman Tanrım, diye haykırdı, demek ki zavallı karınızın ne olduğunu bilmiyorsunuz ha?

Burmin:

- Hayır, bilmiyorum, dedi. Nikâhlandığımız köyün adını da bilmiyorum. Hangi menzilden hareket ettiğimi de anımsamıyorum. O zaman oynadığım bu alçakça oyuna o kadar az önem vermiştim ki, kiliseden ayrılır ayrılmaz derin bir uykuya dalmış ve ancak ertesi sabah, üçüncü menzilde uyanmıştım. O zamanlar yanımda bulunan hizmetçim de savaşta öldüğü için,kendisine böyle insafsızca bir oyun oynadığım ve şimdi de acı intikamına uğradığım zavallı kadının kim olduğunu öğrenmek umudum yok.

Marya Gavrilova, Burmin'in elinden yakalıyarak:

- Aman Tanrım, aman Tanrım, demek o sizdiniz, diye söylendi.Hâlâ beni tanımadınız mı?

Burmin sapsarı kesildi ve Marya 'nın ayaklarına kapandı.

TABUTÇU

Kocayan evrenin bu ak saçlarını, tabutları, her gün görmüyor muyuz?
Derjavin

Tabutçu Adriyan Prohorov'un son eşyaları da cenaze arabasına yüklenmiş ve lağar bir çift beygir Basmannaya'dan, tabutçunun evce taşındığı Nitikskaya'ya dördüncü sefer hareket etmişti. Tabutçu, dükkanını kapıyarak, kapının üstüne evin satılık ve kiralık olduğunu bildiren ilanı astı, yaya olarak yeni evine yollandı. Çoktan beridir hayal ettiği, özlediği ve sonunda oldukça pahalıya satın aldığı sarı boyalı küçük evine yaklaşırken, ihtiyar tabutçu, yüreğinde bir sevinç duymayışına şaştı. Bilmediği eşiği geçip de yeni evin içini karmakarışık görünce, on sekiz yıldan beri her şeyin pek derli toplu durduğu köhne kulübeciğini anımsadı, derin derin içini çekti. Ağır davrandıklarından ötürü her iki kızını ve hizmetçiyi azarladı, kendisi de onlara yardım etmeye koyuldu. Çok geçmeden her şeye bir çeki düzen verildi. Meryem ana kandili, kabkacak dolabı, masa, divan ve karyola arka odada yerlerine konuldu. Mutfakta ki odasına da, tabutçunun kendi yapısı olan her renk ve her boyda tabutlar, yas şapkalarıyle yas mantolarıyla, meşalelerle dolu dolaplar yerleştirildi. Kapının üst yanına, elinde baş aşağı bir meşale bulunan ve şişman bir aşk sembolünü canlandıran bir levha asıldı. Levhanın üzerinde: "Burada sade ve süslü tabutlar sa-

tılır, tabutlara kaplama yapılır, kira ile de tabut verilir ve eski tabutlar tamir edilir" yazısı okunuyordu.

Kızlar odalarına çekildiler. Adriyan evini dolaştı, pencerenin önüne oturdu ve semaverin hazırlanmasını emretti.

Aydın okurlar, Shakespeare ile Walter Scott'un, bu çelişme ile hayal gücümüzü daha çok şaşırtmak için, kendi mezarcılarını şen ve şakacı insanlar olarak tasvir ettiklerini bilir. Gerçeğe olan saygımızdan ötürü, biz onlara uyamayacağız ve tabutçumuzun, hüzünlü mesleğine pek uygun bir huyu olduğunu söyleyeceğiz. Adriyan Prohorov, genel olarak asık suratlı ve dalgın bir adamdı. Sessizliğini, ancak, kızlarını aylak olarak, sokaktan gelip geçenleri pencereden seyrederken yakaladığı zaman azarlamak için ya da mallarına muhtaç olmak felaketine (bazen de mutluluğuna) uğrayanlardan yüksek fiyat koparmak için bozardı. Böylece Adriyan, pencerenin başında oturup yedinci bardak çayını içerken, yine alıştığı üzere, gamlı birtakım düşüncelere daldı. Bundan bir hafta önce, emekli tuğbayın cenaze alayı tam karakolun yanında iken bardaktan boşanırcasına yağan yağmuru düşünüyordu. Bu yüzden birçok manto daralmış, birçok şapkanın kalıbı bozulmuştu. Kaçınılmaz birtakım masraf kapılarının açılacağını önceden kestiriyordu. Çünkü, elindeki cenaze donatımı ile ilgili eski stok, acınacak bir haldeydi. Zaralarını, hemen hemen bir yıldır ölüm döşeğinde bulunan tüccar kadın'dan çıkarmayı umuyordu. Ama, Trühina, Razgulay mahallesinde ölecekti. Prohorov, mirasçıların, söz vermiş olanlarına karşın bu kadar uzak bir yere adam göndermeye üşenip, yakınlarındaki tabutçu ile anlaşmalarından korkuyordu.

Prohorov'un bu düşünceleri ansızın kapıya farmasonca vurulan üç vuruşla kesildi. Tabutçu:

- Kim o? diye sordu.

Kapı açıldı. Daha ilk bakışta Alman esnafından biri olduğu anlaşılan bir adam odaya girdi ve gülerek tabutçuya yaklaştı. Bugün bile gülmeden dinleyemeyeceğiniz bir Rusça ile:

Affedersiniz sevgili komşucuğum, diye söze başladı. Sizi rahatsız ettiğim için affınızı rica ederim. Sizinle hemencecik tanışmak istedim. Ben kunduracıyım. İsmim Gotlib Şülts'tür. Bir sokak aşırı sizin pencerenizin karşısına rastlayan şu evde oturuyorum. Yarın evlenişimin 25 inci yıldönümünü kutlayacağım. Kızlarınızla gelmenizi rica ediyorum.

Davet sevinçle kabul edildi. Tabutçu kunduracıdan, oturmasını ve bir bardak çay içmesini rica etti. Gotlib Şülts'ün teklifsizliği sayesinde pek çabuk, dostça yarenlik etmeye başladılar. Adriyan:

- Zatınızın işleri nasıl gidiyor? diye sordu.

- Ehhhh şöyle böyle...Şikayete hakkım yok. Ama benim malım elbette sizinkine benzemez: Canlılar kundurasız da olabilir, ama ölüler tabutçusuz yaşayamazlar!

Adriyan:

- Çok doğru diye onayladık. Canlı bir insanın kundura satın alacak parası yoksa, af buyur ama, yalınayak gezer. Gelgelelim, yoksul ölü bedava medâva da olsa yine tabuta muhtaçtır.

Böylece bir süre daha konuştular. Sonunda kunduracı kalktı, davetini tekrarlıyarak vedalaştı.

Ertesi gün, tam saat on ikide, tabutçu ile kızları yeni satın aldıkları evin avlu kapısından çıktılar ve komşularına yollandılar. Bu seferlik, şimdiki romancılarca kabul edilen gelenekten ayrılarak, ne Adriyan Prohorov'un Rus kaftanının, ne de Akulina ile Darya'nın Avrupa biçimi elbiselerini anlat-

maya kalkışmayacağım. Bununla birlikte iki kızın da, yalnız olağanüstü zamanlara özgü sarı bir şapka ile kırmızı birer iskarpin giydiklerini söylemek yararsız olmayacak sanırım.

Kunduracının dar evi, çoğu Alman esnafından, bunların karı ve çıraklarından meydana gelen konuklarla dolmuştu. Rus memurlarından yalnız nokta polisi, Finlandiyalı Yurko vardı. Yurko gösterişsiz sanına karşın ev sahibinin özel sevgisini kazanmayı başarmıştı. 25 yıl Pogorelski'nin Tatarı(*) gibi bu sana bağlılık ve inançla hizmet etmişti.

İlk başkenti silip süpüren 1812 yangını,Yurko'nun sarı nöbetçi kulübesini de yok etmişti. Fakat düşman kovulur kovulmaz eski Yunan mimarisi biçiminde beyaz sütunlarla süslü kül renginde bir kulübe peyda oldu. Yurko yine göğsünde zırhı, elinde baltasiyla bunun etrafında dolaşmaya başladı.(**)Kendisi Nikitskaya kapısı civarında yaşıyan Almanların çoğu ile ahbaptı, hatta bunlardan bazılarının, pazardan pazartesine kadar Yurko'da konuk kaldıkları bile olurdu. Adriyan, kendisine ergeç muhtaç olacak bir adam diye onunla hemen tanıştı. Konuklar masa başına geçince ikisi yanyana oturdular. Bay ve Bayan Şülts ve on yedi yaşlarındaki kızları Lothen hep beraber konuklarla yemek yerlerken hem onlara ikram ediyor,hem aşçı kadının servisine yardım ediyorlardı. Bira su gibi akıyor. Yunko, dört kişilik yemek yiyor, Adriyan da ondan geri kalmıyordu. Kızları naz ediyorlardı. Almanca konuşmalar, saatten saate daha gürültülü bir hal alıyordu. Birdenbire, ev sahibi "dikkat" ricasında bulundu ve ağzı balmumu ile mühürlü bir şişeyi açarken Rusça:

- Benim iyi Luiz'imin sağlığına! diye bağırdı.

(*)Pogorelski (1787-1836) nin hikayelerinden birinin kişisi.

(**) A.'E. İzmaylov'un "Dura Pohomovna" efsanesinden bir satır.

Şampanya taklidi içki köpürdü. Ev sahibi, kırklık karısının taze yüzünden sevecenlikle öptü. Konuklar da gürültü ile kadehlerini iyi Luiz'in şerefine boşaltılar. Ev sahibi ikinci şişeyi açarken:

- Sevimli konuklarımın şerefine, diye bağırdı. Konuklar kadehlerini yeniden boşaltırlarken ona teşekkür ettiler. Artık sağlığa içmeler birbirini kovalamaya başladı, ayrı ayrı her konuğun sağlığına içildi: Moskova'nın ve bir düzine Alman kentinin şerefine içildi; genel olarak bütün loncaların sağlığına içildi; ustaların ve çırakların sağlığına içildi. Adriyan canla başla içiyordu. Öylesine neşelenmişti ki, o da eğlenceli bir kadeh tokuşturma önerisinde bulundu.

Birdenbire konuklardan biri, şişman bir ekmekçi, kadehini kaldırarak:

- Sayelerinde ekmek yediklerimizin, *unserer Kundleute(*)* sağlığına! diye bağırdı.

Öneri, öteki bütün öneriler gibi neşe ve söz birliğiyle kabul olundu. Konuklar birbirlerinin önünde eğilmeye başladılar: terzi kunduracının, kunduracı terzinin, ekmekçi her ikisinin ve hepsi ekmekçinin ilah... önünde eğiliyorlardı. Yunko, bütün bu karşılıklı sağlığa içmeler arasında komşusuna dönerek bağırdı:

- Ne duruyorsun be babalık? İç, sen de cenazelerinin sağlığına iç!

Herkes gülmeye başladı. Ne var ki, tabutçu kendisini aşağılanmış saydı ve suratını astı. Kimse bunun farkında olmadı. Konuklar içmeye devam ettiler. Sofradan kalkıldığı zaman akşam çanları çalınıyordu.

Konuklar geç vakit, çoğu sarhoş halde dağıldılar. Şişman ekmekçi ile, yüzü kırmızı marokenle kaplıymış gibi

(*) Aslında Almanca yazılmıştır: Müşterilerimiz anlamına gelir.

duran ciltçi, Yurko'nun koluna girerek onu kulübesine kadar götürdüler. Bu işi görürken de: " Borç ödenmekle tükenir " diyen Rus atasözüne uygun olarak davranmış oldular.

Tabutçu sarhoş ve öfkeli, evine geldi. Yüksek sesle kendi kendine söylenmeye başladı: "Bu da ne demek sanki? Benim sanatım neden ötekilerden daha az onurlu oluyormuş? Sanki tabutçu celladın kardeşi mi? Bu gavurlar ne diye gülüyorlar? Yoksa tabutçu panayır soytarısı mı? Halbuki ben onları yeni evime çağırarak bir şölen verecektim. Ama geçmiş ola artık. Onların yerine sayelerinde ekmek yediğim kimseleri, Ortodoks ölülerini çağıracağım."

O sırada Adriyan'ı soymakta olan hizmetçi:

- Ne oluyorsun babacığım, dedi. Neler saçmalıyorsun? İstavroz çıkar! Yeni evine ölüleri çağırmak...Bu ne tuhaf istek?

Adriyan sözüne devam ederek:

- Vallahi de çağıracağım... Hem de yarından tezi yok... Ey benim velinimet efendilerim, yarın akşam yemeğine bize teşrifinizi istirham ediyorum! Allah ne verdiyse ikram ederim.

Tabutçu bunları söyleyerek karyolasına uzandı ve az sonra horlamaya başladı.

***

Adriyan'ı uyandırdıkları zaman dışarısı henüz karanlıktı. Tüccar kadın Trühina bu gece ölmüştü. Kadının kahyasının koşturduğu bir atlı bu haberle Adriyan'a gelmişti. Tabutçu habercinin eline bahşiş sıkıştırdı, çabucak giyinerek bir arabaya atladı ve Razgulaya'ya koştu.

Ölü kadının kapısında polisler duruyor, tüccarlar leş kokusu almış kargalar gibi bir aşağı bir yukarı dolaşıyorlardı.

Ölü,yüzü balmumu gibi sapsarı ama henüz bozulmamış bir halde bir masanın üstünde yatıyordu. Akrabaları, komşuları, ev halkı kadının çevresinde sımsıkı bir halka oluşturmuştu. Bütün pencereler açıktı. Mumlar yakılmıştı. Papazlar dua ediyorlardı. Adriyan, Trühina'nın, genç bir tüccar olan şık ceketli yeğenine yaklaştı ve tabut, mum, örtü ve diğer cenaze donatımının mükemmel bir halde hemen kendisine teslim edileceğini bildirdi. Mirasçı, fiat için pazarlığa girişmeyeceğini, her şeyi tabutçunun vicdanına havale ettiğini söyleyerek dalgın bir eda ile teşekkür etti. Tabutçu, fazla bir para almayacağına, alıştığı üzere, yemin billah etti. Kahya ile anlamlı anlamlı işaretleştikten sonra, hazırlık yapmak üzere gitti. Bütün gün Razgulaya ile Nikitskaya kapısı arasında mekik dokudu. Akşama doğru bütün işlerini bitirdi ve arabacısını savıp yaya olarak evine yollandı.

Gece mehtaplıydı. Tabutçu Nikitskaya, kapısına kadar sağlıkla geldi. Voznesensk'te ahbabımız Yurko kendisine seslendi. Tabutçuyu tanıyınca ona hayırlı geceler diledi. Vakit geç olmuştu.

Tabutçu tam evine yaklaştığı bir sırada, birdenbire, bir gölgenin avlu kapısına yaklaştığını ve küçük kapıyı açarak arkasında kaybolduğunu görür gibi oldu:

- Bu da ne olsa gerek? diye düşündü. Yine benden ne istiyorlar? Sakın eve giren hırsız olmasın? Yoksa bu gelenler bizim aptal kızların aşıkları mı? Hayırdır inşallah.!

Tabutçu, ahbabı Yurko'yu yardıma çağırmayı düşündü. Tam bu sırada biri daha kapıya yaklaştı ve içeri girmeye davrandı. Ama acele acele eve gelmekte olan ev sahibini görünce durdu ve üç köşeli şapkasını çıkardı. Adamın yüzü Adriyan'a yabancı gelmedi. Ama aceleden ona dikkatle bakamadı:

- Bana geliyordunuz, şu halde gerek içeri buyurunuz.

Gelen adam boğuk bir sesle:

- Babalık, dedi, teşrifata gerek yok. Sen önden yürü, konuklara yol göster!

Adriyan zaten teşrifata uyacak bir halde de değildi.Kapı açıktı. Merdivene doğru yürüdü. Gelen adam da arkasından yürüdü. Adriyan'a odalarda birileri dolaşıyormuş gibi geldi.

Bu ne şeytan işidir? diye düşündü ve içeri girmekte acele etti.

Birdenbire dizlerinin bağı çözüldü. Oda ölülerle doluydu. Ay ışığı pencereden onların sarı mor suratlarını, çökmüş avurtlarını, feri kaçmış yarı kapalı gözlerini, uzamış burunlarını aydınlatıyordu. Adriyan bunların kendi çabasıyla gömülen ölüler, kendisiyle birlikte içeri giren konuğun da, bardaktan boşanırcasına yağmur yağdığı gün gömülen tuğbay olduğunu dehşetle anladı. Kadınlı erkekli bütün bu ölüler selamlar vererek ve yerlere kadar eğilerek tabutçunun çevresini aldılar. Yalnız, geçenlerde bedava gömülen yoksul bir ölü, kılığından utandığı için sessizce bir köşede duruyordu. Öteki ölülerin hepsi de çok iyi giyinmişlerdi: kadın ölüler kordelalı hotozlarını takmışlar, memur ölüler üniformalarını giymişler, ama traş olmamışlardı. Tüccarlar ise bayramlık kaftanlarını sırtlarına geçirmişlerdi. Tuğbay bütün bu sayın topluluk adına:

- Görüyorsun ya Prohorov, diye söze başladı. Davetin üzerine hepimiz mezarlarımızdan kalktık. Yalnız büsbütün takattan kesilenler, vücutları tamamıyla dağılanlar, sadece derisiz kemik halinde olanlar evde kaldılar. Ama bunlardan biri seni öylesine görmek istedi ki, dayanamadı, bizimle kalkıp geldi.

Bu sırada küçük bir iskelet kalabalığı yararak Adriyan'a yaklaştı. İskeletin kuru kafası tabutçuya sevgiyle gülümsüyordu. İskeletin ötesinde berisinde,açık yeşil ve kırmızı çuha parçaları, kadife eskileri, tıpkı bir sarığın üzerindeymiş gibi, sarkıyordu. Kocaman çizmeleri içindeki ayak kemikleriyse, bir havanın içindeki havan eli gibi sesler çıkarıyordu. İskelet:

- Beni tanımadın galiba Prohorov, dedi. Emekli hassa çavuşu Piyotr Petroviç Karilkin'i hatırlamıyor musun? Hani şu 1799 yılında ilk tabutunu sattığın, hem de meşe diye çam tabutunu yutturduğun adam?

Ölü bu sözleri söyleyerek kollarıyla Adriyan'ı kucaklamak istedi. Ama gücünü toplıyan Adriyan haykırdı ve iskeleti itti. Piyotr Petroviç sallandı, düştü ve darmadağın oldu. Ölüler arasında bir homurtu yükseldi. Hepsi de arkadaşlarının namusunu korumaya çalıştılar. Küfür ve tehditlerle Adriyan'a saldırdılar. Onların bağırmalarıyla sağırlaşan ve boğulma derecesine gelen zavallı tabutçu, kendinden geçti ve hassa çavuşunun kemikleri üzerine yığılarak bayıldı.

***

Güneş,tabutçunun yatmakta olduğu yatağı aydınlatalı epey olmuştu. Sonunda tabutçu gözlerini açtı ve karşısında, semaveri yellemekte olan hizmetçiyi gördü. Adriyan, gece geçen bütün olayları dehşetle hatırladı. Trühina, tuğbay ve Kurelkin çavuş hayal meyal gözlerinin önüne geldi. Hiçbir şey söylemeksizin, hizmetçinin söze başlamasını ve dün geceki serüvenin sonucunu anlatmasını bekledi. Hizmetçi, Adriyan'a hırkasını uzatırken:

Adriyan Prohoroviç, dedi, amma da çok uyudun haaaa! Komşu terzi uğradı, sonra şu nokta polisi geldi ve komiserin isim günü olduğunu haber verdi. Ama sen uyuduğun için uyandırmak istemedik.

- Ya rahmetli Trühina'dan gelen giden olmadı mı?

- Rahmetli mi? O öldü mü ki?

- Behey aptal kız! Dün onun cenaze hazırlığını yaparken bana yardım eden sen değil miydin?

- Ne diyorsun babcığım, aklını mı oynattın, yoksa dünkü sarhoşluğun hala geçmedi mi? Dün ne cenazesi vardı? Sen bütün gün Alman'ın şölenindeydin, eve sarhoş döndün, kendini yatağa attın, şu ana kadar uyudun! Sabah çanları bile çaldı.

Sevinen tabutçu:

- Sahi mi be! dedi.

Hizmetçi kız:

- Tabiî öyle, diye yanıt verdi.

- Şu halde çabuk çayı hazırla ve kızları çağır.

MENZİL MÜFETTİŞİ

En küçük dereceden bir
memur,posta menzillerinin
bir diktatörüdür.
Prens Viyazemskiy

Menzil Müfettişlerine lanet etmeyen, onlarla kavga etmeyen var mı acaba? Uğradığı hakaret ve kabalığı, gördüğü düzensizlikle ilgili faydasız şikayetlerini yazmak için o öfke anında onlardan o uğursuz defteri istemeyen var mıdır? Onları, bugün artık tarihe karışmış olan abukatlar nev'inden, insan cinsinin birer canavarı, ya da Muromskiy eşkiyaları saymayan kim var? Bununla beraber insaflı olalım, kendimizi onların yerine koymaya çalışalım. O zaman belki de onları hoş görürüz. Menzil Müfettişi ne demektir? Rütbesiyle kendini yalnız dayaktan koruyabilen - o da her zaman değil - (okurlarımın vicdanına havale ediyorum) on dördüncü dereceden tam bir çilekeş. Prens Viyazemskiy'nin alay olsun diye diktatör dediği bu zatın görevi nedir? Gerçek bir kürek mahkûmluğu değil mi? Ne gündüz, ne de gece rahat yüzü gördüğü yok. Yolcu, sıkıntılı bir yolculuk sonunda birikmiş olan bütün hıncını Menzil Müfettişinden alır. Hava mı bozuktur? Yollar mı kötüdür? Arabacı mı inatçıdır? Beygirler mi yürümüyor? Sorunlu olan hep Menzil Müfettişidir. Gelip geçenler fakir evine uğradıkça, ona bir düşmana bakar gibi bakarlar. Yakasını davetsiz konukların elinden kurtarabi-

lirse, ne mutlu! Ama ya beygir yoksa? Aman Allahım! O zaman ona yağdırılan küfürlerin bini bir paradır. Yağmurda, çamurda, avlularda koşmak zorundadır. Sinirli bir han yolcusunun itip kakmalarından, paylamalarından bir dakika olsun kurtulmak için fırtınalarda, şiddetli ayazlarda koridora fırlar. General gelir: tirtir titreyen Menzil Müfettişi, biri acele (aktarmasız) cinsinden olmak üzere, elindeki son iki troykayı da ona verir. General kendisine teşekkür bile etmeden çekip gider. Beş dakika sonra çıngırak sesi! Resmi kurye, yol belgesini masanın üzerine fırlatır. Bütün bunları iyice anlayalım, o zaman yüreğimiz kin ve öfke yerine içten bir acıma duygusuyla dolar. Birkaç kelime daha: Yirmi yıl, aralıksız, bütün Rusya'yı her yönde dolaştım. Hemen hemen bütün posta yollarını bilirim. Birçok kuşak arabacı tanırım. Şahsen tanımadığım Menzil Müfettişileri pek azdır. Kendilerine işim düşmemiş Menzil Müfettişileri seyrektir. Yolculukla ilginç gözlemlerimi yakında yayınlıyacağımı umuyorum. Şimdilik yalnız Menzil Müfettişi takımının, kamuoyuna en yanlış bir biçimde tanıtıldığını söylemekle yetineceğim. Kendilerine bunca iftiralar edilmiş olan Menzil Müfettişleri, aslında genel olarak sessiz, yaradılışları gereğince hatır sayan, konuşkan, saygı konusunda alçak gönüllü, pek de para canlısı olmayan kişilerdir. Onların sözlerinden (Bay yolcuların hiç de yerinde olmayarak hor gördükleri sözlerden) meraklı ve ibret verici pek çok şeyler çıkarmak kabildir. Bana gelince, ne yalan söyleyeyim, ben onlarla konuşmayı, resmi zorunlulukla yapılmış rasgele altıncı sınıf(*) bir memurla konuşmaya tercih ederim.

Sayın Menzil Müfettişleri takımından ahbaplarım olduğunu kolayca tahmin etmek mümkündür. Gerçekten bunlardan biriyle ilgili anılarımın benim için çok değeri vardır.

(*) Çarlık Rusyasında albay rütbesine uyan bir memur rütbesi.

Olaylar, bir zamanlar bizi birbirimize yaklaştırmıştı. Şimdi sevgili okurlarla bunun üzerine küçük bir konuşma yapmak niyetindeyim.

1816 yılı mayıs ayında, bugün artık kaldırılmış olan bir yol üzerinden *** ilinden geçmem gerekmişti. O zamanlar küçük bir memurdum. Aktarmalı bir araba ile seyahat ediyor ve iki menzil arasındaki yol parasını, iki beygir üzerinden ödüyordum. Bunun sonucu olarak Menzil Müfettişleri bana olan davranışlarında pek de teklif tekellüfe gerek görmüyorlardı. Ben sık sık aklımca hakkım olduğunu sandığım şeyleri mücadele ile alıyordum. Genç ve atılgan olmam dolayısıyla benim için hazırlanmış beygirleri yüksek rütbeli bir memurun arabasına koştukları zaman, Menzil Müfettişinin alçaklığına ve korkaklığına fena halde içerliyordum. Yine bunun gibi, vali sofrasında insan sarrafı bir garsonun beni atlayarak, yanıbaşımdakine yemek vermesine de uzun bir süre alışmamıştım.

Şimdi gerek biri, gerek ötekisi bana pek doğal görünüyor. Gerçekten de rütbe sırasına uymak gibi herkese uygun olan kural yerine bir başka kural, Örneğin: akıl sırasına uymak kabul edilmiş olsaydı başımıza neler gelirdi? Kim bilir ne münakaşalar başgösterir, garsonlar yemek dağıtmaya kimden başlarlardı? Neyse hikâyeme dömüyorum.

Sıcak bir gündü *** menzilline üç verst kala tektük yağmur damlaları düşmeye başladı. Beş dakika sonra ise bardaktan boşanırcasına yağan yağmur beni iliklerime kadar ıslattı. Menzile gelince ilk işim üstümü başımı değiştirmek, ikinci işim de çay içmek oldu. Menzil Müfettişi:

- Hey Dunia, diye seslendi, semaveri koy da, git krema getir.

Bu sözler üzerine bölmenin arkasından on dört yaşlarında bir kız çıktı ve koridor boyunca koştu. Kızın güzelliği beni şaşkına çevirdi. Menzil Müfettişine:

- Kızın mı? diye sordum.

Menzil Müfettişi, gururu okşanmış insanlara özgü sevinçli bir eda ile:

- Kızım, yanıtını verdi. Öylesine akıllı, öylesine becerikli bir kız ki... Tıpkı rahmetli annesi gibi.

Menzil Müfettişi yol belgemi kaydetmeye başladı. Ben ise onun gösterişsiz ama temiz evini süsleyen tabloları seyre daldım. Bu tablolar hayırsız evladın serüvenini canlandırıyordu. Birinci tabloda, başında kalpak, sırtında hırka bulunan saygıdeğer bir ihtiyarın, acele acele babasının duasını ve bir para kesesini almakta olan telaşlı bir genci uğurlamakta olduğu görülmektedir. Öteki tabloda, delikanlının zevk ve eğlenceye düşkün davranışları parlak çizgilerle canlandırılmıştı: delikanlı yalancı dostlarla ve ahlaksız birtakım kadınlarla çevrili olduğu halde bir masa başında oturuyor. Daha sonra bütün paralarını yiyip bitirmiş olan delikanlının, sırtında bir gömlek, başında üç köşeli şapka olduğu halde otlattığı domuzların yemeğinden yediği görülmektedir. Çocuğun yüzünde derin bir üzüntü ve pişmanlık okunuyor. Nihayet delikanlının babasına dönüşü tasvir edilmektedir: iyi yürekli ihtiyar, yine başında kalpak, sırtında aynı hırka ile çocuğunu karşılamaya koşuyor. Hayırsız evlat diz çökmüştür. Tabloda ahçının besili bir danayı boğazladığı, çocuğun ağabeyisinin de hizmetçilerden bu sevincin nadenini sorduğu görülüyor. Her tablonun altında Almanca yazılmış uygun şiirler okudum. Bunların hepsi de - kına çiçeği saksıları da, alaca bir perde ile kapanmış karyola da - o zaman beni çevreleyen bütün öteki eşyalar gibi hâlâ aklımdadır. Elli yaşlarında gürbüz, dinç bir adam olan Menzil Müfettişi, solmuş kurdelelerinde üç madalya bulunan uzun yeşil ceketi ile bugünkü gibi gözlerimin önündedir.

İhtiyar arabacının parasını vermeye vakit bulamadan, Dunia semaverle geri döndü. Küçük yosma, daha ikinci bakışta bende yaptığı etkinin farkında oldu. İri mavi gözlerini indirdi. Onunla konuşmaya başladım. Görmüş geçirmiş bir kız gibi, en küçük bir ürkeklik göstermeden yanıtlar veriyordu. Kızın babasına bir bardak punç ikram ettim, Dunia'ya da bir bardak çay verdim. Yıllardan beri tanışıyormuşuz gibi, üçümüz, konuşmaya başladık.

Beygirlerim çoktan hazırdı. Ben ise Menzil Müfettişi ile kızından bir türlü ayrılmak istemiyordum. Nihayet onlarla vedalaştım.Babası bana iyi yolculuklar diledi. Kızı ise beni arabaya kadar geçirdi. Koridorda durakladım ve kızdan, onu bir kerecik öpmek için izin istedim: Dunia razı oldu.

Bu işle uğraştığımdan beri ben,

Birçok öpücükler sayabilirim. Ama bunlardan hiçbiri bende böylesine uzun süren, böylesine hoş bir anı bırakmamıştı.

Aradan birkaç yıl geçti. Şartlar beni yine aynı yollara, aynı yere getirdi. İhtiyar Menzil Müfettişinin kızını anımsadım ve onu tekrar göreceğimi aklıma getirince sevindim. Ama ihtiyar Menzil Müfettişinin buradan değiştirilmiş olabileceğini düşündüm. Herhalde Dunia da kocaya varmış olmalıydı. Onlardan birinin ölmüş olması olasılığı da bir an için aklıma geldi. Üzüntülü bir önsezi ile *** istasyonuna yaklaşıyordum. Araba tam Menzil Müfettişinin evi önünde durdu. Evden içeri girince, hemen hayırsız evladın serüvenini anlatan tabloları tanıdım. Masa ve karyola eski yerinde duruyordu. Ama artık pencerelerde çiçekler yoktu. Odadaki her şeyde bir eksiklik, bir perişanlık göze çarpıyordu. Menzil Müfettişi gocuğunun altında uyuyordu. Gelişim onu uykudan uyandırdı. Doğruldu, kalktı. Evet, bu Simeon Vırin'di;

ama ne kadar ihtiyarlamıştı! Yol belgemi kaydetmeye hazırlanırken ben de onun kırlaşmış saçlarına, uzun zamandır ustura yüzü görmemiş yüzünün derin kırışıklarına, kamburu çıkmış sırtına bakıyor ve aradan geçen üç dört yıl gibi bir zamanın dinç bir erkeği nasıl olup da cılız bir ihtiyar haline getirebildiğine bir türlü akıl erdiremiyordum.

- Beni tanımadınız mı? diye sordum. Biz seninle eski ahbabız.

Gamlı bir eda ile:

- Olabilir, dedi. Buranın yolu uzundur. Bende pek çok yolcu konaklamaktadır.

- Nasıl, senin Dunia iyi mi? diye devam ettim.

İhtiyar çatındı:

- Allah bilir, diye yanıt verdi.

- Evlendi herhalde? dedim.

İhtiyar sorumu duymazlıktan gelerek, yol belgemi fısıltı ile okumaya devam etti. Sorularımı kestim ve bana bir çay demlemesini söyledim. Merak içimi kemirmeye başlamıştı. Bir bardak punçun, ihtiyar dostumun dilini çözeceğini umuyordum. Yanılmamıştım: ihtiyar teklif ettiğim bardağı geri çevirmedi. Romun, ihtiyarın gamını dağıttığını fark ettim. İkinci kadehte konuşkan bir hal aldı; beni anımsadı, ya da anımsamış gibi tavır takındı. Ondan, o zamanlar beni son derece ilgilendiren ve etkileyen bir hikaye dinledim. İhtiyar:

- Demek siz Dunia'yı tanıyorsunuz? diye söze başladı. Sanki onu tanımayan var mıydı ki? Ah Dunia! Ne kızdı o! Kim olursa olsun buradan gelip geçen herkes onu överdi. Onu çekiştireni görmedim. Baylar bazen ona mendil bazen de küpe armağan ederlerdi. Buradan gelip geçen baylar öğle veya akşam yemeği yemek bahanesiyle, gerçekte ise sadece Dunia'yı biraz daha fazla görebilmek için, mahsus bura-

da mola verirlerdi. Bir bay ne kadar öfkeli olursa olsun onun yanında hemen yumuşar ve benimle çok nazik konuşurdu. İnanır mısınız, efendimiz, kuryeler, özel kuryeler, onunla yarımşar saat lafa dalarlardı. Ev onunla duruyordu. Derleyip toplamaya, pişirip kotarmaya, her şeye yetişirdi. Ben ise, ihtiyar budala sevincimden kabıma sığamıyor, onu seyretmeye doyamıyordum. Bilmem ben mi Dunia'mı sevmiyordum, ben mi çocuğumu nazlandırmıyordum, yoksa o mu buradan sıkılıyordu? Fakat hayır, felaketi uzaklaştıramazsın; insanın anlına yazılan değişmez.

İhtiyar, sözlerinin bu noktasında kederini uzun uzun anlatmağa başladı: üç yıl önce, bir kış akşamı Menzil Müfettişi yeni defterinin çizgilerini çizmekle, kızı da bölmenin ötesinde kendisine bir entari dikmekle meşgul olduğu sırada bir troyka gelmiş; başında Çerkez başlığı, sırtında askerî kaput bulunan ve bir atkıya sarınmış olan bir yolcu odaya girerek beygir istemiş. Beygirlerin hepsi de seferde bulunuyormuş. Bu haberi alan yolcu sesini yükseltmek ve kırbacını kaldırmak istemiş; ama bu gibi sahnelere alışık olan Dunia hemen bölmenin arkasından çıkarak nazik bir sesle yolcuya, bir şeyler yemek isteyip istemediğini sormuş. Dunia'nın görünüşü her zamanki etkisini yapmış. Yolcunun öfkesi yatışmış, beygirleri beklemeye razı olmuş ve kendine akşam yemeği ısmarlamış. Tüylü ıslak başlığını çıkaran, atkısını çözen ve sert bir hareketle kaputunu fırlatan yolcu, siyah bıyıklı, boylu poslu genç bir süvari subayı olarak ortaya çıkmış. Menzil Müfettişinin yanına oturmuş, onunla ve kızıyla sohbete koyulmuş. Akşam yemeğini vermişler, bu arada beygirler de gelmiş. Menzil Müfettişi, yemlerini vermeden beygirleri hemen Yolcunun arabasına koşmalarını emretmiş; ama içeri dönünce, yolcuyu, hemen hemen kendini bilmez bir halde, sıranın üstünde yatar bulmuş: yolcuya bir fenalık gel-

miş, birdenbire başı ağrımış, yola çıkmasına olanak kalmamış. Elden ne gelir! Menzil Müfettişi ona kendi karyolasını vermiş. Yolcu iyileşmezse, ertesi sabah *** den bir doktor getirilmesine karar verilmiş.

Ertesi gün süvari subayı büsbütün fenalaşmış; yanındaki adamı, şehre doktor getirmeye gitmiş. Dunia, sirkeye batırılmış bir mendille onun başını bağlamış ve elinde dikişi ile yolcunun karyolasının başucuna geçip oturmuş. Hasta, Menzil Müfettişinin yanında inliyor ve hemen hemen ağzından bir söz bile çıkmıyormuş. Bununla beraber iki fincan kahve içmiş ve inleye inleye kendine öğle yemeği ısmarlamış. Dunia ondan hiç ayrılmıyormuş. Hasta sık sık su istiyor, Dunia da ona kendi eliyle hazırladığı limonatadan bir bardak ikram ediyormuş. Hasta dudaklarını ıslatıyor ve her seferinde bardağı geri verirken, teşekkkür yerine, zayıf eliyle Dunia'nın elini sıkıyormuş. Öğleye doğru doktor gelmiş; hastanın nabzını yoklamış, onunla Rusça ve Almanca konuşmuş. Hastanın sadece istirahate ihtiyacı olduğunu ve iki gün sonra da yola çıkabileceğini söylemiş. Subay vizite parası olarak doktora yirmi beş ruble vermiş, onu öğle yemeğine davet etmiş, doktor bu daveti kabul etmiş. İkisi de büyük bir iştahla yemek yemişler, bir şişe şarap içmişler ve birbirinden pek memnun bir halde ayrılmışlar.

Aradan bir gün daha geçmiş, süvari büsbütün canlanmış. Meğer çok neşeli bir adammış. Hiç durmadan, kah Dunia ile, kah Menzil müfettişi ile şakalaşıp durmuş, ıslıkla şarkı söylemiş, yolcularla konuşmuş, onların yol belgelerini deftere kaydetmiş. Delikanlı Menzil Müfettişinin öylesine hoşuna gitmiş ki, üçüncü günü sabahı, sevgili yolcusundan ayrılacağına bayağı üzülüyormuş. Günlerden pazarmış; Dunia, kiliseye, sabah duasına gitmeye hazırlanıyormuş. Süvarinin arabasını getirmişler, delikanlı kendisine ikram edilen yatak

ve yiyecekler için Menzil Müfettişini bol bol ödüllendirerek onunla vedalaşmış; Dunia ya da veda etmiş ve onu arabasıyla köyün kenarında bulunan kiliseye kadar götürmeyi önermiş Dunia kararsızlık göstermiş. Babası ona: "Kız korkuyor musun? demiş. Beyefendi kurt değil ki seni yesin; kiliseye kadar araba ile gidiver işte!" Dunia, arabada süvarinin yanına oturmuş. Uşak, arabacı yerine atlamış, arabacı beygirleri kamçılamış, beygirler yerlerinden fırlamışlar.

Zavallı Menzil Müfettişi Dunia'sının süvari ile birlikte gitmesine nasıl izin verdiğini, işin sonunu nasıl olup da göremediğini, o anda aklının nerede olduğunu bir türlü anlamıyordu. Aradan henüz yarım saat geçmeden, ihtiyarın yüreği sıkılmaya başlamış: üzüntüsü öylesine artmış ki, daha fazla dayanamamış ve kiliseye kalkıp gitmiş. Kiliseye yaklaşınca cemaatin dağılmakta olduğunu görmüş. Ama Dunia, ne parmaklığın arkasında, ne de sahanlıkta yokmuş. İhtiyar, hemen kilisenin içine girmiş: Papaz, mihraptan çıkıyor, zangoç mumları söndürüyormuş: İki kocakarı, kilisenin bir köşesinde hala ibadet ediyorlarmış. Ama Dunia kilisede yokmuş. Zavallı Menzil Müfettişi, istemeye istemeye, zangoçtan, kızının sabah duasında bulunup bulunmadığını sormak cesaretini göstermiş. Zangoç bulunmadığını söylemiş. Menzil Müfettişi, yarı diri yarı ölü bir halde evine dönmüş. Şimdi onun biricik umudu: kızının gençlik havailiğine kapılarak, vaftiz annesinin bulunduğu öteki menzile kadar gitmiş olması olasığıdır. Sıkıntılı bir heyecan içinde, kızının gittiği troykanın dönüşünü beklemeye başlamış. Arabacı bir türlü dönmüyormuş. Nihayet akşama doğru arabacı yalnız başına ve sarhoş bir halde şu öldürücü haberle dönmüş: Dunia süvari ile birlikte öteki menzilden de ileri geçip gitmiş!

İhtiyar, acıya dayanamamış: hemen bir gün önce genç yalancının yattığı yatağa yatmış. Şimdi, olup bitenleri aklın-

dan geçiren Menzil Müfettişi, delikanlıdaki hastalığın uydurma olduğunu anlamıştı. Zavallı adam, şiddetli bir hummaya tutulmuştu. Kendisini S *** Şehrine götürmüşler, yerine de geçici bir zaman için bir başkasını tayin etmişler. Süvariyi muayeneye gelen aynı doktor, Menzil Müfettişini de tedavi ediyormuş. Doktor, genç süvarinin sapasağlam olduğunu, daha o zaman kötü niyetlerini sezdiğini, ama kamçısından korktuğu için sustuğunu Menzil Müfettişine inandırıcı bir dille anlatmış. Alman, doğru mu söylemişti, yoksa uzak görüşlülüğü ile caka mı satmak istemişti. Her ne hal ise, ama bununla zavallı hastayı hiç de avutmamıştı. Menzil Müfettişi biraz iyileşir iyileşmez *** şehri Menzil müdüründen iki aylık bir izin almış ve niyetinden kimseye söz açmadan, yaya olarak kızının peşine düşmüş. Süvari yüzbaşısı Minskiy'nin Smolensk'ten Petersburg'a gittiğini yol belgesinden biliyormuş. Onu götüren arabacının anlattığına göre Dunia, isteyerek gidiyormuş gibi görünmesine karşın,bütün yol boyunca hep ağlamış. Menzil Müfettişi: "Kimbilir belki de yolunu şaşırmış kuzucağızımı evine getiririm" diye düşünmüş. Bu düşünce ile Petersburg'a gelerek İsmailov alayında eski meslek arkadaşlarından emekli bir erbaşın evine yerleşmiş ve araştırmalarına başlamış. Çok geçmeden süvari yüzbaşısı Minskiy'nin Petersburg'da olduğunu ve Demutov otelinde oturduğunu öğrenmiş. Menzil müfettişi ona gitmeye karar vermiş.

Sabah erkenden otelin antresine gelerek, ihtiyar bir askerin kendisiyle görüşmek istediğini Minskiy'e bildirmelerini rica etmiş. Çizme kalıbının üstündeki çizmeleri temizlemekle uğraşan emir eri, efendisinin uyumakta olduğunu ve saat on birden önce, kimseyi kabul etmediğini söylemiş. Menzil Müfettişi, oradan gitmiş ve belirtilen zamanda geri dönmüş. Sırtında robdöşambr, başında da kırmızı bir takke

olduğu halde bizzat Minskiy çıkmış.: "Kardeş, ne istiyorsun?" diye sormuş. İhtiyarın yüreği kabarmış, gözlerinden yaşlar boşanmış, titrek bir sesle ağzından ancak şu sözcükler dökülmüş: "Asaletmeap efendimiz, bana ilahî bir lütufta bulununuz!" Minskiy ona acele bir göz atmış kızarmış, ihtiyarı elinden tutarak odasına götürmüş ve arkasından kapıyı kilitlemiş. İhtiyar, sözlerine devam ederek: "Efendimiz, demiş arabadan düşen kaybolmuştur. Hiç olmazsa bana zavallı Dunia'yı veriniz! Siz ondan nasıl olsa hevesinizi aldınız. Onu, yok yere mahvetmeyin!" Delikanlı, büyük bir şaşkınlık içinde: "Olan oldu demiş artık geri dönülemez. Sana karşı suçluyum, affını rica etmekle bahtiyarım. Ama Dunia'yı bırakabileceğimi sanma! Onu, mutlu edeceğime namusum üzerine söz veriyorum. Sen onu ne yapacaksın? O beni seviyor, eski durumunu da tümüyle unuttu. Ne sen, ne de o, olan şeyleri artık unutamazsınız!" Delikanlı bunları dedikten sonra ihtiyarın kolkapağına bir şeyler sokuşturmuş, kapıyı açmış ve Menzil Müfettişi, nasıl olduğunu farkına varmadan, kendini sokakta buluvermiş.

İhtiyar, uzun bir süre hareketsiz durmuş. Nihayet kolkapağında bir tomar kâağıt görmüş. Bunları çıkarıp, buruşmuş birkaç elli rublelik banknot açmış. Gözlerinden tekrar öfke yaşları boşanmış. Banknotları, bir yumruk halinde elinde buruşturmuş, yere atmış, ökçeleriyle çiğnemiş ve yürümüş. Birkaç adım gittikten sonra duraklamış, düşünmüş ve geri dönmüş. Ama artık banknotların yerinde yeller esiyormuş. İyi giyinmiş bir delikanlı, onu görünce, bir arabaya koşup acele acele binmiş ve "Çek!" diye bağırmış. Menzil müfettişi bu adamın arkasından koşmamış. Evine, kendi posta menziline gitmeye karar vermiş; ama gitmeden önce, hiç olmazsa bir defa zavallı Dunia'yı görmek istemiş. Bunun için de iki gün sonra, tekrar Minskiy'ye gitmiş. Ama emir eri sert sesle be-

yefendinin kimseyi kabul etmediğini söylemiş, göğsünden iterek onu antreden atmış ve kapıyı yüzüne kapamış. Menzil Müfettişi beklemiş, beklemiş ve sonunda gitmiş.

O günün akşamı Vseh-Skorbiyaşçi kilisesinden, akşam duasından çıktıktan sonra Liteynaya caddesinden yürümüş. Birdenbire önünden bir kupa arabası geçmiş; Menzil Müfettişi, Minskiy'yi tanımış. Araba, üç katlı bir binanın kapısı önünde durmuş, süvari subayı, merdivenlerden çıkmış. O anda güzel bir düşünce ihtiyarın kafsında parlamış. Geri dönmüş, arabacının yanına gelince: "Kardeş, demiş, bu araba kimin, sakın Minskiy'nin olmasın?" arabacı: "Evet, demiş, onu ne yapacaksın?" "Mesele şu ki, senin efendin, Dunia'ya verilmek üzere bana bir tezkere vermişti. Ben ise Dunia'sının nerede oturduğunu unutmuşum." "Nah şuracıkta, ikinci katta oturuyor. Ama sen tezkerenle geç kaldın, şimdi kendisi Dunia'nın yanına geldi." Menzil Müfettişi anlatılmayan bir yürek çarpıntısı ile: "Zararı yok, demiş. Yol gösterdiğin için teşekkür ederim, ama ben yine de ödevimi yapacağım." İhtiyar bu sözleri söyliyerek merdivenlerden çıkmış.

Kapı kapalıymış. Kapıyı çalmış, ona üzücü gelen bekleme içinde birkaç saniye geçmiş. Anahtar şıkırdamış, kapıyı açmışlar. "Avdotya Simyonovya burada mı oturuyor?" diye sormuş. Genç bir hizmetçi kız: "Burada, diye yanıt vermiş. Ne yapacaksın?" Menzil Müfettişi yanıt vermeden içeri girmiş. Hizmetçi kız arkasından: "Olmaz, olmaz, diye bağırmış. Avdotya Simyonovna'nın konukları var. " Menzil Müfettişi bu lafları dinlemeden ileri yürümüş. Baştan gelen iki oda karanlıkmış, üçüncüsünde ışık yanıyormuş. Kapısı aralık duran bu odaya yaklaşmış ve duraklamış. Fevkalede iyi döşeli olan bu odada Minskiy düşünceli bir eda ile oturmaktaymış. Son modaya uygun olarak giyinmiş olan Dunia, Minskiy'nın oturmakta olduğu koltuğun kenarında, tıpkı İngiliz eğeri

üzerindeki bir amazon gibi oturuyormuş genç kız. Minskiy'nin siyah kıvırcık saçlarını pırıldayan parmaklarına dolıyarak, delikanlının yüzüne şefkatle bakmaktaymış. Zavallı Menzil Müfettişi! Kızı ona hiçbir zaman bu kadar olağanüstü güzel görünmemiş. Elinde olmayarak onu seyre dalmış. Genç kız başını kaldırmaksızın: "Kim var orada?" diye sormuş. Menzil Müfettişi, susmakta devam etmiş. Cevap almayan Dunia başını kaldırmış ve bir feryatla halının üzerine düşmüş. Korkmuş olan Minskiy onu kaldırmaya koşmuş ve birdenbire kapıda ihtiyar Menzil Müfettişini görmüş. Dunia'yı bırakarak öfke ile Menzil Müfettişine yaklaşmış. Dişlerini sıkarak: "Sen ne istiyorsun? Haydut gibi boyuna peşimde ne dolaşıyorsun? Yoksa beni öldürmek mi istiyorsun? Defol!" demiş ve kuvvetli eli ile ihtiyarın yakasından yapışarak onu merdivenlerden itmiş.

İhtiyar, bulunduğu eve gelmiş. Dostu ona, şikayet etmesini salık vermiş; ama Menzil Müfettişi düşünmüş taşınmış ve vazgeçmeye karar vermiş. İki gün sonra da Petersburg'dan kendi posta Menziline dönmüş ve işine başlamış. Menzil Müfettişi:

- İşte üç yıldır ki Dunia'sız, ondan hiç bir haber almadan yaşıyorum, diye sözünü tamamladı. Ölü mü, diri mi Allah bilir. Her şey olabilir. Dunia, rasgele bir çapkının aldattıklarının ne birincisi, ne de sonuncusudur. Onunla yaşar, günün birinde fırlatır atar. Petersburg'da böyle gencecik budalalar pek çoktur. Bugün atlaslar, kadifeler içindedir. Yarın bakarsın ki, varını yoğunu içkiye vermiş bir serseri ile sokakları süpürür. Bazen, belki Dunia da böyle mahvolup gidiyor diye düşünürüm de, istemeyerek ölmesini istiyor ve günaha giriyorum.

İşte, dostum ihtiyar Menzil Müfettişinin Dimitriev'in o

güzelim baladında gayretli Terentiç gibi eteğiyle şairane biçimde sildiği göz yaşlarıyla ikide bir kesilen hikâyesi böyleydi. Bu göz yaşları kısmen, hikayesini anlattığı sürece yuvarladığı beş bardak punçla harekete gelmişti. Ama, ne olursa olsun, bunlar bana çok dokunmuştu. Ondan ayrıldıktan sonra, ihtiyar Menzil Müfettişini uzun bir süre unutamadım. Zavallı Dunia'yı çok düşündüm. Daha geçenlerde *** den geçerken dostumu anımsadım. Onun idare ettiği posta menzilinin kaldırıldığını ögrendim. "İhtiyar Menzil Müfettişi yaşıyor mu?" soruma kimse inandırıcı bir yanıt vermedi. Bildiğim bölgeyi ziyaret etmeye karar verdim. Dışarıdan bir araba tedarik ettim ve N *** köyüne yollandım.

Bu, sonbaharda olmuştu. Gökyüzünü kurşuni bulutlar kaplamıştı. Soğuk bir rüzgâr, karşıdaki ağaçlardan kırmızı ve sarı yaprakları uçurarak, biçilmiş tarlalardan esiyordu. Gün batarken köye vardım ve Menzil evine indim. Bir zamanlar zavallı Dunia'nın beni öptüğü koridorda, şişman bir kadın karşıma çıktı. Sorduğum sorulara yanıt olarak: İhtiyar Menzil Müfettişinin bir yıl önce öldüğünü, adamcağızın evine bir bira imalathanesi sahibinin yerleştiğini, kendisinin de bu bira imalathanesi sahibinin karısı olduğunu söyledi. Buraya gelişime ve boşuna sarf ettiğim yedi rubleye acıdım. Bira imalathanesi sahibinin karısına:

- Menzil Müfettişi acaba neden öldü? diye sordum.

- Neden olacak, içkiden, cevabını verdi.

- Acaba nereye gömüldü?

- Köyün dışına, rahmetli karısının yanına

- Acaba beni onun mezarına kadar götürmek mümkün mü?

- Niçin olmasın? Hey Vanka! Artık şu kedi ile oynamayı bırak! Bayı mezarlığa kadar götür de Menzil Müfettişinin mezarını kendisine göster!

Bu sözler üzerine, bir gözü kör, üstü başı yırtık pırtık, kızıl saçlı bir çocuk bana doğru koştu ve hemen beni köyün dışına götürdü. Yolda giderken ona:

- Sen rahmetliyi tanır mıydın? diye sordum.

- Tanımaz olur muyum? Bana düdük yapmasını öğretmişti. Bazen meyhaneden gelirken onun peşine takılır: "Dede, dede, bize ceviz ver!" diye bağırırdık. O da bize öyle bir ceviz verir ki...Hep bizimle uğraşırdı.

- Gelip geçenler azdır. İlçe idare meclisi üyeleri uğrasalar bile bunların da ölülerle bir ilişiği yoktur. Bak, yazın bir bayan gelmişti, bu bayan ihtiyar Menzil Müfettişini sordu, mezarını ziyaret etti.

Merakla sordum.

- Bu bayan nasıl bir bayandı?

Çocuk:

- Çok güzel bir bayandı, diye yanıt verdi. Altı beygir koşulu bir arabada, üç çocuk, bir sütnine ve siyah bir köpekle seyahat ediyordu. İhtiyar Menzil Müfettişinin öldüğünü ona söyledikleri zaman hemen ağlamaya başladı ve çocuklarına: "Siz uslu oturun ben mezarlığa gideceğim!" dedi. Beni ona yol göstermeye çağıracak oldular. Bayan: "Ben yolu biliyorum" dedi ve bana beş kapiklik gümüş bir para verdi; o kadar iyi bir kadın ki...

Mezarlığa geldik. Parmaklıksız, tahtadan haçlarla kaplı, bir ağacın bile gölgelendirmediği çırılçıplak bir yer. Ömrümde böyle kasvetli bir mezarlık görmemiştim.

Üzerinde bakırdan bir Meryem ana resmi olan siyah bir haçın saplı bulunduğu bir kum yığını üzerine fırlayan çocuk:

- İşte, ihtiyar Menzil Müfettişinin mezarı, dedi.

- O hanımefendi buraya gelmiş miydi? diye sordum.

Vanka:

- Evet geldi, dedi. Ben uzaktan onu seyrettim. Mezara kapandı ve uzun uzun üzerinde yattı. Sonra köye giderek papazı çağırttı, ona para verdi. Bana da gümüş bir beşlik verdi, iyi bir hanımefendiydi.

Ben de çocuğa bir beşlik verdim. Ama artık ne buraya gelişime, ne de harcadığım yedi rubleye acımıyordum.

KÖYLÜ KÜÇÜK BAYAN

«O güzel endamına ne giyerse yaraşır.»

Bogdanoviç

Uzak illerimizden birinde, İvan Petroviç Berestov'un malikânesi bulunmakta idi. Berestov, gençliğinde hassa süvari birliklerinde hizmet etmiş, 1797 yılı başlangıcında istifa ederek köyüne gelmiş, o zamandan beri de oradan ayrılmamıştı. Yoksul ama soylu bir kadınla evli idi. Kendisi, birkaç günlüğüne ava gitmiş bulunduğu bir sırada karısı doğururken ölmüştü. Çiftlik işleri ona bu acıyı çabuçak unutturdu. Planını kendi hazırladığı bir ev yaptırdı. Bir kumaş fabrikası kurdurdu, gelirini üç misline çıkardı ve kendisini bölgenin en akıllı insanı saymaya başladı. Zaten aileleriyle ve köpekleriyle ona misafirliğe gelen komşuları da bunun tersini iddia etmiyorlardı. Adi günlerde kaba ketenden yapılmış kısa bir ceketle gezer, pazarları ise kendi kumaşlarından uzun bir ceket giyerdi. Masraflarını kendisi yazar, resmi gazeteden başka bir şey okumazdı. Biraz gururlu saymalarına karşın genel olarak onu herkes severdi. Yalnız en yakın komşularından Grigori İvanoviç Muromskiy'nin onunla arası iyi değildi. Muromskiy, gerçek bir Rus soylusuydu. Varlığının önemli bir bölümünü Moskova'da yedikten ve o sıralarda dul da kaldıktan sonra elde kalan bu son köyüne döndü. Burada da, ama bu kez yeni bir biçimde, israflarına devam et-

ti. Bir İngiliz bahçesi yaptırdı; hemen hemen geri kalan bütün gelirlerini bu uğurda harcadı. Seyisleri, İngiliz cokeyleri gibi giyiniyorlardı. Kızının bir ingiliz mürebbiyesi vardı. Tarlalarını, ingiliz usulünce ektirip biçtiriyordu.

Ama yabancı usullerle Rus buğdayı yetişemez!

Masraflarının bir hayli azalmasına karşın, Grigori İvanoviç' geliri bir türlü artmıyordu. O, köyde de yeni birtakım borçlara girmek yolunu buluyordu. Bununla beraber aptal bir adam sayılmazdı. Çünkü o devirde pek karışık ve cesur bir iş gibi görünen çiftliğini vasiler meclisine(*) rehine koymayı, bütün il derebeyleri içinde, ilk akıl eden o oldu. Onu ayıplayanlar içinde en şiddetli davrananı Berestov'du. Berestov'un karakterinin en göze çarpan yanı, yeniliklerden nefret etmesiydi. Komşusunun İngiliz hayranlığından ilgisizce söz edemez, onu eleştirmek için boyuna fırsatlar bulurdu. Konuğuna çiftliğini mi gezdiriyor, çiftlik idaresindeki başarılardan ötürü yapılan övgülere karşı alaycı bir gülüşle:

- Evet efendim, derdi, benim işlerim tabii komşum Grigori İvanoviç'in işlerine benzemez; İngiliz usulünce sefalete uğramak bizim ne haddimize? Rus usulünce karnımız doysa bizim için yeter.

Bu ve buna benzer şakalar, komşuların çabasıyla hem de ilaveli ve izahlı bir biçimde Grigori İvanoviç'in kulağına kadar ulaşırdı. İngiliz hayranının eleştirilere olan dayanıksızlığı gazetecilerimizden farksızdı. Bunları duydukça öfkesinden köpürür ve Zoilè'ine(**) "ayı" "kaba adam" adını verirdi.

(*)Vasiler meclisi: Devrimden önce Rusya'da, dulların, öksüzlerin ve meşru olmıyan çocukların korunmasıyla uğraşan bir kurum.

(**) Zoilè: Millattan önce IV üncü yüzyılda yaşamış, eleştirilerinin sertliğiyle ve titizliğiyle ün almış bir Yunan eleştirmecisidir.

Berestov'un oğlu babasının çiftliğine geldiği zaman, iki çiftlik sahibi arasındaki ilişki bu haldeydi. Berestov'un oğlu *** üniversitesinde okumuştu. Şimdi de niyeti askerlik mesleğine girmekti. Ama babası buna razı değildi. Delikanlı ise sivil memurluklar için kendisinde kesinlkle yetenek görmüyordu. İkisi de düşüncelerinde direniyorlardı. Genç Aleksey her ihtimale karşı bıyık bırakarak(*) şimdilik bir soylu gibi yaşıyordu.

Aleksey, gerçekten de, güçlü kuvvetli bir gençti. Delikanlının o güzel endamının hiçbir zaman askeri üniforma giymemesi, at üstünde görünecek yerde, gençliğini büro kağıtları arasında geçirmesi gerçekten de acınacak bir şey olurdu.

Komşuları Aleksey'in, yolları ayırdetmeksizin avda atıyla, daima önde koştuğuna bakarak onun hiçbir zaman aklı başında bir büro şefi olamıyacağını ağız birliğiyle söylerlerdi. Genç kızlar arasıra ona bakar, bazen de onu seyre dalardı. Ama Aleksey onlarla pek az ilgilenirdi. Kızlar ise onun bu duygusuzluğunu, bir aşk ilgisine verirlerdi. Gerçekten de mektuplarından birinin şu adres kopyası elden ele dolaşmaktaydı:

"Moskova'da, Alekseyevski manastırının karşısında bakırcı Savelyev'in evinde Akulina Petrovna Kuroçkina'ya: Bu mektubumun A.N.R. ya verilmesini derin saygılarımla rica ederim."

Köylerde yaşamamış olan okurlarım, bu taşralı genç kızların ne sevimli yaratıklar olduğunu anlıyamazlar. Temiz havada, bahçelerindeki elma ağaçlarının gölgeleri altında yetişen bu kızlar dünya ve hayat üzerine olan bilgilerini kitaplar

(*) O devirde Rusya'da bıyık bırakmak yalnız ordu mensuplarına verilmiş bir ayrıcalıktı.

dan alırlar. Yalnızlık, başı boşluk ve okuma, bunlarda, bizim dalgın şehir güzellerinin yabancısı oldukları birtakım duygu ve tutkuların pek erken uyanmasına neden olmaktadır.Bu taşralı kızlar için posta arabasının çıngırağı bile bir serüven, yakın şehirlerden birine seyahat ise, bunların hayatında bir devirdir. Bir konuğun ziyareti ise bunlarda uzun, bazen de ölümsüz anılar bırakır.

Tabii, bu kızların bazı tuhaflıklarına gülmekte herkes serbesttir. Ama olaylara üstünkörü bakanların alayları, bu kızların başlıca meziyetleri olan karakter gücünü ve Jean Paul'un düşüncesine göre insan büyüklüğünün bir belirtisi olan bireyselliği hiçbir zaman ortadan kaldıramaz. Başkentlerdeki kadınlar, belki de, daha iyi öğrenim görürler. Ama sosyete gelenekleri bunların karakterini pek çabuk bozar; ruhlarını, tıpkı başlarının tuvaletleri gibi, tekdüze bir hale getirir. Bu sözler bir yargı, ya da bir ayıplama kasdıyla söylenmemiştir. Bununla birlikte, çok eski yorumculardan birinin dediği gibi; **Nota nostra manet**(*)

Aleksey'in kızlarımız çevresinde nasıl bir etki uyandırması gerekeceğini tahmin etmek çok kolaydır. Aleksey, bu kızların önüne çıkan mahzun, düş kırıklığına uğramış ilk insan; onlara kaybolmuş neşeden, solan gençlikten söz eden ilk gençti. Üstelik Aleksey, üzerinde ölü kafası bulunan bir de yüzük taşıyordu. Bütün bunlar bu ilde olağanüstü yeni şeylerdi. Kızlar Aleksey için deli oluyorlardı.

Ama Aleksey'le en çok ilgilenen bizim İngiliz hayranının kızı Liza (ya da genel olarak Grigori İvanoviç'in onu çağırdığı gibi Betsi) idi. Babaları birbirlerine gidip gelmiyorlardı; bütün komşu kızları sadece Aleksey'den söz ettikleri

(*) Aslında Lâtince yazılmıştır: " Düşüncemiz gücünü korumaktadır " anlamına gelir.

halde,Liza onu henüz görmemişti.Liza on yedi yaşındaydı. Kara gözleri, esmer ve çok şirin yüzüne bir canlılık veriyordu. Babasının biricik ve doğal olarak, şımarık çocuğuydu. Onun bu hoppalıkları, bitmez tükenmez yaramazlıkları babasını ne kadar hayran ediyorsa, mürebbiyesi Mis Jackson'u da öylesine üzüyordu. Mis Jackson, yüzüne pudra süren, kaşlarına rastık çeken, yılda iki kez Pamela(*)'yı okuyan, bütün bunlar için de yılda iki bin ruble alan ve barbar Rusyamızda can sıkıntısından çatlıyan kırk yaşlarında mağrur bir İngiliz kızıydı.

Liza'ya, Nastya adlı bir kız arkadaşlık ediyordu. Nastya. Liza'dan yaşlı olmakla beraber, hanımı kadar havalıydı. Liza onu pek sever bütün sırlarını ona söyler, yaramzlıklarını onunla icadederdi. Bir kelime ile Nastya, Priluçina köyünde, Fransız trajedilerindeki nedimelerden çok daha önemli kişiydi. Bir gün Nastya, küçük hanımını giydirirken:

- İzin verirseniz bugün misafirliğe gideceğim, dedi.

- Olur; ama nereye?

- Tugilovo'ya, Berestovlara gideceğim. Ahçının isim günüymüş. Kadın dün gelip bizi yemeğe çağırdı.

Liza:

- Bak sen! dedi. Efendileri kavgalı, hizmetçileri ise birbirlerini yemeğe çağırıyorlar.

Nastya:

- Efendilerimizden bize ne! diye itiraz etti. Kaldı ki ben babanızın değil sizin hizmetçinizim. Hem siz genç Berestov'la kavgalı değilsiniz ki.. Eğer bu iş hoşlarına gidiyorsa bırakın ihtiyarlar birbirleriyle boğazlaşıp dursunlar!

(*) "Pamela veyahut ya da Ödüllendirilmiş Erdem": Modern ingiliz romancının yaratıcısı sayılan Samuel Richardson (1680-1761)'ın yapıtıdır.

- Peki Nastya. Orada Aleksey Berestov'u görmeye çalış! Onu nasıl bulduğunu, ne biçim bir adam olduğunu bana iyice anlat!

Nastya, bunu yapacağına söz verdi, Liza da bütün gün sabırsızlıkla Nastya'nın dönüşünü bekledi. Nastya akşam üzeri döndü. Odaya girerken:

- Eh Lizavetta Grigoryevna, nihayet genç Berestov'u gördüm. Onu adamakıllı seyrettim. Bütün gün beraberdik.

- Anlat bakalım, bu nasıl oldu? Sırasıyla anlat!

- Müsade ediniz efendim: ben, Anisya Yegerovna, Nenila, Dunka, buradan çıktık.

- Güzel. Biliyorum, sonra?

- İzin veriniz de hepsini sırasıyla anlatayım. Tam da öğle yemeğine yetiştik. Oda tıklım tıklım doluydu: Kolbinskiler, Zaharyevskiler, kâhyanın karısıyla kızları, Hlupinskiler hep orada idi.

- Ya! Berestov'da orada mıydı?

- Lütfen biraz bekleyin. Neyse, sofra başına oturduk. Kâhyanın karısı en ortaya oturdu, ben de onun yanına oturdum. Kızları her ne kadar biraz suratlarını astılarsa da ben aldırmadım.

- Aman Nastya, şu bitmez tükenmez ayrıntılarınla o kadar can sıkıcısın ki!

- Ama siz de ne kadar sabırsızsınız! İşte; nihayet sofradan kalktık. Sofra başında üç saat oturmuştuk; yemek de öylesine güzeldi ki...Börekler, renk renk, mavi kırmızı elmasiyeler... sonra sofradan kalktık, bahçeye kovalamaca oynamaya çıktık. İşte genç Berestov bu sırada geldi.

- Peki, sonuç? Yakışıklı olduğu doğru mu?

- Yakışıklı, hem de çok yakışıklı...Uzun boylu endamlı, yanakları al al...

- Sahi mi? Halbuki ben onu solgun benizli sanıyordum. Peki sonra? Görünüşü nasıldı? Mahzun mu, düşünceli mi?

- Ne münasebet! Böyle delişmen bir insan ömrümde görmedim. Bizimle kovalamaca oynamaya kalktı.

- Sizinle kovalamaca oynamaya mı kalktı? Bu mümkün değil!

- Pekâlâ da mümkün...Hem daha neler yapmadı ki! Yakaladıklarını öptü.

- Darılma ama Nastya, yalan söylüyorsun.

- Darılmayın ama, yalan söylemiyorum. Ben zorla elinden kurtuldum. Bütün gün bizden hiç ayrılmadı.

- Ama nasıl olur, onun âşık olduğunu, kimseye bakmadığını söylüyorlar?

Orasını bilmem ama beni o kadar dikkatle süzdü ki...- Sonra Tania'ya, kahyanın kızına, ondan sonracığıma paşa Kolbinskaya'ya da baktı. Ama Allah için söylemeli, kimseyi gücendirmedi, öyle şakacı ki...

- Şaşılacak şey! Peki, evdekiler onun için neler anlatıyorlar?

- Çok neşeli, çok iyi, mükemmel bir beyefendi olduğunu söylüyorlar. Yalnız onda buldukları biricik kusur, kızların peşinde fazla dolaşmasıymiş. Bence bu bir kusur sayılmaz; zamanla bu huyundan vazgeçer.

Liza içini çekerek:

- Onu görmeyi öylesine isterdim ki, dedi.

- Bundan kolay ne var sanki? Tugilovo bizden uzak değil ki...Topu topu üç verstlik bir yer. O tarafa doğru yaya, ya da atla şöyle bir gezintiye çıkınız, ona mutlaka rastlarsınız! Çünkü o her sabah tüfeğini omuzladığı gibi avlanmaya çıkarmış.

- Hayır, böylesi iyi değil. Sonra peşinde dolaştığımı sanır. Kaldı ki babalarımız da kavgalı olduğu için, nasıl olsa onunla tanışmam yakışık almaz! Ah Nastya, biliyor musun aklıma ne geldi? Bir köylü kızı kılığına girerim!

- Pekâlâ da olur: kalın bir gömlekle bir sarafan giyiniz ve korkmadan Tugilovo yolunu tutunuz! Berestov'un gözüne ilişeceğinize söz veririm.

- Hem de bura ağzıyla konuşmasını da çok iyi biliyorum. Ah Nastya, sevgili Nastya ne parlak bir buluş!

Liza, bu neşeli düşüncesini mutlaka hayata uygulamak niyetiyle uykuya yattı. Ertesi gün de planının uygulanmasına girişti. Pazardan kalın bir ketenle kitayka cinsinden mavi bir dokuma ve bakır düğmeler aldırttı. Nastya'nın yardımıyla kendine bir gömlekle sarafan biçti. Bütün hizmetçi kızlarını toplayarak bunları diktirdi. Akşama kadar her şey hazırlanıp bitmişti. Liza elbisesini prova etti ve kendi kendine, hiçbir zaman bu kadar sevimli görünmediğini aynanın karşısında itiraf etti. Rolünü tekrarladı: Yürürken yerlere kadar eğildi, sonra oyuncak kediler gibi birkaç kez başını salladı, köylü ağzıyla konuştu, gülerken yenleriyle yüzünü kapadı ve Nastya'nın tam bir takdirini kazandı. Yalnız ortada bir zorluk vardı: Avluda yalınayak yürümeyi denedi, ama çimenler nazik ayaklarına battı, kum ve çakıllara ise dayanamıyacağını anladı. Nastya, burada da imdadına yetişti: Liza'nın ayaklarının ölçüsünü aldı ve kıra, çoban Trofim'e kadar koşarak aldığı ölçüye göre bir çift çarık ısmarladı. Ertesi sabah da, şafak sökmeden uyandı. Bütün ev henüz uykudaydı. Nastya, kapının ardında çobanı bekliyordu. Bir boru öttü ve köyün koyun sürüsü çiftliğin önünden geçmeye başladı. Trofim, Nastya'nın önünden geçerken, ona bir çift alacalı küçük çarık verdi ve kızdan yarım ruble bahşiş aldı. Liza sessizce köy-

lü kılığına girdi ve yavaşça Nastya'ya, Mis Jackson ile ilgili emirlerini verdikten sonra arka kapıdan çıktı ve avludan geçerek kırlara doğru açıldı.

Doğuda tanyeri kızarıyordu. Bulutlar, tıpkı mabeyncilerin hükümdarı beklemesi gibi, altın saflar halinde güneşin doğuşunu bekliyordu. Açık gökyüzü, sabah serinliği, çiy, hafifçe esen rüzgâr, kuş cıvıltıları, Liza'nın yüreğini bir çocuk sevinciyle dolduruyordu. Herhangi bir bildiğe raslamaktan korkarak, yürümiyor, adeta uçuyordu. Kendi çiftliklerinin sınırı üzerinde bulunan koruluğa yaklaşınca yürüyüşünü yavaşlattı. Aleksey'i burada beklemesi gerekiyordu. Niçin olduğunu kendisi de bilmeden yüreği şiddetle çarpıyordu. Ama bizim gençlik yaramazlıklarımıza eşlik eden bu korku, bu yaramazlıkların başlıca güzelliğini oluşturmuyor mu? Liza, koruluğun karanlıklarına daldı. Koruluğun boğuk, dalgalı gürültüsü Liza'yı selamlıyordu. Kızın neşesi dağıldı. Yavaş yavaş kendini tatlı bir hülyaya kaptırdı. Genç kız düşünüyordu...Ama on yedi yaşında bir genç kızın,bahar sabahının saat altısında,korulukta, hem de bir başına, neler düşünebileceğini kesin olarak belirlemek mümküm müdür? İşte böylece düşüncelere dalan Liza, iki tarafı yüksek ağaçlarla gölgelenmiş bir yoldan giderken, birdenbire çok güzel bir av köpeği, üzerine doğru havladı. Liza korktu ve haykırdı. O anda:

- **Tout beau, Sbogar, ici**(*)diyen bir ses duyuldu ve çalılıkların arkasından genç bir avcı çıktı, Liza'ya dönerek:

- Korkma güzelim, dedi. Köpeğim ısırmaz.

Liza, korkunun verdiği şaşkınlıktan kurtulmaya fırsat buldu ve hemen durumdan yararlanmasını bildi. Yarı korkmuş, yarı utanmış bir eda takınarak:

(*) Aslında Fransızca yazılmıştır: "Dur Sbogar, buraya gel" anlamına gelir.

- Hayır beyefendi ama, yine üstüme atılır diye korkuyorum, dedi. Baksana ne sert bir köpek.

Aleksey (Okur, bunun kim olduğunu anlamıştır.) bu arada genç köylü kızını dikkatle süzüyordu:

- Eğer korkuyorsan ben seni geçiririm, dedi. Yanında gitmeme izin verir misin?

- Sana engel olan mı var? İstek senin, yol ise herkesindir.

- Sen nerelisin?

- Priluçina'dan. Ben demirci Vasili'nin kızıyım. Mantar toplamaya çıkmıştım (Liza'nın kolunda iple bağlı bir sepet vardı). Ya sen beyefendi? Tugilovo'dansın değil mi?

Aleksey:

- Evet, öyle, dedi. Ben genç Tugilovo beyinin uşağıyım.

Aleksey kızla aralarındaki farkı kaldırmak istemişti. Ama Liza onun yüzüne bakarak güldü:

Yalan söylüyorsun, dedi, ben aptal değilim. Beyin ta kendisi olduğunu görmüyor muyum?

- Bunun böyle olduğunu nereden tahmin ediyorsun?

- Her şeyden belli.

- Hele hele, söyle bakalım.

-İnsan bir beyle bir uşağı birbirinden ayırdedemez mi hiç? Bir defa uşak gibi giyinmemişsin, sonra bir başka türlü konuşuyorsun, köpeği de bizim dilden çağırmıyorsun!

Liza, gittikçe Aleksey'in hoşuna gidiyordu. Güzel köylü kızlarına teklifsizce davranmaya alışmış olan delikanlı, Liza'yı da kucaklamak istedi. Ama Liza fırlayarak ondan uzaklaştı ve birdenbire öylesine sert, öylesine soğuk bir eda takındı ki bu hal Alekse'yi güldürmekle beraber, onu daha ileri gitmekten alıkoydu. Liza ciddi bir tavırla,

- Eğer ileride dost olmamızı istiyorsanız lütfen kendini-

ze hakim olunuz! dedi.

Kahkaha ile gülmeye başlıyan Aleksey:

- Bu akıllıca lafları sana kim öğretti? diye sordu. Yoksa dostum Nastenka'dan, küçük hanımının hizmetçisinden mi bunları öğrendin? Bak hele, bizde eğitim hangi yollarla yayılıyor!

Liza, rolünden uzaklaşmak üzere olduğunu hissetti ve hemen kendisini topladı:

- Ne sandın ya? Sanki ben beylerin evine hiç gitmemiş biri miyim? Merak etme, ben çok şey gördüm, çok şey işittim. Neyse (sözüne devam ederek) seninle böyle gevezelik edecek olursam mantar toplıyamam. İyisi mi sen o yandan git, ben de bu yandan gideyim. İzninizle...

Liza ayrılmak istedi. Aleksey onu elinden yakaladı:

- Güzelim senin adın ne? diye sordu.

Liza, parmaklarını Aleksey'in elinden kurtarmaya çalışarak:

- Akulina, dedi. Bırak elimi beyefendi. Eve dönme vaktim geldi.

-Eee dostum Akulina, mutlaka babanı, Demirci Vasili'yi ziyarete geleceğim.

Liza,telaşla itiraz etti:

- Sen ne yapıyorsun? Peygamber aşkına gelme! Korulukta beyefendi ile, hem de bir başıma konuştuğumu duyarsa ben mahvolurum. Babam Demirci Vasili öldürünceye kadar beni döver.

- Ama ben seni mutlaka tekrar görmek istiyorum.

- Ben yine bir gün buraya mantar toplamaya çıkarım.

- Ama ne zaman?

- Örneğin yarın.

- Sevgili Akulina'cığım, seni öperdim ama cesaret edemiyorum.

Demek ki yarın, yine bu zamanda, öyle mi?

- Evet, evet.

- Ama beni aldatmazsın, değil mi?

- Hayır, aldatmam.

-Yemin et!

- Yarın geleceğime kutsal cuma üzerine yemin ederim.

Gençler birbirlerinden ayrıldılar. Liza ormandan çıktı, tarladan geçerek usulca bahçeye girdi ve Nastya'nın kendisini beklemekte olduğu çiftlik binasına hızla koştu. Burada sabırsız dostunun sorularına dalgın dalgın yanıtlar vererek kılığını değiştirdi ve konuk salonuna girdi.

Sofrası hazırlanmış, kahvaltı gelmişti. Pudralanmış ve sımsıkı korsesini giymiş olan Mis Jackson, tereyağ için ince ekmek dilimleri kesmekle meşguldü. Babası, sabah gezintisine çıktığı için kızını övdü:

- Şafakla beraber uyanmak kadar sağlıklı bir şey yoktur, dedi. Ve genel olarak yüz yıldan çok yaşıyan insanların hiç alkol kullanmadıklarını, yaz, kış şafakla beraber kalktıklarını anlatarak, uzun ömür üzerine, İngiliz dergilerinden alınmış birkaç örnek verdi. Liza,babasını dinlemiyordu. Hayalinde, bu sabahki görüşmenin ayrıntılarını, Akulina'nın genç avcı ile olan bütün konuşmasını tekrarlıyor ve vicdan azabı duymaya başlıyordu. Konuşmalarının terbiye sınırları dışına çıkmadığına, bu şakanın hiçbir sonucu olamıyacağına boş yere kendine itiraz ediyor, vicdan bilincinden daha güçlü mırıldanıyordu. Ertesi gün için verdiği söz onu hepsinden çok üzüyordu: Hatta nerede ise yeminini bile bozacaktı. Ama Aleksey, onu boş yere bekledikten sonra Demirci Vasili'nin sahici kızı şişman ve çopur Akulina'yı aramaya kalkışa-

bilir, böylece Liza'nın bu hoppaca şakasının farkına varabilirdi. Bu düşünce Liza'yı fena halde korkuttu ve ertesi sabah da Akulina kılığı ile koruluğa gitmeye karar verdi.

Aleksey'e gelince o, büyük bir sevinç içindeydi. Bütün gün yeni tanıştığı kızı düşündü. O esmer güzelinin hayali, gece rüyasında da onu bırakmadı. Şafak sökerken delikanlı giyinmiş bulunuyordu. Tüfeğini bile doldurmaya vakit bulmadan, sadık köpeği Sbogar'ı yanına alarak kıra açıldı ve kararlaştırılan buluşma yerine gitti. Onun için ıstıraplı geçen yarım saatlik bir beklemeden sonra nihayet çalılıklar arasında kımıldayan mavi bir sarafadan gördü ve sevgili Akulina'yı karşılamaya koştu. Liza Aleksey'in çoşkun teşekkürlerine gülümsedi. Ama kızın yüzündeki keder ve üzüntü izleri Aleksey'in gözünden kaçmadı; delikanlı bunun nedenini öğrenmek istedi. Liza, bu işin kendisine hoppaca bir davranış göründüğünü, bu yüzden bir pişmanlık duyduğunu, bu defalık verdiği sözü tutmuş olmak için geldiğini, ama bu görüşmelerinin son olacağını itiraf etti ve kendileri için hayırlı bir sonuç taşımayan bu tanışıklığı bu noktada kesmeyi kendisinden rica ettiğini söyledi. Doğal olarak bütün bu sözler bir köylü şivesiyle söylenmişti. Ama basit bir kız için olağanüstü sayılabilecek olan bu duygu ve düşünceler Aleksey'i şaşırttı. Delikanlı, Akulina'yı bu kararından caydırmak için bütün çekiciliğini kullandı: Emellerinin saflığına onu inandırmaya çalıştı; kızı pişman edecek hiç bir davranışta bulunmıyacağına, her alanda kendisine boyun eğeceğine söz verdi. Buna karşılık kendisini günaşırı veya hiç değilse, haftada iki kez görmek sevincinden yoksun etmemesini rica etti. Delikanlı bu sözlerini samimi bir dille söylemişti; şu anda âşık gibiydi. Liza onu sessizce dinledi. En sonunda:

- Beni köyde asla aramaya kalkışmayacağına, ya da şundan bundan soruşturmıyacağına söz ver, dedi. Sonra, benim

belirteceğim görüşme zamanlarından başka görüşme isteğinde bulunmayacağına da söz ver!

Aleksey, kutsal cuma üzerine yemin etmek istedi. Ama Liza gülümsiyerek onu durdurdu:

- Hayır hayır,yemin istemiyorum, dedi. Bana söz vermen yetişir!

Bundan sonra bir arkadaş gibi konuşarak, Liza kendisine: "Artık yeter" deyinceye kadar ormanda beraberce dolaştılar.

Birbirlerinden ayrıldılar. Yalnız başına kalan Aleksey, böyle basit bir köylü kızının nasıl olup da iki görüşmede kendisini böyle sımsıkı bağladığına bir türlü akıl erdiremiyordu. Akulina ile olan ilişiği onun için bir yenilik güzelliği taşımaktaydı. Gerçi bu garip köylü kızının emirleri ona sıkıcı görünmekle beraber, verdiği sözü tutmamak aklından bile geçmiyordu. Olay şu ki, Aleksey, parmağındaki uğursuz yüzüğe, esrarlı mektuplaşmalara ve gamlı hayal kırıklığına karşın ateşli, iyi bir gençti. Masumluğun zevkini duyabilecek temiz bir yüreği vardı.

Kendi isteğime bırakılmış olsaydı, bu iki gencin bütün buluşmalarını, gittikçe artmakta olan karşılıklı sevgi ve bağlılıklarını, meşguliyetlerini, konuşmalarını kesinlikle en ince ayrıntılarına kadar betimlemeye kalkardım. Ama,okurlarımdan büyük bir kısmının, bu zevkime ortak olmak istemiyeceklerini biliyorum. Hem genellikle bu ayrıntılar hoşa gitmeyecek kadar çok tatlı görünecektir. Onun için bu ayrıntıyı geçerek kısaca şunu söyliyeceğim: Aradan henüz iki ay geçmeden benim Aleksey delice âşık olmuştu. Liza da daha sessiz olmakla beraber, ondan aşağı kalmıyordu. İkisi de gerçekten mutluydular ve geleceği çok az düşünüyorlardı.

Çözülmez bir bağla bağlanma düşüncesi sık sık akılları-

na geliyordu. Ama onlar bu düşüncelerini birbirlerine asla söylemiyorlardı. Bunun nedeni açıktı: Aleksey, sevgili Akulina'sına ne kadar bağlı olursa olsun, kendisiyle bu yoksul köylü kızı arasındaki mesafeyi daima göz önüne getiriyordu. Liza ise, babaları arasındaki nefreti biliyor bunların barışabileceklerini ummaya bile cesaret edemiyordu. Bundan başka, kızın gururu, nihayet Tugilovo beyini, Priluçina demircisinin kızının ayaklarına kapanmış olarak görmek gibi belirsiz ve romantik bir umutla da, içten içe kamçılamaktaydı. Ani olarak patlak veren bir olay, az kalsın ilişkilerini değiştiriyordu.

Güzel, soğuk bir sonbahar sabahı (Bu çeşit sonbahar sabahları bakımından, Rusya'mız pek zengindir.) İvan Petroviç Berestov, her ihtimale karşı yanında üç çift av köpeği, bir seyis ve ellerinde kaynana zırıltıları bulunan birkaç uşak alarak atla gezintiye çıkmıştı. Havanın güzelliğine imrenen Grigor İvanoviç Muromskiy de kesik kuyruklu kısrağını eğerleterek İngiliz usulünce düzenlenmiş arazisi civarında tırısla bir gezintiye çıktı. Ormana yaklaşınca, sırtında tilki derisinden bir kürk olduğu halde, azametli bir eda ile ata kurulmuş olan komşusunu gördü. Komşusu, adamlarının bağıra çağıra, kaynana zırıltılarıyla, çalılıkların içinde ürkütmeye çalıştıkları tavşanın çıkmasını bekliyordu. Grigori İvanoviç Muromskiy, bu karşılaşmayı önceden tahmin edebilseydi, hiç kuşku yok ki bir başka tarafa sapıp giderdi. Ama çok âni olarak Berestov'un üzerine gelmiş ve ondan ancak bir tabanca atımı kadar bir mesafede bulunduğunu görmüştü. Yapılacak hiçbir şey yoktu: Muromskiy, kültürlü bir Avrupalı gibi atını düşmanının yanına kadar sürerek onu saygıyla selamladı. Berestov da, ayıcının emriyle seyircileri selamlıyan zincirli bir ayının gayretiyle ona karşılık verdi. İşte tam bu sırada tavşan da çalılıkların arasından fırlamış ve kırlara doğ-

ru koşmaya başlamıştı. Berestov ve seyisi avazları çıktığı kadar haykırdılar ve köpekleri salıvererek, arkalarından kendileri de doludizgin atları sürdüler. Avda hiç bulunmamış olan Muromskiy'nin beygiri ürktü ve gemi azıya aldı. Kendisini iyi bir binici olarak ilan etmiş olan Muromskiy, beygirini alabildiğine koşmakta serbest bıraktı ve hoşa gitmeyen bu karşılamadan kendisini kurtardığı için bu raslantıya için için sevindi. Ama, beygir önceden farkında olmadığı bir hendekle karşılaşınca birdenbire yana fırladı; Muromskiy de kendini tutamıyarak yere yuvarlandı. Oldukça fazla donmuş toprakların üzerine düşen Muromskiy kendisini binicisiz hissedince aklı başına gelmiş gibi hemen duraklıyan kesik kuyruklu kısrağına lanetler savurarak yerde yatakaldı. İvan Petroviç Berestov bir yerinin incinip incinmediğini sorarak hemen Muromskiy'nin yanına koştu. Bu arada seyis de, dizginlerinden tutarak suçlu beygiri getirdi ve Muromskiy'nin ata binmesine yardım etti. Berestov ise onu evine davet etti. Muromskiy bu daveti reddedemedi, çünkü kendisini borçlu bir durumda görüyordu. Böylece Berestov, bir tavşan vurarak ve düşmanını yaralı bir halde hemen hemen bir savaş esiri durumunda beraberinde götürerek şerefle malikânesine döndü.

Komşular kahvaltıda, ahbapça konuşmaya başladılar. Vuruklardan ötürü evine kadar atla gidemiyeceğini anlıyan Muromskiy, Berestov'dan bir araba rica etti. Berestov onu köşkünün merdivenlerine kadar geçirdi. Muromskiy ise hemen yarın (Aleksey İvanoviç'i de beraberinde alarak) dostça bir yemek yemek üzere, öğle yemeğine geleceğine dair Berestov'dan bir söz almadıkça hareket etmedi. Böylece yıllardan beri sürüp giden ve adamakıllı kök salmış bulunan bir düşmanlık, kesik kuyruklu kısrağın ürkekliği yüzünden sona ermiş görünüyordu.

Liza, babasını karşılamaya koştu. Hayretle:

- Bu ne hal babacığım? diye sordu. Niçin topallıyorsunuz? Beygiriniz nerede? Bu araba kimin

Grigori İvanoviç ise:

- Olanağı yok tahmin edemezsiniz **my dear!**(*)diyerek, olup bitenleri kendisine anlatı. Liza kulaklarına inanamıyordu. Grigori İvanoviç, kızın kendisini toplamasına fırsat vermeden, baba oğul her iki Berestov'un da yarın öğle yemeğine geleceklerini haber verdi. Liza sararak:

- Ne diyorsunuz! dedi. Baba oğul Berestovlar! Yarın yemeğe gelecekler! Hayır baba siz nasıl isterseniz öyle hareket edin ama, ben kesinlikle yanlarına çıkmayacağım!

Babası itiraz ederek:

-Sen aklını mı kaçırdın? dedi. Ne zamandan beri böyle utangaç oldun? Yoksa bu aileye karşı roman kişileri gibi irsi bir düşmanlık mı besliyorsun? Deliliğin gereği yok!

- Hayır, babacığım, olanağı yok, bana dünyanın hazinelerini bağışlasan Berestovların yanına çıkamam.

Grigori İvanoviç omuzlarını silkti. Aksilikle kızını yola getiremiyeceğini bildiği için daha fazla tartışmaya gerek görmedi. Bu güzel sabah gezintisinin yorgunluğunu çıkarmak üzere odasına dinlenmeye çekildi:

Liza da odasına da giderek Nastya'yı çağırttı. İkisi, uzun uzadıya yarınki ziyareti konuştular. Akulina'sının böyle yüksek eğitim görmüş bir küçük bayan olduğunu öğrenince acaba Aleksey ne diyecekti? Liza'nın davranışı,izlediği yol, ve ihtiyatlılık hakkında ne düşünecekti? Öte yandan Liza, bu hiç beklenmedik görüşmenin Aleksey üzerinde nasıl bir etki yapacağını çok merak ediyordu. Birdenbire aklına

(*) Aslında İngilizce yazılmıştır, Sevgili.

bir düşünce geldi. Bu düşüncesini hemen Nastya'ya söyledi. İkisi de, bir buluntuya sevinir gibi, buna sevindiler ve bu düşünceyi her ne olursa olsun uygulamaya karar verdiler.

Ertesi sabah kahvaltıda, Grigori İvanoviç, kızına, hâla Berestovlar'dan saklanmak düşüncesinde ısrar edip etmediğini sordu. Liza:

- Babacığım, mademki istiyorsunuz, ben onları kabul ederim, dedi. Ama bir şartla: Onların yanına nasıl bir kıyafetle çıkarsam çıkayım, ne yaparsam yapayım bana darılmayacak, herhangi bir şaşkınlık göstermeyeceksiniz.

Grigori İvanoviçgülerek:

Yine bir muziplik yapacaksın, dedi. Pekâla;şartlarını kabul ediyorum, benim kara gözlü yaramazım!

Babası bunları söyliyerek kızını anlından öptü. Liza da hazırlanmaya koştu.

Tam saat ikide, ev yapısı altı atlı bir fayton avluya girdi ve koyu yeşil çimenlerden yapılmış göbeğin çevresini dolaştı. İhtiyar Berestov, Muromskiy'nin resmi elbiseli iki uşağının yardımıyla merdivenleri çıktı. Onun arkasından oğlu da atla geldi ve babasıyla beraber, yemek masasının hazırlanmış olduğu, yemek salonuna girdi. Muromskiy konuklarını anlatılamıyacak kadar büyük bir nezaketle karşıladı. Onlara yemekten önce bahçe ve vahşi hayvanlar bölümünü gezdirmeyi önerdi. Konuklarını dikkatle süpürülmüş ve kumla döşenmiş yollardan geçirdi. İhtiyar Berestov böyle boş bir heves için sarf edilen emeklere ve zamana için için acıdı ama nezaket icabı sesini çıkarmadı. Oğlu ise, ne cimri babasının hoşnutsuzluğuna, ne de kendini beğenmiş İngiliz hayranının sevinçlerine ortak olmuyordu; o, sabırsızlıkla, hakkında çok şeyler dinlediği ev sahibinin kızının görünmesini bekliyordu. Gerçi, bildiğimiz gibi, onun kalbinde başkası vardı, ama,

genç bir güzelin onun hayalinde her vakit için bir payı vardı.

Konuk salonuna dönerek, üçü oturdular: ihtiyarlar, geçmiş günleri ve iş hayatıyla ilgili olayları andılar; Aleksey ise Liza'nın yanında nasıl bir rol oynaması gerekeceğini düşünüyordu. Herhalde soğuk bir kayıtsızlık göstermenin hepsinden uygun olacağına karar verdi ve böyle bir tavır takınmaya hazırlandı. Kapı açıldı; Aleksey, öyle gururlu bir ilgisizlikle başını çevirdi ki, bu durum karşısında en kaşerlenmiş bir kokotun yüreği bile mutlaka titrerdi. Ama, ne yazık ki, Liza yerine içeriye düzgünler sürmüş, kendine çeki düzen vermiş, gözlerini önüne indirmiş bir halde küçük oyuncağı ile mürebbiye girdi ve Aleksey'in o güzelim askeri hareketi boşa gitti. Delikanlı kendini toplamaya vakit bulmadan kapı tekrar açıldı bu kez içeri giren Liza oldu. Hepsi ayağa kalktılar; babası kızına konuklarını tanıtmaya hazırlanırken, birden bire durakladı ve dudaklarını ısırdı. Liza, esmer Liza'sı kulaklarına kadar düzgün sürmüş, sürmeler çekmekte Mis Jackson'u da geçmişti. Kendi saçlarından çok daha açık olan takma bukleleri Louis XIV'ün peruku gibi kabartılmış.A l'imbécile(*)kolları, Madame de pompadour'un kabarık fistanı gibi sarkıyordu; beli, sıkıla sıkıla X harfine benzemişti. Annesinin, henüz rehinciyi boylamamış bütün elmasları parmaklarında, gerdanında ve kulaklarında pırıldıyordu. Aleksey, bu gülünç ve pırıl pırıl küçük bayanın kimliği altında Akulina'sının gizli olduğunu anlayamadı. Babası kızının elini öptü, delikanlı da, canı sıkılarak, aynı işi yaptı. Ama bu beyaz parmaklara dokunduğu zaman bunlar ona, titriyormuş gibi geldi. Bu arada gözü, özel bir maksatla ileri doğru uzatılmış, fevkalade cicibici bir iskarpinin içindeki

(*) Aslında Fransızca yazılmıştır. Omuz başları geniş aşağısı dar bir nevi kol biçimi.

ayaklara ilişti. Bu manzara kısmen kızın öteki süslerini unutturdu. Düzgün ve sürmeye gelince, itiraf etmeli ki, delikanlı yüreğinin temizliğinden ötürü, ilk bakışta bunların farkında olmadı. Sonraları ise, kuşku bile duymadı. Grigori İvanoviç sözünü anımsadı ve hayretini göstermemeye çalıştı. Ama kızın bu muzipliği ona öylesine hoş göründü ki, kendini tutmakta zorluk çekti. Yalnız mağrur İngiliz mürebbiyesi, hiç de gülecek bir halde değildi. Düzgünle sürmenin kendi komodininden aşırıldığını keşfetmiş ve bir öfke kırmızılığı, yüzünün yapma beyazlıkları arasından bile açığa vurmuştu. Zaman zaman öfkeli bakışlarla genç şakacıyı süzüyor, Liza ise, açıklamayı bir başka zamana bırakarak bu bakışları görmemezlikten geliyordu.

Sofraya oturdular. Aleksey, kayıtsız ve soğuk bir insan rolünü oynamakta devam etti. Liza kırıtıyor, dişleri arasından, sözcükleri uzatarak ve yalnız Fransızca konuşuyordu. Babası, kızının maksadını anlamamakla beraber bütün bunları pek eğlenceli bularak ikide bir ona bakıyordu. İngiliz mürebbiye öfkesinden kuduruyor, ama sesini çıkarmıyordu. Kendi evindeymiş gibi davranan yalnız İvan Petroviç'di. İki kişi kadar yemek yiyor, kendi ölçüsüne göre içki içiyor, her zamanki gülüşü ile gülüyor ve saatten saate biraz daha samimileşerek kahkahalar atıyordu.

Nihayet sofradan kalkıldı; Konuklar gitti. Grigori İvanoviç kahkahalarına ve sorularına serbest bir akış verdi. Liza'ya:

- Kuzum, diye sordu, onlara böyle bir oyun oynamak nereden aklına esti? Biliyor musun, düzgün sürmek sana bayağı yaraşıyor. Kadın tuvaletinin sırlarına karışmak istemem ama, senin yerinde olsam yüzüme düzgün sürmeye başlardım. Tabii çok değil, şöyle hafifçe...

Liza, buluşunun kazandığı başarıdan büyük bir sevinç içindeydi. Babasını kucakladı, tavsiyeleri üzerinde duracağına söz vererek fena halde öfkelenmiş olan Mis Jackson'un gönlünü almaya koştu. Mürebbiye zorlukla odasının kapısını açmaya ve Liza'nın vereceği açıklamayı dinlemeye razı oldu. Liza, yabancıların yanına esmer yüzü ile çıkmaktan utandığını; kendisinden de istemeye cesaret edemediğini; iyi yürekli Mis Jackson'un kendisini bağışlayacağından emin olduğunu v.b...ona anlattı. Liza'nın kendisi ile alay etmek istemediğine kanaat getiren Mis Jackson, genç kızı öptü ve onunla barıştığına bir kanıt olmak üzere Liza'ya bir kutu İngiliz düzgünü hediye etti. Liza bunu içten bir şükranla kabul etti.

Liza'nın ertesi sabah koruluktaki buluşma yerine gitmekte geçikmediğini okurlarımız elbet tahmin etmişlerdir. Genç kız Aleksey'i görür görmez hemen:

- Dün bizim beylere gittin mi? diye sordu. Küçük bayanı nasıl buldun?

Aleksey yanıtında, ona dikkat bile etmediğini söyledi. Liza:

- Yazık olmuş! dedi.

Aleksey:

- Niçin? diye sordu.

- Çünkü söylenen şeyler doğru mu diye senden sormak istiyorum da...

- Neler söyleniyormuş?

- Güya ben ona çok benziyormuşum; bu doğru mu acaba?

- Ne münasebet! O senin yanında Allahın gudubeti gibi bir şey!

- Aman beyefendi, böyle söylemekle günaha giriyorsu-

nuz! Bizim küçük bayan o kadar beyaz, o kadar şıktır ki...- Ben onunla nasıl bir olabilirmişim.

Aleksey, onun, dünyadaki bütün beyaz küçük bayanlardan güzel olduğuna yemin etti. Kendisini büsbütün inandırmak için de kızın küçük bayanını öyle gülünç çizgilerle anlatmaya başladı ki, Liza kahkaha ile güldü. Sonra, içini çekerek:

- Ama, dedi, bizim küçük bayan ne kadar gülünç olsa da, ben onun yanında cahil bir budaladan başka bir şey değilim.

Aleksey:

- Üzüldüğün şeye bak, dedi. Eğer istersen ben sana okuma yazma öğretirim.

Liza:

- Sahi mi? dedi. Acaba bir denesek nasıl olur?

- Emredersin sevgilim; istersen şimdi başlayabiliriz.

Oturdular. Aleksey cebinden kalemiyle bloknotunu çıkardı. Akulina şaşılacak bir çabuklukla alfabeyi söktü. Aleksey kızın anlayışına şaşa kaldı. Kız ertesi gün yazı yazmayı denemek istedi. Önceleri kalem kendisine boyun eğmedi. Ama birkaç dakika sonra, harfleri de oldukça düzgün yazmaya başladı. Aleksey:

-Bu adeta bir mucize! dedi. Bizim okumamız **Lancaster** sisteminden(*) daha hızlı gidiyor!

Gerçekten de Akulina, üçüncü dersten sonra, Aleksey'i şaşırtan sorularla okumayı keserek, "Boyar'ın Kızı Natalya"(**) kitabını hecelemeye başladı ve yine bu hikâyeden alınmış vecizelerle koca bir tabaka kâğıt karaladı.

(*) Lancaster sistemi: güçlü öğrencilerin zayıf öğrencilere yardım etmesi temeli üzerine kurulan bir öğretim sistemi.

(**) "Boyar'ın kızı Natalya" : N.M. Karamzin'in duygusal bir hikâyesidir.

Aradan bir hafta geçtikten sonra aralarında mektuplaşma başladı. İhtiyar bir meşe ağacının kovuğu postane görevini görüyordu. Nastya gizlice, posta dağıtıcılığını yapıyordu. Aleksey, iri harflerle yazılmış mektuplarını buraya getiriyor ve sevgilisinin âdi bir mavi kâğıda yazılmış kargacık burgacık mektuplarını burada buluyordu. Görünüşe göre Akulina daha düzgün konuşmaya alışıyor, kafası da fark edilecek kadar gelişiyor ve bilgi ile zenginleşiyordu.

Bu arada İvan Petroviç Berestov ile Grigori İvanoviç Muromskiy arasında henüz daha geçenlerde başlayan tanışıklık gittikçe kuvvetleniyor ve içten bir dostluk halini alıyordu. Bu, şu nedenden ileri geliyordu: Muromskiy, İvan Petroviç ölünce, bütün çiftliğinin Aleksey İvanoviç'in eline geçeceğini, bu takdirde Aleksey İvanoviç'in o bölgenin en zengin derebeylerinden biri olacağını, Liza ile evlenmemesi için ortada hiç bir neden bulunmadığını sık sık aklından geçiriyordu. İhtiyar Berestov'a gelince o da komşusunun bazı zırzopluklarını (yada onun deyimiyle İngiliz budalalığını) kabul etmekle beraber onun bir çok üstünlüklerini de yadsımıyordu. Örneğin Muromskiy eşine az raslanır işini bilir adamlardandı. Sonra, soylu ve nüfuzlu bir zat olan kont Ponskiy'nin yakın akrabasındandı. Kontun Aleksey'e çok yararları dokunabilirdi. Muromskiy ise (İvan Petroviç böyle düşünüyordu) kızına böyle elverişli bir evlenme sağlamak fırsatına, herhalde, çok sevinecekti.

İhtiyarlar, bütün bunları kendi yönlerinden o kadar düşünmüşlerdi ki, nihayet düşüncelerini birbirlerine de açtılar. Kucaklaştılar...İşi sırasıyla yoluna koymaya birbirine söz verdiler ve her biri ayrı ayrı bu iş üzerine çalışmaya başladı. Muromskiy'nin önünde: Betsi'sini, şu ünlü öğle yemeğinden beri görmediği Aleksey ile daha yakın bir tanışıklık yapmak için kandırmak gibi bir zorluk duruyordu. Görünüşe göre

gençler birbirlerinden pek de hoşlanmıyorlardı. Hiç olmazsa Aleksey bir daha Priluçino'ya ayak basmamış, Liza da, İvan Petroviç ziyaretleriyle kendine her şeref verdikçe odasına kapanmıştı. Ama Grigori İvanoviç'e göre Aleksey kendilerine her gün gelecek olursa, Liza mutlaka ona âşık olacaktı...Bu doğal bir şeydi...Zamanın her şeyi çözeceği besbellidir.

İvan Petroviç tasarısının başarısından daha az kuşku duyuyordu. Hemen o akşam oğlunu odasına çağırttı. Çubuğunu tellendirip bir süre sustuktan sonra:

- Ne o Aliyoşa, dedi, çoktandır askerlikten hiç sözettiğin yok! Yoksa süvari üniformasını eskisi kadar çekici bulmuyor musun?

Aleksey saygılı bir eda ile:

- Hayır babacığım, diye yanıt verdi, ama benim süvariliğe girmemi istemediğinizi görüyorum. Benim görevim size boyun eğmektir.

İvan Petroviç:

- Çok iyi, dedi. Görüyorum ki söz dinler bir evlatsın! Bu benim için avutucu bir şey. Ben de seni zorlamak istemem...Hemen şu anda sivil bir mesleğe girmen için de seni zorlamak istemem. Yalnız seni şimdi evlendirmek niyetindeyim.

Şaşıran Aleksey:

- Kiminle babacığım? diye sordu.

İvan Petroviç:

- Lizavetta Grigoryevna Muromskaya ile, yanıtını verdi.Hiç olmazsa gelin demeye lâyık bir kız ; öyle değil mi?

- Babacığım, ben evlenmeyi henüz hiç düşünmüyorum.

- Sen düşünmiyebilirsin ama, senin yerine ben düşünüp taşındım.

- Siz bilirsiniz babacığım ama, Liza Muromskaya benim hiç hoşuma gitmiyor.

- Sonradan hoşuna gider. Nihâhta keramet vardır.

- Ama ben onu mutlu etmek yeteneğini kendimde göremiyorum.

- Onun mutluluğu sana dert olmaz! Hem sen anana babana böyle mi boyun eğersin? Güzel.

- Siz ne dersiniz deyiniz, ama ben onunla evlenmek istemiyorum ve evlenmiyeceğim de...

Ya evlenirsin ya da ben seni reddederim; emlakime gelince, Allahın büyüklüğüne yemin ederim ki, onu da satar savar, sana santim bırakmam. Düşünmen için sana üç gün süre veriyorum. Şimdilik ise hiç gözüme görünme!

Aleksey, babasının aklına koyduğu bir şeyi,**Taras Skotinin**'in(*) deyimince çivinin bile sökemiyeceğini biliyordu. Ama Aleksey de babasına benziyordu. Onu da düşüncelerinden caydırmak aynı derecede güç işti.

Delikanlı odasına çekildi ve ana baba egemenliğinin sınırlarını, Lizavetta Grigoryevna'yı, kendisini bir dilenci haline getireceği hakkındaki babasının tumturaklı yeminini; nihayet Akulina'yı düşünmeye başladı. Onu çılgınca sevdiğini ilk kez açıkça görüyordu. Bir köylü kızı ile evlenerek kendi emeği ile yaşamak gibi romantik bir düşünce aklına geldi. Bu atak kararı üzerinde düşündükçe, bunu en akla yakın bir düşünce olarak buldu. Yağmurlu havalar yüzünden koruluktaki buluşmalarının da bir süreden beri arası uzamıştı. Çok dokunaklı bir yazı ile ve en ateşli sözlerle Akulina'ya bir mektup yazarak, kendilerini tehdideden tehlikeyi ona haber

(*) Taras Skotinin : Fonvizinin " Anasının Kuzusu" komedisi kişilerinden kaba, cahil bir derebeyi.

verdi ve aynı mektupta kıza evlenme önerisi yaptı. Mektubu, hemen postaya, meşe ağacına götürdü ve rahat bir uykuya yattı.

Ertesi gün, kararında durur bir halde, kendisiyle açıkça konuşmak üzere, sabah erkenden Muromskiy'e gitti. Umudu Muromskiy'nin yüce gönüllülüğüne sığınmak yoluyle onu da kendi tarafına çekmekti.

Priluçino şatosunun merdivenleri önünde atını durdurarak:

- Grigori İvanoviç evde mi? diye sordu.

Uşak:

- Hayır efendimiz, evde değil, dedi. Sabahtan atına binip gitti.

Aleksey:

- Ne tatsız durum! diye düşündü. Ya Lizavetta Grigoryevna evde mi acaba?

- Evet efendimiz, evdeler.

Aleksey atından atladı ve dizginleri uşağın eline vererek, önceden haber vermeye gerek görmeden içeri girdi. Salona doğru ilerlerken de:

- Şimdi dananın kuyruğu kopacak, doğrudan doğruya kızla konuşurum diye düşünerek içeri girdi ve dona kaldı...

Liza...Hayır Akulina, sevimli, esmer Akulina, sarafan yerine beyaz bir sabahlık giymiş olduğu halde, pencerenin önüne oturmuş kendi mektubunu okuyordu; öylesine dalmıştı ki Aleksey'in girişini duymamıştı bile. Delikanlı sevinçle bağırmaktan kendini alamadı. Liza irkildi, başını kaldırdı, bağırdı ve kaçmak istedi. Aleksey onu tutmak için atıldı:

- Akulina, Akulina!

Liza onun elinden kurtulmaya çalışarak, Fransızca:

- **Mais laissez-moi donc, Monsieur: mais êtes- vous fou(*)** diye tekrarlıyor ve başını çeviriyordu.

Aleksey genç kızın ellerini öperek:

- Akulina, sevgilim Akulina! sözlerini durmadan söylüyordu.

Bu sahnenin tanığı olan Mis Jackson ne anlam vereceğini bilemiyordu.

Tam bu sırada kapı açıldı, içeri Grigori İvanoviç girdi:

- Ooo maşallah, dedi, anlaşılan siz işi çoktan pişirmişsiniz!

Okurlarımın beni, hikâyenin sonunu anlatmak gibi gereksiz bir görevden kurtaracaklarını umarım.

(*) Aslında Fransızca yazılmıştır: Rica ederim beni bırakınız, yoksa deli mi oldunuz? anlamına gelir.

MAÇA KIZI

I

Fena havalarda onlar
sık sık toplanırlardı.
- Allah taksiratlarını affetsin! -
Elliden yüze kadar
Oynarlardı,
Kazanırlardı,
Tebeşirle yazarlardı.
Ve böylece onlar,
Fena havalarda
Ciddi işlerle uğraşırlardı.

Bir gün hassa süvari subaylarından Narumov'un evinde kumar oynanıyordu. Uzun kış gecesi farkına varılmadan geçmişti. Sabahın beşine doğru akşam yemeğine oturdular. Oyunda kazananlar büyük bir iştahla yiyorlardı; diğerleri, boş tabakları önünde dalgın oturuyorlardı. Ama şampanya gelince konuşma canlandı, herkes söze karıştı.

Ev sahibi:

- Surin, sen ne yaptın? diye sordu.

- Her zamanki gibi kaybettim. Talihim olmadığını açıkça söylemeliyim: Mirandol'ce(*) oynuyorum, hiç bir zaman heyecana kapılmıyorum, beni hiçbir şeyle şaşırtmak kabil değil, ama, yine de kaybediyorum.

(*)Mirandol: Bu deyim Rusça metinlerde aynen böyle yazılmıştır. Yaptığımız

- Bir defacık olsun oyun tarzını değiştirmedin mi? Bir kez olsun kırmızının üzerine koymadın mı? Sebatına şaşıyorum.

Konuklardan biri, genç bir askeri mühendisi göstererek:

- Ya Hermann'a ne dersiniz? dedi. Ömründe eline kâğıt almamış, hiçbir oyuna katılmamış olduğu halde, sabahın beşine kadar bizimle oturup oynumuzu seyrediyor.

Hermann:

- Oyun beni çok ilgilendiriyor, dedi. Ama fazlasını alacağım umuduyla gerekli olanını gözden çıkaracak bir durumda değilim..

Tomskiy:

- Hermann bir Alman'dır, dedi; hesabını bilir, hepsi bu kadar! Ama benim anlıyamadığım biri varsa, o da büyük annem Kontes Anna Fedotovna'dır.

Konuklar:

- Ne? Nasıl? diye bağrıştılar.

Tomskiy sözüne devam etti:

- Büyük annemin nasıl olup da kumar oynamadığına bir türlü aklım ermiyor.

Narumov:

- Seksen yaşında bir kadının oyun oynamamasında şaşılacak ne var sanki? dedi.

---

bütün araştırmalara karşın "Maça Kızı" nın çeşitli Rusça baskılarından hiç birinde bununla ilgili hiçbir açıklamaya raslamadık. Yapıtın Fransızca çevirilerinde ise bu deyim aynen muhafaza edilmiş ve italik olarak yazılmıştır. İki Almanca çevirisinde ise **"Mirandol oynuyorum"** deyimi **"Bir filozof gibi oynuyorum"** anlamından alınmıştır. Herhalde Puşkin bu deyimi 1463 - 1495 yıllarında yaşıyan Giovanni Pico Della Mirandola ismindeki İtalyan filozofuna bağlayarak kullanılmıştır. Çünkü bu İtalyan filozofu, teoloji ve filozofideki cesaret ve pervasızlığı ile ünlüdür. Bu duruma göre**"Mirandol oynuyorum"** sözleri**"cesur oynuyorum** "anlamına da alınabilir (H. A. Ediz).

- Demek siz onunla ilgili hiçbir şey bilmiyorsunuz?

- Hayır; doğrusu hiçbir şey bilmiyoruz!

- Oo, öyle ise dinleyin: şunu bilmelisiniz ki, büyük annem, bundan altmış yıl önce Paris'e gitmiş, orada ün salmış... Halk Vènus moscovite'i(*) görmek için peşine dolaşırmış. Richelieu de ona kur yaparmış. Büyük annemin dediğine göre, adamcağız yüz bulamadığı için, az kalsın kendini öldürüyormuş.

O devirde kadınlar firavun(**) denilen bir oyun oynarlarmış. Bir defasında büyük annem, sarayda, Orlèans Düküyle oynarken, söz üzerine çok büyük bir para kaybetmiş. Eve gelip yüzündeki takma benleriyle etekliğinin altındaki kafesleri çıkarırken, kumardaki kaybını da dedeme anlatmış ve paraları ödemesini emretmiş.

Anımsadığıma göre rahmetli dedem, büyük annemin kahyasının soyundanmış. Büyük annemden ateşten korkar gibi korkarmış. Ama yine de, bu müthiş kaybı işitince pek öfkelenmiş. Hesapları getirerek altı ay içinde yarım milyona yakın bir para harcadıklarını göstermiş...Burada, Paris civarında, ne Moskova yakınlarındaki, ne de Saratov'daki köylerinin bulunmadığını söyliyerek, parayı ödemem deyip kesmiş. Büyük annem kendisine bir tokat atmış ve dedemin gözden düştüğünü anlatmak için de o gece ayrı yatmış.

Ertesi gün, kocasına verdiği bu aile cezasının etkili olduğunu umarak, onu yanına çağırmalarını emretmiş: Ama kocasının ayak direttiğini görmüş. Hayatında ilk kez olarak,

(*) Aslında Fransızcadır. "Moskova Venüs'ü" anlamına gelir.

(**) Firavun: Öğrendiğimize göre firavun oyunu "kılıç" denilen ve kâğıtla oynanan bir çeşit kumar oyununa benzemektir. Bu oyun, karşılıklı iki kişi arasında oynanır. Oyunculardan biri belli bir para karşılığı örneğin beş, on, elli liraya, bir kâğıt ister. kâğıtlar açılmaya başlanır. İstenen kâğıt kimin önüne çıkarsa parayı o kazanır. (H. A.Ediz).

dedemin itirazlarını dinlemek, ona açıklamalarda bulunmak durumuna düşmüş. Borçtan borca fark olduğunu, bir prensle bir arabacının bir olmadığını hoşgörür bir eda ile ispata kanıtlamaya çalışarak onu utandıracağını sanmış...Ama ne gezer! Dedem isyan etmiş. Nuh demiş, peygamber demeyiş...Büyük annem ne yapacağını şaşırmış.

O zamanlar büyük annemin çok dikkate değer bir adamla sıkı fıkı ahbaplığı varmış. Hakkında birçok olmayacak şeyler anlatılan Kont Saint-Germain'i siz de duymuş olacaksınız! Bu adamın kendisine Serseri Yahudi süsü verdiğini, hayat suyu, tılsımlı taş v.b....gibi şeylerin bulucusu olarak geçindiğini bilirsiniz! Bu adamla şarlatan diye alay ederlermiş. Kazanova "Anılar" ında, bu Kont St. Germain'in bir casus olduğunu söyler...Bununla beraber esrarlı haline karşın Kont St. Germain'in çok saygıdeğer bir görünüşü varmış.. Sosyetede nezaketiyle tanınırmış. Büyük annem hâlâ onu delice sever, ondan saygısızca söz edilince de kızar. Büyük annem St. Germain'in çok parası olduğunu biliyormuş. Ona başvurmaya karar vermiş. Kendisine bir tezkere yazarak hemen gelmesini rica etmiş.

Tuhaf ihtiyar hemen gelmiş ve büyük annemi büyük bir keder içinde bulmuş. Büyük annem ona kocasının barbarlığını en feci bir biçimde anlattıktan sonra nihayet, bütün umudunu Kontun dostluğuna ve nezaketine bağladığını söylemiş.

St. Germain bir süre düşünmüş. Sonra da: "Ben bu parayı size verebilirim, demiş. Ama bana bunu geri vermedikçe rahat etmeyeceğinizi biliyorum. Halbuki ben sizi yeni birtakım zahmetlere sokmak istemem. Bir başka çare var: kaybettiğiniz parayı tekrar kazanabilirsiniz".

Büyük annem: "Fakat aziz kontum, demiş, size hiç paramız olmadığını söylüyorum!"

St. Germain: "Bunun için paraya ihtiyaç yok, lütfen beni dinleyiniz" diye itiraz etmiş ve büyük anneme, uğrunda hepimizin çok şey vereceğimiz bir sır söylemiş...

Genç kumarbazlar dikkat kesilmişlerdi. Tomskiy piposunu yaktı. Biraz uzatarak sözüne devam etti:

-Büyük annem, hemen o akşam Versailles'a Au jeu de la Reine'e(*) gitmiş. Orlèans dükü banko tutuyormuş.

Büyük annem, borcunu getiremediği için hafif tertip özür dilemiş; kendini bağışlatmak için de küçük bir yalan kıvırmış ve bankoya karşı oynamaya başlamış. Üç kâğıt seçerek, birbiri ardınca bunları çıkarmış: her seferinde koyduğu parayı kazanmış. Böylece büyük annem evvelce kaybettiği parayı tamamen çıkarmış...

Konuklardan biri:

- Raslantı! dedi.

Hermann:

- Masal! diye ekledi.

Bir üçüncüsü:

- Belki de kâğıtlar işaretliydi, düşüncesini ileri sürdü.

Tomskiy ciddi ciddi:

- Sanmam! dedi.

Narumov:

- Birbiri ardınca üç kâğıt çıkaran bir büyük annen olsun da sen hâlâ onun bu sırrını öğrenmemiş olasın, bu nasıl olur? dedi.

Tomskiy:

- Evet, işin kötülüğü burada ya, dedi. Babam da içinde büyük annemin dört oğlu vardı. Bunların dördü de kaşarlanmış kumarcılardı. Büyük annem bunlardan hiçbirine sırrını

(*) Aslında Fransızcadır: "Kraliçenin kumar oyununa" anlamına gelir. (H. A. Ediz).

öğretmedi; halbuki bunu öğrenmek, onlar için olduğu kadar benim için de fena bir şey olmayacaktı. Fakat amcam kont İvan İliç, doğru olduğunu namusu üzerine yemin ederek bakınız bana ne anlattı: Hani şu milyonlarca parayı yedikten sonra sefalet içinde ölen merhum Çaplitskiy yok mu, işte bu adam gençliğinde bir gün galiba Zoriç'le oynarken üç yüz bin rubleye yakın bir para kaybeder. Büyük bir umutsuzluğa düşer. Gençlerin yaramazca hareketlerine karşı daima sert davranan büyük annem, nasılsa Çaplitskiy'e acımış. Birbiri peşinden oynamak şartı ile ona üç kâğıt öğretmiş, bundan sonra da bir daha oynamayacağına dair ondan söz almış...-Çaplitskiy, kumarda kaybettiği adamı bulmuş. Tekrar oynamaya başlamışlar...Çaplitskiy birinci kâğıda 50 bin ruble koymuş ve kazanmış; parayı iki, sonra da üç misline yükseltmiş, böylece zararını çıkardıktan başka, oyundan kârlı olarak kalkmış...

Artık uyku zamanı gelmişti: saat altıya çeyrek vardı.

Gerçekten de şafak söküyordu. Gençler kadehlerini bitirerek dağıldılar.

II

- Il parait, que monsieur est dècidèment pour les suivantes.
- Que voulez-vous, madame? Elles sont plus fraîches(*)
Bir salon konuşması.

İhtiyar kontes, tuvalet odasında, aynanın karşısında oturuyordu. Üç oda hizmetçisi etrafını almıştı. Bunlardan biri allık şişesini, ötekisi firkete kutusunu, bir üçüncüsü de, ateş renginde kurdelâlarla süslü yüksek bir hotuzu tutuyordu. Güzelliği çoktan solmuş olan kontes hiç de güzellik iddiasında bulunmamakla beraber, bütün gençlik alışkanlıklarını korumuştu. 1770 yılları modasını adım adım izler, bundan altmış yıl önce nasıl giyiniyorduysa, yine öyle, uzun uzun, özene bezene giyinirdi. Pencerenin önünde, kontesin evlâtlığı, genç bir kız gergef işliyordu.

İçeri giren genç bir subay:

-Günaydın **grand'maman! Bonjour mademoiselle Lise!**(**), dedi. **Grand'maman,** sizden bir ricam var.

-Neymiş bakalım Paul?

(*) Aslında Fransızca yazılmıştır.

-Görülüyor ki, mösyö, kesin olarak oda hizmetçileri tercih ediyorlar.

-Ne yapalım madam, onlar daha körpe (H. Â. Ediz).

(**) Aslında Fransızca yazılmıştır. "Günaydın büyük anne, günaydın Matmazel Liza" demektir (H. A. Ediz).

-Dostlarımdan birini tanıtmama ve cuma günkü baloya getirmeme izninizi rica edeceğim

-Doğrudan baloya getir, orada tanıtırsın. Sen dün ***e gittin mi?

-Elbette, Çok eğlendik. Saat beşe kadar dans ettik... Yeletskaya ne kadar güzeldi!

-A sevgili oğlum, sanki onun neresi güzel? Onun büyük annesi prenses Darya Petrovna böyle mi idi! Aklıma gelmişken sorayım: Herhalde şimdi prenses Darya Petrovna iyice ihtiyarlamış olmalı.

Tomskiy şaşırmış bir halde cevap verdi:

-İhtiyarlamış da ne demek?. Öleli yedi yıl oluyor.

Kız başını kaldırdı: Delikanlıya işaret etti. Tomskiy yaşıtlarının ölümünü ihtiyar kontesten gizlediklerini hatırladı ve dudaklarını ısırdı. Ama kontes, kendisi için yeni olan bu haberi büyük kayıtsızlıkla dinledi.

-Demek ölmüş! dedi. Halbuki benim haberim yok. **Fräulein** unvanı ikimize aynı zamanda verilmişti. Takdim olunduğumuz zaman İmparatoriçe...diyerek, bu hikâyeyi belki yüzüncü kez torununa anlattı. Sonra da:

-Haydi bakalım Paul, dedi, şimdi de kalkmama yardım et! Liza'cığım, enfiye kutum nerede?

Kontes, tuvaletini tamamlamak üzere üç hizmetçisiyle paravanın arkasına geçti. Tomskiy, genç kızla beraber kaldı.Lizavetta İvanovna, yavaşça:

-Kontese kimi tanıtmak istiyorsun? diye sordu.

-Narumov'u. Onu tanıyor musun?

-Hayır! Sivil mi, asker mi?

-Asker.

-Asker mühendis mi?

-Hayır! Süvari. Onun askeri mühendis olduğunu nereden çıkardın?

Genç kız güldü ve hiç cevap vermedi.

Kontes paravanın arkasından:

-Paul! diye seslendi. Bana yeni bir roman gönder. Yalnız rica ederim şimdikilerinden olmasın.

-Ne demek istiyorsunuz grand'maman?

-Yani, öyle bir roman istiyorum ki, kişisi ne anasını, ne de babasını boğazlamamış olsun. Suda boğulmuş insanlar olmasın! Ben suda boğulmuş insanlardan pek korkarım.

-Şimdi böyle romanlar yok ki. Rus romanlarından istemez misiniz?

-Rus romanları var mıymış? Gönder yavrum, lütfen gönder!

-Affınızı rica ederim gran'maman, acele işim var. İzninizle, Lizavetta İvanovna. Narumov'un askeri mühendis olduğunu nerden çıkardın?

Tomskiy tuvalet salonundan çıktı.

Lizavetta İvanovna yalnız kalmıştı. Elindeki işi bıraktı, pencereden bakmaya başladı. Çok geçmeden, sokağın öte tarafında, köşe başındaki evin arkasından genç bir subay göründü. Genç kızın yüzünü bir kırmızılık kapladı ve başını kanaviçe üzerine eğdi Bu sırada kontes, giyinmiş bir halde içeri girdi:

-Liza'cığım, dedi, arabayı koşmalarını emret de gezmeye gidelim.

Liza gergefin başından kalktı; elindeki işi toplamaya başladı.

Kontes:

-Nen var yavrum? Sağır mısın, nesin? diye bağırdı. Çabuk arabayı koşmalarını söyle.

Genç kız, yavaşça:

-Şimdi diyerek kapıya koştu.

Bir uşak girdi ve prens Pavel Aleksandroviç'in gönderdiği kitapları kontese verdi. Kontes:

-Pekâla, dedi. Kendisine teşekkür et. Liza, Liza. Nereye koşuyorsun?

-Giyinmeye.

-Vakit var, kızım. Buraya otur. Birinci cildi aç ve yüksek sesle okumaya başla...

Genç kız kitabı aldı; birkaç satır okudu. Kontes:

-Daha yüksek, dedi. Sana ne oldu kuzum? Sesin mi kısıldı, nedir? Dur; şu iskemleyi bana yaklaştır; biraz daha... ha şöyle.

Lizavetta İvanovna iki sayfa daha okudu. Kontes esnedi:

-At şu kitabı, dedi. Bu ne saçma şey! Bunu prens Pavel'e geri gönder ve teşekkür etmelerini tembih et...Ya araba ne oldu?

Lizavetta İvanovna sokağa bir göz atarak:

-Araba hazır, dedi.

Kontes:

-Peki, sen neye hâlâ giyinmemiş bir haldesin? Her zaman seni beklemek gerekiyor, yavrum, bu çekilir şey değil doğrusu.

Liza odasına koştu. Daha iki dakika geçmemişti ki, kontes olanca gücüyle çıngırağı çalmaya başladı. Üç hizmetçi bir kapıdan, bir uşak da öteki kapıdan içeri koştular.

Kontes:

-Ne oluyor kuzum? dedi. Size bir türlü ses duyurmak kabil olmuyor. Lizavetta İvanovna'ya haber verin, bekliyorum.

Lizavetta İvanovna, şapkasını ve mantosunu giymiş bir halde içeri girdi.

Kontes:

-Hele şükür, dedi. Bu ne süs! Buna ne gerek vardı? Kendini kime beğendirmek istiyorsun? Peki ama hava nasıl? Rüzgârlı gibi görünüyor.

Uşak:

-Hayır kontes hazretleri, dedi. Hava çok sakin.

-Siz her zaman düşünmeden söylersiniz! Aç bakayım şu pencereyi. Tamam, dediğim gibi, rüzgâr! Hem de çok soğuk bir rüzgâr! Arabadan vazgeçiyorum, Liza'cığım, gitmiyoruz: süslenmene hiç lüzum yokmuş!

Lizavetta İvanovna:

-İşte benim hayatım! diye düşündü.

Gerçekten de Lizavetta İvanovna, çok mutsuz bir varlıktı. Dante der ki: "El kapısının ekmeği acı, el merdivenlerinden çıkmak yorucudur." Başkasına muhtaç olmanın acılığını, aristokrat bir kocakarının yanındaki zavallı bir evlatlıktan daha iyi kim anlıyabilir?

Hiç kuşku yok ki kontes*** kötü yürekli bir insan değildi. Ama, kibar âleminin şımarttığı bir kadın olmak dolayısıyla birtakım kaprisleri vardı. Cimriydi. Devrini yaşamış, fakat yeni zamana uyamamış her ihtiyar gibi kendini soğuk bir benciliğe kaptırmıştı. Balolara taşınır, yüzü boyalı ve eski modaya göre giyinmiş olarak, salonların kaçınılmaz ve çirkin bir süsü halinde, bir köşeye kurulup oturuyordu. Gelen konuklar, adeta kararlaştırılmış bir törene uyarcasına, önünde yerlere kadar eğilirler, bundan sonra da onunla kimse ilgilenmezdi. Şahsen kimseyi tanımayarak ve teşrifat kurallarına sıkı sıkıya bağlı kalarak, bütün şehir halkını konağına kabul ederdi. Sayısı pek çok olan maiyet halkı, kontesin ha-

rem ve selamlık dairelerinde saçlarını ağartarak ve semirerek, bir ayağı çukurda olan ihtiyar kadını durmadan soyarlardı. Lizavetta İvanovna bu evin bir çilekeşiydi. Çay dağıtıyor, şekeri israf ediyor diye azar işitirdi. Yüksek sesle roman okur, yazarın bütün yanlışlarından o sorumlu tutulurdu. Gezintilerinde kontese eşlik eder, havanın ve kaldırımın bozukluğundan yine o sorumlu tutulurdu. Ona, hiçbir zaman tam olarak alamadığı bir maaş bağlanmıştı. Halbuki herkes gibi -yani pek az kimseler gibi- giyinmesini isterdi. Kibar âlemindeki hali yürekler acısı idi. Herkes onu tanır, ama kimse farketmezdi. Balolarda, ancak **vis-à-vis**(*) eksikliğinde onu dansa kaldırırlardı. Kadınlar her seferinde, yalnız tuvaletlerini düzeltmek için tuvalet odasına gitmek ihtiyacını duydukları zaman onun koluna girerlerdi.

Liza, onurlu bir kızdı. Durumunu çok iyi anlıyordu, boyuna çevresine bakınarak kendisini kurtaracak adamı sabırsızlıkla bekliyordu. Ama hoppaca davranışlarında bile hesaplılığı elden bırakmayan gençler ona pek aldırış etmezlerdi.

Halbuki Lizavetta İvanovna, bu gençlerin, çevrelerinde dolaştıkları soğuk ve küstah kızlardan yüzlerce kez sevimliydi. O kaç kez, sıkıcı ve muhteşem salondan sessizce çıkarak, ağlamak için kâğıt kaplı paravanların, komidinin, aynanın, boyalı bir karyolanın durduğu ve bakır bir şamdanda, içyağından yapılmış bir mumun sönük bir ışıkla yandığı kendi yoksul odasına gelmişti.

Bu hikâyenin başında anlattığımız Narumov'un evindeki geceden iki gün sonra, ve şimdi anlatmakta olduğumuz sahneden bir hafta önce bir gündü. Lizavetta İvanovna, pencerenin önüne oturmuş, gergef işliyordu; rastlantı eseri

(*) Aslında Fransızca yazılmıştır. Dansta, yemekte ve vb.de karşılıklı çiftlerden birine verilen isimdir.(H.A.Ediz).

sokağa bakınca, genç bir askeri mühendisin, gözlerini kendi penceresine dikmiş, hareketsiz durduğunu gördü. Kız başını eğdi ve tekrar işiyle uğraşmaya başladı. Beş dakika sonra tekrar baktı, genç subay aynı yerde duruyordu. Sokaktan gelip geçen subaylarla cilveleşmek âdeti olmadığı için, sokağa bakmaktan vazgeçti ve başını kaldırmaksızın iki saat kadar gergef işledi. Yemeğe çağırdılar. Ayağa kalktı ve gergefini toplamaya başladı. Gözü sokağa kayınca, subayı yine gördü. Bu ona oldukça tuhaf geldi. Yemekten sonra, bir çeşit üzüntülü duygu ile pencereye yaklaştı. Subay artık orada yoktu. Genç kız onu unuttu.

İki gün sonra, arabaya binmek üzere kontesle beraber evden çıkarken, onu yine gördü. Genç subay, yüzünü kürk yakasının içine gizlemiş, dış kapının hemen yanıbaşında duruyordu. Siyah gözleri, şapkanın altından pırıldıyordu. Lizavetta İvanovna, nedenini kendisinin de bilmediği bir korku duydu; anlaşılmaz bir ürperti ile arabaya oturdu.

Eve dönünce pencereye koştu. Subay, gözlerini ona dikmiş, yine eski yerinde duruyordu. Genç kız meraktan kıvranarak, kendisi için yepyeni bir duygunun etkisiyle heyecanlanarak pencereden ayrıldı.

O zamandan beri, gün geçmezdi ki delikanlı, belli saatlerde evin pencerelerinin altına gelmesin. Kızla delikanlı arasında, sessiz bir ilişki kuruldu. Genç kız, elinde işi, yerinde otururken, onun yaklaştığını hisseder, başını kaldırır, her geçen gün ona biraz daha uzun bakardı. Delikanlı bu bakışlardan minnettarmış gibi görünürdü, gözleri her karşılaştıkça, delikanlının solgun yanaklarının birden pembeleştiğini, genç kız, gençliğe özgü keskin bakışiyle, farkederdi. Bir hafta sonra kız ona gülümsedi.

Tomskiy, bir arkadaşını tanıtmak için kontesten izin ri-

ca ettiği gün, zavallı kızın yüreği, şiddetle çarpmaya başlamıştı. Fakat Narumov'un mühendis olmayıp süvari olduğunu öğrendiği zaman, patavatsızca sorusuyla havai Tomskiy'e sırrını belli ettiğine üzüldü.

Hermann, kendisine küçük bir miras bırakan Ruslaşmış bir Alman'ın oğlu idi. Kimseye muhtaç olmadan yaşamaya ahdetmiş olan Hermann, en küçük bir israfa bile yer vermiyor, servetinin faizine el sürmeksizin yalnız maaşıyla geçiniyordu. Zaten Hermann, içine kapalı, ağırbaşlı bir adamdı. Arkadaşları, onun bu aşırı tutumluluğuyla alay etmek fırsatını pek seyrek buluyorlardı. Hermann'ın, güçlü tutkuları ve ateşli bir düşgücü vardı. Ama iradesinin gücü onu, gençliğin bilinen hatalarında kurtarmıştı. Örneğin, yaradılışta bir kumarcı olduğu halde, ömründe eline kağıt almamıştı. Çünkü, (kendi deyimiyle) durumunun, fazlasını almak umuduyla gerekli olanını gözden çıkarmasına izin vermediği, kanısında idi. Böyle iken, gecelerce kumar masalarının başından kalkmaz, ateşli bir heyacan içinde oyunun türlü evrelerini izlerdi.

Üç kâğıt hikâyesi onun imgelemi üzerinde güçlü bir etki yapmış ve bütün gece aklından hiç çıkmamıştı. Ertesi akşam, Petersburg sokaklarında serseri serseri dolaşırken: "Ne olur, diye düşünüyordu, ihtiyar kontes sırrını bana açsa, ya da o üç sağlam kağıdın hangileri olduğunu söylese, ne olur? Hem talihimi niçin denemeyeyim? İhtiyar kontese tanıtılmak, onun sempatisini kazanmak, hatta hatta âşığı olmak! Bunların hepsi mümkün...Ama bütün bunlar için vakit ister. Halbuki kontes seksen yedi yaşında. Bir hafta, hatta iki gün sonra pekâlâ ölebilir... Ya şu hikayeye ne demeli? Buna inanılabilir mi? Hayır. Tutumluluk, ölçülülük, çalışkanlık: İşte benim üç sağlam kâğıdım. İşte benim sermayemi üç, hatta beş misline çıkaracak, bana bağımsızlık ve gönül rahatlığı sağlayacak şey."

Hermann'ın kafası bu düşüncelerle doluyken, kendisinin Petersburg'un ana caddelerinden birinde, mimari biçimde çok eski bir evin önünde buldu. Cadde arabalarla kaplıydı, arabalar birbiri ardınca, çok ışıklı bir kapıya doğru akıp gidiyorlardı. Bu arabalardan zaman zaman, kâh genç ve güzel bir kadının düzgün bacakları, kâh mahmuzlu bir çizme, kâh çizgili bir çorapla diplomat iskarpinleri, bir an için görünüp kayboluyordu. Kürkler ve mantolar heybetli kapıcının önünde acele acele geçiyordu. Hermann durdu ve köşedeki bekçiden sordu:

-Bu ev, kimin evi?

-Kontes ***in!.

Hermann ürperdi. O olağanüstü hikâye yeniden kafasında canlandı. Kontesi ve onun olağanüstü hünerini düşünerek evin çevresinde dolaşmaya başladı. Geç vakit kendi sakin köşesine döndü. Uzun bir süre uyuyamadı. Uykuya daldıktan sonra ise, rüyasında, oyun kâğıtları, yeşil bir masa, deste deste banknotlar, küme küme altınlar gördü. Birbiri peşinden kâğıt sürüyor, güvenle rölans yapıyor, durmadan kazanıyor, altınları önüne yığıyor, banknotları ceplerine dolduruyordu. Geç vakit uyandığı zaman bu hayali servetini kaybettiği için derin derin içini çekti. Tekrar şehirde dolaşmaya çıktı ve kendini yeniden kontesin evinin önünde buldu. Sanki gizli bir el, kendisini oraya çekiyordu.

Durdu; pencerelere bakmaya başladı. Pencerelerden birinde, her halde bir kitap ya da bir iş üzerine eğilmiş, siyah saçlı bir baş gördü. Baş doğruldu. Hermann körpe bir yüzle bir çift siyah göz gördü. İşte bu an, onun alınyazısını belirlemişti.

III

Vous m'écrivez, mon ange,
des lettres de quatre de quatre
pages plus vite, que je ne puis
les lire(*)

Bir mektuptan

Lizavetta İvanovna şapkasını ve mantosunu henüz çıkarmıştı ki, kontes ona bir adam göndermiş ve arabanın tekrar hazırlanmasını emretmişti. Arabaya gittiler. İki uşak ihtiyar kontesi kaldırıp tam arabının kapısından içeri soktukları sırada, Lizavetta İvanovna, tekerleklerin yanı başında mühendisini gördü. Delikanlı kızın elini kavradı. Genç kız korkusunu yenmeye vakit bulamadan, subay ortadan kaybolmuş, kızın elinde bir mektup kalmıştı. Lizavetta mektubu eldivenin içine sakladı. Bütün yol boyunca ne bir şey işitti, ne de bir şey gördü. Kontesin, arabada iken boyuna soru sormak âdeti vardı: şu rastladığımız adam kim? Bu köprünün adı ne? Şu tabelada ne yazıyor? Bu sefer Lizavetta İvanovna düşüncesiz rasgele yanıtlar veriyor, kontesi kızdırıyordu.

-Bugün sana ne oldu, kızım?. Sağır mı oldun nedir?. Sen beni ya dinlemiyorsun, ya da anlamıyorsun?. Allaha şükür peltek değilim, henüz aklımı da kaçırmadım.

(*) Meleğim, bana, okuyabildiğimden de daha çabuk dörder sayfalık mektuplar yazıyorsunuz. (H.A. Ediz)

Lizavetta İvanovna onu dinlemiyordu. Eve döner dönmez odasına koştu, eldivenin içinden mektubu çıkardı. Mektup açıktı, bir solukta okudu. Bu bir aşk ilanıydı: saygılı ve nazik bir ifade ile yazılmış, sözcüğü sözcüğüne Almanca bir romandan alınmıştı. Ama Lizavetta İvanovna Almanca bilmiyordu, mektup pek hoşuna gitti.

Bununla beraber aldığı bu mektup onu pek üzüyordu. Hayatında ilk kez genç bir erkekle gizli, yakın bir ilişkiye girişiyordu. Subayın pervasızlığı kızı fena halde korkutuyordu. İhtiyatsız davrandığı için kendisini kabahatli görüyor, ne yapacağını bilmiyordu: pencerede oturmaktan vazgeçerek ve ilgisiz davranarak genç subayın bundan sonraki arkasına düşme isteğini mi kırmalıydı? Yoksa mektubunu geri mi göndermeliydi? Ya da kesin ve soğuk bir yanıt mı vermeliydi? Onun akıl danışacağı kimsesi yoktu: ne bir dostu, ne de bir yol göstericisi vardı.

Lizavetta İvanovna yanıt yazmaya karar verdi.

Yazı masasının başına geçti, kalemi kâğıdı eline aldı ve düşünceye daldı. Birkaç kez mektubunu yazmaya başlayıp yırttı: Çünkü kullandığı deyimler kendisine, ya fazla samimi, ya da fazla soğuk görünmüştü. Nihayet kendisinin de beğendiği birkaç satır karalıyabildi. Genç kız mektubunda: "Namuslu niyetler beslediğinize ve düşüncesiz bir davranışla beni küçük düşürmek istemediğinize güvenim var, diyordu. Ama, tanışmamız böyle başlamamalıydı. Mektubunuzu geri gönderiyor ve haketmediğim saygısızca bir davranışla, ileride her hangi bir şikâyete yol açmayacağınızı umuyorum."

Ertesi gün Hermann'ın geçmekte olduğunu gören Lizavetta İvanovna, gergefinin başından kalktı, salona geçerek, küçük pencereyi açtı ve genç subayın çevikliğine güvenerek mektubu sokağa attı. Hermann koşup mektubu yerden kap-

tı ve bir şekerci dükkânına girdi. Zarfı yırtınca kendi mektubunu ve Lizavetta İvanovna'nın cevabını buldu. Zaten o da bunu bekliyordu. Çevirmekte olduğu entrikayla pek meşgul bir halde, evine döndü.

Bu olaydan üç gün sonra, kadın eşyası satan bir mağazanın genç ve açıkgöz kızlarından biri, Lizavetta İvanovna'ya bir tezkere getirdi. Para istendiğini tahmin eden Lizavetta İvanovna, tezkereyi üzüntüyle açtı ve hemen Hermann'ın yazısını tanıdı:

-Yavrucuğum, yanlışınız var dedi, bu tezkere bana değil.

Pişkin kız, hileci gülümseyişini saklamaksızın:

-Hayır efendim, dedi, sizin, sizin. Lütfen okuyunuz!

Lizavetta İvanovna tezkereye acele bir göz gezdirdi. Hermann kendisiyle görüşmek istiyordu. Gerek bu acele istekten, gerek Hermann'ın tuttuğu yoldan ürken Lizavetta İvanovna:

-Olanağı yok! Bu mektup gerçekten bana değil, dedi ve mektubu parça parça etti.

Mektubu getiren kız:

-Mademki mektup size yazılmamış, ne diye yırttınız? dedi. Ben sizin yerinizde olsam onu yazana geri gönderirdim.

Kızın bu anımsamasından öfkelenen Lizavetta İvanovna:

-Rica ederim şekerim, dedi, bundan böyle bana tezkere falan getirmeyin. Sizi gönderene de, böyle şeylerin ayıp olduğunu söyleyin!

Fakat Hermann uslanmadı. Lizavetta İvanovna, her gün şu veya bu araçla ondan mektuplar alıyordu. Artık bunlar Almancadan da çevrilmiş değillerdi. Hermann bunları,

tutkusundan esinlenerek yazıyor ve kendine özgü bir dille konuşuyordu: bu mektuplarda hem onun değişmez istekleri hem de sınırsız bir hayal gücünün perişanlığı göze çarpıyordu. Lizavetta İvanovna artık bunları geri göndermeyi de düşünmüyordu: Bu mektuplar ona sonsuz bir zevk veriyordu. Bunlara yanıt vermeye başladı. Yazdığı tezkereler, gittikçe daha uzun, daha ılımlı bir nitelik almaya başladı. Nihayet, şu aşağıdaki mektubu ona pencereden attı:

"Bu akşam *** elçisi bir balo veriyor. Kontes de oraya gidecek. Saat ikiye kadar orada kalırız. Beni yalnız görmeniz için işte size bir fırsat! Kontes gider gitmez adamları da, her halde, şuraya buraya dağılırlar. Antrede yalnız kapıcı kalır. Ama o da, âdeti üzere, külübesine çekilir. On bir buçukta geliniz. Doğru merdivenlerden çıkınız! Şayet bekleme odasında birine rastlarsanız, kontesin evde olup olmadığını sorunuz! Size "yok" diyeceklerdir. O zaman geri dönmekten başka yapacak bir şey de kalmaz! Ama her halde kimseye rastgelmeyeceksinizdir. Kızların hepsi de kendi dairelerinde bir odada otururlar...Bekleme salonundan sola sapınız, kontesin yatak odasına kadar dosdoğru gidiniz! Yatak odasında, paravanın arkasında iki küçük kapı göreceksiniz, sağdaki, kontesin hiçbir zaman girmediği çalışma odasına, soldaki bir koridora açılır. Burada dar ve dönemeçli bir merdiven vardır. Bu merdiven benim odama gider!"

Hermann, belirtilen zamanı bekleyerek bir kaplan gibi titriyordu. Daha akşamın onunda, kontesin evi önünde duruyordu. Hava çok kötüydü: rüzgâr uluyor, sulu bir kar, lapa lapa yağıyordu. Fenerlerin ışığı donuktu. Sokaklar tenhaydı. Nadiren, geç kalmış bir müşteriyi gözleyen lagar beygirli bir arabacının geçtiği görülüyordu. Hermann, ne rüzgârı, ne de karı duymaksızın, yalnız bir ceketle duruyordu. Nihayet kontesin arabasını getirdiler. Hermann, uşakların, be-

li bükülmüş, samur bir kürke bürünmüş ihtiyar kadını koltuklayarak nasıl getirdiklerini, bunun arkasından da ince bir manto giymiş, başını taze çiçeklerle süslemiş olan Lizavetta'nın nasıl geçtiğini gördü. Arabanın kapıları kapandı. Araba, yumuşak karların üzerinde ağır ağır hareket etti. Kapıcı kapıları kapadı. Pencereler karardı. Hermann, boşalan evin çevresinde dolaşmaya başladı. Bir fenere yaklaşarak saate baktı: Saat on biri yirmi geçiyordu. Fenerin altında kaldı; gözlerini saatin yelkovanına dikerek geri kalan dakikaların geçmesini beklemeye başladı.

Hermann, tam saat on bir buçukta, kontesin konağının taş merdivenlerinden çıktı ve bol ışıkla aydınlatılmış bir antreye girdi. Kapıcı yoktu. Acele acele merdivenlerden çıktı. Bekleme salonunun kapısını açtı ve lambanın altında, eski ve kirli bir koltuğun içinde uyumakta olan bir uşak gördü. Hafif ve emin adımlarla uşağın yanından geçti. Salon ve konuk odası karanlıktı. Bekleme odasındaki lamba bunları hafif bir ışıkla aydınlatıyordu. Hermann kontesin yatak odasına girdi. Eski aziz tasvirleriyle dolu camlı dolabın önünde, altın bir meryem ana kandili yanıyordu. Renkleri solmuş kumaş koltuklarla, ağaçlarının yaldızları dökülmüş, kuştüyü yastıklı kanepeler, Çin işi duvar kağıdıyla kaplı duvarların dibinde, hazin bir simetriyle sıralanmışlardı. Duvarda, Paris'te Madam Lebrun tarafından yapılmış iki portre asılıydı. Bunlardan biri, parlak yeşil üniforması üzerine nişan takılmış, kırk yaşlarında, kırmızı yüzlü şişman bir adamı; ötekisi ise, pudralı saçları şakaklarından yukarı doğru taranmış ve üzerine bir gül iliştirilmiş, kartal burunlu genç ve güzel bir kadını betimliyordu. Odanın dört bir yanında, çoban kızlarını gösteren porselenden yapılmış minyatürler, ünlü Leroy işi masa saatleri, kutucuklar, ruletler, yelpazeler ve geçen yüzyılın sonlarında Montgolfier balonu ve Mesmer'in man-

yetizması ile birlikte icatolunmuş çeşitli kadın oyuncakları göze çarpıyordu.

Hermann paravanın arkasına geçti. Orada demirden, küçük bir karyola duruyordu. Sağda, çalışma odasına, solda da, koridora açılan kapılar vardı. Hermann bu kapıyı açtı ve zavallı evlatlığın odasına giden dar, dönemeçli merdiveni gördü... Ne var ki Hermann geri döndü ve karanlık çalışma odasına girdi.

Vakit ağır geçiyordu. Ortalık sessizdi. Konuk salonunun saati on ikiyi çaldı, sonra yine, her şey sustu. Hermann, yanmamış bir sobaya dayanmış, ayakta duruyordu. Sakindi. Yüreği tehlikeli, ama zorunlu bir işe karar vermiş bir insanın yüreği gibi düzgün vuruşlarla çarpıyordu. Saatler sabahın birini, sonra da ikisini çaldı. Hermann, uzaktan gelen bir araba gürültüsünü işitti. Elinde olmayarak heyecanlandı. Araba yaklaştı ve durdu. İndirilen araba basamağının gürültüsü ona kadar geldi. Evde haraket başladı. Hizmetçiler koşuştu. Sesler duyuldu. Ev aydınlandı. Üç ihtiyar hizmetçi yatak odasına koştular. Kontes, bitkin bir halde içeri girdi ve Voltaire koltuklarından birine yığıldı. Hermann delikten bakıyordu: Lizavetta İvanovna önünden geçti. Hermann onun kendi merdiven basamaklarından acele acele çıktığını işitti. Yüreğini vicdan azabına benzer bir şeyler kemirir gibi oldu, ama yeniden yatıştı. Hermann taşlaşmıştı.

Kontes aynanın önünde soyunmaya başladı. Güllerle donanmış hotozunu başından aldılar. Kesik saçlı, kırlaşmış başından pudralı takma saçlarını çıkardılar. Toplu iğneler bir yağmur gibi etrafına dökülüyordu. Sim ile işlenmiş sarı robu, şiş ayakları üzerine düştü. Hermann bu kadın tuvaletinin bütün iğrenç güzelliklerinin tanığı olmuştu. Nihayet kontes takkesiyle ve gecelik entarisiyle kaldı. Yaşına daha uy-

gun olan bu kiyafetiyle kontes, daha az korkunç ve daha az çirkin görünüyordu.

Genel olarak bütün yaşlı insanlar gibi kontes de uykusuzluk çekiyordu. Soyunduktan sonra, pencerenin önüne, Voltaire koltuklarından birine oturdu; hizmetçilerini savdı. Mumları dışarı götürdüler. Oda yine yalnız kandil ışığıyla aydınlanıyordu. Kontes, benzi sapsarı bir halde oturuyor, sarkık dudaklarını kımıldatarak sağa sola sallanıyordu. Bulanık gözlerinden, kafasında hiç bir düşünce olmadığı anlaşılıyordu.

Korkunç ihtiyarın şu haline bakınca, ondaki bu sallantının isteğe bağlı olmaktan çok gizli bir mekanizmanın etkisiyle olduğu sanılabilir.

Birdenbire bu ölü çehre anlatılmaz bir biçimde değişti. Dudakları kımıldamaz oldu, gözleri canlandı: Kontesin önünde yabancı bir adam duruyordu. Bu adam ona, yavaş ve anlaşılır bir sesle:

Korkmayın, Allah aşkına korkmayın! diyordu. Size hiçbir kötülük yapmak niyetinde değilim. Bana bir lütufta bulunmanızı istirhama geldim.

İhtiyar kadın sessizce ona bakıyordu. Hermann kadının sağır olduğuna karar vererek hükmederek, kulağına eğildi ve aynı şeyleri tekrarladı. İhtiyar kadın yine eskisi gibi susuyordu. Hermann sözüne devam ederek:

- Bütün ömrümce beni mutlu edebilirsiniz, dedi. Hem bu size hiçbir fedâkarlığa da mal olmaz. Sizin birbiri ardınca üç kâğıdı çıkardığınızı biliyorum.

Hermann, sustu. Kontes, kendisinden ne istenildiğini galiba anlamıştı. Yanıt vermek için sözcük arıyor gibiydi. Nihayet şunları söyledi:

- O bir şakaydı. Size yemin ederim ki o bir şakaydı.

- Böyle şaka olmaz. Zararını çıkarmak için kendisine yardım ettiğiniz Çaplitskiy'i anımsayınız!

Anlaşılan kontes, şaşırmıştı. Yüzünün çizgileri güçlü bir ruh heyecanını gösteriyordu. Ama çok geçmeden eski duygusuz halini aldı. Hermann devam ederek:

- Bu üç sağlam kâğıdı bana söyliyebilir misiniz? dedi.

Kontes susuyordu. Hermann devam etti:

- Sırrınızı kimin için saklıyacaksınız? Torunlarınız için mi? Onlar zaten zengin... Hem onlar paranın değerini de bilmezler. Sizin üç kâğıdınızın tutumsuz bir adama hiç yararı olamaz. Baba mirasını korumasını bilmeyenler, bütün çabalara karşın sefalet içinde ölürler. Ben tutumsuz değilim, paranın değerini bilirim. Üç kâğıdınız bende boşa gitmez... Haydi!

Hermann sustu; heyecanla ihtiyar kadının cevabını bekledi. Kontes susuyordu. Hermann diz çöktü:

- Hayatta bir kez olsun sevdiyseniz, aşkın heyacanlarını anımsıyorsanız, yeni doğmuş oğlunuzun ağlayışına bir kez olsun gülümsediyseniz, yüreğiniz bir kez olsun insanca bir duygu ile çarptıysa, size bir karı, bir sevgili, bir anne duygusuyla yalvarıyorum;hayatta kutsal olan her ne varsa onlar adına yalvarıyorum, ricamı reddetmeyiniz! Sırrınızı bana söyleyiniz! Onu saklıyacak ne var sanki? Belki de bu sır korkunç bir günahla, ölümsüz mutluluğun kaydıyla, şeytanla yapılmış bir sözleşmeyle ilgilidir. Amma düşününüz, siz ihtiyarsınız, çok yaşıyacak değilsiniz! Ben bu günahı üzerime almaya hazırım. Siz yalnız bana sırrınızı söyleyiniz. Düşününüz ki bir insanın mutluluğu sizin elinizdedir. Değil yalnız ben, ama çocuklarım, torunlarım, torunlarımın çocukları, kısaca hepimiz anınızı kutsallaştıracağız, onu bir ermiş kadının anısı gibi yücelteceğiz.

İhtiyar kadın bir sözle olsun yanıt vermiyordu.

Hermann ayağa kalktı. Dişlerini sıkarak:

- Bak ben seni nasıl söyletirim! dedi ve cebinden tabancasını çıkardı.

Kontes tabancayı görünce bir kez daha şiddetli bir heyacana kapıldı. Başını salladı, tabancanın ateşinden korunur gibi, elini siper etti. Sonra sırt üstü düştü ve kımıldamaz oldu.

Hermann, ihtiyar kadını elinden tutarak:

- Çocukluğu bırakınız, dedi. Son kez soruyorum: Bana üç kâğıdın ne olduğunu söyliyecek misiniz? Evet veya hayır?.

Kontes yanıt vermiyordu. Hermann onun ölmüş olduğunu gördü.

IV

7 Mai 18**

Homme sans moeurs et sans religion!(*)

Bir mektuptan

Lizavetta İvanovna, balo elbisesini henüz çıkarmamış ve derin düşüncelere dalmış bir halde odasında oturuyordu. Eve gelince, kendisine isteksizce hizmet teklif eden gözleri uykulu hizmetçiyi, kendisi soyunacağını söyliyerek, savmakta acele etmiş ve Hermann'ı bulacağını umarak, ama aynı zamanda orada bulunmamasını da isteyerek heyacanla odasına girmişti. Daha ilk bakışta Hermann'ın bulunmadığına kanaat getirmiş ve görüşmelerine engel olan nedenleri yarattığı için talihine şükretmişti. Soyunmadan oturdu; bu kadar kısa bir zamanda geçen ve onu bu kadar ileri götüren bütün bu olayları anımsamaya çalıştı. Delikanlıyı pencereden ilk gördüğü günün üzerinden üç hafta bile geçmeden onunla mektuplaşmaya başlamış ve genç ondan bir gece randevusu almayı başarmıştı... Mektuplarından bazılarının altında imzası bulunduğu için adını biliyordu. Onunla hiç konuşmamış, sesini duymamıştı. Bu geceye kadar hakkında asla hiçbir şey işitmemişti. Kısacası acayip bir işti bu..

(*) 7 Mayıs 18** Ahlaksız ve dinsiz adam.

Bu gece, baloda, alışıldığın tersine, kendisine yüz vermeyen prenses Polina'ya içerliyen ve kayıtsız görünmek suretiyle ondan intikam almak isteyen Tomskiy, Lizavetta İvanovna'yı davet ederek onunla bitmez tükenmez bir mazurkaya kalkmıştı. Dans devam ettiği sürece, Tomskiy, genç kızın askeri mühendislere gösterdiği aşırı ilgi ile alay etmiş ve genç kızın tahmin ettiğinden de çok şeyler bildiğini ileri sürmüştü. Yaptığı şakalardan bazıları öylesine uygun düşmüştü ki, Lizavetta İvanovna, birkaç kez, Tomskiy'nin kendi sırrını bildiği sanısına kapılmıştı..

Genç kız gülerek ona:

- Bütün bunları nereden öğrendiniz? diye sormuştu.

Tomskiy:

- Tanıdığınız kişinin ahbabı olan olağanüstü bir adamdan! demişti.

- Bu olağanüstü adam da kimmiş?

- Hermann adında biri.

Lizavetta İvanovna hiçbir yanıt vermemiş, ama elleriyle ayaklarının buz kesildiğini hissetmişti. Tomskiy sözüne devam ederek:

- Bu Hermann gerçekten romanlara layık bir kişidir: onda Napolyon'un profili, Mephistopheles'in ruhu vardır. Öyle sanıyorum ki vicdanında en az üç cinayet yatmaktadır. Fakat siz ne kadar sarardınız.

Başım ağrıyor...Hermann...şey.. Arkadaşınızın adı neydi canım? Size ne söyledi?...

- Hermann dostundan hiç de hoşnut değil: Onun yerinde ben olsam büsbütün başka türlü davranırdım, diyor. Hatta bana öyle geliyor ki, Hermann'ın kendisinin sizde gözü var. Hiç olmazsa dostunun âşıkane ahlarını, vahlarını, pek de soğukkanlılıkla karşılıyamıyor.

- Peki, beni nerede görmüş?

- Kilisede, belki de bir gezinti yerinde...Allah bilir, belki de siz uyurken odanızda...Ondan her şey umulur.

Üç bayanın, **Oubli ou Regret**(*) sorusuyla yanlarına yaklaşması üzerine, Lizavetta İvanovna için acı verecek kadar meramlı olan bu konuşma yarıda kaldı.

Tomskiy'nin dans için seçtiği bayan bizzat Prenses***di. Prenses, fazladan bir tur ve sandelyesi önünde de fazladan birkaç dönüş yapmak suretiyle, Tomskiy ile aralarındaki anlaşmazlığı yoluna koymak fırsatını buldu. Tomskiy yerine döndüğü zaman artık ne Hermann'ı, ne de Lizavetta İvanovna'yı düşünüyordu. Genç kız, yarım kalmış konuşmalarını tamamlamak istemişti. Ama mazurka bitmiş, az sonra da ihtiyar kontes evine gitmişti.

Tomskiy'nin sözleri, mazurka sırasında söylenmesi âdet olmuş gevezeliklerden başka bir şey olmamakla beraber, hayalsever kızın ruhuna pek derin işlemişti. Tomskiy'nin çizdiği portre, bizzat genç kızın da hayalinde canlandırdığı portreye benziyordu. Yeni romanlar sayesinde, artık âdileşen bu yüz, hem imgelemini korkutuyor, hem de büyülüyordu.

Genç kız, çıplak kollarını çaprazlama kavuşturmuş ve hâlâ çiçeklerle süslü başını çıplak göğsüne eğmiş, oturuyordu. Birdenbire kapı açıldı, Hermann içeri girdi. Genç kız titredi. Ürkek bir fısıltı ile:

- Neredeydiniz siz? diye sordu.

Hermann:

(*) Bu kelimelerden her biri o üç bayandan ikisinin adıdır. Ortadaki bayan, kavalyenin yanına gelerek, **Oubli**'yi mi, yoksa Regret'yi mi istersiniz diye sorar, kavalyenin seçtiği adı taşıyan bayan, kavalye ile bir figür yapmak zorundadır.

- İhtiyar kontesin yatak odasındaydım, dedi. Şimdi oradan geliyorum. Kontes öldü.

- Aman Tanrım! Ne diyorsunuz?.

Hermann sözüne devam ederek:

- Galiba da ölümüne ben neden oldum, dedi.

Lizavetta İvanovna Hermann'a baktı. Tomskiy'nın söylediği: Bu adamın vicdanında en az üç cinayet yatıyor! Sözleri ruhunda yankılar yaptı. Hermann, pencerenin kenarına, kızın yanına oturdu ve ona her şeyi anlattı.

Lizavetta İvanovna, onun anlattıklarını dehşetle dinledi. Demek ki.. bütün bu tutkulu mektuplar, bütün bu ateşli yalvarmalar, bu küstahça ve ardı gelmeyen takipler aşktan değilmiş! Para: İşte onun bütün benliğini kaplıyan hırs meğer buymuş!.. Onun hırsını giderecek, onu mutlu edecek insan olamazdı. Zavallı kız bir haydudun, ihtiyar koruyucusunu öldüren bir katilin kör bir yardımcısından başka bir şey değildi. Zavallı kız, geç kalmış ıstıraplı bir pişmanlıkla acı acı ağlamaya başladı. Hermann sessizce ona bakıyordu: Hermann'ın yüreği de ıstırap içindeydi. Ama ne zavallı kızın göz yaşları, ne de acısındaki bu olağanüstü güzellik, Hermann'ın katı yüreğini etkilememişti. Ölmüş kocakarıyı düşündükçe de vicdan azabı duymuyordu. Onu korkutan biricik şey, kendisini zengin edecek sırrın sonsuza dek kaybolu-şuydu.

Nihayet Lizavetta İvanovna:

- Siz bir canavarsınız! dedi.

Hermann:

- Ben onun ölümünü istemiyordum, yanıtını verdi. Tabancam dolu bile değildi.

Sustular.

Şafak sökmeye başlamıştı. Lizavetta İvanovna, bitmek üzere olan mumu söndürdü. Solgun bir ışık odayı aydınlattı.

Genç kız, ağlamış gözlerini silerek Hermann'a baktı: Hermann pencere kenarında hareketsiz oturmuş ve kaşlarını çatmıştı. Bu durumunda şaşılacak kadar Napolyon'un portresini andırıyordu. Bu benzeyiş, Lizavetta İvanovna'yı bile şaşırtmıştı.

Genç kız nihayet:

- Evden nasıl çıkacaksınız? diye sordu. Sizi gizli bir merdivenden indirmeyi düşünmüştüm. Ama kontesin yatak odasından geçmek gerek. Halbuki ben korkuyorum.

- Bu gizli merdiveni nasıl bulacağımı siz bana anlatın; ben çıkarım.

Lizavetta İvanovna kalktı. Komodinden bir anahtar çıkararak Hermann'a verdi ve nasıl çıkılacağını uzun uzun anlattı. Hermann kızın soğuk ve cansız elini sıktı, önüne eğilmiş olan başını öptü ve çıktı.

Dönemeçli merdivenlerden aşağı indi ve tekrar kontesin yatak odasına girdi. Ölü kocakarı kaskatı olmuş bir halde oturuyordu. Yüzü derin bir sükûnet ifade ediyordu. Hermann ölünün önünde durdu. Adeta bu müthiş gerçekten emin olmak ister gibi uzun uzun kocakarıya baktı. Nihayet çalışma odasına girdi. Duvar kâğıtlarının arkasındaki kapıyı el yordamıyla buldu ve garip bir duygunun etkisiyle heyecanlanarak karanlık merdivenlerden inmeye başladı. Aklından şunları geçiriyordu: kim bilir, belki de bundan altmış yıl önce, sırtında süslü bir setre, saçlarını à l'oiseau royal taramış, bugün artık çoktandır mezarında çürümüş olan mutlu bir genç, üç köşeli şapkasını gögsüne bastırarak yine bu saatte, bu merdivenlerden, bu yatak odasına süzülüyordu. Onun çok yaşlanmış metresinin yüreği de bugün artık çarpmaz olmuştu.

Hermann, merdivenin aşağısında bir kapı gördü; onu da aynı anahtarla açtıktan sonra, kendisini, sokağa açılan bir ara koridorda buldu.

V

*Bu gece rahmetli barones von V*** geldi. Baştan başa beyazlar giyinmişti.*

Bana: "Günaydın, bay müşavir!" dedi.

Swedenborg

O uğursuz geceden üç gün sonra, Hermann saat dokuzda, rahmetli kontesin cenaze töreninin yapılacağı*** manastırına gitti. Bir pişmanlık duymamakla beraber "Sen kocakarının katilisin!" diyen vicdanının sesini de tamamıyla susturamıyordu. Azıcık dindar olmakla birlikte, birçok kör inancı vardı. Ölü kontesin, hayatı üzerinde zararlı etkiler yapabileceğine inandığı için, bağışlamasını istemek amacıyla, kontesin cenaze töreninde bulunmaya karar verdi.

Kilise ağzına kadar doluydu. Hermann kalabalığın arasından zorlukla geçebildi. Tabut, kadife bir sayvan altında duran görkemli bir katafalk üstüne konmuştu. Ölü kadın, elleri göğsünde, başında dantelalı bir hotoz, sırtında beyaz atlastan bir elbise olduğu halde tabutun içinde yatıyordu. Ev halkı ölünün çevresinde dizilmişti: siyah elbiseler giymiş ve omuzlarına armalı kurdelalar takmış hizmetçiler, ellerinde mumlarla; çocukları, torunları, torunlarının çocukları, bir kelime ile akrabaları tamamıyla siyahlar giymiş bir halde du-

ruyorlardı. Kimse ağlamıyordu; gözyaşları affectation(*) olurdu. Kontes öylesine ihtiyardı ki, ölümü, kimseyi hayrette bırakamazdı; zaten akrabaları çoktandır ona, gerektiğinden çok yaşamış bir insan gözüyle bakıyorlardı. Genç bir piskopos, bir nutuk söyledi. Uzun hayatı, Hıristiyanca bir ölüme sessiz ve dikkatli bir hazırlanıştan ibaret olan bu Hıristiyan kadanın sakin ölümünü, basit ve dokunaklı kelimelerle tasvir etti. Vaiz: "Azrail, onu dini düşünceler içinde ölümsüz nişanlısını beklerken alıp götürdü" dedi.

Ayin, hazin bir nezaket töreni ile sona eriyordu. Kontesle, son kez olarak, ilkin akrabaları vedalaştılar... Sonra, yıllarca kendi boş ve anlamsız eğlencelerine katılmış, ihtiyar kontesin önünde eğilmeye gelen sayısız konuklar ilerledi. Bunlardan sonra da, bütün ev halkı vedalaştı. En sonunda, merhumenin yaşıtı olan ihtiyar bir nedime yaklaştı. İki genç kız, kadının kollarına girmişti. Nedime, yerlere kadar eğilecek bir halde değildi. İhtiyar hanımının soğuk elini öperken, gözyaşı döken biricik insan o oldu. Kadından sonra Hermann, tabuta yaklaşmak cesaretini gösterdi. Yere kapandı ve çam dallarıyla örtülü soğuk zemin üzerinde birkaç dakika yattı. Sonra, kendisi de ölü kadar sararmış bir halde doğruldu, katafalkın merdivenlerine çıktı ve eğildi. Bu sırada ölünün, bir gözünü kırparak kendisine alaycı alaycı baktığını sandı.

Birdenbire kendini geri çeken Hermann'ın ayağı kaydı ve gürültü ile sırtüstü yere yuvarlandı. Onu kaldırdılar.. Aynı dakikada Lizavetta İvanovna'yı baygın bir halde kilisenin önüne çıkardılar. Bu olay, birkaç dakika için, bu hazin törenin şatafatını bozdu. Ziyaretçiler arasında boğuk bir mırıltı

(*) Aslında Fransızca yazılmıştır: İkiyüzlülük yapamacıklık anlamına gelir (H.A.Ediz).

yükseldi. Kontesin yakın akrabasından zayıfça bir mabeyinci, yanında durmakta olan bir İngilizin kulağına eğilerek, genç subayın, kontesin gayrimeşru oğlu olduğunu fısıldadı. İngiliz bu sözlere, soğuk bir "Ya!" ile yanıt verdi.

Hermann bütün gün son derece sinirli bir haldeydi. Tenha bir meyhanede öğle yemeğini yedi. İçindeki heyecanı bastırmak umuduyla alışık olmadığı halde pek çok içti. Fakat şarap, düş gücünü büsbütün kamçıladı. Eve gelince, soyunmadan kendini karyolaya attı ve derin bir uykuya daldı.

Ancak geceleyin uyandı. Ayışığı odasını aydınlatıyordu. Saate baktı: Üçe çeyrek vardı. Uykusunu almıştı. Karyolaya oturdu, ihtiyar kontesin cenaze törenini düşünmeye başladı.

Bu sırada birisi sokak tarafından pencereden ona baktı ve hemen uzaklaştı. Hermann buna hiç önem vermedi. Bir dakika sonra antre kapısının açıldığını duydu. Hermann, emir erinin, âdeti olduğu üzere sarhoş bir halde, gece gezintisinden döndüğünü sandı. Ama tanımadığı bir ayak sesi işitti! Biri, terliklerini yavaşça sürüyerek yürüyordu. Kapı açıldı. Beyazlar giyinmiş bir kadın içeri girdi. Hermann bunu ihtiyar sütninesi sandı, onun bu zamanda gelişini gerektirecek nedenler ne olabilir diye hayret etti. Fakat beyazlı kadın, âdeta kayarak, birdenbire Hermann'ın önünde peyda oluverdi. Hermann kontesi tanıdı. Kontes açık bir sesle:

- Sana istemiyerek geldim, dedi. Ricanı yerine getirmem bana emrolundu. Üçlü, yedili, birli, birbiri ardınca sana oyunu kazandırır. Fakat, yirmi dört saatte ancak bir kâğıt çıkaracak ve bir daha da asla eline kâğıt almıyacaksın!. Evlatlığım Lizavetta İvanovna ile evlenirsen beni öldürmeni bağışlarım.

Kontes bu sözleri söyledikten sonra yavaşça döndü, kapıya doğru gitti ve terliklerini sürüyerek gözden kayboldu. Hermann koridor kapısının kapandığını işitti. Pencereden, birinin, tekrar kendisine baktığını gördü.

Hermann uzun bir süre kendini toplayamadı. Öteki odaya çıktı. Emireri yerde uyuyordu. Zorlukla onu uyandırabildi. Emireri her zamanki gibi sarhoştu: Ondan hiçbir şey öğrenmek mümkün değildi. Koridorun kapısı kilitliydi. Hermann odasına döndü; mumu yaktı ve kendisine görünenleri yazdı.

VI

- Bekleyiniz!
- Siz bana ne cesaretle bekleyiniz dediniz?
- Ekselâns, ben lütfen bekleyiniz, dedim.

Fizik dünyasında iki cisim aynı yeri dolduramadığı gibi, madde dışı dünyasında da iki değişmez düşünce aynı zamanda yaşıyamaz. Üçlü, yedili, birli, Hermann'ın imgeleminde pek çabuk ölü kontesin hayalini unutturdu. Üçlü, yedili, birli onun aklından bir türlü çıkmıyor, dudaklarından hiç eksik olmuyordu. Genç bir kız görünce: "Ne kadar da düzgün vücudu var, tıpkı kupa üçlüsü gibi" diyor; kendisine saatin kaç olduğu sorulduğu zaman "yediliye beş var" yanıtını veriyordu. Her göbekli erkek, ona birliyi anımsatıyordu. Üçlü, yedili, birli, mümkün olan her biçime girerek onu uykusunda bir manolya grandi flora halinde açılıyor; yedili, gözüne gotik bir kapı biçiminde, birli ise, kocaman bir örümcek gibi görünüyordu. Bütün düşünceleri bir noktada, kendisine pek pahalıya mal olan sırdan yararlanmak noktasında toplanıyordu. İstifasını vererek seyahate çıkmayı kafasında kurmaya başladı. Paris'in açık kumarhanelerinde, sihirli talihin definelerini zorlamak niyetindeydi.. Ama bir rastlantı, onu bu sıkıntıdan kurtardı.

Bütün hayatını kumar masaları başında geçirmiş, bir tarihte bonolar kazanarak ve peşin paralar kaybederek mil-

yonlar biriktirmiş olan meşhur Çekalinski'nin başkanlığında Moskova'da zengin oyunculardan bir dernek kurulmuştu. Uzun yılların tecrübesi ona arkadaşlarının güvenini; kapılarının herkese açık bulunuşu, yemeklerinin nefaseti, nezaket ve neşesi ise, halkın saygısını kazandırmıştı. Çekalinski Petersburg'a geldi. Kumar yüzünden baloları unutan ve firavun oyununun tutkusunu, çapkınlığın zevkine tercih eden gençlik, ona akın etmeye başladı. Narumov, Hermann'ı oraya götürdü.

Terbiyeli garsonlarla dolu bir sıra süslü odalardan geçtiler. Birkaç generalle müşavir Whist oynuyorlardı. Birtakım gençler, kanepelere kurulmuş, dondurma yiyor ve pipo içiyorlardı. Salonda, yirmi kadar gencin etrafına toplandığı uzun masanın başında ev sahibi oturmuş, banko tutuyordu. Bu altmış yaşlarında, görünüşü insana büyük bir saygı aşılayan bir kişiydi. Başı, gümüş rengi saçlarla örtülüydü. Yuvarlak ve taze yüzü, iyilik ifade ediyordu. Gözleri, devamlı bir gülümseme pırıltısı ile yanıyordu. Narumov ona Hermann'ı tanıttı. Çekalinski, Hermann'ın elini dostça sıktı ve resmiyete gerek olmadığını söyliyerek oyuna devam etti.

Parti uzun sürmüştü. Masanın üzerinde otuzdan fazla kâğıt vardı. Çekalinski her oyundan sona, oyuncuların vaziyet almalarına zaman bırakmak için duruyor, zararları kaydediyor, oyuncuların isteklerini nezaketle dinliyor, dikkatsiz bir elin büktüğü bir kâğıdın ucunu daha büyük bir nezaketle düzeltiyordu. Nihayet parti bitti. Kâğıtları karıştırdı ve ikinci bir partiye hazırlandı. Hermann, hemen oracıkta oynamakta olan şişman birinin omuzu üzerinden elini uzatarak:

- İzin verirseniz, ben bir de bir kâğıt koyayım dedi.

Çekalinski, razı olduğunu gösteren sessiz bir gülümseyişle eğildi. Narumov, uzun süren perhizinin sona erişinden ötürü Hermann'ı kutladı ve talihinin açık olmasını diledi.

Hermann:

- Ben hazırım, dedi. Ve oyuna sürdüğü parayı, kâğıdının üst tarafına tebeşirle kaydetti.

Banko, gözlerini kırpıştırarak:

- Efendimiz ne kadar koydunuz? diye sordu. Af buyurun gözlerim seçemiyor.

Hermann:

- Kırk yedi bin! dedi.

Bu sözler üzerine bütün başlar bir anda çevrildi ve bütün gözler Hermann'a dikildi. Narumov: "Hermann aklını oynattı!" diye düşündü.

Çekalinski, yüzünden hiç eksik olmıyan gülümseyişi ile:

- Oyununuzun çok yüksek olduğunu söylememe izin veriniz, dedi. Burada şimdiye kadar hiç kimse, bir seferinde iki yüz yetmiş beş rubleden fazla para koymamıştır.

Hermann itiraz ederek:

- Ne yapalım? dedi. Siz benim kâğıdımı görüyor musunuz, görmüyor musunuz?.

Çekalinski, razı olduğunu bildiren aynı sessiz eda ile eğildi:

- Yalnız size arz etmek isterim ki, dostlarımın güvenine layık bir insan olmam itibariyle ancak peşin para ile oynıyabilirim. Ben şahsen, elbette, sözünüzün yeter olduğuna inanırım, ama, oyunun ve hesapların dürüstlüğü adına parayı kâğıdın üzerine koymanızı rica ederim.

Hermann cebinden bir çek çıkardı ve Çekalinski'ye uzattı. Çekalinski, çeke şöylece bir göz attıktan sonra, onu Hermann'ın kâğıdı üzerine koydu. Çekalinski kâğıt vermeye başladı. Sağa dokuzlu, sola da üçlü geldi. Hermann kâğıdını göstererek:

- Kâğıdım kazandı! dedi.

Oyuncular arasında bir mırıltı yükseldi. Çekalinski'nin suratı asıldı. Ama hemen yine eski gülümsemesini ele aldı:

-Paranızı emreder misiniz? diye sordu?

- Lütfedersiniz!.

Çekalinski cebinden birkaç banknot çıkardı ve hemen hesabı temizledi. Hermann paralarını aldı ve masadan uzaklaştı. Narumov şaşkınlığını bir türlü yenemiyordu. Hermann bir bardak limonata içti ve evine gitti.

Ertesi akşam yine Çekalinski'ye geldi. Ev sahibi banko tutuyordu. Hermann masaya yaklaştı. Oyuncular ona hemen yer verdiler... Çekalinski onu nezaketle selamladı.

Hermann yeni bir partinin başlamasını bekledi. Bir kâğıt aldı ve üzerine kendi kırk yedi bin rublesiyle dün akşamki kazancını koydu.

Çekalinski kâğıt vermeye başladı. Vale sağa, yedili sola düştü.

Hermann yediliyi açtı.

Herkesin ağzından bir "Ah!." yükseldi. Çekalinski görünüşe göre şaşırmıtı. Doksan dört bin rubleyi sayıp Hermann'a teslim etti. Hermann paraları soğukkanlılıkla aldı ve hemen oradan uzaklaştı.

Ertesi akşam Hermann yine kumar masasında göründü. Herkes onu bekliyordu. Generallerle müşavirler, bu görülmemiş oyunu seyretmek için kendi Whistlerini bırakmışlardı. Genç subaylar kanepelerden fırlamış, bütün garsonlar salona dolmuştu. Herkes Hermann'ın başına üşüşmüştü. Öteki oyuncular kâğıtlarını koymamış, oyunun nasıl biteceğini merakla bekliyorlardı. Hermann masanın başında durmuş, yüzü sapsarı, ama yine de gülümsemesini elden bırakmıyan Çekalinski'ye karşı bir başına oynamaya hazırlanıyor-

du. Her ikisi de yeni birer deste kâğıt açtılar... Çekalinski kâğıtları karıştırdı. Hermann kesti. Kendi kâğıdını masaya koyarak, onu bir banknot yığını ile örttü. Bu bir düelloyu andırıyordu. Ortalıkta derin bir sessizlik vardı. Çekalinski kâğıt vermeye başladı. Elleri titriyordu. Sağa kız, sola da birli geldi. Hermann:

- Birli kazandı! diyerek kendi kâğıdını açtı.

Çekalinski nezaketle:

- Kızınız kaybetti! dedi.

Hermann titredi: Gerçekten de, elinde birlinin yerine bir maça kızı vardı. Gözlerine inanamıyor, nasıl olup da yanıldığını bir türlü anlamıyordu.

O anda, maça kızı gözünü kırparak kendisine gülümsüyormuş gibi geldi. Bu şaşılacak benzeyiş onu şaşırttı. Dehşetle:

-Kocakarı! diye haykırdı.

Çekalinski kaybedilen banknotları önüne çekti. Hermann hareketsiz duruyordu. Masadan ayrıldığı zaman gürültülü konuşmalar başladı. Kubarbazlar: "Yaman para sürdü!" diyorlardı.

Çekalinski yeniden kâğıtları karıştırdı: Oyun doğal gidişini sürdürdü.

SONUÇ

Hermann oynattı. Obuhov hastanesinin 17 numaralı koğuşunda yatıyor, hiçbir soruya yanıt vermiyor; yalnız büyük bir süratle üçlü, yedili, birli; üçlü, yedili, kız, sözlerini mırıldanıp duruyor.

Lizavetta İvanovna, çok sevimli bir gençle evlendi. Hal ve vakti oldukça yerinde olan ve bir yerde memur bulunan bu genç, ihtiyar kontesin eski kâhyasının oğludur. Lizavetta İvanovna akrabasından yoksul bir kızı yanına almış büyütüyor.

Tomskiy yüzbaşılığa terfi etti; Prenses Polina ile evleniyor.

1834

MISIR GECELERİ

I

- Quel est cet homme?

Ha, c'est un bien grand talent, il fait de sa voix tout ce qu'il veut.

Il devrait bien, ma dame, s'en faire une cu lotte(*).

Çarskiy Petersburg'un yerlilerindendi. Daha otuzunda yoktu. Evli değildi. Çalışmak zorunda da değildi. İyi zamanlarda vali muavinliği yapmış olan merhum amcası, kedisine büyücek bir çiftlik bırakmıştı. Çarskiy'nin hayatı çok hoş geçebilirdi. Ama, şiir yazıp yayınlamak talihsizliğine uğramıştı. Dergilerde adı şairdi, uşak odalarında ise kendisine "destancı" derlerdi.

Şairler, yararlandıkları bütün geniş ayrıcalıklara karşın, (itiraf etmelidir ki, gramer kuralları dışına çıkmak ve öteki bazı şairce ayrıcalıklar bir yana bırakılırsa, Rus şairlerinin öyle pek göze batacak ayrıclıkları da yoktur) büyük bir takım zarar ve sıkıntılarla karşı karşıyaydılar.

Bir şair için en acı, en dayanılmaz fenalık, bir damga gibi kendisine vurulan ve yakasını bir türlü bırakmıyacak olan bu şairlik unvanıdır. Halk şaire, kendi malı imiş gibi bakar. Onun düşüncesine göre, şair halkın zevki ve çıkarı için

(*) - Kim bu adam?

- Haaa... O gerçekten büyük bir yetenektir. Sesiyle her istediği şeyi yapabilir.

- Sesiyle kendine bir külot yapsa bari, madam. (Ç.N.)

yaratılmıştır. Şair köyden mi dönüyor, ilk rastladığı adam ona şunu sorar:

" Bize yine bir şeyler getirmediniz mi?" Şair bozulan işlerini, veya sevdiği bir insanın hastalığını mı düşünüyor? Hemen, bayağı bir gülüşe karışan şu bayağı sözleri işitirsiniz: "Her halde bir şeyler yaratıyorsunuz!" Şair birine mi âşık olmuştur? Sevgilisi hemen İngiliz mağazasından bir albüm satın alır ve aşk şiirleri beklemeye başlar. Önemli bir iş konuşmak için hemen hiç tanımadığı bir kimsenin ziyaretine mi gidiyor? Beriki hemen oğlunu çağırtır ve çocuğu falanın manzumelerini okumaya zorlar. Çocukçağız şairi, yine şairin berbadedilmiş şiirleriyle ağırlar. Bunlar şairliğin henüz hoş yanlarıdır. Ya kötü yanları kim bilir nasıl olmalıdır? Çarskiy'nin söylediğine göre tebrikler, sorular, albümler ve çocuklar, kendisini öylesine bıktırmışlardır ki, her dakika kaba bir davranışta bulunmaktan kendisini zor tutuyormuş.

Çarskiy, bu çekilmez sanı başından atabilmek için, mümkün olan her çareye başvururdu. Edebiyatçı kardeşlerinin toplantılarından kaçar, yüksek sosyete adamlarını, hatta bunların da en anlamsızlarını onlara tercih ederdi. Konuşmalarında en bayağı şeylerden sözeder, hiçbir zaman edebiyata dokunmazdı. Giyinişlerinde, hayatında ilk kez Petersburg'a gelmiş genç bir Moskovalının ürkeklik ve kör inancıyla, daima en son modaya uyardı. Bir kadının yatak odası kadar derli toplu olan çalışma odasında, yazar olduğunu anlatacak hiçbir şey yoktu: Kitapları masaların altlarında ve üstlerinde yuvarlanmaz, kanepede mürekkep lekeleri görülmezdi. İlham perisinin varlığını, süpürge ile fırçanın yokluğunu gösteren düzensizlik de göze çarpmazdı. Yüksek sosyete dostlarından biri onu elinde kalemle görecek olsa, Çarskiy'nin fena halde canı sıkılırdı. Şairlik yeteneği ve duyarlık gibi yeteneklere sahip bir insanın böylesine önemsiz şeyler-

le uğraşabileceğine inanmak bile zordu. Çarskiy, bazen, kendisini müthiş bir at meraklısı, bazen kaşarlanmış bir kumarbaz, bazen de ince bir yemek meraklısı gibi göstermekle beraber, adi bir beygiri bir arap atından bir türlü ayırdedemez, kozları hiçbir zaman aklında tutamaz ve külde pişmiş patatesi, Fransız mutfağının çeşitli icatlarına, içinden, tercih ederdi. Çarskiy, çok dağınık bir hayat sürüyordu. Hiçbir baloyu kaçırmaz, bütün diplomatik ziyafetlerde midesini şişirir, her gece davetinde, Rezanov dondurması gibi, bulunması zorunlu görülürdü. Lakin Çarskiy bir şairdi ve bu tutkusu, önüne geçilmez bir haldeydi: Saçma düşünceler (Çarskiy ilhama bu adı verirdi) kendisine musallat olduğu zaman odasına kapanır, sabahtan gecenin geç vakitlerine kadar yazı yazardı. Çarskiy, ancak böyle zamanlarda gerçek bir mutluluk duyduğunu samimi dostlarına itiraf ederdi. Başka zamanlarda ise, kırılıp dökülerek, olduğundan başka türlü görünerek ve her dakika şu ünlü: Yeni bir şey yazdınız mı? sorusunu dinleyerek dolaşır dururdu.

Çarskiy bir sabah, ruhunun sonsuz bir mutlulukla kanatlandığını hissetti. Böyle anlarda, kafanızın içindeki hayaller, gayet açık olarak gözlerinizin önünde canlanır. Böyle zamanlarda, duygularınızı ifade edebilmek için, hiç beklemediğiniz, canlı kelimeler bulursunuz. Dizeler kolayca kaleminize boyun eğer; ahenkli uyaklar, düzgün fikirlerinizi karşılamak için adeta koşuşur.

Çarskiy bütün ruhuyla tatlı bir vecd içindeydi... Ne yüksek sosyete, ne yüksek sosyetinin görüşleri, ne de kendi kaprisleri, artık onun için yoktu. Çarskiy şiir yazıyordu.

Birdenbire şairin oda kapısı gıcırdadı ve yabancı bir baş göründü. Çarskiy irkildi ve kaşlarını çattı, can sıkıntısıyla:

- Kim o? diye sordu. Ve içinden hiçbir zaman antrede bulunmayan hizmetçilerine lânetler savurdu.

Yabancı içeri girdi. Uzun boylu ve zayıfçaydı; otuz yaşlarında görünüyordu. Esmer yüzünün çizgileri anlamlıydı: siyah saç perçemleriyle örtülmüş solgun ve yüksek alnı, parlak siyah gözleri, kartal burnu, sarı, esmer çökük yanaklarını çevreliyen sık, siyah sakalı, bu adamın bir yabancı olduğunu gösteriyordu. Üzerinde, dikiş yerleri ağarmış siyah bir frak vardı. Sonbahar oldukça ilerlemiş olduğu halde, yazlık bir pantalon giymişti. Yıpranmış siyah kravatının altındaki sarımtırak plastronunda yalancı bir elmas parlıyordu. Tüylü şapkası, hem iyi, hem kötü günler görmüşe benziyordu. Bu adamla bir ormanda karşılaşsanız bir haydut; onu kibar salonlarında görseniz bir suikastçı; kendisine kapınızın önünde rastlasanız iksir ve sıçanotu satan bir şarlatan sanırdınız.

Çarskiy ona, Fransızca:

- Ne istiyorsunuz? diye sordu.

Yabancı, yerlere kadar eğilerek karşılık verdi:

- *Signor, lei voglia perdonarmi si...(*)*

Çarskiy ona, oturmasını önermedi. Kendisi de ayağa kalktı. Konuşma İtalyanca devam etti. Yabancı:

- Ben Napolili bir sanatçıyım, diyordu. Durum beni, yurdumdan ayrılmaya zorladı. Yeteneğime güvenerek Rusya'ya geldim.

Çarskiy, Napoli'linin viyolonselle birkaç konser vermek ve evlere bilet satmak niyetinde olduğunu sandı. Eline yirmi beş ruble sıkıştırıp, bir an önce ondan kurtulmayı düşündü. Fakat yabancı şunları ekledi:

- Signor, meslektaşınıza dostça bir yardımda bulunacağınızı ve beni de devam etmekte olduğunuz yerlere götüreceğinizi umarım.

(*) Aslında İtalyanca yazılmıştır: Ekselâns, affınızı rica ederim, eğer...

Çarskiy'nin ününe bundan daha etkili bir hakaret yapılamazdı. Kendisini meslektaşı diye tanıtana, kibir ve azametle bir göz attı. Öfkesini zorlukla yenerek sordu:

- Kim olduğunuzu ve beni kim sandığınızı sormama izin verir misiniz?.

Napolili, Çarskiy'nin canı sıkıldığını farketmişti. Kekeliyerek yanıt veriyordu:

-Signor... Ho creduto... Ho sentito... La vostra eccelenza perdonera... (*)

Çarskiy kuru bir tavırla tekrarladı:

- Ne istiyorsunuz?

İtalyan:

- Sizin o olağanüstü yeteneğiniz hakkında çok şeyler işittim, dedi. Buralı mösyölerin sizin gibi üstün bir şairi, her biçimde himaye etmeyi bir şeref sayacaklarına eminim... İşte bundan ötürü size gelmeye cesaret ettim...

Çarskiy onun sözünü kesti:

- Yanılıyorsunuz signor. Bizde şairlik diye bir san yoktur. Şairlerimiz, mösyölerin himayesinden yararlanamazlar: çünkü bizim şairlerimiz de mösyödür. Kültür koruyucularımız (Allah onların belasını versin!) eğer bunu bilmiyorlarsa, bu kendileri için daha fenadır. Bizde, çalgıcıların sokakta yakalayıp kendilerine livretto yazdırdıkları üstü başı yırtık papazlar yoktur. Bizde şairler, yardım dilenmek için, yaya olarak kapı kapı dolaşmazlar.. Benim, sözüm ona, büyük bir şair olduğumu, her halde size şaka olarak söylemişlerdir. Gerçi, bir zamanlar ben de birkaç kötü taşlama yazmıştım. Fakat Allaha şükür şair baylarla hiçbir ilişiğim yoktur ve olmasını da istemem.

(*) Aslında İtalyanca yazılmıştır. "Sinyor sandım ki, Bana öyle geliyor ki... "Efendimiz beni bağışlayacaklar..." anlamına gelir." (Ç.N.)

Zavallı İtalyan utanmıştı. Etrafına bir göz attı. Tablolar, mermer ve tunç heykeller, gotik etajerlere yerleştirilmiş değerli oyuncaklar onu şaşırttı... Önünde durmakta olan - başında dibadan yapılmış sorguçlu bir takke, sırtında, yaldızlı bir çin hırkası, belinde Türk şalından bir kuşak bulunan - bu kendini beğenmiş dandy ile, aşınmış kıravatlı, eskişmiş fraklı zavallı bir göçebe sanatçı arasında ortaklaşa hiçbir şey olmadığını anladı. İtiraz yollu tutarsız birkaç söz söyledi, eğildi ve gitmek istedi.

İtalyanın acınacak görünüşü, ufak tefek bazı kusurlarına karşın iyi ve soylu bir yüreği olan Çarskiy'ye dokundu. Onurunun bu şaha kalkışından utandı. İtalyana:

- Nereye gidiyorsunuz, canım? dedi, durunuz... Haketmediğim bir sanı üzerimden atmak ve size şair olmadığımı anlatmak zorundaydım. Şimdi işlerinizden konuşalım. Mümkün olan her yardımı size yapmaya hazırım. Siz çalgıcı mısınız?

İtalyan:

- Hayır,*eccelanza*(*) dedi, ben yoksul bir emprovizatörüm(**).

Davranışının bütün zalimliğini hisseden Çarskiy:

- Emprovizatör ha? diye haykırdı. Emprovizatör olduğunuzu önceden neye söylemediniz?

Çarskiy, içten gelen bir pişmanlık duygusuyla İtalyanın elini sıktı.

Çarskiy'nin dost yüzü İtalyan'ı cesaretlendirmişti. Açık yürekle niyetlerinden sözetmeye başladı.

Kılığı kıyafeti aldatıcı değildi: Paraya ihtiyacı vardı. Rusya'da kendi aile durumunu az çok düzeltmeyi düşünüyordu. Çarskiy dikkatle dinledi. Sonra da zavallı sanatçıya:

(*) Aslında İtalyanca yazılmıştır: "ekselans" demektir.

(**) Kendisine verilen bir konuya uygun olarak irticalen şiir söyliyen sanatçı (H.A.Ediz)

- Başarı kazanacağınıza umudum var, dedi. Bura sosyetesi hiçbir zaman bir emprovizatör dinlememiştir. Herkes bunu merak edecek... Doğrusunu isterseniz, bizde İtalyanca pek de revaçta değil... Sizi anlamayacaklardır. Ama bunun zararı yok! Önemli olanı sizin sükse yapmanızdır.

Düşünceye dalan emprovizatör:

- Fakat sizde İtalyanca'dan anlayan yoksa, kim gelip beni dinleyecek? dedi.

- Korkmayınız, gelirler: Birtakımı merak ettiği için gelir; birtakımı ise, nasıl olursa olsun gecesini geçirmek için gelir; üçüncü birtakım da, İtalyanca bildiğini göstermek için gelir. Ama tekrar ediyorum, önemli olanı sizin sükse yapmanızdır. Siz sükse yapacaksınız, size söz veriyorum.

Çarskiy emprovizatörün adresini alarak ondan çok dostça ayrıldı ve...

Hemen o akşam İtalyan'ın hesabına çalışmaya koyuldu.

II

- Ben çarım, ben esirim,
ben Solucanım.

Derjavin

Ertesi gün Çarskiy, otelin pis ve karanlık koridorunda 35 numaralı odayı arayıp buldu. Kapının önünde durdu ve kapıyı çaldı. Dünkü İtalyan kapıyı açtı. Çarskiy ona:

- Başarı! dedi. Sizin iş torbada keklik! Prenses** salonunu size veriyor. Dün akşam kibar bir toplantıda Petersburg'un yarısını sağlamayı başardım. Biletleri ve ilânları bastırınız! Parlak bir başarı değilse bile bir kazanç garanti edebilirim.

İtalyan, kendi güneyli ırkına özgü canlı hareketlerle sevincini belirterek bağırdı:

- Asıl önemli olanı da budur. Bana yardım edeceğinizi ben zaten biliyordum. Corpo di Bacco(*). Siz de benim gibi bir şairsiniz; ne derseniz deyiniz, şairler iyi çocuklardır vesselam! Bilmem ki size nasıl teşekkür edeyim? Durunuz, emprovizasyon dinlemek ister misiniz?

- Emprovizasyon mu? Fakat bir dinleyici kütlesi, müzik ve alkış sağanağı olmadan yapabilir misiniz?

- Geç efendim, geç! Bundan iyi bir dinleyici ben nerede bulabilirim? Siz şairsiniz, beni onlardan iyi anlarsınız. Sizin sessizce cesaret verişiniz benim için bütün bir alkış sağana

(*) Aslında italyanca yazılmıştır: "Hay Allah lâyığını versin" anlamına gelir. (H.A.Ediz)

ğından daha değerlidir. Şuraya bir yere oturunuz da bana bir konu veriniz.

Çarskiy, bavulun üzerine oturdu (Hücrede bulunan iki sandalyeden birisi kırıktı, diğerinin üzerine ise bir sürü kâğıt ve çamaşır yığılmıştı). Emprovizatör masadan kitarayı aldı. Kemikli parmaklarıyla akordunu yaparak Çarskiy'nin karşısına dikildi ve ısmarlayacağı şeyi beklemeye başladı. Çarskiy:

- İşte size konu, dedi: Şair, şarkılarının konusunu kendi seçer. Kütlenin, onun esinini yönlendirmeye hakkı yoktur.

İtalyanın gözleri parladı. Çalgısını biraz daha akordetti. Başını grurla kaldırdı. Bir anlık duyguların ifadesi olan ateşli beyitler, ahenkli olarak dudaklarından dökülmeye başladı.

İşte, Çarskiy'nin belleğinde kalan kelimelerle dostlarımızdan birinin serbest olarak naklettiği mısralar...

.....

İtalyan sustu, hayretler içinde kalan ve duygulanan Çarskiy susuyordu. Emprovizatör sordu:

- E, nasıl buldunuz?

Çarskiy İtalyan'ın elini yakaladı ve kuvvetle sıktı. Emprovizatör tekrar sordu:

- Nasıl, beğendiniz mi?

Şair:

- Şaşılacak şey, dedi. Bu nasıl oluyor? Yabancı bir düşünce kulağınıza çalınır çalınmaz, sanki bununla yakınlığınız varmış, bunu büyütüp nazlandırmışsınız, durmadan üzerinde işlemişsizin gibi, kendi malınız haline geliverdi. Demek ki sizin için ne bir zorluk, ne bir yadırgayış, ne de esinden önce gelen o huzursuzluk diye bir şey yok! Şaşılacak şey doğrusu!

Emprovizatör:

- Her yetenek açıklanması olmayan bir nesnedir, diye yanıt verdi. Bir heykelci, bir Karara mermeri parçasında saklı bulunan Jüpiter'i nasıl oluyor da görüyor? Sonra elindeki kalem ve çekiçle bu mermeri parçalıyarak nasıl oluyor da Jüpiter'i meydana çıkarıyor? Bir şairin kafasından, düşünceler, neden dört uyakla bezenmiş olarak düzgün, aynı biçimde dizelerle ölçülü bir halde meydana çıkıyor? İzlenimlerdeki bu hızı, insanın kendi esiniyle bir başkasının iradesi arasındaki bu sıkı bağı, bizzat bir emprovizatör kadar hiç kimse anlıyamaz. Benim size bunu anlatmak isteyişim boştur. Ne ise İlk konserimi düşünmek gerek. Siz ne dersiniz? Hem halka ağır gelmemesi, hem de benim zarar etmemem için biletlere nasıl bir fiyat koymalıyız? Diyorlar ki la signora Catalani bilet başına 25 er ruble almış? Fena bir fiyat değil!

Birdenbire şiirin yüksekliklerinden bir bakkal dükkânının tezgâhı altına düşmek Çarskiy için hoş bir şey olmamıştı. Fakat Çarskiy geçinme zorluğunu çok iyi anlıyordu. Bunun için İtalyanla tüccarca hesaplara girişti. İtalyan bu münasebetle, kâr konusunda, öyle vahşi bir hırs, öylesine sâf bir sevgi gösterdi ki, Çarskiy'ye iğrenç görünmeye başladı. Çarskiy bu olağanüstü emprovizatörün kendisinde uyandırdığı hayranlık duygularını büsbütün kaybetmemek için, oradan bir an önce uzaklaşmakta acele etti. Kafası pek meşgul olan İtalyan bu değişikliği farketmedi. Daima minnettar kalacağını ısrarla söyleyerek yerlere kadar eğilerek Çarskiy'yi koridor boyunca ve merdivenlerin başına kadar geçirdi.

III

Biletlerin fiyatı 10 rubledir. Saat yedide başlıyor.

Duvar ilânı

Prenses **in salonu emprovizatörün emrine verilmişti. Sahne kurulmuş, 12 sıra sandalye konmuştu. Belirtilen günde, akşamın yedisinden beri salon aydınlatılmıştı. Kapıda bir masanın önünde, bilet satmak ve gelenlerin biletlerini almak üzere gri şapkasının tüyleri kırılmış, her parmağında yüzükler bulunan uzun burunlu ihtiyar bir kadın oturuyordu. Cümle kapısında jandarmalar duruyordu. Ahali gelmeye başladı. İlk gelenlerden biri Çarskiydi. Çarskiy, temsilin başarılı olması için büyük bir ilgi göstermişti. Yapılan işlerden hoşnut olup olmadığını öğrenmek için emprovizatörü görmek istiyordu: İtalyan'ı yan odalardan birinde, sabırsızlıkla saatine bakarken buldu. İtalyan garip bir kıyafetteydi: Baştanbaşa siyahlar giyinmişti. Gömleğinin dantelalı yakası açıktı; çıplak boynu garip beyazlığıyla, gür ve siyah sakalından keskin bir çizgi ile ayrılmıştı. Aşağı düşmüş perçemleri alnını ve kaşlarını örtüyordu. Bütün bunlar bir şairi gezici bir hokkabaz kılığında görmekten sinirlenen Çarskiy'nin, hiç de hoşuna gitmemişti. İtalyan'la kısa bir konuşmadan sonra gittikçe dolmakta olan salona döndü.

Kısa bir zamanda bütün koltuklar şık bayanlarla doldu. Erkekler sıkışık bir sıra halinde sahnenin altında, duvar di-

binde ve en gerideki sandalyelerin ardında yer aldılar. Çalgıcılar sehpalarıyla sahnenin iki yanını doldurdular. Orta yerde, bir masanın üzerinde porselen bir vazo duruyordu. Seyirciler çok kalabalıktı. Herkes, sabırsızlıkla oyunun başlamasını bekliyordu. Nihayet saat yedi buçukta çalgıcılar kımıldadı. Aletlerini hazırladılar ve "Tancreda"nın uvertürünü çalmaya başladılar. Herkes yerine oturdu, sesler kesildi. Uvertürün son nağmeleri inledi... Ve salonun dört bir yanından yükselen şiddetli bir alkış sağanağı arasında emprovizatör, derin reveranslarla sahnenin en kenarına yaklaştı.

Çarskiy, birinci dakikanın nasıl bir etki yapacağını üzüntüyle bekliyordu. Fakat, kendisine o kadar çirkin görünmüş olan kıyafetin, dinleyiciler üzerinde aynı etkiyi yapmadığını gördü: Bizzat Çarskiy, birçok lamba ve mumların aydınlattığı sararmış yüzü ile emprovizatörü sahnede gördüğü zaman, onda, gülünç hiçbir şey bulamadı.

Alkış dindi, konuşmalar kesildi.

..... İtalyan, kötü bir Fransızcayla meramını anlatarak dinleyicilerden ayrı bir kâğıda yazmak suretiyle birkaç konu seçmelerini rica etti. Bu beklenmiyen davet karşısında herkes birbirine baktı ve kimse bir yanıt vermedi. İtalyan biraz bekledikten sonra, ürkek ve sakin bir sesle ricasını tekrarladı.

Çarskiy, tam sahnenin dibinde duruyordu. Onu bir üzüntü aldı: onsuz bu işin yürümeyeceğini, kendisi bir konu yazmak zorunda olduğunu hissetti. Gerçekten de birkaç kadın başı ona dönmüş, önceleri yavaşça, sonra gittikçe yükselen bir sesle kendisine seslenmeye başlamışlardı. Çarskiy'nin adını duyan emprovizatör, gözleriyle ayakları dibinde onu aradı. Ve dost bir gülümseyişle ona bir tomar kâğıtla bir kurşun kalemi uzattı. Bu komedyada rol almak Çars-

kiy'nin fenasına gitmişti; fakat yapılacak hiçbir şey yoktu. İtalyan'ın elinden kalemle kâğıdı aldı ve birkaç satır yazdı. İtalyan masanın üzerinde durmakta olan vazoyu aldı, sahneden indi. Vazoyu Çarskiy'nin önüne tutttu. Çarskiy yazıdğı konuyu bunun içine attı. Çarskiy'nin örnek teşkil etmesi, etkisini gösterdi. Edebiyatçı sıfatıyla iki gazeteci birer konu yazmak gereğini duydular. Napoli Elçiliği Sekreteri ile, daha geçenlerde seyahatten dönmüş olan bir delikanlı, Floransa'yı sayıklıyarak, büktükleri kâğıtları vazoya attılar... Nihayet çirkin bir kız, annesinin emriyle gözünde yaşlar olduğu halde İtalyanca birkaç satır karaladı. Kulaklarına kadar kızararak yazdıklarını emprovizatöre verdi. Bu arada kadınlar sessizce, fakat açık bir küçümseyişle gülümsiyerek ona bakıyorlardı. Sahneye dönen emprovizatör vazoyu masanın üzerine koydu ve kâğıtları birbiri peşinden vazodan çıkararak yüksek sesle okumaya başladı:

- Çençi ailesi (La famiglia dei Cenci)

L'ultimo Giorno di Pompeia.

Cleopatra e i Suoi Amanti.

La Primavera Veduta da una Prigione.

İl Trionfo di Tasso(*)

Uysal İtalyan sordu:

- Sayın dinleyiciler ne emrederler? Teklif edilen konulardan birini kendim mi seçeyim, yoksa bu işin çözümünü kuraya mı bırakalım?

Dinleyicilerden biri:

- Kura! dedi.

Dinleyiciler:

- Kura, Kura! diye tekrarladılar.

(*) Aslında İtalyancandır. Pompei'nin Son Günü - Kleopatra ve Âşıkları - Zindanda bahar - Tasso'nun Zaferi.

Emprovizatör elinde vazo olduğu halde tekrar sahneden indi ve kur'ayı kimin çekmek istediğini sordu. Emprovizatör yalvaran bakışlarla birinci sıradaki sandalyeleri gözden geçirdi. Burada oturmakta olan şık bayanlardan hiçbiri kımıldamadı. Kuzey duygusuzluğuna alışmamış olan emprovizatör, üzülmüş gibi görünüyordu. Birdenbire yan tarafta, beyaz bir eldivenin içindeki küçük bir elin kalktığını gördü. Canlı bir hareketle döndü ve ikinci sıranın başında oturmakta olan genç ve görkemli güzele yaklaştı. Genç ve güzel kadın hiçbir sıkılganlık duymadan ayağa kalktı, çok doğal bir davranışla kibar elini vazoya soktu ve bükülmüş bir kâğıt çıkardı.

Emprovizatör, kadına:

- Onu açıp okumak lutfunda bulunur musunuz? dedi.

Güzel kadın kâğıdı açtı ve yüksek sesle okudu:

- *Cleopatra e i Suoi Amanti.*

Bu sözler hafif bir sesle söylenmişti. Fakat salonda öylesine derin bir sessizlik vardı ki, herkes bunları işitti. Emprovizatör derin bir şükran ifade eden bir yüzle kadının önünde yerlere kadar eğildi ve sahneye geldi. Dinleyicilere dönerek:

-Baylar, dedi, çekilen kuraya göre emprovizasyon konusu olarak Kleopatra ve Âşıkları çıktı. Bu konuyu seçmiş olan bayandan saygı ile rica ediyorum, kasttetiği âşıklar kimlerse lütfen onları söylesinler. **Perche la grande regina aveva moito...(*)*

Bu sözler üzerine erkeklerin çoğu kahkaha ile güldüler. EmEmprovizatörün biraz canı sıkıldı. Sözüne devam ederek:

(*) Aslı İtalyancadır: Çünkü büyük kraliçenin bir çok ....(H.A.Ediz)

- Bu konuyu seçmiş olan bayanın hangi tarihi olayı ima ettiğini öğrenmek isterdim. Eğer bunu bana açıklarlarsa çok minettar kalacağım.

Kimse yanıt vermeye hazırlanmıyordu. Birkaç bayan, annesinin emriyle konuyu yazmış olan çirkin kıza bakmaya başladı. Zavallı kız pek de iyiye işaret olmayan bu bakışları hissetmiş ve öylesine utanmış, öylesine sıkılmıştı ki, kirpiklerinden gözyaşları akmaya başlamıştı. Çarskiy buna dayanamadı. Emprovizatöre hitaben İtalyanca:

- Konuyu ben teklif etmiştim, dedi. Victor Aurelius'un anlattığı olayı kastediyorum. Ona göre Kleopatra, aşkını ölüm pahasına satmış. Fakat buna karşın bu şartlardan yılmayan, nefret etmeyen hayranları ortaya çıkmışlar... Bana kalırsa konu biraz zorcadır. Bir başka konu seçmez misiniz?

Fakat artık emprovizatör, esin perisinin yaklaşmakta olduğunu hissetmişti. Orkestraya, çalma işaretini verdi. Yüzü, korkunç bir biçimde sararmıştı. Sıtmaya tutulmuş gibi titriyordu. Gözleri olağanüstü bir ateşle parlıyordu. Elleriyle siyah saçlarını kaldırdı. Ter damlalarıyla örtülü yüksek alnını mendiliyle kuruladı... Ve birdenbire bir adım ilerledi. Ellerini çaprazlama olarak göğsüne bağladı... Müzik susmuş, emprovizasyon başlamıştı....

KLEOPATRA VE AŞIKLARI..

Saray pırıl pırıldı. Şarkıcılar hep bir ağızdan
Destan okuyorlardı, filâvta ve rubabın akışıyla.
Melike sesiyle ve bakışıyla
Canlandırıyordu ziyafeti ihtişam içinde.
Gönüller sürükleniyordu onun tahtına doğru

Fakat altın tasın önünde, o, birdenbire daldı derinlere
Mucizeli başını, omuzuna eğip durdu.
Ve şimdi muhteşem ziyafet sanki uyukluyordu,
Davetliler susmuştu. Şarkıcılarda ne ses, ne seda vardı!
Ama işte, eğilen başını O kaldırdı yine,
Işıklı bir yüzle başladı sözlerine:
"Mutluluğunuz sizin, benim aşkımdadır.
Dinleyin beni, ben dilersem eğer, siz
Benimle bir olabilirsiniz
İhtiras alışverişine kim giriyor, kim?
Aşkımı satıyorum ben,
Hayatı pahasına bir gecemi benim
Söyleyin, kim satın alacak içinizden?"
Sustu ve korku sardı herkesi,
Yürekler burkuldu şehvetle..
O, yüzünde soğuk bir cüretle
Dinlemektedir şaşkın mırıltıları
Ve küçümseyen bakışlarını ağır ağır
Hayranlarının üstünde dolaştırmaktadır.
Birden bir insanın çıkışıyla yarıldı kalabalık
Onun peşinden geldi iki kişi daha
Duruşları pervasızdı, gözbebeklerinde ışık.
Melike karşılıyor gelenleri, ve böylece
Alışveriş bitiyor: satın alınıyor üç gece,
Ölüm odasıdır çağıran onları artık.
Şimdi kâhinler
Donakalmış davetliler önünde
Uğursuz kâseden
Sıra kurasını çekiyor birer birer,
Birinci, Flavius, son Roma bölüğünde
En yırtıcı asker.
Çıldırtabilirdi onu

Katlanmak bir kadının azametine,
O kabul etmişti zevkin meydan okuyuşunu,
Kızgın kavga günlerinde koşar gibi,
Düşmanın davetine.
İkinci, Kriton, genç hakim,
Epikür bahçelerindendi,
Kharitelerin, Kıbrıs'ın, Amur'un
Şairi ve hayranlarındandı.
Üçüncü, yeni açmış bir bahar çiçeği gibi
Okşuyordu gözü ve kalbi.
Ünlü değildi, adı asırlarda tutmamıştı yer;
Yavaşça gölgeliyordu,
Dudaklarını ilk tüyler;
Genç yüreğinde tecrübesiz gücü
Kaynıyor ihtirasla;
Heyecan ışıldıyor gözlerinde.
Mağrur Melike hüzünlü bakışlarını,
Durdurdu onun üzerinde.
"- And içerim.. Ey zevklerin anası,
Mislini görmediğin gibi hizmet edeceğim sana.
Satılık bir cariye gibi gireceğim,
Kandırıcı ihtiraslar odasına.
Dinle beni, gücü büyük Kıbrıslı sen,
Ve siz yeraltı hükümdarları,
Ey gazaplı Aydanın ilahları,
Yemin ederim ki, sabah şafak sökene kadar
Arzularıma hükmedenleri; ben
Tatlı ihtiraslarla doyuracağım,
Ve bütün esrarlı aşk hünerleriyle
Ve misilsiz bir rehavetle onları yoracağım.
Ama, kızıl sabah ışıklarıyla,
Sökünce ölümsüz şafak,

Yemin ederim ki, ölümün baltasıyla
Bu bahtiyar başlar yuvarlanacak."
Ve işte artık gün batıyor,
Altın bir yay gibi doğuyordu ay.
Örtüldü baygın gölgelerle
İskenderiyede saray.
Fıskayeler coşuyor, meşaleler tutuştu.
Buhurdanlar tütüyor ağır ağır, yer yer...
Dünya ilahlarının bekliyor emirlerini
Tatlı ihtiraslı serinlikler.
Sessiz ve ihtişamlı karanlıkların,
Gönlü çeken mucizeleri arasında,
Ve gölgesinde erguvani perdelerin
Işıldıyordu altın oda...

1835

DUBROVSKİ

I

Bundan birkaç yıl önce, eski Rus derebeylerinden Kirila Petroviç Troyekurov, malikânelerinden birinde oturuyordu. Zenginliği, soyluluğu ve ilişkileri, çiftliklerinin bulunduğu illerde ona büyük bir saygınlık kazandırmaktaydı. Komşuları onun en küçük bir isteğini yerine getirmek için can atarlar, il memurları adını duydukları zaman titrerlerdi. Kirila Petroviç bu yaltaklanma gösterilerini, kendisine verilmesi zorunlu bir haraç sayardı. Evi her zaman konuklarla dolup taşardı; bunlar onun gürültülü, bazen de çılgınca eğlencelerine katılarak, derebeyi avareliğini neşelendirmeye can atarlardı.

Hiç kimse onun davetlerini reddetmek, ya da belli günlerde gerekli saygı ile Pokrovskoye köyüne gelmemek cesaretini gösteremezdi. Kirila Petroviç'in ev yaşayışı, cahil bir adamın bütün kusurlarını açığa vurmaktaydı. Çevresindeki insanlarca şımartılan Kirila Petroviç, ateşli huyunun bütün isteklerine ve oldukça dar kafasının bütün düşüncelerine tam bir serbestlik vermeye alışmıştı. Vücutça fevkalade sağlam ve güçlü olmasına karşın, pisboğazlığından ötürü haftada iki sefer hastalanır, her gece de çakırkeyf olurdu. Evinin bir dairesinde, cinslerine özgü elişleriyle uğraşarak on altı odalık yaşardı. Dairenin pencereleri tahta kafeslerle örtülü;

kapılarında ise, anahtarları Kirila Petroviç'te duran kilitler vardı. Genç mahpuslar belli saatlerde bahçeye iner ve iki yaşlı kadının gözcülüğü altında gezinirlerdi. Kirila Petroviç zaman zaman bunlardan bazılarını kocaya verir ve yerlerine yenileri getirilirdi.

Köylülere ve adamlarına karşı sert ve keyfince davranırdı. Ama bunlar yine de kendisine bağlıydılar: Efendilerinin zenginliği ile, ünüyle öğünürler, sırası düştükçe de onun güçlü korumasına güvenerek komşularına çeşitli kötülükler etmekten çekinmezlerdi.

Troyekurov'un sürekli işi geniş malikâneleri çevresinde dolaşmaktan, boyuna şölenler vermekten ve her gün bir yenisi icadedilen muziplikler yapmaktan ibaretti. Genel olarak bu muzipliklere kurban olanlar yeni ahbaplardı. Bununla beraber Andrey Gavriloviç Dubrovski bir yana bırakılırsa, eski ahbaplar da bu muzipliklerden her zaman yakalarını kurtaramazlardı. Emekli bir hassa teğmeni olan bu Dubrovski, Troyekurov'un en yakın komşusu olup yetmiş toprak kölesi vardı(*). En yüksek rütbeli kimselerle ilişkilerinde bile kibirli davranan Troyekurov, pek de varlıklı sayılmamasına karşın, Dubrovski'ye saygı gösterirdi. Bunlar bir zamanlar iş arkadaşlığı etmişlerdi.

Troyekurov arkadaşının mert ve hiç kimseye boyun eğmeyen karakterini tecrübeyle biliyordu. Şanlı 1762 yılı onları uzun bir süre birbirinden ayırdı. Prenses Daşkova'nın akrabası olan Troyekurov yükseldi; maddi durumu bozulan Dubrovski ise istifasını vererek elde kalan köyüne gelip yerleşmek zorunda kaldı. Bunu haber alan Kirila Petroviç onun koruyucusu olmayı önerdi; Dubrovski teşekkür ederek yoksul ama bağımsız kalmayı tercih etti. Birkaç yıl

(*) Vaktiyle Rusya'da toprak köleliği devrinde köylüler derebeyinin malı sayılıyordu. (Ç.N.)

sonra Emekli General Anşef Troyekurov da çifliğine geldi; iki arkadaş buluştular ve bu buluşmaya pek sevindiler. O günden beri de her gün vakitlerini bir arada geçirmeye başladılar. Ziyaretiyle kimseyi onurlandırmış olan Kirila Petroviç, eski arkadaşının evine teklifsizce girip çıkmaya başladı. Yaşıt olmaları, bir tabakaya mensup bulunmaları, aynı eğitimi görmeleri yüzünden karakter ve eğilimleri de az çok birbirine benziyordu. Bazı alanlarda alın yazıları da birbirine benzemişti: İkisi de severek evlenmiş, ikisinin de eşleri erken ölmüştü. Sonra, ikisinin de birer çocuğu kalmıştı: Dubrovski'nin oğlu Petersburg'da okuyor, Kirila Petroviç'in kızı ise babasının gözcülüğü altında büyüyordu. Troyekurov sık sık Dubrovski'ye:

- Bana bak kardeşim Andrey Gavriloviç, derdi, eğer senin Volodka hayırlı bir evlât olursa: Beş parasız da olsa yine kızım Mâşa'yı ona veririm.

Andrey Gavriloviç başını sallar ve âdeti üzere:

- Hayır Kirila Petroviç, diye yanıt verirdi, benim Volodka'm Mariya Kirilovna'ya eş olamaz! Volodka gibi yoksul bir soylunun, yine kendisi gibi yoksul bir soylu kızla evlenerek evin başı olması, şımarık bir kadının vekilharcı olmasından daha iyidir.

Kibirli Troyekurov ile yoksul komşusu arasındaki bu dostluğu herkes kıskanıyor ve Dubrovski'nin, Kirila Petroviç'in sofrasında, ev sahibinin düşüncelerine uygun olup olmadığına zerre kadar önem vermeden açıkça kendi düşüncelerini savunmakta gösterdiği cesarete şaşıyordu. Bazıları onu taklid etmeye ve gösterilmesi gereken saygı sınırları dışına çıkmaya yeltenmişlerdi. Ama Kirila Petroviç onların haddini öylesine bir bildirmişti ki, bir daha bu gibi hallere kalkışmak istekleri sonsuz olarak kırılmış, Dubrovski bu genel kural dışında bir başına kalmıştı. Gelgelelim beklenmedik bir olay her şeyi değiştirdi, altüst etti.

Bir sonbahar başlangıcıydı; Kirila Petroviç birkaç günlüğüne ava çıkmaya hazırlanıyordu. Bir gün önce, köpekçilere, seyislere sabahın beşinde hazır bulunmaları için emirler verildi. Çadırlar ve mutfak takımları Kirila Petroviç'in öğle yemeğini yiyeceği yere önceden gönderilmişti. Ev sahibi ve konuklar beş yüzden fazla tazı ve zağarın - karınları tok, sırtları pek, köpekçe dilleriyle Kirila Petroviç'in cömertliğine hamdederek, bulunduğu köpekhaneye gittiler. Yine orada, başhekim Timoşka'nın gözcülüğü altında, hasta köpekler için bir hastane (düşkünler yurdu) ile cins köpeklerin yavrulamaları ve yavrularını emzirmeleri için özel bir pavyon vardı. Kirila Petroviç bu güzel kurumuyla iftihar eder ve konukları önünde - herbirinin en aşağı yirminci kez gördüğü - bu bina ile öğünmek fırsatını hiçbir zaman kaçırmazdı. Kirila Petroviç konuklarıyla çevrili ve yanında başhekim Timoşka ile köpekçi başısı olduğu halde köpekhaneyi dolaşıyor ve kâh hasta köpeklerin sağlıklarını sorarak, kâh az çok sert ve haklı uyarılarda bulunarak, kâh tanıdığı köpekleri yanına çağırarak ve onlarla tatlı tatlı konuşarak bazı köpek kulübelerinin önünde duruyordu. Konuklar Kirila Petroviç'in köpekhanesi karşısında hayranlık göstermeyi bir borç sayıyorlardı. Bunların içinde susan ve somurtan yalnız Dubrovski idi. Dubrovski ava çok meraklıydı. Ama malî durumu ancak iki zağarla bir tazı sürüsü beslemesine elverişliydi. Bu güzel kurum karşısında bir dereceye kadar haset duymaktan kendini alamıyordu. Kirila Petroviç:

- Suratını niye astın kardeş? diye sordu. Yoksa köpekhanemi beğenmedin mi?

Dubrovski sert bir tavırla:

- Hayır, köpekhaneniz pek mükemmel, diye yanıt verdi. Herhalde adamlarınız köpekleriniz kadar iyi yaşamasalar gerek.

Köpekçilerden birinin canı sıkıldı:

- Evelallah, sonra da efendimiz sayesinde yaşayışımızdan bir şikâyetimiz yok, dedi. Ama ne yalan söyliyeyim, yoksul soylulardan bazıları malikânelerini buradaki rasgele bir köpek kulübesiyle değiştirseler, hiç de kötü bir şey yapmış olmazlar. Hiç olmazsa hem karınları doyar, hem sırtları ısınırdı.

Kölesinin bu küstahça düşüncesi üzerine, Kirila Petroviç kahkaha ile güldü. Köpekçinin bu alayının kendilerini de ilgilendirebileceğini hissetmekle beraber, konuklar de onun arkasından kahkahalarını bastılar. Dubrovski sapsarı kesidi ve hiçbir şey söylemedi.

Bu sırada Kirila Petroviç'e bir sepetin içinde yeni doğmuş köpek yavruları getirdiler. O, bunlarla ilgilendi, iki tanesini kendisi için ayırttı; geri kalanların da öldürülmesini emretti. Bu arada Andrey Gavriloviç gözden kaybolmuş, kimse de bunun farkında olmamıştı.

Konuklarıyla beraber köpekhaneden dönen Kirila Petroviç, akşam yemeğine oturdu ve ancak o zaman Dubrovski'nin yokluğunu fark ederek soruşturmaya başladı. Adamları Andrey Gavriloviç'in evine gitmiş olduğunu söylediler. Troyekurov hemen ona koşup yetişmelerini ve mutlaka geri çevirmelerini emretti. O, hiçbir zaman, köpeklerin değerini takdir etmekte büyük bir deneyimi olan ve avcılıkla ilgili tartışmalı konuları doğru olarak çözen Dubrovski'siz ava çıkmazdı. Dubrovski'nin arkasından koşturulan hizmetçi döndüğü zaman henüz sofradan kalkmamışlardı. Hizmetçi efendisine Dubrovski'nin söz dinlemediğini ve dönmek istemediğini bildirdi. Her zamanki gibi içki başına vuran Kirila Petroviç öfkelendi ve Pokrovskoye'ye gecelemek üzere hemen geri dönmezse, kendisiyle sonsuza kadar bozuşacağını söylemesi için aynı hizmetçiyi ikinci sefer Dubrovski'ye gönderdi. Hizmetçi tekrar Dubrovski'ye koştu. Kirila Petroviç sof-

radan kalkarak konuklarını savdı ve yatmaya gitti. Ertesi günü ilk işi:

- Dubrovski burada mı? diye sormak oldu.

Yanıt yerine kendisine üç köşe bükülmüş bir mektup verdiler. Kirila Petroviç kâtibine, mektubu yüksek sesle okumasını emretti ve şunları işitti:

"Pek lütufkâr efendim.

"Özür dilemek üzere köpekçi Paramoşka'yı bana göndereceye kadar Pokrovskoye'ye gelmek niyetinde değilim. Onu cezalandırıp cezalandırmamak benim bileceğim bir iştir. Kölelerinizin şakalarına katlamaya niyetli değilim: hattâ sizin bile şakalarınıza katlanamam. Çünkü, ben bir maskara değilim, eski bir kişizadeyim.

Daima hürmetkârınız

Andrey Dubrovski"

Bu mektup, bugünkü etiket anlayışlarına göre de pek münasebetsiz bir mektup sayılırdı. Amma burada Kirila Petroviç'i kızdıran ne mektubun acayip biçemi, ne de yazılış tarzıydı, belki özüydü. Yataktan yalınayak fırlıyan Troyekurov:

Nasıl, diye gürledi, özür dilemek üzere adamlarımı ona mı gönderecekmişim? Onları bağışlamak ya da cezalandırmakta serbest miymiş? Ne sanıyor o? Kiminle atıştığını biliyor mu? Ben onu... Ayaklarıma kapanıp yalvarmazsa... Troyekurov'a karşı gelmeyi ben ona gösteririm.

Kirila Petroviç giyindi ve her zamanki debdebesiyle ava gitti. Ama avlanmak kısmet olmadı. Sabahtan akşama kadar yalnız bir tavşan görebildiler, onu da kaçırdılar. Kırda, çadır altında yenen öğle yemeği iyi geçmedi, daha doğrusu - ahçıyı döven konukları haşlıyan, dönüşte de bütün av kafilesiyle kasıtlı olarak Dubrovski'nin tarlalarını çiğniyen - Kirila Petroviç'in hoşuna gitmedi.

Aradan birkaç gün geçti, iki komşu arasındaki düşman-

lık yatışmadı. Andrey Gavriloviç, Pokrovskoye'ye dönmüyordu. Halbuki Kirila Petroviç'in onsuz canı sıkılıyor ve bu can sıkıntısını en ağır sözcüklerle belirtiyordu. Bu sözler oralı derebeylerinin çabasıyla, değiştirilmiş ve şişirilmiş bir halde Dubrovski'nin kulağına kadar geliyordu. Yeni bir olay, son barış umudunu da ortadan kaldırdı.

Bir gün Dubrovski kendi küçük malikânesini dolaşıyordu. Kayın koruluğuna yaklaşırken bir balta sesi duydu. Birkaç dakika sonra da devrilen bir ağaç gürültüsü işitti. Hemen koruluğa daldı ve orada büyük bir sükûnetle kendi ağaçlarını aşırmakta olan Pokrovskoye'li birkaç mujiği bastırdı. Dubrovski'yi gören köylüler kaçmak istediler. Dubrovski arabacısının yardımıyla bunlardan ikisini yakaladı ve bağlı olarak evine getirdi. Düşmana ait üç beygir de hemen oracıkta galiplerin eline geçmişti. Dubrovski pek öfkeliydi. Haydutluklarıyla tanınmış Troyekurov'un adamları, Dubrovski ile kendi efendileri arasındaki sıkı fıkı dostluğu bildikleri için eskiden Dubrovski'nin malikânesine adım atmaya cesaret edemezlerdi. Dubrovski, Troyekurov'la aralarının açılmasından, şimdi bunların yararlandıklarını görüyordu. Esirlerini, bütün savaş hakları kurallarına aykırı olarak, kendi koruluğundan aşırdıkları sopalarla terbiye etmeye, beygirleri de, çiftlik hayvanlarına katarak çalıştırmaya karar verdi.

Bu olayın ayrıntıları o gün Kirila Petroviç'in kulağına kadar geldi. Troyekurov köpürdü, öfkesinin ilk anlarında bütün maiyetiyle birlikte Kistenevka'yı (komşusunun köyü bu adı taşıyordu) basarak bütün köyü baştan başa yağma ve Dubrovski'yi de köşkünde kuşatmayı aklından geçirdi. Zaten bu gibi davranışlar onun için hiç de tuhaf sayılmazdı. Ama çok geçmeden düşünceleri bir başka yön aldı. Salonda ağır ağır, bir aşağı bir yukarı dolaşırken, rasgele pencereden baktı ve kapıda bir troykanın durduğunu gördü. Troykadan,

sırtında kıvırcık tüylü bir kaput olan meşin kasketli ufak-tefek bir adam indi ve kâhyanın odasına girdi. Troyekurov yargıç Şabaşkin'i tanıdı, onu çağırtmaları için emir verdi. Bir dakika sonra Şabaşkin, üst üste reveranslar yaparak ve aşırı bir saygı ile emirlerini bekliyerek Troyekurov'un önünde duruyordu. Troyekurov:

- Günaydın, dedi, senin adın neydi bakayım? Niçin geldiniz?

- Şehre gidiyordum, efendimizin bir emri olup olmadığını anlamak için İvan Demyanov'a uğradım.

- Tam da sırasında geldin, şey, neydi adın senin? Benim de sana ihtiyacım vardı. Bir votka iç de beni dinle!

Bu güzel karşılanma, yargıcı tatlı bir şaşkınlığa uğrattı. İkram edilen votkayı içmedi, bütün dikkatiyle Kirila Petroviç'i dinlemeye koyuldu. Troyekurov:

- Benim bir komşu var, dedi. Küçük arazi sahiplerinden, kaba herifin biri. Bunun çiftliğini elime geçirmek istiyorum, sen bu işe ne dersin?

- Efendimiz, elinizde senet falan varsa... Ya da...

- Yalan söylüyorsun be birader, senede falan ne gerek var? Emirler ne güne duruyor? Marifet hiç hakkımız olmadığı halde elinden malikânesini almaktır. Hele dur bakayım, malikâne bir zamanlar bizimdi. Spitsin adlı birinden satın alınmış, sonra da Dubrovski'nin babasına satılmıştı. Acaba buradan bir şey tutturamaz mıyız?

- Bu akla yakın bir şey efendimiz; herhalde bu alışveriş yasal yollarıyla yapılmış olsa gerek.

- İyice bir düşün taşın bakalım!

- Eğer efendimiz, komşunuzdan, ona bu malikâneye tasarruf hakkını veren senetlerden birini, hangi yoldan olursa olsun ele geçirmek olanağı bulursa, o zaman...

- Anlıyorum, anlıyorum ama, işin kötülüğüne bakın ki onun bütün senetleri bir yangında yanmıştı.

- Nasıl, efendimiz, onun senetleri yandı mı diyorsunuz? Bundan iyisi can sağlığı! O halde müsaade buyurun da hemen yasal yollara başvuralım. Bütün isteklerinizin yerine getirileceğinden hiç kuşkunuz olmasın!

- Öyle mi sanıyorsun? Bak, karışmam. Senin yardımına güveniyorum, bunun altında kalmıyacağıma emin olabilirsin!

Şabaşkin, hemen hemen yerlere kadar eğilerek dışarı çıktı. O günden tezi yok tasarlanan iş üzerinde çalışmaya başladı. Becerikliliği sayesinde de tam iki hafta sonra Dubrovski şehirden, Kistenevka köyü üzerindeki tasarrruf hakkına dair tezelden açıklama istiyen bir yazı aldı.

Bu hiç beklenilmeyen sorudan şaşıran Dubrovski, hemen o gün yanıt olarak yazdığı oldukça kaba bir yazı ile, Kistenevka köyünün rahmetli babasının ölümüyle kendisine kaldığını; veraset hakkı gereğince bu köye sahip bulunduğunu; Troyekurov'un bu köyle hiçbir ilgisi olmadığını, bu mülkiyetine dışardan yapılacak her karışmanın iftira ve sahtecilikten başka bir şey olmıyacağını anlattı.

Bu mektup yargıç Şabaşkin üzerinde çok iyi bir etki yaptı. Şabaşkin bu mektupta: 1) Dubrovski'nin işten pek az anladığını, 2) Böyle çabuk parlıyan, ihtiyatsız bir adamı yere vurmanın hiç de zor bir iş olmadığını anladı.

Andrey Gavriloviç yargıcın sorularını soğukkanlılıkla inceleyince, daha etraflı yanıt vermek gereğini duydu. Oldukça akla yakın bir savunma yazısı yazdı; ama zamanla bunun da yetmediği anlaşıldı.

İş uzamaya başladı. Hakkına güvenen Andrey Gavriloviç, işi umursamıyor, etrafına para saçmak için ne bir istek

duyuyor, ne de buna olanak görüyordu. Gerçi o her zaman bu çanak yalayıcıların satılık vicdanlarıyla alay edenlerin başında gelirdi, ama bir iftiranın kurbanı olacağını aklına bile getirmemişti. Öte yandan Troyekurov da ortaya attığı bu davanın kazanılmasında aynı derecede ilgisizlik gösteriyordu. Çünkü Şabaşkin yargıçları korkutarak, satın alarak ve yasaları enine boyuna yorumlıyarak onun adına hareket ediyor ve uğraşıyordu. Kısaca nasıl olduysa oldu. Dubrovski, l8** yılı 9 şubatında, Teğmen Dubrovski ile General Troyekurov arasında ihtilaflı olan malikâne hakkındaki mahkeme kararını dinlemek ve bu kararı kabul edip etmediğini yazı ile bildirmek üzere ** ilçe mahkemesinde bulunmak için şehir polisi eliyle bir çağırı aldı. Dubrovski hemen o gün şehre hareket etti. Troyekurov yolda ona yetişti. Birbirlerine gururla baktılar. Dubrovski düşmanın yüzünde kin saçan bir gülümseme fark etti.

II

Andrey Gavriloviç şehre gelince bildik bir tüccara indi ve onun evinde geceledi. Ertesi sabah da ilçe mahkemesinin karşısına çıktı. Ona aldırış eden olmadı. Arkasından Kirila Petroviç geldi. Kâtipler ayağa kalktılar, kalemlerini kulaklarının arkasına koydular. Mahkeme üyeleri derin saygılarla onu karşıladılar. Rütbesine, yaşına ve şişmanlığına saygı göstererek ona bir koltuk gösterdiler. Kirila Petroviç açık kapının ağzına oturdu. Andrey Gavriloviç duvara yaslanmış bir halde ayakta duruyordu. Ortalığı derin bir sessizlik kapladı. Zabıt kâtibi, çınlıyan bir sesle mahkemenin kararını okumaya başladı.

Su götürmez bir hakka dayanarak sahibolduğumuz bir mülkten, Rusya'da nasıl yoksun kılınabileceğimizi gösteren yollardan birini öğrenmekten herkesin hoşlanacağını düşündüğümüz için bu kararı olduğu gibi yazıyoruz:

*«K*** ilçe mahkemesi 18** yılı şubatında Troyekurov oğlu Tuğgeneral Kirila Petroviç'e ait olup Dubrovski oğlu Hassa Teğmeni Andrey Gavriloviç'in fuzuli olarak işgal ettiği ** ilinin Kistenevka köyünde kâin ** erkek nüfusuyla, otlakları ve tüm varı yoğuyla ** desiyatin araziden ibaret çiflik dâvasını inceledi: Adı geçen Tuğgeneral Troyekurov, geçen 18** yılının 9 haziranında mahkememize başvurarak ölü babası (sekizinci dereceden memur) Süvari Troyekurov oğlu (Piyotr Yefimov)un genel valilik taşra kâtipliği ettiği sıralarda, 17 ** yılının 14 ağustosunda, soylu sınıfına mensup memurlardan Spit-*

*sın oğlu Fadey Yegorov'dan yukarda adı geçen Kistenevka köyünde kâin çifliği, malikânesiyle, ** erkek nüfusuyla, bütün menkul ve gayrimenkulleriyle, ekilip biçilmeye elverişli ve elverişsiz arazisiyle, ormanıyla, otlaklarıyla, dere üzerindeki dalyanıyla, çiflik binasıyla, hulasa Spitsin oğlu Fadey Yegorov'a babası Spitsin oğlu Yegor Terentiyev'den miras olarak kalan tüm varı yoğuyla 2500 rubleye satın alındığını ve bu temlik işleminin aynı günde ilgili makamlarca tescil olunduğunu, babasının o zaman, ağustosun 26 sında K ** ilçe mahkemesi kararıyla yeni mülküne tasarruf ettiğini ve sonra da 27 ** yılı eylülünün 6 sında eceliyle öldüğünü, halbuki iddia sahibi Tuğgeneral Troyekurov 17 ** yılından itibaren, hemen hemen küçüklüğünden beri, askerî görevde ve daha ziyade yabancı memleketlerde seferde bulunduğundan, gerek babasının ölümünden, gerek kendisine kalan servetten haberi olamadığını; fakat şimdi, askerî vazifesinden istifa ederek ** ve ** illeriyle K **, P **, R ** ilçelerinde ve çeşitli köylerde bulunan ve topyekûn 3000 baş erkek nüfusu da içine alan emlakine el koyunca, yukarda adı geçen Kistenevka Köyünün hiçbir hakka dayanmadan içindeki bütün varlığıyla, Hassa Teğmeni Andrey Gavriloviç Dubrovski tarafından fuzuli olarak işgal edilmiş olduğunu gördüğünü beyan ve ifade ederek işbu çifliğin, eski sahibi Spitsın tarafından babasına verilen ilişik tapu senetlerine dayanarak, Dubrovski'nin fuzuli işgalinden kurtarılarak aidiyeti cihetiyle iddia sahibine, yani Troyekurov'a geri verilmesine ve Dubrovski'nin adı geçen çiflikten haksız olarak elde ettiği gelirin de, kendisine ödettirilmesine karar verilmesini talebetmiştir.*

*"Bu hususta J** Zemstvo mahkemesinin yaptığı soruşturma sonucunda: Adı geçen ihtilaflı çifliğin bugünkü sahibi Hassa Teğmemi Dubrovski sorgu yargıcına verdiği ifadede, her ne kadar, şu kadar can nüfusuyla, toprak ve her türlü varlığıyla adı geçen Kistenvka köyündeki emlakın babası topçu Asteğme-*

*ni Dubrovski oğlu Gavril Yevgrafov'un ölümünden sonra miras olarak kendisine kaldığını, işbu terekenin ise babasına, ilkin genel valilik taşra kâtiplerinden, sonraları sekizinci derece memurlardan Troyekurov tarafından 17 ** yılı 30 ağustosunda ** ilçe mahkemesi huzurunda, fahrî müşavir Sobolev oğlu Grigori Vasilyev'e verilen vekâlete dayanılarak adıgeçen Sobolev tarafından satıldığını ve aradaki anlaşma gereğince kararlaştırılan 3200 rubleyi babasından tamamen aldıktan sonra, Troyekurov, vekili bulunan Sobolev'den tapu senetlerini Dubrovski'nin babasına vermesini talebettiğini, yine aynı vekâletname hükümlerine göre parayı tamamen ödediği takdirde kesin tapu senetlerini çıkartıncaya kadar bu emlake, gerçek sahip sıfatıyla el koyabileceğini, gerek bu malı satan Troyekurov'un, gerekse üçüncü bir kişinin ilerde bu emlak üzerinde hiçbir iddia ve müdahalede bulunamıyacağını beyan etmiş ise de o zaman Andrey Dubrovski küçük olduğu için bu emlake ait tapu senetlerinin nerede ve hangi tarihte babasına verilmiş olduklarını bilmediğini, babasının ölümünden sonra da bu tapu senetlerini bulamadığını, bununla beraber, 17 ** yılında evlerinden çıkan ve köy halkınca da bilinen yangın sırasında diğer evrak ile beraber bu tapu senedinin de yanmış olmasının mümkün olduğunu ve fakat mezkûr emlakın Troyekurov veya vekili Sobolev tarafından satıldığı tarihten, yani 17 ** yılından ve babasının ölüm yılı olan 17 ** yılından bugüne kadar da Dubrovski ailesinin aralıksız ve çekişmesiz olarak tasarrufunda kaldığına 52 kişiden ibaret bulunan köy halkının tanıklık edebileceğini beyan etmiş ve huzurda yemin ettirilerek dinlenen tanıklar, hatırladıklarına göre, Dubrovski'lerin, adı geçen ihtilaflı emlake, takriben 70 yıl önce hâdisesiz tasarruf ettiklerini, fakat bu tasarrufun nasıl bir hukuki işleme dayandığını bilmediklerini ve bu emlakin ilk alıcısı olan eski genel valilik taşra kâtiplerinden Piyotr Troyekurov'un mezkûr emlake herhangi bir tarihte*

malik olup olmadığını hatırlamadıklarını söylemişler ve ilave olarak Dubrovski'ye ait evin, çıkan bir gece yangını sırasında 30 yıl önce yandığını, ihtilaflı mülkün yılda ortalama olarak 2000 ruble irat getirmekte olduğunu ifade ve beyan etmişlerdir.

«Dubrovski'nin bu iddiasına karşı Tuğgeneral Kirila Petroviç Troyekurov ocak ayının 3 ünde bir dilekçe ile mahkememize başvurarak her ne kadar soruşturma sırasında adı geçen Hassa Teğmeni Andrey Dubrovski, söz konusu emlakin alım satım işlemi hakkında ölü babası Gavril Dubrovski tarafından Sobolev'e verilen vekâletnameyi göstermiş ise de bu vekâletnamenin hiçbir zaman mülkiyetin intikaline bir delil teşkil edemeyeceği ve 1752 yılı 29 kasım ayında yayınlanan yasanın 19 uncu maddesi hükümleri gereğince böyle bir intikalin vukuunu bildirir, gösterilmesi zorunlu herhangi bir belge de gösteremediği olması ve esasen 1818 yılında çıkarılan bir yasa gereğince Sobolev'e verilen vekâletnamenin de, müvekkilin ölümüyle hükümsüz sayılması gerekeceği, bununla beraber ihtilaflı mülklerle ilgili mülkiyet iddialarının tanık ve benzeri tanıtlarla belirlenmeyip tapu sicil ve kayıtlarına göre tahakkuk edeceğinin hukuki bir gelenek olması dolayısıyla, iddia sahibinin, söz konusu emlakin ölü babasına ait olduğunu bildirir tapu senedini göstermiş bulunmasına dayandırılan, ihtilaflı mülkün tapu senetlerine ve veraset hakkına dayanılarak Dubrovski'den alınmasına; aynı zamanda kişilerin, sahip olmadıkları bir mülkün gelirine de el koyamıyacaklarına göre bu gelir tutarının hesabolunarak Dubrovski'ye ödetilmesine karar verilmesini arz ve talebetmiştir.

*"Davacı ve davalı incelenerek gereği düşünüldü: Soruşturma ve duruşmadan anlaşıldığına göre halen Andrey Gavriloviç Dubrovski'nin tasarrufunda olan ve yapılan son teftişlere göre ** erkek nüfusu bulunan Kistenevka köyündeki arazi ve*

*bilcümle gayrimenkullerin, genel valilik taşra kâtipleriden iken sonradan sekizinci derece memurluğa terfi eden ölü babası tarafından 17** yılında asılzade memurlarından 'Fadey Spitsin'den satın alındığına dair davacı Tuğgeneral Kirila Petroviç Troyekurov'un doğru bir tapu senedi göstermesine ve aynı senet muhteviyatından anlaşıldığına göre bu alım satım işleminin aynı yıl içinde ** ilçe mahkemesince tescil kılınmış bulunmasına, ve her ne kadar adı geçen mülkün, babası Gavril Dubrovski'ye satılması için müteveffa Troyekurov tarafından Sobolev'e verilen vekâletname Hassa Teğmeni Andrey Dubrovski tarafından mahkemeye gösterilmiş ise de, bu çeşit vekâletnamelerle gayrimenkulün satışını kabul etmek şöyle dursun, bunları başkasının geçici tasarrufuna vermek bile kararname gereğince yasak olmasına ve halen bu vekâletnamenin, müvekkilin ölümüyle hiçbir hukuki değeri bulunmamasına ve böyle bir alım satım işleminin nerede ve ne zaman geçtiğine dair soruşturmanın başladığı 18** tarihinden bugüne kadar davalının sarih bir belge gösterememesine binaen mahkeme, gösterilen tapu senetlerine dayanarak adı geçen malikânenin şimdiki durumuyla, şu kadar nüfus, toprak ve diğer gayrimenkulleriyle Tuğgeneral Troyekurov'a ait olduğunu kabul ve bu mülkün Hassa Teğmeni Dubrovski'nin fuzuli işgalinden kurtarılarak vârisi bulunan Troyekurov'a geri verilmesine ve fakat davalının mezkûr mülkü fuzulen işgali sırasında elde ettiği intifaın geri verilmesi hakkındaki davacı talebine gelince, mahkeme bunun da gereğini düşünerek: Her ne kadar bu hususdaki kanunlar, başkasına ait bir mülkün etrafına çit çevrilmesi ve ekilip biçilmesi halinde, asıl sahibinin her hangi bir şikâyeti üzerine, bu arazi ve emlakin bütün tesis ve meyveleriyle sahibine geri verilmesini emretmete ise de, gerek mezkûr emlakin Dubrovski'nin elinde kaldığı müddetçe çekşimesiz ve aralıksız tasarruf edildiğinin tanıkların tanıklıklarıyla anlaşılması, gerek davacı*

Troyekurov'un bugüne kadar herhangi bir iddia ve talepte bulunmaması, bu defa da mülkün aynen ve tamamen kendisine iadesine karar verilmiş olması dolayısıyla davalının intifa hakkındaki isteğinin reddine temyiz yolları açık olmak üzere karar verildi."

Zabıt kâtibi sustu. Yargıç ayağa kalktı ve yerlere kadar eğilerek okunan kararı imzalaması için Troyekurov'u davet etti. Muzaffer Troyekurov yargıcın elinden kalemi alarak mahkemenin kararı altına bunu tümüyle kabul ettiğine dair imzasını attı.

Sıra Dubrovski'ye gelmişti. Zabıt kâtibi kararı ona da uzattı. Fakat Dubrovski başını eğerek hareketsiz bir hal aldı.

Zabıt kâtibi, ya kararı tümüyle kabul ettiğini, ya da haklı olduğuna dair vicdani bir kanaati varsa, yasal süresi içinde ilgili makamlarda temyiz etmek üzere kabul etmediğini bildirir bir imza atması hakkındaki davetini tekrarladı.

Dubrovski susuyordu... Birdenbire başını kaldırdı, gözleri kıvılcımlandı, ayağını yere vurdu ve zabıt kâtibini öyle bir şiddetle itti ki, adam yere yuvarlandı, mürekkep hokkasını kaptığı gibi yargıca fırlattı. Ortalığı bir dehşet kapladı:

- Nasıl, diye bağırdı, Allah'ın tapınağına saygısızlık, ha! defolun itler!

Sonra Kirila Petroviç'e dönerek:

- Köpekçilerin, köpekleri kiliseye sokması işitilmiş bir şey midir, ekselans? Köpekler kilisenin içinde koşuşuyor. Yok artık, sizin haddinizi bildireceğim.

Gürültüyü duyan muhafızlar koştular ve Dubrovski'yi zorla tutabildiler. Sonra dışarı çıkarıp kızağa bindirdiler. Bunların arkasından da, ardında bütün mahkeme üyeleri olduğu halde Troyekurov çıktı. Dubrovski'nin bu beklenmedik deliliği Troyekurov'un sinirine pek dokunmuş ve bütün

neşesini kaçırmıştı. Troyekurov'dan minnettarlık bekliyen mahkeme üyeleri, onun en küçük bir iltifatını bile elde etmediler. Troyekurov hemen o gün Pokrovskoye'ye hareket etti.Dubrovski ise bu arada yatakta yatıyordu. Bir talih eseri olarak tümüyle cahil olmıyan ilçe doktoru, ondan kan almış, sülük yapıştırmış ve kantarit böcekleri uygulamıştı. Hasta akşama doğru biraz iyileşti ve aklı başına geldi. Ertesi gün onu hemen hemen artık kendi malı olmıyan Kistenevka'ya götürdüler.

III

Aradan bir süre geçmiş, fakat zavallı Dubrovski'nin sağlığı hâlâ düzelememişti. Gerçi delilik nöbetleri bir daha tekrarlanmamıştı, ama kuvveti gözle görülecek kadar azalmaktaydı. Eski işlerini unutuyor, odasından pek seyrek çıkıyor, günlerce düşüncelere dalıyordu. Bir zamanlar oğlunu büyütmüş olan iyi yürekli ihtiyar Yegorovna, şimdi de Dubrovski'nin dadısı olmuştu. Bir çocuğa bakar gibi ona bakıyor, yemek ve uyku zamanlarını ona anımsatıyor, yemeğini yediriyor ve onu yatırıyordu. Andrey Gavriloviç sessizce ona boyun eğiyor, ondan başka kimse ile görüşmüyordu. İşlerini, çiftliğe ait verilecek emirleri düşünecek halde değildi. Yegorovna bütün bu olup bitenleri, o zamanlar Petersburg'da bulunan ve Hassa piyade alaylarından birinde hizmet etmekte olan genç Dubrovski'ye bildirmek gereğini duydu. Böylece masraf defterinden bir yaprak koparark Kistenevka'nın biricik okur yazarı olan aşçı Hariton'a bir mektup yazdırdı, hemen o gün postaya atılmak üzere şehre gönderdi.

Artık okurlarımızı, hikâyemizin başlıca kişisi ile tanıştırmak zamanı geldi sanırız.

Vladimir Dubrovski, askeri lisede okumuş ve Hassa Asteğmeni olarak okuldan çıkmıştı. Babası ona rahat bir yaşayış sağlamak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmıyordu. Delikanlı evinden, umduğundan da çok yardım görüyordu. Açık elli ve ün düşkünü olan genç Dubrovski, lüks bir yaşayış sürüyordu. Kumar oynuyor, yoksul gençlerin bir düşü olan

zengin bir kızla evleneceğini tahmin ederek geleceği düşünmeksizin borca giriyordu.

Bir akşam birkaç subay, genç Dubrovski'nin evinde, divanlara uzanmış, kehribar ağızlıklarla sigara içtikleri bir sırada uşağı Grişa, Dubrovski'ye bir mektup uzattı. Mektubun üzerindeki yazı ile mühür delikanlıyı şaşırttı. Mektubu çabucak açtı ve şunları okudu:

"Efendimiz Vladimir Andreyeviç, ben ihtiyar dadın, babacığının sağlık durumunu sana bildirmeye karar verdim. Babanın hali çok kötü. Bazen abuk sabuk konuşuyor ve bütün gün aptal bir çocuk gibi oturup duruyor. Ölüm Allahın emri, buraya gel benim şahin oğlum, sana Pesonçnoye'ye araba da göndeririz. Duyduğumuza göre ilçe mahkemesi buraya gelip bizi Kirila Petroviç Troyekurov'un emrine verecekmiş. Çünkü, güya biz onun malıymışız. Halbuki biz oldum olası sizin malınızız! Onun olduğumuzu hiçbir zaman duymadık. Sen Petersburg'da olduğun için bunu Çar babamıza arz edebilirsin. O bizim hakkımızı çiğnetmez. Senin sadık kölen, dadın.

Arina Yegorovna Buzıreva"

Oğlum Grişa'ya hayır dualar ederim. Sana iyi bakıyor mu? İşte ikinci haftadır burada yağmur yağıyor. Çoban Rodya, Nikola gününde öldü."

Vladimir Dubrovski, bu oldukça anlamsız satırları büyük bir heyecanla birkaç sefer üst üste okudu. Daha küçükken annesini kaybetmişti. Babasını hemen hemen bilmediği bir çağda, sekiz yaşındayken Petersburg'a getirilmişti. Ama bütün bunlara karşın romantik bir ilgi ile babasına bağlıydı. Aile hayatının sesiz sevinçlerinden zevk almaya fırsat bulamadığı oranda bu hayata olan sevgisi de artmıştı.

Babasını kaybetmek düşüncesi bir ağırlık gibi yüreğine çöküyor, dadısının mektubundan anlıyabildiği zavallı hastanın hali ise tüylerini ürpertiyordu. Ücra bir köyde, aptal bir kocakarı ile çiftlik halkının eline kalmış babasının, birtakım felaketlerin tehdidi altında bulunduğunu, yardımsız bir halde maddi ve ruhi birtakım acılar içinde sönüp gitmekte olduğunu gözünün önüne getiriyordu. Vladimir bu canice ihmalinden ötürü kendini suçluyordu. Babasından uzun zamandır hiçbir haber alamamış, ama onu gezilerde, ya da çiftlik işlerine dalmış varsayarak haber almayı hatırına bile getirmemişti.

Babasının yanına gitmeye, hattâ babasının sağlık durumu orada bulunmasını gerektiyorsa, istifa etmeye bile karar verdi. Genç Dubrovski'nin üzüntüsünü sezen arkadaşları kalkıp gittiler. Yalnız başına kalan Vladimir, izin vermeleri için bir dilekçe yazdı, piposunu yaktı ve derin düşüncelere daldı.

Hemen o gün izin almak için girişimlerde bulundu. İki gün sonra da yanında sadık uşağı Grişa olduğu halde posta arabasıyla yola çıktı.

⁂

Vladimir Andreyeviç, Kistenevka'ya sapmak zorunda bulunduğu posta menziline yaklaşıyordu. Yüreği acı bir önsezi ile dolu idi. Babasını sağ bulamıyacağından korkuyordu. Köyde kendisini bekliyen yaşayış tarzını: Issızlığı, tenhalığı, yoksulluğu, hiç anlamadığı birtakım işler peşinden koşmayı gözünde canlandırıyordu. Posta menziline gelince, menzil amirinin yanına girdi ve ondan boş beygir istedi. Menzil amiri genç Dubrovski'nin nereye gideceğini öğrendikten sonra, Kistenevka'dan gönderilen arabanın dört günden beri kendisini beklemekte olduğunu haber verdi. Çok

geçmeden Vladimir Andreyeviç'in yanına, bir zamanlar onu tavlada gezdiren ve tayına bakan, ihtiyar arabacı Anton geldi. Dubrovski'yi görünce Anton'un gözleri yaşardı. Yerlere kadar eğilerek ihtiyar efendisinin henüz sağ olduğunu bildirdi ve atları arabaya koşmaya gitti. Vladimir Andreyeviç kendisine önerilen edilen kahvaltıyı geri çevirerek acele yola çıkmak istedi. Anton onu kestirme yollardan götürdü. Aralarında şöyle bir konuşma başladı:

- Kuzum Anton, babamla Troyekurov arasında neler geçtiğini bana anlatsana!

- Neler geçtiğini Allah bilir. Vladimir Andreyeviç! Duyduğumuza göre efendimizle Kirila Petroviç arasında bir anlaşmazlık çıkmış. Gerçi Kirila Petroviç çok kez kendi başına buyruk olmakla birlikte, bu kez babanızı mahkemeye vermiş. Her ne kadar efendilerin işine karışmak bizim gibi kölelerin haddi değilse de, babanız, Kirila Petroviç'e karşı gelmeyecekti... Kamçı ile ağaç yıkılır mı?

- Anlaşılan bu Kirila Petroviç oralarda istediğini yapıyor?

- Pek tabii, efendimiz... Yargıca metelik bile verdiği yok... Emniyet amiri avucunun içinde... Derebeyleri saygılarını sunmak için ayağına kadar geliyorlar... Sizin anlıyacağınız, varsa pulun, herkes kulun!

- Çiftliğimizi elimizden aldığı doğru mu?

- Ah efendiciğim, biz de böyle duyduk. Geçenlerde Pokrovskoye köyünün zangocu bizim muhtarın vaftiz töreninde: "Artık aylak aylak gezdiğiniz yeter, demiş. Kirila Petroviç gelip sizi emri altına alacak!" demirci Mikita da ona demiş ki: "Bırak Saveliç, hemşerini üzme, konukların keyfini kaçırma! Kirila Petroviç kendi başına buyruk, Andrey Gavriloviç de kendi başına... Bizse hepimiz, Allah'ın ve Çarın kullarıyız!" Elalemin ağzına kilit vuramazsın ya!

- Demek ki siz Troyekurov'un emri altına girmek istemiyorsunuz?

- Kirila Petroviç'in emri altına girmek mi? Allah yazdıysa bozsun! Onun kendi adamları bile inim inim inliyor, eline yabancılar düşerse, derilerini yüzmek şöyle dursun, etlerini bile parça parça doğrar. Hemen Allah Andrey Gavriloviç'e uzun ömürler versin! Yok eğer Allah onu aramızdan çekip alırsa, o zaman da senden başkası bize gerekli değil, velinimetimiz efendimiz! Sen bizi kimselere verme, biz sana arka çıkarız.

Anton bu sözlerden sonra kamçısını şaklattı, dizginleri çekti, beygirler dörtnala kalktılar.

İhtiyar arabacısının bağlılığından pek memnun olan Dubrovski sustu ve düşünceye daldı. Bir saatten fazla bir zaman geçmişti. Birdenbire Grişa'nın: İşte Pokrovskoye! haykırışıyla kendisine geldi. Dubrovski başını kaldırdı. Geniş bir göl boyunca gidiyorlardı. Bu gölden çıkan bir ırmak, ilerde, tepelerin arasında, kıvrıntılar yaparak akıyordu. Bu tepelerden birinin üzerinde, sık ve yeşil bir koruluğa yukarıdan bakan bir yerde, büyük bir taş binanın yeşil damı ile kulesi görünüyordu. Bir başka tepede ise, beş kubbeli bir kilise ile eski bir çan kulesi göze çarpıyordu. Tepelerin eteklerine sebze bahçeleriyle ve kuyularıyla köy evleri serpilmişti. Dubrovski bu yerleri tanıdı. İşte bu tepecikte kendisinden iki yaş küçük ve daha o zaman çok güzel olacağı belli olan küçük Mâşa Troyekurov ile oynadığını hatırladı. Anton'dan kıza dair bilgi almak istedi ama, sebebini bilmediği bir sıkılganlık onu bundan vazgeçirdi.

Troyekurov'un evine yaklaştıkları zaman, bahçenin ağaçları arasında kımıldayan beyaz bir elbise gördü. Bu sırada Anton beygirleri kamçıladı ve gerek köy, gerek şehir ara-

bacılarında ortaklaşa yaşıyan bir geleneğe uyarak köprüden ve köyün yanından son süratle geçti. Köyden çıkınca bir tepeyi tırmandılar. Vladimir, kayın ağacı koruluğunu, solda açıklık bir yerde de kırmızı damlı kurşuni bir ev gördü: Yüreği çarpmaya başladı. Önünde, Kistenevka köyü ile babasının gösterişsiz evi belirdi.

On dakika sonra avluya girdiler. Delikanlı anlatılması zor bir heyecanla etrafını gözden geçirdi. On iki yıldır yurdunu görmemişti. Kendi zamanında çitlerin etrafına yeni dikilmiş olan kayın fidanları, şimdi dallı budaklı kocaman birer ağaç olmuştu. Bu avluda bir zamanlar, dikkatle süpürülmüş geniş bir yolla ayrılan üç düzgün çiçeklik vardı. Şimdi burası, ayağı köstekli bir beygirin otladığı biçilmemiş bir çayır halini almıtı. Köpekler havlıyacak oldular, ama Anton'u tanıyarak sustular ve tüylü kuyruklarını salladılar. Çiftlik halkı izbelerden dışarı döküldü, gürültülü bir biçimde sevinçlerini belli ederek genç beylerinin etrafını aldı. Delikanlı, kendisini candan karşılayan bu kalabalığın arasından zorlukla bir yol bularak kendini köhne merdivenlere attı. Yegorovna onu koridorda karşıladı ve ağlayarak boynuna sarıldı. Delikanlı bu iyi yürekli ihtiyar kadın göğsüne bastırarak:

- Günaydın dadı, babamdan ne haber? diye sordu. Kendisi nerede? Sağlığı nasıl?

Tam bu dakikada, başında kalpak, sırtında hırka, uzun boylu, uçuk benizli zayıf bir ihtiyar zorlukla ayaklarını sürüyerek salona girdi. Zayıf bir sesle:

- Günaydın Volodka, dedi.

Vladimir hararetle babasını kucakladı.

Sevinç, hastanın üzerinde çok güçlü bir etki yaptı, adamcağızın dermanı kesildi, ayakları büküldü, oğlu tutmasaydı, az daha düşecekti. Yegorovna:

Yatağınızdan niçin kalktınız? diye söylendi. Ayakta duracak hali yok, gene de herkesin yaptığını yapmak istiyor.

İhtiyarı yatak odasına götürdüler. Oğlu ile konuşmaya çabaladı, ama kafasında düşünceler karışıyor, sözlerini bir türlü bağlayamıyordu. Sustu ve daldı. Babasının bu hali Vladimir'i çok şaşırttı. Babasının yatak odasına yerleşti ve babasıyla başbaşa bırakmalarını rica etti. Ev halkı onun bu isteğine boyun eğdi. Bu kez da onlar Grişa'ya başvurarak onu uşak odasına götürdüler, köylü usulünce her türlü ikramlarda bulundular ve bin bir çeşit sorularla başını ağrıttılar.

IV

Bir zamanlar yemeklerle dolu olan yemek masasında şimdi tabut var.

Genç Dubrovski, gelişinden birkaç gün sonra işleri ele almak istedi, ama babası ona gerekli açıklamalarda bulunacak bir durumda değildi. İhtiyar Dubrovski'nin güvenilir bir adamı da yoktu. Delikanlı babasının kâğıtlarını gözden geçirirken, yalnız yargıcın yazdığı ilk mektupla babasının buna verdiği karşılığın taslağını buldu. Bunlardan dâva hakkında açık bir fikir edinemedi. Bu işte haklı olduklarına güvenerek sonucu beklemeye başladı.

Bu arada Andrey Gavriloviç'in sağlık durumu saatten saate kötüleşiyordu. Vladimir babasının yakında öleceğini hissediyor ve tümüyle çocuklaşan ihtiyarın yanından bir dakika bile ayrılmıyordu.

Yine bu arada, verilen süre dolmuş, temyize başvurulmamıştı. Kistenevka artık Troyekurov'un eline geçiyordu. Şabaşkin saygı ve tebriklerini sunmak, öte yandan yeni ele geçirilen malikâneye ne zaman el koymak niyetinde olduğunu sormak ve bunu kendisinin mi yapacağını, yoksa bir başkasına mı vekâlet vereceğini öğrenmek maksadıyla Troyekurov'a gelmişti. Kirila Petroviç şaşırdı. Yaradılıştan aç gözlü bir adam değildi. Öc alma isteği onu aşırı davranışlara sürüklemişti. Vicdan azabı çekiyordu. Düşmanının, eski gençlik arkadaşının, ne durumda olduğunu biliyor, kazandığı za-

fer gönlüne bir ferahlık vermiyordu. Küfretmek için bir bahane arıyarak Şabaşkin'e korkunç bir bakışla baktı. Fakat bunun için yeter bir neden bulamayınca, öfkeyle:

- Defol! diye bağırdı, o senin bileceğin iş değil!

Şabaşkin, Troyekurov'un keyfi yerinde olmadığını görünce onu saygıyla selamladı ve oradan acele savuştu. Bir başına kalan Kirila Petroviç bir aşağı bir yukarı dolaşmaya ve daima çok düşünceli ve heyecanlı olduğunu gösteren, **zafer yıldırımları gürleyiniz!** şarkısını ıslıkla çalmaya başladı.

Sonra yarış arabasını koşmalarını emretti. Kalınca giyindi (artık eylül sonlarıydı), arabayı kendisi kullanarak avludan çıktı.

Çok geçmeden Andrey Gavriloviç'in evciğini gördü, ruhunu çelişmeli birtakım duygular kapladı. Tatmin edilmiş intikam duygusuyla başkasına hükmetmek hırsı, daha soylu duyguları bir dereceye kadar boğuyordu. Ama en sonunda soylu duygular üstün geldi. Kirila Petroviç eski komşusuyla barışmaya, malını mülkünü geri vermekle aralarındaki kavganın izini bile yok etmeye karar verdi. Bu iyi niyetlerle ruhunu hafiflettikten sonra arabasını hızla komşusunun köşküne doğru sürdü ve doğruca avluya girdi.

Hasta bu sırada yatak odasının penceresinde oturmaktaydı. Kirila Petroviç'i tanıdı. Yüzünde korkunç bir telaş ve şaşkınlık belirdi. O korkunç çehreyi erguvani bir kızıllık kapladı. Anlaşılmaz birkaç hece mırıldandı. Çiftlik hesaplarını gözden geçirmekte olan oğlu başını kaldırdı. Babasının halini görünce şaşırdı. Hasta, öfke ve dehşet içinde, parmağıyla avluyu gösteriyordu. Koltuktan kalkmaya çalışarak, acele acele hırkasının eteklerini topluyordu. Doğruldu ve birdenbire yere yıkıldı. Oğlu ona doğru atıldı. İhtiyar soluk almadan duygusuz yatıyordu, inme inmişti. Vladimir:

- Çabuk, çabuk; şehre doktor getirmeye koşun! diye bağırdı.

Bu sırada içeri giren hizmetçi:

- Kirila Petroviç sizi soruyor, dedi.

Vladimir ona korkunç bir bakışla baktı:

- Kirila Petroviç'e söyle, dedi, ben onu kapı dışarı attırmadan çabuk buradan defolup gitsin! Haydi marş!

Hizmetçi, efendisinin emrini yerine getirmek için sevinçle koştu. Yegorovna ellerini birbirine vurarak ağlamaklı bir sesle:

Velinimetimiz, kendini mahvedeceksin, diye bağırdı. Kirila Petroviç bizi çiy çiy yer!

Vladimir öfke ile:

- Dadı sus! diye bağırdı. Doktor getirmek üzere şimdi Anton'u şehre koştur!

Yegorovna dışarı çıktı. Antrede kimsecikler yoktu. Bütün ev halkı Kirila Petroviç'i görmek için avluya koşmuştu. İhtiyar kadın merdiven başına çıktı ve genç Dubrovski adına yanıt veren hizmetçinin sözlerini duydu. Kirila Petroviç arabada oturduğu yerden kalkmadan onu dinledi. Yüzü, geceden daha karanlık bir hal aldı. Küçümser bir gülüşle gülümsedi; çiftlik halkını, korkutucu bir bakışla süzdü ve arabasının ağır ağır avlu boyunca sürdü. Az önce Andrey Gavriloviç'in oturmakta olduğu küçük pencereye bir göz attı. Ama şimdi orada kimsecikler yoktu. Dadı, genç Dubrovski'nin emrini unutmuş, merdiven başında duruyordu.

Çiftlik halkı bu olayı gürültü ile konuşuyordu. Birdenbire aralarında Vladimir görünüverdi ve kesik kesik:

- Doktoru çağırmaya gerek yok, dedi. Babam öldü.

Ortalık karıştı. Çiflik halkı ihtiyar beylerinin odasına koştu. Ölü, Vladimir'in kendisini yatırdığı bir kanapenin üs-

tündeydi. Sağ eli yere kadar sarkmıştı; başı, göğsü üzerine düşmüştü. Henüz soğumamış, ama ölümle bozulmuş olan bu vücutta hayatın eseri bile yoktu. Yegorovna feryada başladı, hizmetçiler artık kedi ilgilerine bırakılmış olan ölünün etrafını çevirdiler. Onu yıkayıp, daha 1797 yılında dikilmiş olan üniformasını giydirdiler ve yıllarca kendisine hizmet ettikleri masanın üstüne yatırdılar.

V

Cenaze töreni üçüncü gün yapıldı. Zavallı ihtiyarın ölüsü kefene sarılmış ve mumlarla çevrilmiş olduğu halde masanın üstüne yatırılmıştı. Yemek salonu çiftlik halkıyla dopdoluydu. Cenazeyi götürmeye hazırlanıyorlardı. Vladimir ve üç hizmetçi tabutu kaldırdılar. Papaz önden yürüdü. Zangoç ilahiler okuyarak, onun arkasından gidiyordu. Kistenevka'nın sahibi, son kez evinin eşiğinden geçti. Tabutu koruluktan geçirdiler. Kilise, koruluğun arkasındaydı. Hava açık ve soğuktu. Sonbahar yaprakları ağaçlardan dökülüyordu.

Koruluktan çıkanca Kistenevka köyünün tahta kilisesini ve yaşlı ıhlamur ağaçlarının gölgelendirdiği mezarlığı gördüler. Vladimir'in annesi bu mezarlıkta gömülüydü. Bu mezarın yanına dün taze bir çukur kazılmıştı.

Kilise, efendilerine son saygı borçlarını ödemek üzere gelmiş olan Kistenevka köylüleriyle doluydu.

Genç Dubrovski, koro yerinde durdu. Ne ağlıyor, ne de dua ediyordu. Ama yüzü korkunçtu. Dinî tören bitti. Ölü ile ilk vedalaşan Vladimir oldu. Bütün çiftlik halkı onu izledi. Tabutun kapağını getirip çivilediler. Kadınlar yüksek sesle ağlıyorlardı. Mujikler, yumruklarıyla sık sık göz yaşlarını siliyorlardı. Vladimir ve yine o üç hizmetçi arkalarında bütün köy halkı olduğu halde tabutu mezarlığa götürdüler, mezara indirdiler. Orada bulunanların hepsi mezara birer avuç toprak attılar. Çukuru örttüler, selamladılar ve dağıldılar. Vladimir herkesten önce davranarak hızla uzaklaştı ve Kistenevka koruluğu içinde kayboldu.

Yegorovna, genç Dubrovski'nin cenaze yemeğinde bulunmak niyetinde olmadığını söyleyerek, onun adına papazı ve kilise adamlarını yemeğe davet etti. Böylece, Baba Anton, karısı Fedotovna ve zangoç, Yegorovna ile ölünün iyiliğinden ve görünüşe göre mirasçısını bekliyen sonuçtan söz ederek (Troyekurov'un gelişi ve ona gösterilen kabul tarzı bütün bölgede duyulmuştu. Ora politikacıları bunun önemli sonuçlar doğuracağını tahmin ediyorlardı), derebeyi köşküne yaya yollandılar. Papazın karası:

- Ne yazılı ise o olacak, ama Vladimir Andreyeviç, efendimiz olmazsa yazık olacak, dedi. Diyecek yok doğrusu, aslan adam.

Yegorovna onun sözünü keserek:

- O olmayıp da bizim efendimiz kim olacak? dedi. Kirila Petroviç boşuna yırtınıyor, bu sefer gözü pek bir adama çattı. Şahin oğlum kendini savunmasını bilir, inşallah koruyucusu da onu bırakmaz! Grişa'cığım: "Bas bakalım ihtiyar çomar! Defol dışarı!" diye bağırdığı zaman o mağrur Kirila Petroviç nasıl da kuyruğunu kısmıştı.

Zangoç:

- Aman Yegorovna'cığım, dedi. Grişa'nın dili nasıl vardı da bunları söyledi? Ben Kirila Petroviç'e yan bakmadansa başpapaza küfretmeye çoktan razıyım. Onu görür görmez insanı bir korkudur alıyor, dizlerinin bağı çözülüyor, beli öyle bir kamburlaşıyor, öyle bir kamburlaşıyor ki...

Papaz:

- Boş şeyler, dedi. Bir gün gelip Kirila Petroviç da Andrey Gavriloviç gibi ölmeyecek mi? Ama cenaze töreni daha zengin, cenazeye gelenler daha çok olacaklarmış, hepsi Allahın indinde bir değil mi?

- Ah babacığım, biz de bütün çevreyi çağırmak istemiş-

tik ama, Vladimir Andreyeviç arzu etmedi. Çok şükür her şeyimiz bol, ikram edebiliriz. Mademki kimsecikler yok, bari sizeri iyice ağırlıyayım, aziz konuklarımız!

Bu tatlı vaat ve güzel bir ziyafete konmak umudu, konuşanların adımlarını sıklaştırmalarına nedenoldu. Sağlıkla köşke geldiler, sofra hazırlanmıştı. Konuklara votka ikram edildi.

Bu sırada Vladimir ağaçların en sık yerlerine doğru ilerliyor, hareket ve yorğunlukla ruhundaki acıyı boğmaya çalışıyordu. Yolları ayırdetmeksizin yürüyor, ağaçların dalları budakları adım başında ötesine berisine takılarak onu tırmalıyor, ayakları boyuna çamurlara batıyor o hiçbir şeyin farkında olmuyordu. En sonunda dört bir yanı ağaçlarla çevrili bir vadiye geldi. Sonbaharın yapraklarını döktüğü ağaçların arasında bir derecik, kıvrılarak sessizce akıyordu. Vladimir durdu, soğuk çimenlere oturdu. Birbirinden kara birtakım düşünceler kafasına saldırdı. Yalnızlığını şiddetle hissetti. Geleceği korkunç bulutlarla kaplıydı. Troyekurov'la olan düşmanlığı yeni felaketler vadediyordu. Büyük olmayan serveti yabancı ellere geçebilirdi; bu takdirde kendisini sefalet bekliyordu. Sararmış birkaç yaprağı sürükleyip götüren derenin sessiz akışına bakarak bulunduğu yerde uzunca bir süre hareketsiz oturdu. Derenin akışı ile hayatın akışı arasındaki bu gerçek ve doğal benzerlik, gözleri önünde bütün gücüyle canlandı. Nihayet havanın kararmaya başladığını fark etti. Ayağa kalktı, eve giden yolu aramaya koyuldu. Ama kendisini dosdoğru evinin kapısına çıkaran patikayı buluncaya kadar bilmediği ormanın içinde daha uzun bir süre serseri serseri dolaştı.

Yolda Dubrovski'nin karşısına maiyetiyle beraber papaz çıktı. Delikanlı, bunun bir uğursuzluk belirtisi olduğunu

düşündü. Elinde olmayarak bir kenara çekildi ve ağaçların arkasına saklandı. Onlar Dubrovski'yi görmediler. Yanından geçerlerken, aralarında ateşli ateşli konuşuyorlardı. Papaz karısına:

- Kötülükten kaç, iyilik yap, diyordu. Artık bizim burada kalmamız için neden yok!

Papazın karısı yanıt olarak bir şeyler söyledi ama Vladimir bunu işitmedi.

Biraz daha yaklaşınca bir insan kalabalığı gördü; köylüler ve çiftlik halkı evin avlusuna dolmuşlardı. Vladimir uzaktan müthiş bir gürültü ve konuşmalar duydu. Ahırın önünde iki troyka duruyordu. Merdiven başında üniformalı, yabancı birkaç adam durmuş, görünüşe göre bir şeyler tartışıyorlardı. Kendisini karşılamaya koşan Anton'a öfkeli öfkeli sordu:

- Bu ne demek? Bunlar da kim oluyor? Ne istiyorlar?

İhtiyar soluyarak:

- Ah babamız Vladimir Andreyeviç, mahkeme geldi. Bizi Troyekurov'a veriyorlar. Bizleri senin lütfundan yoksun ediyorlar.

Vladimir başını eğdi. Adamları, mutsuz efendilerinin etrafını çevirdiler. Ellerini öperek bağrışıyorlardı:

- Sen bizim babamızsın: Biz senden başka efendi istemeyiz! Sen emret, biz mahkemenin hakkından geliriz! Ölürüz de teslim olmayız!

Vladimir onlara bakıyor ve garip birtakım duyguların etkisi altında heyecanlar geçiriyordu. Nihayet onlara:

- Siz uslu durun, dedi, ben memurlarla konuşurum!

Kalabalığın içinden:

- Konuş babacığım, konuş, diye bağırdılar, melunları insafa getir!

Vladimir memurlara yaklatı. Şabaşkin, başında kasket, ellerini kalçasına dayamış, gururla etrafına bakıyordu. Uzun boylu, şişman, kırmızı suratlı, bıyıklı, elli yaşlarında bir kişi olan ilçe emniyet amiri, Dubrovski'nin yaklaştığını görünce öksürdü ve kısık bir sesle:

- İşte böyle, dedi, az önce söylediğim şeyleri size tekrarlıyorum: İlçe Mahkemesinin kararı gereğince bundan böyle Kirila Petroviç Troyekurov'a ait bulunuyorsunuz! Bay Şabaşkin burada onun temsilcisidir. Her ne emrederse ona boyun eğiniz! Siz kadınlar, onu bilhassa seviniz ve ona saygı gösteriniz! O size pek düşkündür!

Bu ince nükte üzerine emniyet amiri bir kahkaha attı. Şabaşkin'le öteki üyeler de onu taklit ettiler. Vladimir öfkesinden köpürüyordu. Zoraki bir soğukkanlılıkla neşeli emniyet amirine sordu:

- Bunun ne demek olduğunu anlamama izin verir misiniz?

Kurnaz memur:

- Bu şu demektir ki, biz burasını Kirila Petroviç Troyekurov'un mülkiyetine geçirmeye, **ilişiği kalmayanların** da iyilik ve tatlılıkla buradan defolup gitmelerini ricaya geldik.

- Fakat zannediyorum ki siz, köylülerimden önce bana başvurabilir ve derebeyinden, haklarından vazgeçmesini istiyebilirdiniz?

Şabaşkin küstah bir bakışla:

- Fakat sen kim oluyorsun? dedi. Buranın eski derebeyi Dubrovski oğlu Andrey Gavrilov allahın emriyle öldü. Biz sizi tanımıyoruz, tanımak da istemiyoruz.

Kalabalıktan bir ses:

- Efendimiz, dedi, bizim genç beyimiz Vladimir Andreyeviç'tir.

Emniyet Amiri korkutucu bir sesle bağırdı:

- Ağzını açmak cesaretini gösteren kimmiş bakayım? Hangi beyden, hangi Vladimir Andreyeviç'ten söz ediyorsunuz? Sizin beyiniz Kirila Petroviç Troyekurov'dur, işittiniz mi, yarmalar?

Aynı ses:

- Daha da neler! dedi.

Emniyet amiri:

- Fakat buna isyan derler, diye bağırdı. Hey muhtar, buraya gel!

Muhtar ilerledi.

- Benimle konuşmak cesaretini gösteren kimmiş bakayım? Çabuk onu ara bul! Ben onu...

Muhtar kalabalığa dönerek kimin konuştuğunu sordu. Ama kimse yanıt vermiyordu. Çok geçmeden arka sıralardan bir mırıltı yükseldi, bu mırıltı gittikçe kuvvetlenmeye başladı ve beş dakika içinde korkunç bir uğultu halini aldı. Emniyet amiri sesini alçattı, onları yatıştırmak istedi. Fakat çiftlik halkı:

- Onun suratına ne bakıyoruz? diye bağırdı. Çocuklar, bunları alaşağı edelim!

Kalabalık kımıldadı. Şabaşkin ve öteki üyeler acele kendilerini koridora attılar ve arkalarından kapıyı sürgülediler. Aynı ses:

- Çocuklar, şunları bağlıyalım! diye bağırdı.

Kalabalık yüklenmeye başladı. Dubrovski:

- Durun aptallar, diye haykırdı. Nedir bu yaptığınız? Kendinizi de, beni de mahvediyorsunuz! Evlerinize gidin, beni de rahat bırakın! Korkmayınız, Çar efendimiz merhametlidir, ben ona yalvarırım, o bizim hakkımızı korur. Biz

hepimiz onun çocuklarıyız! Siz ayaklanır, haydutluk etmeye kalkarsanız ondan nasıl koruyuculuk istiyebilirsiniz?

Genç Dubrovski'nin sözleri, ahenkli sesi, heybetli görünüşü istenilen etkiyi yapmıtı. Çiftlik halkı yatıştı ve dağıldı. Avlu boşaldı. Mahkeme üyeleri evin içinde oturuyorlardı. Nihayet Şabaşkin yavaşça kapıyı açtı, merdiven başına çıktı ve insanı küçülten reveranslarla lütufkar himayelerinden dolayı Dubrovski'ye teşekkür etmeye koyuldu.

Vladimir onu küçümsiyerek dinledi ve yanıt vermedi. Yargıç sözüne devam ederek:

- İzin verirseniz burada gecelemeye karar verdik, dedi. Çünkü ortalık kararardı. Hem yolda köylüleriniz bize saldırabilir. Konuk salonuna hiç olmazsa biraz ot göndertmek lütfunu da bizden esirgemeyin! Sabah olur olmaz evlerimize gideriz.

Dubrovski soğuk bir eda ile:

- Ne isterseniz onu yapınız, yanıtını verdi. Artık buranın sahibi ben değilim.

Dubrovski bu sözlerden sonra babasının odasına çekildi ve arkasından kapıyı sürgüledi.

VI

Dubrovski kendi kendine:

«İşte böyle, diye söylendi, artık her şey bitti. Daha bu sabah bir köşem, bir lokma ekmeğim vardı. Yarın sabah ise, doğduğum, babamın öldüğü bu evi, babamın ölümüne ve benim sefaletime sebebolana bırakmak zorunda kalacağım.»

Gözleri annesinin portresine takıldı. Ressam, annesini parmaklığa dayanmış bir halde, beyaz bir sabahlık içinde, başında bir gül ile canlandırmıştı. Vladimir: «Bu portre de aile düşmanımın eline geçecek, diye düşündü. Belki de kırık iskemlelerle beraber ambara atılacak, ya da köpekçilerinin bir alay konusu olarak sofaya asılacaktır. Annemin yatak odasına, babamın öldüğü odaya, kim bilir belki de Troyekurov'un kahyası veya harem dairesi yerleşecektir! Hayır, hayır! Kovulduğum şu hazin ev ona da kalmasın!»

Vladimir dişlerini gıcırdattı. Kafasında korkunç birtakım projeler doğuyordu. Memurların sesi ona kadar geliyordu. Onlar evin sahibiymiş gibi davranarak kah şunu, kah bunu istiyor ve gamlı düşünceleri arasında genç Dubrovski'nin sinirine dokunuyorlardı. Nihayet her şey sustu.

Vladimir çekmece ve sandıkları açtı. Rahmetli babasının evrakını ayırmaya başladı. Bunların çoğu çiftlik hesaplarından ve çeşitli işlerle ilgili mektuplardan ibaretti. Vladimir bunları okumadan yırttı. Bunların arasında eline **karımın mektupları** yazılı bir paket geçti. Vladimir büyük bir heyecanla bunları incelemeye koyuldu. Bunlar T. savaşı zama-

nında yazılmış ve Kistenevka köyünden orduya gönderilmişti. Annesi bu mektuplarında sessiz yaşayışını, çiftlik işlerini anlatıyor, nezaketle ayrılıktan şikayet ediyor ve onu eve, iyi karısının kolları arasına çağırıyordu. Bu mektuplardan birinde küçük Vladimir'in sağlık durumuyla ilgili üzüntülerini anlatıyordu. Bir başkasında ise oğlunun erken filiz veren yeteneklerine seviniyor, onu mutlu ve parlak bir geleceğe aday görüyordu. Vladimir kendini okumaya vermiş, dünyadaki her şeyi unutmuştu. Bütün benliği ile kendini aile mutluluğuna kaptırdığı için vaktin nasıl geçtiğini fark etmemişti. Duvar saati on biri çaldı. Vladimir mektupları cebine koydu, mumu aldı ve odadan çıktı. Memurlar salonda, yerde uyuyorlardı. Masanın üstünde boşalttıkları kadehler duruyor, kuvvetli bir rom kokusu bütün odayı dolduruyordu. Vladimir nefretle bunların yanından geçerek antreye gitti. Kapı kilitliydi. Anahtarı bulamayan Vladimir salona döndü. Anahtarlar masanın üzerinde duruyordu. Vladimir kapıyı açtı ve köşeye sinmiş bir adamla burun buruna geldi. Adamın elinde bir balta parlıyordu. Mumu ona doğru tuttu. Vladimir demirci Arhip'i tanıdı:

- Burada ne arıyorsun? diye sordu.

Arhip bir fısıltı ile yanıt verdi.

- Ah Vladimir Andreyeviç, siz misiniz? Çok şükür Allaha, iyi ki elinizde mum varmış!

Vladimir şaşkın şaşkın ona bakıyordu:

- Buraya niye gizlendin?

Arhip kekeliyerek, yavaşça yanıt verdi:

İstedim ki... Şey... Herkesin evde olup olmadığını kontrol etmek istedim de...

- Peki bu baltanın işi ne?

- Baltanın işi mi ne? Gece baltasız çıkılır mı hiç? Bu

memurlar öyle kötü adamlar ki... dikkat etmek gerek.

- Sen sarhoşsun, baltayı bırak da git uyu!

- Ben mi sarhoşum? Allah şahidim olsun ki Vladimir Andreyeviç ağzıma bir damla bile koymadım. Hem insanın aklına şarap mı gelir? İşitilmiş şey mi bu? Memurların aklına bize sahibolmak, efendimizi çiftliğinden kovmak esmiş. Nasıl da horluyorlar melunlar! Bir vuruşta hepsini gebertip izlerini yok etmeli.

Dubrovski kaşlarını çattı. Bir süre sustuktan sonra:

- Bana bak Arhip, dedi, iş senin anladığın gibi değil! Memurların hiçbir suçu yok. Şu feneri yak da arkamdan gel!

Arhip, efendisinin elinden mumu aldı, sobanın arkasındaki feneri bulup yaktı. Yavaşça, ikisi birlikte merdivenlerden inerek avlu boyunca yürüdüler. Gece bekçisi demir levhayı çalmaya başladı. Köpekler havladı.

Dubrovski:

- Gece bekçileri kim? diye sordu.

İnce bir ses yanıt verdi?:

Biziz efendimiz:

Vasilisa ve Lukerya. Dubrovski:

- Evlerinize gidiniz, dedi, size gerek kalmadı.

Arhip:

- Artık paydos! diye mırıldandı.

Kadınlar:

- Teşekkür ederiz velinimetimiz, dediler ve hemen evlerine gittiler.

Dubrovski ilerledi. İki adam yaklaşarak ona seslendi. Dubrovski Anton'la Grişa'nın seslerini tanıdı:

- Siz niçin uyumuyorsunuz? diye sordu.

Anton:

- Şimdi uykunun sırası mı? dedi. Ne günlere kaldık! Kimin aklına gelirdi ki?..

Dubrovski onun sözünü keserek:

- Yavaş ol, dedi. Yegorovna nerede?

Grişa:

- Derebeyi köşkünde, diye yanıt verdi, kendi odasında.

- Git onu buraya getir! Sonra evin içindeki bütün adamlarımızı da dışarı çıkar. Eviniçinde, memurlardan başka canlı kimse kalmasın! Sen de Anton, arabayı koş!

Grişa gitti, bir dakika sonra da annesiyle beraber döndü. İhtiyar kadın bu gece soyunmamıştı. Memurlardan başka bu gece kimse gözünü yummamıştı.

Dubrovski:

- Herkes burada mı? Evde kimse kalmadı mı? diye sordu.

Grişa:

- Hayır, dedi, memurlardan başka kimse kalmadı.

Dubrovski:

- Saman ya da kuru ot getirin, dedi.

Adamları, ahıra koştular ve kucakları otla dolu döndüler.

- Doldurun şunları merdivenin altına! Hah şöyle! Şimdi çocuklar, ateş verin!

Arhip feneri açtı. Dubrovski çırayı tutuşturdu: Arhip'e dönerek:

- Dur hele, dedi, galiba acele ile antrenin kapısını kilitlemiş olacağım! Çabuk koş da kapıyı aç!

Arhip koridora koştu, kapı açıktı. Yavaşça:

- *Daha da neler, açacakmışım:* diye mırıldanarak kapıyı

kilitledi ve Dubrovski'in yanına döndü.

Dubrovski çırayı otlara yaklaştırdı. Otlar parladı, bir alev yükseldi ve bütün avluyu aydınlattı.

Yegorovna acıklı bir sesle:

- Ah Vladimir Andreyeviç, ne yapıyorsun? diye bağırdı.

Dubrovski:

- Sen sus, dedi. Eeee çocuklar, Hoşçakalın! Ben gidiyorum. Bakalım Allah ne gösterecek? Yeni efendinizle mutlu olun!

Dubrovski'nin adamları hep bir ağızdan:

- Babamız, velinimetimiz, diye bağrıştılar, ölürüz de seni bırakmayız! Biz de seninle beraber geliyoruz.

Araba hazırdı. Dubrovski Grişa ile arabaya bindi. Adamlarına buluşma yeri olarak Kistenevka koruluğunu gösterdi. Anton beygirleri kamçıladı, araba avludan çıktı.

Rüzgar esti. Alevler bir dakika içinde bütün evi sardı. Damın üzerinde kızıl bir duman göründü. Camlar çatırdıyor, dökülüyordu. Ateş haline gelen direkler düşmeye başladı. Birdenbire acı bir feryat ve çığlık duyuldu:

- Yanıyoruz! İmdaat, imdaat!

Zalim bir gülüşle yangını seyretmekte olan Arhip:

- *Daha da neler!* diye söylendi.

Yegorovna ona:

- Arhip'çiğim, ne olursun, kurtar şu melunları, diyordu. Allah sana mükafatını verir!

Demirci:

- *Daha da neler!* dedi.

Tam da o sırada iki katlı pencere çerçevelerini kırmaya çalışan memurlar pencerede göründüler. Ama tam bu sırada çatı, büyük bir gürültüyle çöktü, çığlıklar kesildi.

Çok geçmeden bütün çiftlik halkı avluya dolmuştu. Ka-

dınlar bağrışarak pılıpırtılarını kurtarmaya çalışıyorlardı. Çocuklar, yangını seyrederek zıplıyorlardı. Kıvılcımlar bir ateş fırtınası halinde uçuyor, kulübeler tutuşuyordu.

Arhip:

- Şimdi artık neresi yanarsa yansın vız gelir, diye söylendi. Herhalde Pokrovskoye'den bunun seyrine doyum olmaz!

Bu sırada yeni bir olay onun dikkatini çekti: tutuşmuş olan ahırın damında; nereye atlıyacağını şaşırmış bir kedi koşuyordu. Alev yavaş yavaş dört bir yanını sarıyordu. Zavallı hayvan acıklı bir miyavlama ile yardım istiyordu. Çocuklar kedinin bu umutsuz durumuna bakarak gülmekten katılıyorlardı. Demirci Arhip öfke ile onlara çıkıştı:

- Ne gülüyorsunuz şeytan yavruları? Hiç Allahtan korkmuyor musunuz? Allahın bir yaratığı yanıyor da siz seviniyorsunuz, ha!

Arhip yanmakta olan dama merdiveni dayadı ve kediyi kurtarmaya koştu. Kedi onun niyetini anlamış, minnettar bir çabuklukla Arhip'in kollarına sarılmıştı. Yarı yanmış demirci, avı ile birlikte aşağı indi. Şaşıran çiftlik halkına dönerek:

- Eeee çocuklar, dedi. Hoşçakalın. Artık benim burada yapılacak bir işim kalmadı. Hoşça kalın, beni kötülükle anmayın!

Demirci gitti. Yangın bir süre daha ortalığı kasıp kavurdu. Nihayet söndü. Kor haline gelen ateş yığınları, gecenin karanlığı içinde göz alıcı bir parlaklıkla ışıldıyor, yangından çıkmış Kistenevka köyünün halkı bu ateş yığınları etrafında serseri serseri dolaşıyordu.

VII

Yangın haberi ertesi gün bütün bu çevreye yayıldı. Herkes bunu bir başka türlü yorumluyor, çeşitli tahminler ileri sürülüyordu. Bazıları, cenaze töreninde sarhoş olan Dubrovski'nin adamlarının dikkatsizlikle evi tutuşturduklarını iddia ediyor; diğer bir kısmı ise yeni ev şerefine fazlaca kaçıran memurları suçlu buluyorlardı. Birçokları da evin, mahkeme üyeleri ve bütün ev halkıyla beraber kendi kendine yandığını ileri sürüyorlardı. Bazıları ise gerçeği anlıyor, ve bu korkunç facia suçlusunun, kin ve öc alma duygularıyla hareket eden Dubrovski olduğunu ileri sürüyorlardı.

Troyekurov hemen ertesi gün yangın yerine gelmiş ve kendisi soruşturma yapmıştı. Emniyet amirinden, ilçe mahkemesi üyelerinden, avukat ve katipten başka Vladimir Dubrovski'nin, Yegorovna'nın, çiftlik halkından Grişa ile arabacı Anton'un ve demirci Arhip'in de ne oldukları anlaşılamamıştı. Bütün çiftlik halkı çatı çöktüğü zaman memurların yandığını doğruladılar. Onların yanmış kemikleri de bulundu. Vasilisa ile Lukerya adındaki kadınlar, Dubrovski ile demirci Arhip'i yangından birkaç dakika önce görmüş olduklarını söylediler. Herkesin söylediğine göre, demirci Arhip sağ olup yangının biricik değilse bile herhalde başlıca suçlularından biriydi. Dubrovski hakkındaki kuşkular da güçlüydü Kirila Petroviç bütün bu olup bitenleri uzun uzun vali *** e yazdı ve yeni bir soruşturma faslı başladı.

Çok geçmeden başka birtakım haberler, merak ve yorumlara yeni bir besin kaynağı oldu.*** de birtakım eşkıya-

lar türemiş ve çevreye dehşet saçmaya başlamışlardı. Hükümetin bunlara karşı aldığı önlemler yeterli olmamıştı. Biri ötekinden güzel soygunlar, birbirini kovalıyordu. Ne yollarda, ne de köylerde güvenlik kalmamıştı. Eşkıya dolu birkaç troyka, güpegündüz bütün ilin içinde dolaşıyor, yolcuları ve posta arabalarını çeviriyor, köylere iniyor, derebeyi köşklerini yağma edip ateşe veriyordu. Çete başı zekasıyla, cesaretiyle ve bir çeşit yüce gönüllülüğüyle ün almıştı. Onun üzerine olmayacak şeyler anlatıyorlardı. Dubrovski adı bütün ağızlarda dolaşıyordu. Bu cesurca soygunlara başkasının değil de özellikle onun başkanlık ettiğine herkes emindi. Yalnız bir şeye şaşırıyorlardı: Troyekurov'un çiftliği bu soygunların dışında kalıyordu. Eşkıyalar onun ne bir ambarını soymuşlar, ne de bir arabasını çevirmişlerdi. Troyekurov her zamanki gururuyla kendisine yapılan bu ayrı davranışı, bütün il içinde saldığı korkuya ve köylerinde kurduğu eşsiz güvenlik örgütüne yoruyordu. Önceleri komşuları Troyekurov'un bu kibirliliğine kendi aralarında gülmüşler ve davetsiz konukların, çok şey bulabilecekleri Pokrovskoye'yi ziyaret etmelerini her gün beklemişlerdi. Ama en sonunda onlar da Troyekurov'a hak vermek ve haydutların ona karşı anlaşılmaz bir saygı beslediklerini kabul etmek zorunda kalmışlardı. Troyekurov öğünüyor, Dubrovski'nin her yeni soygun haberini aldıkça vali ile, emniyet amirleriyle, bölük komutanlarıyla alay ediyordu. Çünkü Dubrovski bunların elinden her zaman zararsızca kurtulabiliyordu.

Bu arada Troyekurov'un köyündeki kilisenin yortusu (*) olan ekim ayının biri gelip çatmıştı. Ama bu töreni ve bundan sonraki olayları anlatmaya girişmeden önce okurlarımızı, kendileri için yeni olan ya da hikayemizin başlarında kısaca anlatılan bazı kimselerle tanıştıralım.

(*) Bu çeşit yortular, sözü edilen kilisenin, adını taşıdığı işin, ya da olayın yıl dönümüne rastlıyan gün yapılır (Ç.N.).

VIII

Şimdiye kadar kendisinden ancak birkaç kelime ile söz ettiğimiz Kirila Petroviç'in kızının, hikayemizin kişilerinden biri olduğunu okurlarımız herhalde tahmin etmişlerdir. Anlattığımız olayların geçtiği sıralarda, genç kız on yedi yaşlarında ve güzelliği tam bir gelişme halindeydi. Babası kızını delice seviyordu. Ama, bazen en küçük isteklerini yerine getirmeye çalışarak, bazen de sert, hatta zalim davranışlarıyla kendisini korkutarak ona karşı, yaradılışına uygun biçimde davranıyordu. Kızının bağlılığına emin olmakla beraber hiçbir zaman onun güvenini kazanamamıştı.

Kız, duygu ve düşüncelerini babasından saklamaya alışmıştı. Çünkü bunların nasıl karşılanacağını hiçbir zaman yüzde yüz kestiremezdi. Hiçbir arkadaşı yoktu, yalnızlık içinde büyümüştü. Komşu kızlar, kadınlar Kirila Petroviç'e çok seyrek gelirlerdi. Çünkü alışıldığı üzere, Troyekurov'un konuşma ve eğlenceleri kadınlardan çok erkek arkadaşların bulunmasını gerektirecek bir biçimdeydi. Güzelimiz, babasına eğlenmeye gelen konukların arasına pek seyrek katılırdı. Çoğu XVIII. yüzyıl Fransız yazarlarının yapıtlarından meydana gelen büyük bir kitaplık kızın emrine verilmişti. Ömründe, *Mükemmel Ahçı Kadın* kitabından başka bir şey okumamış olan babası, kitap seçiminde kızına yol gösterecek bir durumda değildi. Pek doğal olarak Mâşa, birçok kitap karıştırdıktan sonra, romanlar üzerinde karar kıldı. Böylece bir zamanlar Matmazel Mimi'nin elinde başlamış olan eğitim ve öğrenimini tamamlamış oluyordu. Kirila Petroviç'in

Matmazel Mimi'ye büyük bir güveni ve bağlılığı vardı. Bu bağlılık ve dostluğun izleri gizlenemeyecek bir hal aldığı zaman, Kirila Petroviç kızı yavaşça bir başka malikaneye aşırmak gereğini duymuştu. Matmazel arkasında çok iyi anılar bırakarak ayrılmıştı. İyi yürekli bir kızdı. Kirila Petroviç'in üzerindeki etkisini hiçbir zaman kötü maksatlara kullanmamıştı. Kirila Petroviç'in sık sık değiştirdiği gözdelerden farkı da, en çok bu noktadaydı. Görünüşe göre Kirila Petroviç onu öteki gözdelerinden fazla seviyordu. Matmazel Mimi'nin güney insanlarına özgü çizgiler taşıyan dokuz yaşlarında, kara gözlü yaramaz çocuğu, Kirila Petroviç'in yanında terbiye ediliyor, onun oğlu olarak tanınıyordu. Halbuki bir elmanın yarısı kadar Troyekurov'a benzeyen nice çocuklar vardı ki, onun pencereleri önünde oynuyor ve çiftlik halkından sayılıyorlardı.

Kirila Petroviç küçük Sâşa'sı için Moskova'dan bir Fransız öğretmen istetmişti. Bu öğretmen artık anlatmaya başladığımız olayların geçtiği sıralarda Pokrovskoye'ye gelmişti.

Öğretmen, sevimli yüzüyle ve yalın davranışlarıyla Kirila Petroviç'in hoşuna gitmişti. Kirila Petroviç'e bonservislerini ve yanında eğitmen olarak dört yıl çalıştığı Troyekurov'un akrabalarından birinin tavsiye mektubunu gösterdi. Kirila Petroviç bütün bunları gözden geçirdi, hoşuna gitmeyen biricik nokta, Fransız'ın genç oluşuydu. Ama bu hoşa gitmeyiş, zavallı öğretmen unvanı için pek gerekli olan sabır ve tecrübe ile bu güzel kusurun bir arada bulunamıyacağı korkusundan ileri gelmiyordu. Troyekurov'un hemen söylemeye karar verdiği, kendine göre başka tereddütleri vardı. Bunun için de Mâşa'yı çağırmalarını emretti. (Kirila Petroviç Fransızca bilmezdi, kızı ona çevirmenlik edecekti).

- Buraya gel Mâşa! Bu Mösyöye de ki: "Pekala, kendisini kabul ediyorum, ama evdeki kızlarıma sarkıntılık etmemek şartıyla... Yoksa bu it oğlu ite... Bunu kendisine çevir!"

Mâşa kızardı. Öğretmene dönerek Fransızca, babasının kendisinden ağırbaşlılık ve dürüst bir davranış beklediğini söyledi.

Fransız, kızın önünde eğildi ve kendisi iltifattan yoksun edilse bile saygı haketmeye çalışacağı yanıtını verdi. Mâşa öğretmenin bu sözlerini kelimesi kelimesine çevirdi. Kirila Petroviç:

- İyi, iyi, dedi. Ona saygı da, iltifat da gerekli değil. Görevi Sâşa'ya bakmak, gramer ve coğrafya öğretmektir. Bunu kendisine çevirdin!"

Marya Kirilovna babasının kaba sözlerini yumuşatarak çevirdi. Kirila Petroviç Fransız'ın, kendisine ayrılan odanın bulunduğu daireye gitmesine izin verdi.

Soylu geleneklerine göre terbiye edilmiş olan Mâşa, genç Fransız'a hiç aldırış etmemişti. Öğretmen, onun için bir hizmetçi ya da işçi parçasından başka bir şey değildi. Halbuki hizmetçilerle işçiler onun gözünde erkek bile sayılamazlardı. Genç kız Mösyö Deforj üzerinde bıraktığı etkinin farkında olmadığı gibi, genç öğretmenin sıkılganlığını, titreyişini, sesinin değişişini de fark etmedi. Sonraları genç kız, birkaç gün üstüste öğretmenle oldukça sık karşılaştı ise de, onu incelemeye yaraşır görmedi. Hiç umulmadık bir biçimde onun hakkında yepyeni bir izlenim edindi.

Alışıldığı üzere Kirila Petroviç'in evinde, birkaç ayı beslenir ve Pokrovskoye derebeyinin başlıca eğlencelerinden birini de bunlar oluştururdu. Ayılar yavru iken her gün konuk salonuna getirilir, Kirila Petroviç bunları kedilerle, köpek yavrularıyla döğüştürerek saatlerce vakit geçirirdi. Yavrular

biraz büyüyünce gerçek bir döğüş beklemek üzere zincire vurulurlardı. Bazen ayılar köşkün pencereleri önüne getirilir, çiviler çakılı, boş bir şarap fıçısını onlara doğru yuvarlarladı. Ayı ilkin bu fıçıyı koklar, sonra da yavaşça ayağı ile iter ve pek doğal olarak ayağı acırdı. Bu acıdan öfkelenen ayı, bu sefer daha büyük bir kuvvetle fıçıyı iter ve daha büyük bir acı duyardı. Ayı öfkesinden kudurma derecesine gelir ve büyük bir homurtu ile yine şarap fıçısına saldırırdı. Bu hal, zavallı hayvanı deliye döndüren bu şarıp fıçısı ortadan kaldırılıncaya kadar sürüp giderdi. Bazen de bir çift ayıyı arabaya koşarlar, konukları zorla bu arabaya bindirerek arabayı başıboş bırakırlardı. Ama Kirila Petroviç'in en güzel eğlencesi şuydu:

Aç bir ayı boş bir odaya kapatılır, bir iple de duvardaki halkaya bağlanırdı. Ayının bağlı olduğu ipin uzunluğu, hemen hemen odanın uzunluğu kadar olurdu; öyle ki, odanın ancak karşı köşelerinden biri korkunç canavarın saldırısından uzak kalabilirdi. Adet olduğu üzere eve yeni gelenleri bu odanın kapısına kadar getirirler, ansızın ayının yanına itiverirler, kapıyı da üstüne kilitlerler ve mutsuz kurbanı canavarla başbaşa bırakırlardı. Zavallı konuk, kanlar içinde, üstü başı paramparça kendisini ayının yetişemediği köşeye atar, ama bazen iki adım ötede homurdanan, sıçrıyan, iki ayağı üstüne kalkan ve boyuna saldıran, ısırmak istiyen yırtıcı hayvanla üç saat karşı karşıya duvara yapışmış bir halde durmak zorunda kalırdı. İşte Rus derebeyinin soylu eğlenceleri bunlardı.

Öğremenin gelişinden birkaç gün sonra Troyekurov onu anımsardı ve ayının bulunduğu odaya konuk etmeyi tasarladı: Bu maksatla bir sabah öğretmeni yanına çağırttı ve yanına alarak karanlık koridorlardan geçirdi. Birdenbire yan kapılardan biri açıldı, iki uşak Fransız'ı içeri itiverdiler,

kapıyı da üstüne kilitlediler. Aklını başına toplayan öğretmen, bağlı ayıyı gördü. Ayı uzaktan konuğu koklıyarak homurdannaya başladı, birdenbire arka ayakları üzerine kalkarak ileri yürüdü. Fransız şaşırmadı, kaçmadı, ayının saldırışını bekledi. Ayı yaklaşınca, cebinden küçük bir tabanca çıkardı ve aç hayvanın kulağına dayayarak ateş etti. Ayı yere yuvarlandı. Herkes koşuştu, kapılar açıldı. Kirila Petroviç yaptığı şakanın böyle bitmesinden şaşırmış bir halde odadan içeri girdi.

Kirila Petroviç bütün bu olup bitenler hakkında kendisine mutlaka açıklama yapılmasını istiyordu: Böyle bir oyun hazırlandığını Deforj'a kim haber vermişti. Yahut onun cebinde dolu bir tabancanın ne işi vardı? Mâşa'yı çağırttı. Mâşa koşarak geldi ve babasının sorularını Fransız'a çevirdi. Deforj verdiği yanıtta.

- Benim ayıdan falan haberim yoktu, dedi, ama taşıdığım unvan gereğince bağışlanma istiyemeyeceğim bir hakarete katlanmak niyetinde olmadığım için yanımda daima tabanca taşırım.

Mâşa hayretle öğretmene baktı ve söylediklerini Kirila Petroviç'e aktardı. Kirila Petroviç hiçbir yanıt vermedi, sadece ayıyı dışarı çıkarmalarını ve derisini yüzmelerini emretti. Sonra da kendi adamlarına dönerek:

- Aferin herife be! dedi. Hiç korkmadı, vallahi hiç korkmadı.

O gün birdenbire Deforj'a kanı ısındı, bir daha da onu denemeye kalkışmadı.

Ama bu olay Mariya Kirilovna üzerinde daha büyük bir etki yaptı. Genç kızın hayal evi altüst olmuştu: Önünde ölü bir ayı yatıyor, ayının başuçunda da Deforj, soğukkanlılıkla ayakta durmuş, kendisiyle sakin sakin konuşuyordu. Kız, ce-

saret ve gururun yalnız bir tabakanın elinde olmadığını gördü ve o günden beri de genç öğretmene, saatten saate artmakta olan bir saygı beslemeye başladı. Aralarında bir ilişki kuruldu. Mâşa'nın çok güzel bir sesi ve büyük bir müzik yeteneği vardı. Deforj, kıza da ders vermek önerisiyle karşılaştı. Bütün bunlardan sonra Mâşa'nın, henüz bunu kendi kendine bile itiraf etmediği halde öğretmene aşık olduğunu okurlarımız anlamakta zorluk çekmemişlerdir.

IX

Yortu arifesinde konuklar akın etmeye başladılar. Bunlardan bir kısmı derebeyi köşküne ve bu köşke bağlı pavyonlara; öteki bir kısmı kâhyaların dairelerine; üçüncü bir kısmı ise papaza konuk edildiler. Bazıları ise zengin köylü evlerine indiler. Tarlalar atlarla, avlu ve ahırlar ise çeşitli arabalarla doldu. Sabahın dokuzunda sabah duası çanları çalındı. Bütün konuklar Kirila Petroviç tarafından yaptırılan ve her yıl verdiği hediyelerle süslenen taş kiliseye doğru yollandılar. Dua için gelen hatırlı konuklar öylesine çoktu ki, sıradan köylüler kiliseye sığamadılar ve kilisenin sahanlığı ile parmaklık dışında kaldılar. Ayine başlamıyorlar, Kirila Petroviç'i bekliyorlardı. Troyekurov altı atlı bir araba ile geldi ve arkasında Mariya Krilovna olduğu halde, yerine geçip kuruldu. Kadın erkek bütün gözler genç kıza çevrildi. Erkekler kızın güzelliğine hayran oluyor, kadınlarsa dikkatle tuvaletini gözden geçiriyorlardı. Ayin başladı. Ev şarkıcıları mihrapta ilahi okuyorlardı. Kirila Petroviç de bunlara katılıyor, sağına soluna bakmadan dua ediyordu. Zangoç yüksek sesle *bu tapınağın yapıcısının* da adını anarken, gösterişli bir alçakgönüllülükle yere kapandı.

Ayin bitti. Haça ilk yaklaşan Kirila Petroviç oldu. Herkes onun ardından yürüdü. Sonra, komşuları saygılarını sunmak üzere kendisine yaklaştılar. Kadınlar Mâşa'nın etrafını aldılar. Kirila Petroviç kiliseden çıkarken oradakilerin hepsini öğle yemeğine çağırdı, arabasına bindi ve evine gitti. Ötekiler de arabalarıyla onun peşinden yürüdüler. Odalar ko-

nuklarla doldu. Her dakika yeni yeni kişiler içeri giriyor ve ev sahibine yaklaşmada güçlük çekiyorlardı. Modası geçmiş, pahalı ve eski tuvaletler giymiş bayanlar, uygun bir biçimde yarım daire halinde oturmuşlardı. Hepsi de inci ve pırlanta içindeydiler. Erkekler votka ve havyarın başına üşüşmüşler, gürültülü seslerle aralarında konuşyorlardı. Salonda seksen kişilik bir yemek masası hazırlanıyordu. Hizmetçiler gidip geliyor, şişe ve sürahileri yerleştiriyor, sofra örtülerini düzeltiyorlardı. Nihayet kâhya yemeğin hazır olduğunu haber verdi. İlk sofraya oturan Kirila Petroviç oldu. Onun arkasından bayanlar harakete geçti ve bir çeşit yaş sırası gözeterek azametle yerlerine kuruldular. Genç kızlar, ürkek bir keçi sürüsü gibi birbirlerine sokularak yanyana oturdular. Erkekler onların karşısında yer aldılar. Öğretmen, masanın dibinde, küçük Sâşa'nın yanına oturdu.

Hizmetçiler tabakları rütbe sırasına göre dağıtmaya başladılar. Tereddüde düştükleri zaman da, hemen hemen hiç yanılmadan, Lafater'ce tahminlerle işin içinden çıkıyorlardı. Tabak ve kaşık şıngırtıları konukların gürültülü konuşmalarına karışıyordu. Kirila Petroviç şölen sofrasını neşe ile süzüyor ve konukseverliğin verdiği mutluluğun zevkini sürüyordu. Bu sırada üç çift beygir koşulu bir fayton avluya girdi. Ev sahibi:

- Bu da kim ola? diye sordu.

Birkaç ses birden:

- Anton Pafnutiç, diye yanıt verdi.

Kapılar açıldı ve değirmi yüzlü, gerdanı üç kat, elli yaşlarında şişman bir kişi olan Anton Pafnutiç Spitsın, yerlere kadar eğilerek, gülümseyerek, özür dilemeye hazır bir tavırla yemek salonundan içeri girdi. Kirila Petroviç:

- Takım getirin! diye bağırdı, sonra Anton Pafnutiç'e

dönerek:

- Rica ederim buyurunuz, oturunuz Anton Pafnutiç, dedi. Sonra bunun ne anlama geldiğini bize anlatsanıza kuzum: Ayinime gelmediniz, yemeğe geç kaldınız! Bu, hiç de senin karakterine uymuyor: Sen hem dini bütün bir adamsın, hem de boğazına düşkünsün!

Anton Pafnutiç, peçetesini kaftanının iliğine geçirirken yanıt verdi:

- Suçluyum Kirila Petroviç, suçluyum! Erkenden yola çıkmıştım. Daha on dört verst yol almaya fırsat bulmadan birdenbire ön tekerleğin çemberi ikiyi ayrılmasın mı? Elden ne gelir ! Bereket versin köy yakındı. Gidinceye, demirciyi arayıp buluncaya ve bu işleri yoluna koyuncaya kadar tam üç saat geçti. Kestirme yoldan, Pokrovskoye ormanından geçmeye cesaret edemedim. Dolambaçlı yoldan geldim.

Kirila Petroviç onun sözünü keserek:

- Cesur olmadığını biliyoruz ama korkmak için de neden yoktu! dedi.

- Nasıl, korkmak için neden mi yoktu? Ya, Dubrovski'yi unutuyor musun? İnsan onun eline bir düşmeyegörsün! O azbuz bir herif değil, kimseyi elinden kaçırmaz. Hele beni eline bir geçirse iki kez derimi yüzmeye kalkar!

- Sana böyle farklı davranması neden gerekiyormuş?

- Aman efendim Kirila Petroviç, ne demek neden gerekiyormuş? Rahmetli Andrey Gavriloviç'in muhakemesini unuttunuz mu? Efendimizin gönlünü hoş etmek... Şey yani elimi vicdanıma koyarak Dubrovski'lerin hiçbir hakları olmadığı halde, sadece efendimizin lütufları sayesinde Pokrovskoye'ya sahibolduklarına dair doğruluk adına tanıklıkta bulunan ben değil miydim? Rahmetli (nur içinde yatsın) benimle kozunu paylaşacağını söylemişti. Galiba oğlu babası-

nın sözünü yerine getirecek gibi görünüyor. Bugüne kadar Allah korudu. Şimdiye kadar topu topu bir ambarımı soydu, ama Allah vere de malikaneme kadar gelmeseler!

Kirila Petroviç:

- Malikanene gelirlerse işte o zaman keyiflerine diyecek yok; kırmızı çekmece tıklım tıklım dolu.

- Ne gezer dostum Kirila Petroviç? Bir zamanlar doluydu ama şimdi tamtakır oldu.

- Bırak şu palavraları anton Pafnutiç! Biz hepsini biliyoruz: senin ne masrafın var ki? Evde yoksul bir yaşayış sürüyorsun! Kimseleri evine çağırmıyorsun, mujiklerini soyup soğana çeviriyorsun! Ha babam, yalnız küpe istif etmesini biliyorsun!

Anton Pafnutiç gülümseyerek:

- Çok şakacısınız Kirila Petroviç, diye mırıldandı. Halbuki inan olsun ki yoksul düştük.

Anton Pafnutiç ev sahibinin bu derebeyce şakasını yağlı bir börek lokmasıyla sineye çekmişti.

Kirila Petroviç onu kendi haline bırakarak ilk kez kendisine konuk gelen ve masanın öbür ucunda, öğretmenin yanında oturmakta olan emniyet amirine döndü:

- Eeeee bay emniyet amiri, hiç olmazsa siz Dubrovski'yi yakalayabilecek misiniz?

Emniyet amiri ürktü, eğildi, gülümsedi, kekeledi, nihayet:

- Gayret edeceğiz efendimiz, dedi.

- Hım... Gayret edeceğiz... Bir hayli zamandır gayret ediliyor, ama bir yararı görülmüyor. Hem doğrusunu isterseniz herifi ne diye tutmalı? Dubrovski'nin haydutluğu emniyet amirlerinin işine gelir. Takip masrafı, arabas parası, soruşturma falan filan derken haydi paralar cebe. Böyle bir ve-

linimeti ortadan nasıl kaldırırsın? Doğru değil mi?

Emniyet amiri büyük bir şaşkınlık içinde:

- Çok doğru söylüyorsunuz efendim, yanıtını verdi.

Konuklar kahkahayı bastı. Kirila Petroviç:

- Bu delikanlıyı doğruluğu için severim, dedi. Ama şu bizim ölen emniyet amiri Taras Alekseyeviç'e acıyorum doğrusu. Adamcağızı yakmasaydılar bizim buraları daha rahat olurdu. Dubrovski'den ne haber? Son kez onu nerede görmüşler acaba?

Kalın bir kadın sesi:

- Evimde Kirila Petroviç. Geçen salı günü evimde öğle yemeği yedi.

Bütün gözler Anna Savişna Glebova'ya çevrildi.

Oldukça basit, dul bir kadın olan Anna Savişna neşesiyle, iyi yürekliliğiyle kendini herkese sevdirmişti. Oradakiler büyük bir merakla kadının anlatacağı hikayeyi dinlemeye hazırlandılar.

Üç hafta önce Vanyuşa'ma para göndermek üzere kahya postahaneye yollamıştım. Gerçi oğlumu şımartmam. Hatta istesem de onu şımartacak bir durumda değilim. Ama bir hassa subayının iyi yaşamak zorunda olduğunu siz de takdir edersiniz! Ben de elden geldiği kadar gelirimi Vanyuşa ile paylaşıyorum. İşte ben de ona iki bin ruble göndermiştim. Gerçi Dubrovski birkaç kez hatırıma gelmemiş değildi, ama kendi kendime: kasaba yakın, diyordum. Şunun şurasında yedi verstlik bir yol, Allahın izniyle bir şeycik olmaz. Bir de ne göreyim, akşama kahya sararmış, üstü başı parça parça olmuş bir halde yaya olarak gelmesin mi? Eyvah, dedim, ne oldu? Bu ne hal? Kahya: Hiç sorma Anna Savişna, dedi. Haydutlar soydu. Az kalsın beni de öldürüyorlardı. Dubrovski'nin kendisi de oradaydı. Beni asmak istedi,

ama nedense acıdı ve bıraktı. Buna karşılık atımı, arabamı, her şeyimi aldı. Ben kendimden geçmiştim. Aman Allahım, şimdi Vanyuşa'mın hali ne olacaktı? Yapılacak hiçbir şey yoktu: Oğluma bir mektup yazdım, olanı biteni anlattım ve kuru bir hayır dua göndermekle yetindim.

Aradan bir iki hafta geçti. Bir gün ansızın avluma bir fayton girdi. Bir general, benimle görüşmek istiyormuş. Buyursun, dedim. Yanıma, Kulnev'in portresini andıran esmer yüzlü, siyah saçlı, sakallı bıyıklı, otuz beş yaşlarında bir adam girdi. Kendisini rahmetli kocam İvan Andreyeviç'in dostu ve meslek arkadaşı diye tanıttı. Yolu bu taraflara düşmüş, benim de burada oturduğumu biliyormuş, tabii arkadaşının dul karısını çiğneyip geçemezmiş... Ben kendisini elimden geldiği kadar ağırladım. Şuradan buradan konuşmaya başladık. Nihayet sıra Dubrovski'ye geldi. Başıma geleni ona da anlattım. General çatındı: "Garip şey," dedi. Benim işittiğime göre Dubrovski her önüne geleni değil, yalnız zenginleri soyarmış. Hatta bunu yaparken de zenginin bütün parasını almaz, yarısını kendisine bırakırmış. Adam öldürdüğünü hiç duymadım. Sakın bunda bir yalan olmasın? Lütfen kahyanızı çağırtır mısınız?" Kahyayı çağırmaya gittiler, geldi. Generali görür görmez donakaldı. General ona: "Dubrovski seni nasıl soydu, nasıl asmak istedi? Kuzum şunu anlatsana!" dedi. Kahyam titremeye başladı ve generalin ayaklarına kapandı: "Suç işledim, yalan söyledim, beni affedin!" dedi. General: "Mademki öyledir," dedi, o halde bu iş nasıl olduysa lütfen hepsini bayana anlat. İşte ben de dinliyorum!" Kahyam bir türlü kendine gelemedi. General sözüne devam ederek: "Haydi anlatsana," dedi, "Dubrovski ile nerede karşılaştın?" "Çifteçamlarda babacığım. Çifteçamlarda!" "Dubrovski sana ne" dedi?" "Kimin adamısın? Nereye ve ne için gidiyorsun?" diye sordu. "Peki, sonra?" "Sonra, mektup

ve paraları benden istedi." "Peki, ya sonra?" "Mektupla paraları ona verdim." "Bunun üzerine o ne yaptı?" "Suçluyum, affedin!" "Peki, o ne yaptı canım?" "Mektupla paraları geri verdi: Haydi güle güle git, bunları postaya ver, dedi." "Sonra?" "Babacığım, suçluyum." Korkunç general: "Ben sana gösteririm," dedi, "siz de hanımefendi bu sahtecinin sandığını aramalarını emredin, bu herifi de bana teslim edin, kendisine iyice bir ders vereyim! Şunu biliniz ki Dubrovski de bir hassa subayıydı, bir arkadaşına fenalık etmek istemez!" Bu zatın kim olduğunu anlamıştım. Onunla konuşacak bir şeyim yoktu. Arabacılar kahyayı, faytonun arabacı yerine bağladılar. Paralar bulundu. General öğle yemeğini bende yedi ve hemen kalkıp gitti; giderken de kahyamı da götürdü. Kahyamı ertesi gün ormanda, soyulup soğana çevrilmiş bir halde bir meşe ağacına bağlı olarak buldular.

Herkes, hele genç kızlar Anna Savişna'nın anlattıklarını sessizce dinlediler. Hayal gücü fevkalade geniş olan ve Raddcliffe'in esrarlı korku öyküleriyle hayali beslenen Marya Kirilovna başta olmak üzere bunlardan çoğu Dubrovski'nin kişiliğinde romantik bir kahraman görüyor ve için için onun iyiliğini istiyorlardı. Kirila Petroviç:

- Anna Savişna, dedi, sana gelenin Dubrovski'nin kendisi olduğunu sanıyorsan çok aldanıyorsun. Sana gelenin kim olduğunu bilmem ama, herhalde Dubrovski olmasa gerek.

- Yolları kesen, geleni geçeni çevirip soyan Dubrovski değil de kimdir?

Orasını bilmem ama, herhalde Dubrovski değildi. Ben onun çocukluğunu bilirim. Saçlarının kararıp kararmadığını bilmem, ama, küçükken kıvırcık sarı saçlı bir çocuktu. Yalnız şunu kesin olarak bilirim ki, Dubrovski Mâşa'mdan beş yaş büyüktür. Doğal olarak şimdi 35'inde değil de 23'ün-

de olması gerektir.

İlçe emniyet amiri:

- Tümüyle buyurduğumuz gibi, dedi. Cebimde Vladimir Dubrovski'nin eşkali var. Onun 23 yaşında olduğu burada açıkça yazılıdır.

Kirila Petroviç:

- Öyle mi? dedi. Bari şunu okuyuver de biz de işitelim. Onun eşkalini öğrenmek fena bir şey olmayacak. Bir yerde gözümüze ilişecek olursa herifi kaçırmamış oluruz.

Emniyet amiri cebinden oldukça kirli bir kâğıt çıkardı, açtı, önem vererek ve yüksek sesle okumaya başladı:

"Ona mensup çiftlik halkının anlattılarına göre Vladimir Dubrovski'nin tesbit edilen eşkalidir: **Yaş** 22, **boy** orta, **yüz** düzgün, **sakal** traş edilmemiş **gözler** elâ, **saç** kumral, **burun** çekme, **başkaca ayırd edici belirtisi** yoktur."

Kirila Petroviç sordu:

- Hepsi bu kadar mı?

Emniyet amiri kâğıdı katlayarak:

- Hepsi bu kadar, karşılığını verdi.

- Kutlarım bay emniyet amiri. Hey gidi kâğıt, hey! Bu eşkale göre siz Dubrovski'yi zor bulursunuz! Orta boylu az mı insan var? Kumral saç, çekme burun, elâ gözler kimde yok! Korkmadan bahse girebilirim ki, üç saat durmadan Dubrovski ile konuşursun da kiminle konuştuğunun farkında olmazsın? Diyecek yok doğrusu, şu memurlar akıllı insanlar kısacası.

İlçe emniyet amiri usulca kâğıdı cebine koydu ve sessizce lahanalı kaz kızartmasını atıştırmaya başladı. Bu arada hizmetçiler birkaç sefer konukları dolaşarak herbirinin kadehini doldurmak fırsatını buldular. Birkaç şişe Gorski ve Tsimlanask şarabı patlatıldı ve seve seve şampanya yerine

kabul edildi. Yüzler kızarmaya başladı. Konuşmalar daha canlı, daha birbirini tutmaz, daha neşeli bir hal aldı. Kirila Petroviç sözüne devam ederek:

- Hayır dedi, biz artık Taras Alekseyeviç gibi bir ilçe emniyet amirini bir daha göremeyiz! Bu adam hiç de kör ve sersem bir adam değildi. Yazık ki adamcağızı yaktılar. Yoksa çetedekilerden bir tanesi bile elinden kurtulamazdı. Son kişisine kadar hepsini enselerdi. Hatta Dubrovski bile elinden kaçamaz, rüşvetle de postu kurtaramazdı. Taras Alekseyeviç parayı almasına alırdı ama, onu yine bırakmazdı. Rahmetlinin adeti böyleydi. Ben başka çare göremiyorum, bu işe benim de karışmam, adamlarımla haydutların peşine düşmem gerekecek. İlk ağızda yirmi kişi göndereceğim, varsın bunlar haydutların bulunduğu koruluğu bir temizlesinler. Adamlarım korku nedir bilmezler, her biri bir başına bir ayının üzerine gider, haydutlarından yılmazlar.

Bu sözler üzerine kıllı dostunu, bir zamanlar kendisinin de kurbanı olduğu bazı şakaları hatırlayan Anton Pafnutiç sordu:

- Ayınız nasıl Kirila Petroviç?

Kirila Petroviç:

- Allah geri kalanlara uzun ömürler versin, dedi. Mişa düşman kurşunuyla şerefli bir ölümle öldü - Kirila Petroviç, Deforj'u göstererek - işte onun galibi, dedi. Benim Fransızımdan ibret al, o senin intikamını da aldı - affına mağruren - anımsarsın ya?

Anton Pafnutiç başını kaşıyarak:

- Nasıl anımsmam? dedi çok iyi anımsıyorum. Demek Mişa öldü ha? Vallahi yazık oldu şu Mişa'ya! Ne maskara, ne akıllı bir hayvandı! Böyle bir ayıyı bir daha bulamazsın! Mösyö onu niçin öldürdü?

Kirila Petroviç, büyük bir memnunlukla Fransız'ının kahramanlık davranışını anlatmaya koyuldu. Çünkü kendisini çevreleyen her şeyle öğünmek gibi mutlu bir yeteneği vardı. Konuklar Mişa'nın ölümü hikayesini dikkatle dinliyor ve konuşma konusunun kendi cesareti olduğundan kuşku bile etmeksizin rahat rahat yerinde oturan yaramaz öğrencisine ahlak öğütleri veren Deforj'u şaşkın şaşkın süzüyorlardı.

Aşağı yukarı üç saatten beri süren öğle yemeği sona erdi. Ev sahibi peçetesini masanın üstüne koydu. Hepsi ayağa kalktılar ve kahve ile kâğıt oyununun kendilerini beklediği konuk salonuna yürüdüler. Yemek odasında pek şatafatlı bir biçimde başlayan içkiye, burada da devam olunacaktı.

X

Akşamın yedisine doğru konuklardan bazıları gitmek istediler, ama punçla neşelenen ev sahibi, kapıların kilitlenmesini emretti ve ertesi sabaha kadar kimseyi evden dışarı bırakmayacağını bildirdi. Az sonra müzik başladı. Salon kapıları açıldı, balo başlamış bulunuyordu. Ev sahibi ve yakınları bir köşeye kurulmuş, arka arkaya kadehleri yuvarlıyor, gençlerin neşesini seyrediyorlardı. Yaşlı kadınlar kâğıt oynuyorlardı. Uhlan tugaylarından birinin karargâh kurmadığı her yerde olduğu gibi burada da kavalyeler damlardan daha azdı, bu işe yarıyan bütün erkekler paylaşılmıştı. Öğretmen hepsinin içinde kendini gösteriyor, herkesten iyi dans ediyordu. Bütün kızlar onu seçiyor, onunla vals oynamayı çok rahat ve kolay buluyorlardı. Deforj birkaç sefer de Marya Kirilovna ile dans etti. Genç kızlar, arkalarından alaycı düşünceler ileri sürdüler. Nihayet gece yarısına doğru yorgun ev sahibi, dansı durdurdu, akşam yemeğini getirmelerini emretti. Kendisi ise yatmaya gitti.

Kirila Petroviç'in yokluğu meclise daha büyük bir canlılık ve serbestlik verdi. Kavalyeler damlarının yanına oturmak cesaretini gösterdiler. Genç kızlar gülüşüyor ve komşularıyla fısıldaşıyorlar, kadınlar masa başında, karşıdan karşıya yüksek sesle konuşuyorlardı. Erkekler içiyor, tartışıyor ve kahkaha ile gülüyorlardı. Bir sözcükle akşam yemeği fevkalade neşeli geçti ve birçok tatlı anılar bıraktı.

Yalnız bir kişi bu genel sevince ortak olmamıştı: Anton

Pafnutiç somurtarak sessizce yerinde oturmuş, dalgın dalgın yemek yemiş ve pek düşünceli bir tavır takınmıştı. Eşkiya hikayeleri onun sinirlerini çok bozmuştu. Anton Pafnutiç'in eşkiyalardan korkması için yeter nedenler bulunduğunu yakında göreceğiz.

Anton Pafnutiç Allahı şahit göstererek kırmızı kutunun boş olduğunu söylerken, ne yalan söylemiş ne de günaha girmişti. Kırmızı kutu gerçekten de boştu. Bir zamanlar bu kutuda saklanan paralar şimdi Anton Pafnutiç'in koynunda duran meşin bir keseye aktarılmıştı. Kimseye güvenememek duygusunu ve sonsuz korkusunu, ancak böyle önlemlerle yenebiliyordu. Bir başkasının evinde gecelemek zorunda kalan Anton Pafnutiç, kendisine evin ücra bir köşesinde, hırsızların kolayca girebilecekleri yerde bir oda vermelerinden korkuyordu. Gözleriyle etrafta güvenilir bir arkadaş aradı, nihayet Deforj'u seçti. Deforj'un kuvvet ifade eden dış görünüşü, hele - zavallı Anton Pafnutiç'in titremeden anımsayamadığı - ayı ile karşılaşmasında gösterdiği cesaret, onu seçmesine neden olmuştu. Sofradan kalktıkları vakit, Anton Pafnutiç öksürerek ve yutkunarak genç Fransız'ın etrafında dönmeye başladı. Nihayet derdini anlattı:

Hımmmm... Şey... Mösyö... odanızda gecelememe izin verir misiniz. Çünkü, efendim söyliyeyim...

Saygıyla eğlien Deforj sordu:

- *Que désire monsieur?* (*)

- Hay Allah layığını versin Mösyö, sen hâlâ Rusça konuşmasını öğrenmemişsin! *Jö vö, mua, şe vu kuşe* (**) anladın mı?

Deforj:

(*) Bir emriniz mi var, Mösyö?

(**) Odanızda yatmak istiyorum.

- *Monsieur, très volontiers,* yanıtını verdi, *veuillez donner des ordres en conseéquence* (*)

Fransızca'daki bilgisinden fevkalade memnun olan Anton Pafnutiç hemen gerekli emirleri vermeye koştu.

Konuklar, aralarında vedalaşmaya başladılar. Herkes kendisine ayrılan odaya çekildi. Anton Pafnutiç ise öğretmenle biryikte onun dairesine gitti. Gece karanlıktı. Deforj yolu bir fenerle aydınlatıyordu. Anton Pafnutiç paralarının hâlâ yanında bulunduğundan emin olmak için, zaman zaman, koynunda saklı bulunan kesmeyi göğsüne bastırarak, oldukça cesur adımlarla onun arkasından yürüyordu.

Öğretmen, dairesine gelince mumu yaktı, ikisi de soyunmaya başladılar. Bu arada Anton Pafnutiç kilitleri ve pencereleri gözden geçirerek odada dolaşıyor ve kendisini pek de kandırmayan bu gözden geçirme sırasında sallıyordu. Kapı yalnız bir sürgü ile kapanıyordu: pencereler ise bir katlıydı. Bunu Deforj'a şikayet etmek girişiminde bulundu ama, Fransızcadaki bilgisi böyle karışık bir işi anlatacak bir durumda değildi. Fransız onu anlamadı. Anton Pafnutiç de şikayetinden vazgeçmek zorunda kaldı. Yatakları karşı karşıya yapılmıştı. İkisi de yattılar. Öğretmen mumu söndürdü.

Anton Pafnutiç Rusça, *söndürüyorum* (**) fiilinin kafasını gözünü yaran Fransızca bir çekimiyle bağırdı:

- Purkua vu tuşe, purkua vu tuşe, ben karanlıkta *dormir* (***) yapamam.

(*) Memnuniyetle efendim. Bu konuda gereken emirleri lütfen verir misiniz?

(**) Rusça (tuşit) kelimesi söndürmek anlamına gelir. Halbuki Fransızca Toucher (Tuşe) kelimesi: dokunmak, ilişmek, temas etmek anlamlarına gelir. Anton Pafnutiç Fransızca «Niçin söndürüyorsunuz?» demek isterken, Rusça tuşit kelimesiyle Fransızca toucher kelimesini birbirine karıştırarak «niçin dokunuyorsunuz?» demiş oluyor. (Ç.N)

(***) Uyumak.

Deforj, Anton Pafnutiç'in sözlerini anlamadı, ona iyi geceler diledi.

Anton Pafnutiç Spitsın yorganına sarınarak homurdandı:

- Melun gavûr, sanki söndürmesi farzdı. Bu kendisi için daha fena oldu. ben ışıksız uyuyamam. devam ederek- Mösyö, Mösyü, jö vö avek vu parle (*)

Fakat Fransız yanıt vermiyordu. Kısa bir zaman sonra da horlamaya başladı. Anton Patnutiç:

«Uyuyor kerata Fransız, diye düşündü. Halbuki uyumak benim aklıma bile gelmiyor. Tetikte bulunmak gerek! Hırsızlar açık kapıdan veya pencereden girseler bu keratayı topla bile uyandırmak mümkün olmaz!»

- Mösyö! Hey mösyö! Seni Mösyö gibi şeytanlar alsın!

Anton Pafnutiç sustu. Yorgunluk, şarabın verdiği ağırlık yavaş yavaş korkaklığını bastırmıştı. Uyuklamaya başladı. Çok geçmeden derin bir uykuya daldı.

Tuhaf bir uyanış onu bekliyormuş. Uykusu arasında birinin, yavaşça gömleğinin yakasından tutup sarstığını hissetti. Anton Pafnutiç gözlerini açtı. Karşısında, sonbahar sabahının solgun ışıkları altında Deforj'u gördü. Fransız bir elinde küçük bir tabanca tutuyordu. Öteki eliyle de şu ünlü keseyi çözmeye çalışıyordu. Anton Pafnutiç taş kesildi. Titrek bir sesle:

- Kes kö se Mösyö, kes kö se? diye sordu (**)

Öğretmen temiz bir Rusça ile:

- Yavaş ol, sesini kes! yanıtını verdi. Sus, yoksa mahvolduğun gündür. Ben Dubrovski'yim.

(*) Aslında Rusça harflerle yazılınıştır: «Mösyö Mösyö, sizinle görüşmek istiyorum» anlamına gelir.

(**) Bu ne demek Mösyö, bu ne demek?

XI

Şimdi de okurlarımızdan, henüz anlatmak fırsatını bulamadığımız bundan önce olup bitenlerle, hikayemizin son olaylarını açıklamamıza izin vermelerini rica ederiz.

Yukarda sözünü ettiğimiz ** menzilinde menzil amirinin evinde bir köşede bir yabancıyı ya da halktan birini andıran, yani posta arabalarında kendisine önem verilmeyen, sessiz ve sabarlı bir yolcu oturuyordu. Üstü açık faytonu (brıçka) avluda duruyor ve yağlanmasını bekliyordu. Arabanın içinde küçük bir bavul vardı. Bunun dış görüşünü, içinin pek de zengin olmadığını gösteriyordu. Yolcu ne bir çay, ne de bir kahve istiyor, pencereden dışarısını seyrederek bölmenin ötesinde oturan menzil amirinin karısını fena halde sinirlendirecek biçimde ıslık çalıyordu. Kadın yarım sesle:

- Bu ıslıkçı da nereden başımıza musallat oldu? diye söyleniyordu. Amma da ıslık çalıyor, melun gavur, inşallah geberir!

Menzil amiri:

- Ne olacakmış sanki? dedi. Islık çalmanın ne kötülüğü var? Varsın çalsın!

Menzil amirinin karısı öfkeli bir eda lie:

- Ne kötülüğü mü varmış? diye itiraz etti. Bunu neye yorduklarını bilmez misin?

- Neye yorarlarmış? Islık çalmak evin bereketini mi kaçırırmış? Aldırma Pahomovna, ıslık çalınsa da çalınmasa da bizim yine paramız olmaz!

- Kuzum Sidoriç, sen şu adamı göndersene! Onu burada tutmaktan ne zevk alıyorsun? Ver şuna beygir de defolup gitsin?

Varsın beklesin. Pahomovna, ahırda topu topu üç troykalık beygir var. Dördüncü arabanın beygirleri istirahatte... Bir de bakarsın ki hatırlı yolcular gelir... Fransızın hatırı için başımı belaya sokmak istemem. Bak, işitiyor musun! İşte dörtnala koşuyorlar... Vay anasını, amma da hızlı koşuyorlar... Sakın general falan olmasın?

Araba merdivenlerin önünde durdu. Uşak, arabacı yerinden atladı ve arabasının kapısını açtı. Bir dakika sonra da asker kaputu giymiş beyaz kasketli bir genç menzil amirinin yanına girdi. Arkasından gelen uşağı küçük bir çekmece getirdi ve penceŗenin içine koydu. Subay emreden bir sesle:

- Beygir! diye bağırdı.

Menzil amiri:

- Hemen şimdi, yanıtını verdi. Lütfen seyahat vesikanızı veriniz!

- Benim seyahat vesikam yok. Ben falan yere gidiyorum. Yoksa beni tanımadın mı?

Menzil amiri telaşlandı, arabacıların çabuk davranmalarını sağlamak için koştu. Delikanlı, odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Bölmenin arkasına geçerek menzil amirinin karısından yavaşça, yolcunun kim olduğunu sordu. Kadın:

- Allah bilir kimdir, dedi. Fransız'ın biri. Beş saatten beri beygir bekliyor, boyuna da ıslık çalıyor. Kabak tadı verdi melun herif!

Delikanlı, yolcu ile Fransızca konuşmaya başladı:

- Nereye gidiyorsunuz? diye sordu.

Fransız:

Yakın kasabaya gidiyorum, dedi. Oradan da beni, uzaktan öğretmen olarak tutan bir derebeyinin yanına gideceğim. Bugün artık yerime varacağımı düşünüyordum. Ama görüşüne göre menzil amirinin niyeti başka! Bu memlekette beygir bulmak zor bir iş bay subay!

Subay:

- Siz bura derebeylerinden kime gidiyor sunuz? diye sordu.

- Mösyö Troyekurov'a

- Troyekurov'a mı? Kimmiş bu Troyekurov?

- Ma foi, monsieur (*) , onun için pek de iyi şeyler duymadım. Kibirli, şımarık bir derebeyi olduğunu, evindekilere karşı sert davrandığını, kimsenin onunla geçinemediğini, adını duyan herkesin ondan titrediğini öğretmenlere karşı da **(avec les outchitels)** (**) hiç şakası olmadığını, hatta bunlardan ikisini döve döve öldürdüğünü söylüyorlar.

- İnsaf edin! Siz de böyle bir canavara kalkıp gidiyorsunuz!

- Ne yaparsınız, bay subay! Bana iyi bir maaş teklif ediyor: yılda 3000 ruble, üstelik de her şey caba. Belki ben ötekilerden daha talihli çıkarım. İhtiyar bir anam var, maaşımın yarısını ona göndereceğim, geri kalan para ile de beş yıl içinde, ilerideki bağımsızlığım için yetecek kadar küçük bir kapital biriktirebilirim, o zaman da **bonsoir** (***) ver elini Paris... Orada ticarete atılırım.

- Troyekurovların evinde sizi tanıyan var mı?

Öğretmen:

(*) Doğrusunu isterseniz bayım.

(**) Aslında Fransızca olarak yazılmıştır. «Öğretmenlerle» anlamına gelir.

(***) Burada «Allaha ısmarladık'» anlamına gelir.

- Kimse tanımaz, yanıtını verdi. O beni dostlarından biri aracılığıyla Moskova'dan getirtiyor. Bu dostunun ahçısı hemşerimdir, beni tavsiye etmiş. Doğrusunu isterseniz ben ülkenize e öğretmen olmak için değil, şekercilik yapmak için gelmiştim. Ama buraya geldikten sonra sizde öğretmenlik unvanının ölçülemeyecek derecede karlı olduğunu öğrendim.

Subay düşünceye daldı. Sonra Fransızca sözünü keserek:

- Beni dinleyin, dedi. İlerde alacağınız paraya karşılık, hemen Paris'e dönmeniz şartıyla, size şimdi peşin olarak 10.000 ruble verseler ne dersiniz?

Fransız, şaşkın şaşkın subayın yüzüne baktı, gülümsedi ve başını salladı. İçeri giren menzil amiri:

- Beygirler hazır, dedi.

Uşak da aynı şeyi tekrarladı, Subay:

- Hemen şimdi, dedi. Yalnız bir dakika için dışarı çıkınız!

Menzil amiri ile uşak dışarı çıktılar. Subay Fransızca olarak sözüne devam etti:

- Ben şaka etmiyorum. Bu 10.000 i size verebilirim. Bana gerekli olan evrakınızla yokluğunuzdur.

Subay bu sözler üzerine çekmeceyi açtı, birkaç deste banknot çıkardı.

Fransız'ın gözleri faltaşı gibi açıldı. Ne düşüneceğini bile şaşırmıştı. Hayretle:

- Yokluğum... Evrakım, deyip duruyordu. İşte evrakım! Fakat siz herhalde şaka ediyorsunuz: evrakımı ne yapacaksınız?

- Bu sizi ilgilendirmez. Size soruyorum: Evet mi, hayır mı?

Hâlâ kulaklarına inanamayan Fransız, evrakını genç subaya uzattı. Subay bunları çabucak gözden geçirdi.

- Pasaportunuz, iyi. Tavsiye mektubu, bakalım. Nüfus kâğıdınız, mükemmel.. İşte paranız, hemen geri dönünüz! Haydi Hoşçakalın.

Fransız put gibi duruyordu. Subay geri dönerek:

- Az daha en önemlisini unutuyordum: bütün bunların aramızda kalacağına namusunuz üzerine söz veriniz! Namusuzunuz üzerine yemin ediyor musunuz?

Fransız:

- Namusum üzerine söz veriyorum, dedi. Fakat ya benim evrakım?.. Evraksız ben ne yaparım?

- Varacağınız ilk şehirde Dubrovski tarafından soyulduğunuzu söylersiniz! Size inanır ve gerekli vesakaları verirler. Hoşçakalın! İnşallah yakında Paris'é varır annenizi sıhhat ve afiyette bulursunuz!

Dubrovski odadan çıktı, arabaya bindi ve hareket etti.

Menzil amiri küçük pencereye baktı, araba gittikten sonra karısına dönerek:

- Pahomona, dedi, biliyor musun ne oldu? Şu giden Dubrovski idi.

Menzil amirinin karısı hızla pencereciğe atıldı. Ama geç kalmıştı. Artık Dubrovski epeyce uzaktaydı. Kadın kocasına çıkışmaya başladı;

- Sen Allahtan korkmuyor musun Sidoriç? Niye bunu bana önceden söylemedin? Hiç olmazsa Dubrovski'ye şöyle bir bakardım. Şimdi işin yoksa tekrar uğramasını bekle. Seni vicdansız.. Gerçekten de sende hiç vicdan yokmuş!

Fransız hâlâ put gibi duruyordu. Subayla yaptığı anlaşma, paralar, kısaca bütün bunlar ona bir rüya gibi geliyordu. Ama banknot desteleri, nah şuracıkta, cebindeydiler ve bu

şaşılacak olayın gerçekliğini büyük bir parlaklıkla söylüyorlardı.

Beygirleri şehre kadar kiralamaya karar verdi. Arabacı arabayı ağır sürmüş, geceleyin şehre varabilmişlerdi.

Fransız, arabacıya, kapısında nöbetçi yerine yıkık bir kulübe duran karakola varmadan arabayı durdurmasını emretti. Arabadan indi ve arabasıyle bavulunu kendisine hediye ettiğini işaretle arabacıya anlatarak yaya yürüdü. Fransız, Dubrovski'nin teklifinden ne derece şaşırdı ise arabacı da Fransız'ın bu cömertçe davranışından öylesine şaşırmıştı. Ama yabancının çıldırdığına hükmederek, yerlere kadar eğildi, ona teşekkür etti ve şehre inmesinin kendisi için hayırlı olacağını düşünmeden sahibini çok iyi tanıdığı genel evlerden birine gitti. Bütün geceyi orada geçirdi. Ertesi sabah da yüzü şiş, gözleri kıpkırmızı bir halde arabasız ve bavulsuz, boş bir troyka ile evine döndü.

Fransız'ın evrakını eline geçiren Dubrovski, yukarda gördüğümüz üzere hiç korkmadan Troyekurov'a gitmiş ve evine yerleşmişti. Dubrovski'nin gizli maksatları ne olursa olsun (Biz bunların ne olduğunu sonra öğreneceğiz) davranışlarında çirkin sayılabilecek hiçbir şey yoktu. Gerçi küçük Sâşa'nın eğitimiyle az uğraşıyor, yaramazlık etmesi için ona tam bir serbestlik veriyor ve laf olsun diye verdiği dersler için onu pek de sıkıştırmıyordu, ama buna karşılık öğrencisi Marya Kirilovna'nın müzikteki başarılarını büyük bir ilgi ile izliyor, onunla sık sık, saatlerce piyano başında kaldığı oluyordu.

Genç öğretmeni herkes seviyordu: Kirila Petroviç avda gösterdiği cesaret ve becerikliliğinden; Marya Kirilovna, sonsuz çabasından, çekingen dikkatinden: Sâşa yaramazlıklarına göz yummasından, ev halkı ise iyiliğinden ve mali du-

rumuyla uygun olmayan cömertliğinden ötürü onu seviyordu. Görünüşe göre o da bütün aile bireylerine bağlılık gösteriyor, kendini de onlardan biri sayıyordu.

Dubrovski'nin öğretmenlik unvanını alışından şu meşhur yortu gününe kadar bir ay geçmişti. Alçak gönüllü genç Fransız'ın kimliği altında adı bütün bu bölge toprak sahipleri arasında dehşet uyandıran korkunç bir haydudun saklı olduğuna kimse ihtimal bile vermiyordu. Bütün bu süre içinde Dubrovski, Pokrovskoye'den ayrılmamış, ama köy halkının yaratıcı düşgücü sayesinde onun eşkıyalık menkıbeleriyle ilgili söylentilerinin ardı arkası kesilmemişti. Bununla beraber reisleri olmadan çetesinin iş görmeye devam etmiş olması da mümkündü.

Kişisel düşmanı ve felaketinin başlıca neden olanı sayabileceği bir adamla bir odada geceliyen Dubrovski, ona kötülük etmekten kendini alamamıştı. Dubrovski onda para kesesinin bulunduğunu biliyordu, onu ele geçirmeye karar verdi. Hiç beklenmedik bir biçimde öğretmenlikten haydutluğa geçmekle Dubrovski'nin zavallı Anton Pafnutiç'i ne kadar şaşırttığını yukarda görmüştük.

Pokrovskoye'de geceliyen konuklar, sabahın dokuzuda, birbiri ardınca semaverin fokurdadığı salonda toplanmaya başladılar. Marya Kirilovna sabahlık kılığıyla semaverin karşısında oturuyor, Kirila Petroviç ise sırtında kadife bir ceket, ayağında terlikler olduğu halde bir eltasını andıran kocaman bir fincandan çay içiyordu. Salona en son gelen Anton Pafnutiç oldu. Yüzü öylesine solgun, hali öylesine perişandı ki Kirila Petroviç bile sağlığını sormak gereğini duydu. Anton Pafnutiç Spitsın, ipe sapa gelmez yanıtlar veriyor ve hiçbir şey olmamış gibi şurada oturmakta olan öğretmene dehşetle bakıyordu. Birkaç dakika sonra içeri giren uşak,

Spitsin'e arabasının hazır olduğu bildirdi. Anton Pafnutiç acele acele vedalaştı, ev sahibinin öğütlerine rağmen odadan çıktı ve hemen hareket etti. Ona ne olduğunu kimse anlayamamıştı. Kirila Petroviç onun oburluk yüzünden rahatsızlandığına hükmetti. Çaydan ve veda kahvaltısından sonra öteki konuklar de dağılmaya başladılar. Çok geçmeden Pokrovskoye tenhalaştı, her şey eski halini aldı.

XII

Aradan birkaç gün geçmiş, kayda değer hiçbir şey olmamıştı. Pokrovskoye'dekilerin yaşayışı tekdüzeydi. Kirila Petroviç her gün ava gidiyordu. Okuma, gezinti, müzik dersleri, özellikle müzik dersleri Marya Kirilovna'yı meşgul ediyordu. Genç kız kendi yüreğini anlamaya başlamış genç Fransız'ın meziyetlerine ilgisiz olmadığını elinde olmıyan bir acı ile itiraf etmişti. Öte yandan, öğretmen de saygı ve terbiye sınırları dışına çıkmıyor, bununla da genç kızın gururunu ve korkulu kuşkularını yatıştıyordu. Genç kız her gün biraz daha artan bir güvenle, kendini bu çekici alışkanlığa kaptırıyordu. Deforj'suz canı sıkılıyor, yanında olduğu zamanlar daima onunla meşgul oluyor, her şey üzerine onun düşüncelerini öğrenmek istiyor, her zaman onunla uyuşuyordu. Genç kız belki de henüz aşık değildi, ama rasgele ilk engel veya talihin beklenmiyen bir cilvesi genç kızın kalbindeki ihtiras alevini körükliyebilirdi.

Bir gün Marya Kirilovna öğretmenin kendisini beklemekte olduğu salona girdiği zaman, hayretle onun solgun yüzünde bir telaş sezdi. Pinayoyu açarak birkaç şarkı çaldı, fakat Dubrovski baş ağrısını bahane ederek özür diledi, dersi kesti. Notaları kaparken de gizlice genç kızın eline bir tezkere sıkıştırdı. Marya Kirilovna düşünmeye fırsat bulamadan tezkereyi kabul etti ve o anda pişman oldu. Ama artık Dubrovski salondan gitmiş bulunuyordu. Marya Kirilovna odasına çekildi, tezkereyi açtı ve şu satırları okudu:

«Bugün saat yedide, çay kenarındaki kameriyede bulunuz! Sizinle görüşmek zorundayım»

Genç kızda şiddetli bir merak uyandırmıştı. Çoktandır kendisine aşk ilan edilmesini bekliyordu: bunu hem istiyor, hem de bundan çekiniyordu. Tahmininin doğru olduğunu işitmek hoşuna gidecekti ama, öte yandan durumu gereğince kendisiyle evlenmeyi umut edemeyecek birisinin ağzından böyle bir aşk ilanını duymasının da hoş olmıyacağını hissediyordu. Buluşma yerine gitmeye karar verdi. Yalnız bir noktada tereddüdü vardı: Öğretmenin bu aşk ilanını nasıl karşılamalıydı? Aristokratça bir öfkeyle mi? Dostça bir öğütle mi? Alaycı bir şakayla mı? Yoksa sessizce bir kabulle mi karşılamalıydı? Genç kız bu arada boyuna saatine bakıyordu. Ortalık kararmıştı, mumlar yandı. Kirila Petroviç komşu konuklarla boston oynamaya oturdu. Duvar saatleri yediye çeyrek kalayı çaldılar. Marya Kirilovna yavaşça merdiven başına çıktı, her tarafı gözden geçirdi ve bahçeye koştu.

Gece karanlıktı. Gökyüzü bulutlarla kaplıydı. İki adım ötesini görmek mümkün değildi, ama Marya Kirilovna bildiği yollardan karanlıkta yürüyordu. İki dakika sonra da kendini kameriyenin yanında buldu. Biraz cesaretini toplamak, Deforj'un karşısına kayıtsız ve sakin bir yüzle çıkmak için burada durakladı. Fakat işte Deforj önünde duruyordu. Mahzun ve alçak bir sesle:

- Ricamı reddetmediğiniz için size teşekkür ederim, dedi. Buna razı olmasaydınız çok üzülecektim.

Marya Kirilovna, önceden hazırladığı bir cümleyle:

- Gösterdiğim hoş görürlükten ötürü beni pişman etmeyeceğinizi umarım, yanıtını verdi.

Delikanlı susuyor, görünüşe göre heyecanını yatıştırmaya çalışıyordu. Nihayet ağzından şu sözcükler döküldü:

- Durumun gereği... Sizden ayrılmak zorundayım. Belki de yakında duyacaksınız ama, ayrılmadan önce bunu ben size anlatmalıyım.

Marya Kirilovna yanıt vermiyordu. Bu sözlerde, beklediği aşk ilanının bir başlangıcını görüyordu. Delikanlı başını eğerek sözüne devam etti:

- Ben sizin sandığınız kimse, yani Fransız Deforj değilim, ben Dubrovski'yim.

Marya Kirilovna haykırdı. Dubrovski:

- Allah aşkına korkmayınız, dedi. Siz benim adımdan korkmamalısınız! Evet, ben babanızın bir lokma ekmekten yoksun bıraktığı baba evinden kovduğu ve eşkıyalığa mecbur ettiği o mutsuz insanım. Ama siz, ne kendiniz için, ne de babanız için benden korkmamalısınız! Artık her şey bitti, ben onu bağışladım. Beni dinleyin, onu siz kurtardınız! İlk kanlı saldırımı ona karşı yapacaktım. Nereye kundak koyacağımı, yatak odasına reden gireceğimi, bütün kaçış yollarını nasıl keseceğimi tesbit ederek evin etrafında dolaşıyordum. İşte bu dakikada bir peri gibi, yanımdan siz geçtiniz! Kalbim sükûnet buldu. Yaşadığınız evin kutsal olduğunu, sizinle kan bağlılığı olan hiçbir varlığın benim kinime hedef olamıyacağını anladım. Bir çılgınlık saydığım bu intikamdan vazgeçtim. Beyaz elbisenizi uzaktan olsun görebilmek umuduyla, günlerce Pokrovskoye köyünün bahçeleri etrafında bir serseri gibi dolaştım. Bir başına yaptığınız gezintilerinizde, ağaçların arkasına saklanarak sizi korumak gibi mutlu bir düşünceyle - gizli olarak bulunduğum yerde sizin için bir tehlike olamıyacağı düşüncesiyle - peşinizde dolaştım. Nihayet bir fırsat çıktı evinize yerleştim. Bu üç hafta benim için mutluluk dolu günler oldu. Bunların anısı üzüntülü hayatımın bir avuntusu olacaktır. Bugün bir haber aldım, bu haberden sonra artık benim için burada daha fazla durmak olanağı kalmamıştır. Bugün sizden ayrılıyorum... Hemen

şimdi... Ama, bana lanet etmemeniz, beni hor görmemeniz için, ayrılmadan önce, size açılmak zorundaydım. Ara sıra Dubrovski'yi düşününüz! Biliniz ki o, başka işler için yaradılmıştı. Onun ruhu sizi sevmesini biliyordu, hiçbir zaman...

Bu sırada hafif bir ıslık işitildi. Dubrovski sustu. Genç kızın elinden tuttu ve ateş gibi yanan ağzına götürdü. Islık tekrar çalındı. Dubrovski:

- Bağışlayın, dedi. Beni çağırıyorlar... Bir dakika hayatıma mal olabilir...

Dubrovski geri çekildi. Marya Kirilovna hareketsiz duruyordu. Delikanlı döndü, genç kızı tekrar elinden tuttu. Tatlı ve dokunaklı bir sesle:

- Bir gün başınıza bir felaket gelir de kimseden yardım ve himaye göremezseniz, bana koşup benden yardım istemeye söz veriyor musunuz? İlgimi reddetmeyeceğinize söz veriyor musunuz?

Marya Kirilovna sessizce ağlıyordu. Islık üçüncü defa çaldı. Dubrovski:

Siz beni mahvediyorsunuz, diye bağırdı, bana yanıt vermedikçe sizi bırakmıyacağım! Söz veriyor musunuz, yoksa vermiyor musunuz?

Zavallı güzel kız, yavaşça:

- Söz veriyorum, diye mırıldandı.

Marya Kirilovna, Dubrovski ile görüşmesinden heyecanlanmış bir halde bahçeden dönüyordu. Ona, çiftlik halkı koşuyormuş, bütün ev hareketteymiş, avluda birçok insan varmış, merdiven başında da bir troyka duruyormuş gibi geldi. Uzaktan Kirila Petroviç'in sesini duydu. Yokluğunun farkına varılmasından korkarak içeri girmekte acele etti. Salonda onu babası karşıladı,. Konuklar, bildiğimiz emniyet amirinin etrafını çevirmişler ona sorular yağdırıyorlardı. Sefer elbisesi giymiş ve tepeden tırnağa kadar silahlanmış olan em-

niyet amiri, esrarlı ve telaşlı bir tavırla onlara yanıtlar veriyordu. Kirila Petroviç kızına:

- Sen neredeydin Mâşa? diye sordu. Mösyö Deforj'u görmedin mi?

Mâşa zorlukla olumsuz bir yanıt verebildi. Kirila Petroviç sözüne devam ederek:

- Düşün ki, dedi, emniyet amiri onu yakalamaya, beni de öğretmenin Dubrovski olduğunu inandırmağa gelmiş!

Emniyet amiri saygı ile:

- Efendimiz, dedi, bütün eşkâl...

Kirila Petroviç onun sözünü keserek:

- Bana bak arkadaş, dedi, sen şu eşkâlinle defolup gider misin? İşin aslını kendim anlamadıkça sana Fransızımı teslim etmem... Şu korkak ve yalancı Anton Pafnutiç'in sözlerine nasıl inanılabilir? Öğretmenin, kendisini soymak istediğini düşünde görmüş olacak. Niçin hemen o sabah bu konuda bana bir sözcük olsun söylemedi?

Emniyet amiri:

- Fransız onu korkutmuş efendimiz, susacağına dair yemin de ettirmiş, dedi.

Kirila Petroviç:

- Yalan, dedi. Şimdi ben her şeyi meydana çıkarırım (İçeri giren hizmetçiye). Öğretmen nerde kaldı? diye sordu.

Hizmetçi:

- Hiçbir yerde bulunamıyor efendimiz, yanıtını verdi.

Kuşkulanmaya başlıyan Troyekurov:

- O halde arayın onu, diye bağırdı. Sonra emniyet amirine dönerek:

- Şu methettiğin eşkâli göster bakalım! dedi.

Emniyet amiri kâğıdı uzattı.

- Hımmm... Yirmi üç yaşında... Gerçi orası öyle ama,

bu henüz hiçbir kanıtlamaz! Peki öğretmen nerde?

Kendisine, yine:

- Bulunamıyor efendimiz, yanıtı verildi.

Kirila Petroviç sinirlenmeye başlamıştı. Marya Kirilovna yarı cansız bir haldeydi. Bunu fark eden babası:

- Sen sararmışsın Maşa, dedi. Galiba korktun!

- Hayır babacığım, başım ağrıyor.

- Haydi Mâşa odana git, üzülme!

Mâşa babasının elini öptü ve hemen odasına gitti. Kendini yatağa atarak bir sinir krizi içinde hıçkırmaya başladı. Hizmetçiler koştu, onu zorla soydular, soğuk su ile, binbir çeşit kolonyalarla güçbela yatıştırabildiler, yatırdılar. Genç kız daldı.

Fransız bir türlü bulunamıyordu. Kirila Petroviç öfkeli öfkeli *zafer yıldırımları gürleyiniz!* şarkısını ıslıkla çalarak salonda bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Konuklar aralarında fısıldaşıyorlardı. Emniyet amiri yine amacına erişememiş, Fransız bulunamamıştı. Herhalde ona haber verilmiş, o da gizlenmeyi başarmıştı. Ama kim haber vermişti? Bu nokta bir sır olarak kalıyordu.

Saat on biri vurdu, ama kimse uykuyu düşünmüyordu. Nihayet Kirila Petroviç emniyet amirine dönerek öfkeyle:

- Eee, bu böyle ne olacak bakalım? dedi. Burada sabaha kadar kalacak değilsin ya! Benim evim koltuk meyhanesi değil, bu, gerçekten Dubrovski de olsa kardeş, bu becerikliliğinle sen onu yakalıyamazsın! Şimdi basbakalım evine, bundan sonra da daha becerikli ol! (Konuklarına dönerek devam etti). Sonra, sizin de eve gitme vaktiniz geldi. Haydi bakalım, arabalarınızı hazırlatmalarını emredin, benim uykum var.

Troyekurov konuklarından işte böyle kabaca ayrıldı.

XIII

Olağanüstü hiçbir şey olmadan aradan bir süre daha geçti, ama önümüzdeki yazın başlangıcında Kirila Petroviç'in aile hayatında birçok değişiklikler oldu.

Troyekurov'dan 30 verst kadar ötede, prens Vereyski'nin zengin malikanesi bulunuyordu. Prens yıllarca yabancı ülkelerde yaşamıştı. Prensin bütün malikanesini emekli bir binbaşı idare ediyor ve Pokrovskoye ile Arbatovo arasında hiçbir bağlantı bulunmuyordu. Fakat mayıs ayı sonlarında prens yabancı ülkelerden döndü ve şimdiye kadar hiç görmediği köyüne geldi. Ne varki , eğlenceli bir yaşayışa alıştığı için, yalnızlığa dayanamadı. Gelişinin üçüncü günü, vaktiyle tanıdığı Troyekurov'a öğle yemeğine gitti.

Prens elli yaşlarında kadardı, ama yaşından çok daha fazla gösteriyordu. Çeşitli aşırılıklar sağlığını bozmuş, onda silinmez izler bırakmıştı. Buna karşın görünüşü zarif ve güzeldi. Her zaman sosyetede yaşamak alışkanlığı, ona özellikle kadınlarla ilişkilerinde bazı incelikler kazandırmıştı. Hiç durmadan eğlenmek ister, daima canı sıkılırdı. Kirila Petroviç, prensin bu ziyaretini, sosyete yaşayışını bilen bir insanın saygı belirtisi gibi sayarak, buna pek sevinmişti. Âdeti olduğu üzere konuğuna malikanesini gezdirmek suretiyle ikramlarda bulundu ve onu köpekhaneye götürdü. Ama prens, köpek kokuları içinde az kalsın boğuluyordu. Esanslı mendili ile burnunu kapayarak kendini dışarı dar attı. Budanmış ıhlamurlarıyla, dört köşe havuzuyla, düz yollarıyla Troyeku-

rov'un eski bahçesi konuğun hoşuna gitmedi. O, İngiliz bahçelerini ve sözüm ona doğayı severdi, ama övmekten ve hayranlığını belirtmekten de geri kalmadı. Hizmetçi yemeğin hazır olduğunu haber vermeye geldi. Yemeğe gittiler. Gezintiden yorulan prens topallıyor, bu ziyareti yaptığına pişman oluyordu.

Salonda onları Marya Kirilovna karşıladı, ihtiyar çapkın, kızın güzelliğine hayran oldu. Troyekurov konuğunu kızın yanına oturttu. Kızın varlığı prensi canlandırmış, neşelendirmişti. Meraklı hikayeleriyle birkaç sefer kızın dikkatini çekmeyi başardı. Yemekten sonra Kirila Petroviç ata binmeyi önerdi. etti. Ama prens kadife çizmelerini göstererek ve damla hastalığıyla alay ederek, özür diledi. Sevimli komşusundan ayrılmamak için araba gezintisini tercih etti. Arabayı hazırladılar. İhtiyarlar ve güzel kız, üçü birden, arabaya bindiler ve hareket ettiler. Konuşmalarını burada da sürdürdüler. Marya Kirilovna bu sosyete adamının gönül alıcı ve neşeli komplimanlarını hazla dinliyordu. Derken, Vereyski birdenbire Kirila Petroviç'e dönerek bu yanmış binanın ne olduğunu, kime ait bulunduğunu sordu. Kirila Petroviç çatındı. Yanmış çiftlik binasının onda uyandırdığı anılar hiç de hoşa gidecek şeyler değildi. Verdiği yanıtta bu toprakların şimdi kendisinin olduğunu, eskiden Dubrovski adında birine ait bulunduğunu söyledi. Prens:

- Dubrovski'ye mi, nasıl şu ünlü hayduta mı? diye tekrarladı.

Troyekurov:

- Onun babasına ait, dedi. Hoş, onun babası da hatırı sayılır haydutlardandı ya!

- Sahi, şu bizim Rinaldo ne oldu? Sağ mı, ele geçti mi?

- Hem sağ, hem selamette. Emniyet amirlerimiz hırsız-

larla birlik oldukları sürece yakalanacağı da yok. İyi hatırıma geldi Prens. Dubrovski senin Arbatovo'yu da ziyaret etti mi hiç?

- Evet, geçen yıl galiba bir şeyler yakmış veya çalmıştı. Şu romantik kahramanla şöyle kısaca tanışmak herhalde meraklı bir şey olsa gerek, değil mi Marya Kirilovna?

Troyekurov:

- Elbette meraklı, dedi. Marya Kirilovna onunla tanışıyor. Dubrovski tam üç hafta ona müzik dersi verdi, Allaha şükür derslerine karşılık bir şey almadı.

Kirila Petroviç burada Fransız öğretmeninin hikayesini anlatmaya başladı. Marya Kirilovna, adeta iğne üzerinde oturuyor gibiydi. Vereyski anlatılanları büyük bir dikkatle dinledi, bütün bunları çok tuhaf buldu ve konuşma konusunu değiştirdi. Gezintiden dönünce kendi arabasını hazırlamalarını söyledi ve Kirila Petroviç'in, gece yatısına kalması için yaptığı bütün ısrarlarına karşın çaydan sonra hemen hareket etti. Ama gitmeden önce, Marya Kirilovna ile beraber kendisini ziyarete gelmesini Kirila Petroviç'ten rica etti. Mağrur Troyekurov geleceğine söz verdi. Çünkü Prenslik niteliğini, iki nişanını ve babadan kalma üç bin nüfuslu çiftliğini dikkate alarak prens Vereyski'yi bir dereceye kadar kendine eşit sayıyordu.

Bu ziyaretten iki gün sonra Kirila Petroviç, kızıyla birlikte Prens Vereyski'yi ziyarete gitti. Arbatovo'ya yaklaşırken, temiz ve ferah köy evlerini, İngiliz şatoları biçiminde ve taştan yapılmış derebey köşkünü seyretmekten kendini alamadı. Köşkün önünde, çıngıraklarını sallıyarak İsviçre ineklerinin otladıkları gür ve yeşil bir çayır uzanıyordu. Geniş bir park köşkün dörtbir yanını çevirmişti. Ev sahibi, konuklarını merdiven başında karşıladı, genç kıza kolunu verdi. Konuklar üç kişilik bir yemek masasının hazırlandığı son

derece güzel bir salona girdiler. Prens konuklarını pencereye götürdü, önlerinde eşsiz bir manzara canlandı. Volga, pencerelerin önünden akıyordu. Irmakta, yelkenlerini şişirmiş yüklü mavnalar gidiyor ve çok anlamlı olarak ölüm kayığı adını alan balıkçı kayıkları suyun üzerinde oynaşıyorlardı. Irmağın ötesinde tepeler ve ovalar uzanıyor, birkaç köy çevreyi süslüyordu. Sonra konuklar prensin yabancı ülkelerde satın aldığı tablolardan meydana gelmiş bir resim galeresini seyretmekle vakit geçirdiler. Prens bunların çeşitli konularına, resimcilerinin hayatına dair Marya Kirilovna'ya izahat veriyor, kusur ve üstünlüklerini gösteriyordu. Tablolardan, ukala bir bilgicin önceden hazırlanmış sözleriyle değil, duyarak ve anlıyarak söz ediyordu. Marya Kirilovna onu memnuniyetle dinliyordu. Yemeğe oturdular. Troyekurov Amphitryon'unun (*) şaraplarının ve ahçısının ustalığının tam hakkını verdi.

Marya Kirilovna ise hayatında ancak ikinci sefer gördüğü bir adamla bu konuşmasında ne küçücük bir şaşkınlık, ne de bir zorluk duyuyordu. Yemekten sonra ev sahibi konuklarına bahçeye çıkmayı önerdi. Kahvelerini, içinde birçok adacıklar bulunan geniş bir gölün kıyısındaki kameriyede içtiler. Birdenbire bir bando çalmaya başladı. Üç çifte bir sandal gelip doğruca kameriyeye yanaştı. Gölde adacıklar arasında gezmeye çıktılar, bunlardan bazılarını ziyaret ettiler. İçlerinden birinde mermer bir heykel; bir başkasında ıssız bir mağara; üçüncüsünde, Marya Kirilovna'nın - prensin nazik üstü kapalı anlatımıyla pek de tatmin edilmemiş - genç kızlık merakını uyandıran esrarlı yazılarla süslü bir anıt gördüler. Vakit farkına varılmadan geçmiş, ortalık kararmaya başlamıştı. Prens serinlik bastığını ve çiy yağdığını ileri sure

(*) Molière'in komedilerinden birinin kişisi, ev sahibi (Ç.N.)

rek eve dönmekte acele etti. Semaver onları bekliyordu. Prens, Marya Kirilovna'dan bu ihtiyar bekarın evinde ev sahipliği yapmasını rica etti. Genç kız bu sevimli gevezenin bitmez tükenmez hikayelerini dinliyerek çay dağıttı. Ansızın bir patlama duyuldu, bir havai fişek gökyüzünü aydınlattı. Prens, Marya Kirilovna'nın omuzlarına bir şal örttü ve onları balkona davet etti. Evin önünde, karanlıkta, renk renk ışıklar yandı; kıvrıldı, başaklar, fıskıyeler, palmiyeler biçiminde havaya yükseldi, sonra yağmur halinde, yıldızlar halinde yerlere döküldü. Bunlar söndü ve yeniden yandı. Marya Kirilovna bir çocuk gibi neşeleniyordu. Prens Vereyski, genç kızın bu neşesine seviniyordu. Troyekurov ise bütün bunlardan son derece memnundu. Çünkü prensin tous les frais (*) ini bir saygı ve bir yaranma belirtisi gibi sayıyordu.

Akşam yemeği zenginlik bakımından, öğle yemeğinden hiç de geri kalmıyordu. konuklar, kendilerine ayrılan odalara çekildiler. Ertesi sabah da, yakında tekrar görüşmek sözüyle nazik ev sahibinden ayrıldılar.

(*) Aslında Fransızca yazılmıştır: «Bütün bu masraflarını» anlamına gelir.

XIV

Marya Kirilovna, odasında, açık bir pencerenin önünde gergef işliyordu. Aşkın verdiği dalgınlıkla gülü yeşil ipekle işliyen Konrad'ın sevgilisi gibi ipekleri birbirine karıştırmıyordu. Aklı işiyle meşgul olmamasına ve çok uzaklarda dolaşmasına rağmen, iğne altındaki kanaviçe, yanlışsızca modeldeki desenleri tekrarlıyordu.

Ansızın pencereye bir el uzandı. Biri, gergefin üzerine bir mektup bıraktı ve Marya Kirilovna kendini toparlayıncaya kadar gözden kayboldu. Tam bu sırada içeri giren hizmetçi, Kirila Petroviç'in kendisini çağırmakta olduğunu haber verdi. Kız mektubu, korku ile başörtüsünün içine sakladı ve babasının odasına koştu.

Kirila Petroviç yalnız değildi. Yanında Prens Vereyski oturuyordu. Marya Kirilovna'nın görünmesi üzerine prens ayağa kalktı, onun için doğal olmıyan bir şaşkınlıkla, genç kızı sessizce selamladı.

Kirila Petroviç:

- Buraya gel Mâşa, dedi. Sevineceğini umduğum bir haberim var. İşte sana bir nişanlı, bak prens seni istiyor.

Mâşa donakaldı. Yüzünü bir ölüm sarılığı kapladı. Susuyordu. Prens ona yaklaştı. Elinden tuttu, sevecen bir eda ile, kendisini mutlu etmeye razı olup olmıyacağını genç kızdan sordu. Mâşa susuyordu. Kirila Petroviç:

- Razı, tabii razı, dedi. Fakat bu sözü söylemenin kızlar için ne kadar zor olduğunu bilirsin, prens! Haydi çocuklar öpüşün ve mutlu olun!

Mâşa kımıldamadan duruyordu. İhtiyar prens kızın elini öptü. Birdenbire kızdan boşanan gözyaşları solgun yanaklarından yuvarlanmaya başladı. Prens hafifçe çatındı. Kirila Petroviç:

- Git, git, git, dedi. Gözyaşlarını kurula da yanımıza neşeli bir yüzle geli!

Sonra Vereski'ye dönerek sözlerine devam etti:

- Bunlarda gelenek haline gelmiştir, kocaya vardıkları zaman hepsi de ağlarlar. Şimdi biz prens, işten, yani çeyizden konuşalım.

Marya Kirilovna oradan gitmesi için verilen izinden, can atarcasına yararlandı. Odasına koştu, kapıyı kilitledi. İhtiyar prensin karısı olduğunu düşünerek gözyaşlarını koyverdi. Birdenbire prens ona iğrenç ve tiksinti uyandıran bir insan halinde göründü. Nikah onu, bir darağacı, bir mezar kadar korkutuyordu. Umutsuzluk içinde: «Hayır, hayır, ölmek, manastıra kapanmak, Dubrovski'le evlenmek daha iyi...» diye tekrarlıyordu. Bu anda mektubu anımsadı. Bunun Dubrovski'den olduğunu sezinliyerek hırsla okumaya başladı. Mektup gerçekten de Dubrovski'dendi. İçinde yalnız şunlar yazılıydı:

«Akşam saat 10 da, eski yerde.»

XV

Ay ışıldıyor - durgun bir temmuz gecesiydi - zaman zaman bir rüzgâr esiyor ve bütün bahçeyi hafif bir hışırtı kaplıyordu.

Genç kız, hafif bir gölge gibi, kararlaştırılan buluşma yerine yaklaşıyordu. Henüz kimsecikler görünmüyordu. Birden bire kameriyenin arkasından çıkan Dubrovski, kızın önüne dikiliverdi. Alçak ve üzüntülü bir sesle:

- Ben her şeyi biliyorum, dedi, verdiğiniz sözü anımsayınız!

Mâşa:

- Bana koruyuculuğunuzu öneriyorsunuz ama, darılmayınız, dedi, bu koruyuculuğunuz beni korkutuyor. Siz bana nasıl yardım edebilirsiniz?

- Nefret ettiğiniz adamdan sizi kurtarabilirim.

- Allah rızası için ona dokunmayın! Beni seviyorsanız sakın ona dokunmayın! Ben hiçbir faciaya neden olmak istemem.

- Ona dokunmayacağım, istekleriniz benim kutsaldır. O hayatını size borçludur. Adınıza hiçbir kötülük yapılmayacaktır. Siz benim işlediğim cinayetlerde bile temiz kalmalısınız! Ama zalim babanızdan sizi nasıl kurtarabilirim?

- Daha umudum var. Gözyaşlarımla, üzüntümle onu yumuşatacağımı umuyorum. Gerçi o inatçıdır ama, beni de çok sever.

- Boşuna umuda kapılmayınız; babanız bu gözyaşların-

da severek değil de çıkarını gözeterek kocaya varan her genç kıza özgü sıradan bir korku ve nefretten başka bir şey görmeyecektir. Babanız, isteğinize karşın mutluluğunuzu yaratmayı aklına korsa, talihinizi sonsuz olarak ihtiyar bir kocanın iradesine bağlamak için sizi zorla evlendirirse ne yaparsınız?

- O zaman, o zaman yapılacak hiçbir şey kalmıyor... Beni almaya gelin, sizin karınız olurum.

Dubrovski titredi. Solgun yüzünü erguvani bir kızıllık kapladı ve hemen o anda daha solgun bir hal aldı. Başını eğerek, uzun bir süre hiç ses çıkarmadı.

Bütün cesaretinizi toplayınız, babanıza yalvarınız, ayaklarına kapanınız, ilerde sizi bekliyen bütün felaketleri, sarsak ve sefih bir ihtiyarın yanında solacak gençliğimizi ona anlatınız! Onunla sertçe konuşmayı göze alınız: kararından şaşmadığı takdirde, o zaman, evet o zaman müthiş bir koruyucu bulacağınızı söyleyiniz! Zenginliğin bir an için bile size mutluluk getirmeyeceğini; lüksün ve ihtişamın, o da alışıncaya kadar, bir an için ancak yoksulluğu avutabileceğini ona anlatınız! Onun karşısında ısrar ediniz, öfkesinden, ve tehditlerinden korkmayınız! Bir umut kıvılcımı kaldığı sürece, Allah aşkına dayanınız!! Yoook, artık başka bir çare kalmazsa...

Dubrovski sözlerinin burasında elleriyle yüzünü kapadı, adeta boğuluyordu. Mâşa ağlıyordu. Dubrovski acı acı içini çekerek:

- Zavallı, zavallı alın yazım! Sizin için canımı bile verirdim. Sizi uzaktan görmek, elinize dokunmak bile beni sarhoş ederdi. Sizi heyecanla çarpan göğsüme bastırmak ve: Meleğim, ölelim!! demek fırsatı doğduğu zaman, zavallı ben bu mutluluktan kaçınmak, bütün gücümle onu kendimden

uzaklaştırmak zorunda kalıyorum. Ayaklarınıza kapanmak, haketmediğim bu anlaşılmaz lütuftan dolayı Allaha şükretmek cesaretini bile gösteremiyorum. Oooh, ondan ne kadar nefret etmek zorundayım, amâ bu anda yüreğimde nefret etmek için en küçük bir yer bulunmadığını hissediyorum.

Dubrovski yavaşça genç kızı kucakladı, sessizce göğsüne bastırdı. Kız, başını güvenle genç haydudun omuzuna dayadı. İkisi de susuyordu. Zaman akıp gidiyordu. Nihayet Mâşa:

- Vakit geldi, dedi.

Dubrovski adeta uykudan uyanır gibi oldu. Genç kızın elini tuttu ve parmağına bir yüzük geçirdi:

- Bana kaçmaya karar verirseniz, dedi, bu yüzüğü buraya getiriniz ve bu meşe ağacının kovuğuna koyunuz! O zaman ne yapacağımı ben bilirim.

Dubrovski genç kızın elini öptü ve ağaçların arasında kayboldu.

XVI

Prens Vereyski'nin evlenme isteği artık komşular için gizli bir şey değildi. Kirila Petroviç kutlamaları kabul ediyor, düğün hazırlığı yapılıyordu. Mâşa günden güne kesin kararını geciktiriyordu. Bu arada ihtiyar nişanlıya olan davranışı soğuk ve zoraki idi. Prens buna aldırmıyordu. Genç kızın sessizce razı oluşundan memnun olan prens sevgi için çabalamıyordu.

Ama zaman geçiyordu. Nihayet Mâşa harekete geçmeye karar verdi ve prens Vereyski'ye bir mektup yazdı. Genç kız prensin yüreğinde yüce gönüllülük duyguları uyandırmaya çalıştı: Ona en küçük bir bağlılık duymadığını açıkça itiraf etti. Kendisiyle evlenmekten vazgeçmesini ve babasının otoritesine karşı onu savunmasını prensten rica etti. Mektubu gizlice prense verdi. Prens yalnız kalınca mektubu okudu. Nişanlısının bu açık yürekliliğinden zerrece üzülmedi. Tam tersine, düğünü çabuklaştırmak zaruretini gördü, bunun için de mektubu gelecekteki kaynatasına göstermek gerektiğine inandı.

Kirila Petroviç küplere bindi. Gönderilen mektuptan haberi olduğunu Mâşa'ya sezdirmemesi için prens onu zorla kandırabildi. Kirila Petroviç kızına bundan söz etmemeye razı oldu ama, vakit kaybetmeden düğünü hemen ertesi gün yapmaya da karar verdi. Prens bu kararı çok akıllıca buldu. Nişanlısının yanına giderek, mektubun kendisini çok üzdüğünü, ama zamanla sevgisine hak kazanmayı umduğunu,

genç kızdan yoksun olmak düşüncesinin çok ağır geldiğini, kendi idam kararına razı olmak gücünde olmadığını ona söyledi. Sonra da saygı ile genç kızın elini öptü ve Kirila Petroviç'in kararına dair ona hiçbir şey çıtlatmadan oradan ayrıldı.

Prens avludan henüz çıkmıştı ki, babası içeri girdi ve hemen yarın hazır olmasını kızına emretti. Zaten prens Vereyski'nin sözlerinden heyecanlanmış olan Marya Kirilovna'nın gözlerinden yaşlar boşandı, babasının ayaklarına kapanarak şikayet eden bir sesle bağırdı:

Babacığım... Babacığım... Bana kıymayınız!!! Ben prensi sevmiyorum, onun karısı olmak istemiyorum.

Kirila Petroviç korkutucu bir sesle:

- Bu ne demek? diye bağırdı. Şimdiye kadar hiç sesini çıkarmadan razı oluyordun da şimdi, her şey olup bittikten sonra mı nazlanmaya, vazgeçmeye kalkıyorsun? Aptallığın gereği yok, bu gibi davranışlarla kararımı değiştiremezsin!

Zavallı Mâşa:

- Bana kıymayınız, diye tekrarladı, niçin beni yanınızdan kovuyor ve sevmediğim bir adama veriyorsunuz? Yoksa benden bıktınız mı? Ben yine eskisi gibi sizinle kalmak istiyorum. Babacığım, siz bensiz sıkılacaksınız! Hele benim mutsuz olduğumu düşündükçe büsbütün üzüleceksiniz! Babacığım beni zorlamayınız, ben evlenmek istemiyorum.

Kirila Petroviç etkilenmişti. Ama üzüntüsünü gizledi, kızını iterek sert bir tavırla :

- Bana bak, dedi, bütün bunlar saçma şeyler... mutluluğun için gereken şeyleri ben senden iyi bilirim. Göz yaşlarının sana yararı yok! Öbür gün düğünün olacak.

Mâşa:

- Öbür gün mü? diye bağırdı, aman Allahım! Hayır ha-

yır, mümkün değil, bu olamaz! Babacığım, beni dinleyin, eğer bana kıymaya karar vermiş bulunuyorsanız kendime aklınızdan bile geçirmediğiniz bir koruyucu bulacağım! O zaman beni ne hale getirdiğinizden siz de korkacaksınız!

Kirila Petroviç:

- Neee? Neee? diye bağırdı. Tehdit ha! Küstah kız, beni tehdit ediyorsun ha! Sana öyle bir şey yaparım ki bunu aklından bile geçirmezsin! Sen ne cesaretle beni koruyucu ile korkutuyorsun, ha? Görelim bakalım senin bu koruyucun kimmiş?

Mâşa umutsuzluk içinde:

- Vladimir Dubrovski, dedi.

Kirila Petroviç, kızının aklını oynattığını sandı. Hayretle ona baktı. Bir süre sustuktan sonra:

- Çok iyi, dedi, kimi istersen kurtarıcı diye bekliyebilirsin. Şimdilik bu odada otur bakalım, düğüne kadar bu odadan çıkmayacaksın!

Kirila Petroviç bunları söyledikten sonra odadan çıktı ve kapıyı kilitledi.

Zavallı kız başına gelecekleri düşünerek uzun uzun ağladı. Fakat yaptığı çoşkunca itiraflar yüreğini ferahlatmıştı. Şimdi, kendisini bekleyen sonucu ve bundan sonra izlemesi gerekli davranış tarzını daha sakin düşünebilirdi. Onun için en önemli olan şey bu nefret ettiği evlilikten kurtulmaktı. Bir haydudun karısı olmak kaderi, ona hazırlanan kısmete göre bir cennet gibi görünüyordu. Dubrovski'nin bıraktığı yüzüğe baktı. Onunla başbaşa görüşmeyi ve kesin an arifesinde bir kez daha ondan akıl danışmayı şiddetle istiyordu. Bir önsezi, geceleyin Dubrovski'yi bahçede, kameriyenin yanında bulacağını ona söylüyordu. Ortalık kararır kararmaz oraya gidip onu beklemeye karar verdi. Ortalık kararda. Mâ-

şa hazırlandı. Gelgelelim kapısı anahtarla kilitlenmiti. Oda hizmetçisi, Kirila Petroviç'in kendisini dışarı bırakmamaları için emir verdiğini kapının dışından söyledi. Demek ki kız kilit altında idi. Ağır bir hakarete uğramış bir halde, pencerenin kenarına oturdu, gece geç vakte kadar, soyunmaksızın, hareketsizce karanlık gökyüzüne bakarak orada kaldı. Sabaha karşı biraz kestirdi. Fakat hafif uykusu üzüntülü birtakım düşlerle bölündü. Yükselen güneşin ilk ışıkları onu uyandırdı.

XVII

Genç kız gözünü açtı, ilk aklına gelen şey, durumunun korkunçluğu oldu. Zili çaldı, bir kız içeri girdi. Marya Kirilovna'nın sorduğu sorulara yanıt olarak: Kirila Petroviç'in dün akşam Arbatovo'ya gittiğini, geç vakit döndüğünü; genç kızı odadan çıkarmamaları için sıkı emirler verdiğini; düğün için, göze batacak hiçbir hazırlık yapılmadığını; bununla beraber papazın ne nedenle olursa olsun, köyden uzaklaşmaması için tembihlerde bulunulduğunu söyledi. Bu haberleri verdikten sora dışarı çıktı ve tekrar oda kapısını kilitledi.

Hizmetçinin sözleri genç mahpusu kızdırmıştı. Kızın tepesi atmış, kan beynine çıkmıştı. Bütün bu olup bitenleri Dubrovski'ye bildirmeye karar verdi. Yüzüğü şu meşhur meşe ağacı kovuğuna gönderme çarelerini araştırmaya başladı. Bu sırada penceresine küçük bir taş atıldı, cam şıngırdadı. Marya Kirilovna avluya bakınca, kendisine gizli birtakım işaretler yapmakta olan küçük Şâşa'yı gördü. Genç kız çocuğun kendisine olan bağlılığını bildiği için buna sevindi. Pencereyi açtı ve:

- Günaydın Şâşa, dedi, beni niye çağırdın?

- Birşey gerekli mi diye sormaya geldim ablacığım. Babam öfkeli, evdekilerin hepsine sözlerinizi yerine getirmeyi yasak etti. Ama siz ne istiyorsanız bana söyleyin, ben sizin için her şeyi yaparım.

- Teşekkür ederim sevgili Şâşa'cığım. Bak beni dinle: kameriyenin yanındaki kovuklu meşe ağacını biliyor musun?

- Biliyorum ablacığım.

- Beni seviyorsan çabuk oraya koş ve şu yüzüğü kovuğun içine bırak! Ama seni kimsenin görmemesine dikkat et.

Genç kız bunları söyledikten sonra yüzüğü çocuğa attı ve pencereyi kapadı.

Çocuk yüzüğü yerden aldı, var hızıyla koşmaya başladı ve üç dakika içinde bilinen ağacın yanına vardı, durdu. Soluk soluğa dört bir yanı gözden geçirdi ve yüzüğü kovuğa koydu. Bu işi başarıyla gördükten sonra, sonucunu hemen Marya Kirilovna'ya bildirmek istedi. Ama, tam bu sırada, kızıl saçlı, şaşı gözlü, üstü başı yırtık pırtık bir çocuk kameriyenin arkasından çıkıverdi, meşe ağacına atıldı ve elini kovuğun içine daldırdı. Şâşa bir sincaptan daha çabuk çocuğun üstüne atıldı ve iki elini birden tuttu. Korkutucu bir sesle:

- Sen burada ne yapıyorsun? dedi.

Çocuk, Şaşa'nın elinden kurtulmaya çalışarak:

- Sana ne? diye yanıt verdi.

Şâşa:

- Bırak şu yüzüğü kızıl tavşan, yoksa ben sana gösteririm, diye bağırdı.

Çocuk yanıt yerine, Şâşa'ın suratına bir yumruk indirdi. Ama Şâşa onu bırakmadı ve sesinin bütün gücüyle bağırmaya başladı:

- Hırsız var! Hırsız var! Buraya koşun!

Çocuk, Şâşa'nın elinden kurtulmaya çalışıyordu. Görünüşe göre Şâşa'dan iki yaş büyük ve ondan çok daha kuvvetli idi. Ama Şâşa daha çevikti. Çocuklar birkaç dakika boğuştular. Nihayet kızıl saçlı çocuk Şâşa'yı alt etti, yere yatırdı ve gırtlağına sarıldı. İşte tam bu sırada kuvvetli bir el, çocuğun fırçayı andıran kızıl saçlarından yakaladı. Bahçıvan Steyan, onu yarım arşın kadar yerden kaldırdı:

- Ah seni kızıl saçlı şeytan ah, diye çıkışmaya başladı. Sen ne cesaretle küçük beyi dövüyorsun?

Şâşa yerden fırlıyarak kendini toplamaya fırsat buldu ve:

- Sen beni yenemezdin ama, dedi, koltuk altlarımdan yakaladın! Çabuk yüzüğü ver ve buradan bas git!

Kızıl saçlı çocuk:

- Daha da neler! diye söylendi ve birdenbire olduğu yerde dönerek saçlarını Stepan'ın elinden kurtardı, kaçmaya koyuldu.

Ama Şâşa ona yetişerek arkasından itti, çocuk boylu boyunca yere yuvarlandı. Bahçıvan tekrar çocuğu yakaladı ve kuşağıyla bağladı.

Şâşa:

- Yüzüğü ver! diye bağırıyordu.

Stepan:

- Dur hele küçük bey dedi, biz onu kahyanın yanına götürelim de cezasını versin!

Bahçıvan esirini köşkün avlusuna götürdü. Şâşa bunların peşinden gidiyor, yırtılan ve yeşil otlarla kirlenen pantolonlarına düşünceli düşünceli bakıyordu. Birdenbire üçü de kendilerini tavlada beygirleri yoklamaya giden Kirila Petroviç'in karşısında buldular. Troyekurov Stepan'a:

- Bu ne demek? diye sordu.

Stepan kısa birkaç sözle olup bitenleri anlattı. Kirila Petroviç onu, dikkatle dinledi. Sonra Sâşa'ya dönerek:

Yaramaz çocuk, dedi, senin bununla ne alış verişin var?

- Babacığım, o kovuktan yüzüğü çaldı, emredin de yüzüğü versin!

- Ne yüzüğü ? Hangi kovuktan?

- Şey, bana Marya Kirilovna... Canım işte o yüzük.

Şâşa heyecanlandı, şaşırdı. Kirila Petroviç çatındı. Başını sallıyarak:

- Desene, dedi, işe Marya Kirilovna da karıştı. Ya bana her şeyi anlat, ya da sana öyle bir sopa çekerim ki dünyanı şaşırırsın!

- Vallahi babacığım... Babacığım... Marya Kirilovna bana hiçbir şey söylemedi. Babacığım!

- Steyan, koş da bana kayın ağacından güzel, taze bir sopa kes!

- Dur babacığım, size her şeyi anlatacağım. Bugün avluda oynuyordum. Ablam pencereyi açtı, ben de yanına gittim. Ablam kazara yüzüğünü düşürdü, ben de alıp kovuğun içine sakladım... Şey, sonra bu kızıl çocuk da onu almak istedi.

- Kazara düşürdü ha! Sen de onu saklamak istedin! Stepan, koş bir sopa getir!

- Babacığım, durun, hepsini anlatacağım! Ablam Marya Kirilovna meşe ağacına gidip yüzüğü kovuğun içine koymamı söyledi. Ben de koşup yüzüğü oraya koydum. Halbuki bu pis çocuk da...

Kirila Petroviç pis çocuğa döndü ve korkutucu bir sesle sordu:

- Sen kimsin?

Kızıl saçlı çocuk:

- Ben bay Dubrovskilerin çiftlik halkındanım.

Kirila Petroviç'in yüzü buruştu:

- Sen galiba beni efendin olarak tanımıyorsun? Güzel. Ya benim bahçemde ne işin vardı?

Çocuk büyük bir ilgisizlikle:

- Ahududu aşırıyordum, dedi.

Kirila Petroviç:

Ne ala, dedi, adamları da efendileri gibi: Desene imam ne ki, cemaat ne olsun! Bizde, meşe ağaçlarında ahududu yetiştiğini nerede gördün?

Çocuk yanıt vermiyordu. Sâşa;

- Babacığım, dedi, ona emredin de yüzüğü geri versin!

Kirila Petroviç:

- Sen sus Aleksandr, (*) dedi. Seninle de ayrıca hesaplaşacağımı unutma! Haydi odana git. Sen şaşı oğlan, bana öyle geliyor ki sen az açık gözlerden değilsin! Yüzüğü ver de evine def ol git!

Çocuk avuçlarını açtı ve elinde hiçbir şey olmadığını gösterdi.

- Eğer bana her şeyin doğrusunu söylersen seni dövmem, üstelik de beş kopek veririm. Yoksa sana öyle bir şey yaparım ki aklına bile getiremezsin, haydi bakalım!

Çocuk hiç sesini çıkarmıyordu. Başını önüne eğmiş duruyor, kendine gerçek bir aptal süsü veriyordu.

Kirila Petroviç:

- Pekala, dedi, bunu bir yere kapayın, kaçmaması için de iyice dikkat edin! Yoksa topunuzun derinizi yüzerim.

Stepan çocuğu güvercinliğe götürdü ve kilitledi. İhtiyar kuşçu kadın Agafiya'yı da çocuğa gözcü olarak bıraktı.

Kirila Petroviç gözleriyle çocuğu izliyerek:

- Emniyet amirini çağırmak için şimdi hemen şehre koşun! Hem de elden geldiği kadar çabuk!

Kirila Petroviç odasında dolaşıyor ve öfkeli öfkeli *zafer yıldırımları* şarkısını ıslıkla çalarak şunları düşünüyordu:

- Artık kuşkuya yer yok. Kız, melûn Dubrovski ile ilişkisini devam ettirmiş. Acaba gerçekten onu yardıma çağırdı mı? Belki de nihayet sağlam bir ip ucu ele geçirmiş oldum. Artık elimizden kurtulamaz! Bu fırsatı kaçırmıyalım! Bir araba çıngırağı... Çok şükür emniyet amiri gelebildi.

(*) Aleksandr: Şâşa adının bütünüdür (Ç.N.)

- Hey, şu yakalanan çocuğu buraya getiriniz!

Bu arada, araba da avluya girmiti. Önceden tanımış olduğumuz emniyet amiri, toz toprak içinde odaya girdi.

Kirila Petroviç:

- Sevinçli bir haber, dedi. Dubrovski'yi yakaladım.

Emniyet amiri sevinçli bir eda ile:

- Allaha şükür efendimiz, dedi, nerede o?

- Canım Dubrovski'nin kendisini değil de, çetesinden birini yakaladım. Şimdi onu getirecekler. Çetebaşını yakalamamız için işimize yarar. İşte onu getirdiler.

Korkunç bir haydut bekliyen emniyet amiri, görünüşü oldukça zayıf 13 yaşlarında bir çocukla karşılaşınca şaşakaldı. Hayretle Kirila Petroviç'e baktı ve ondan açıklama bekledi. Kirila Petroviç sabahki olayı, tabiî Marya Kirilovna'nın adını anmaksızın, hemencecik anlatmaya başladı.

Emniyet amiri boyuna küçük hayduda bakarak dikkatle onu dinledi. Çocuk bir aptal rolü oynuyor ve etrafında olup bitenlere hiç aldırış etmiyormuş gibi görünüyordu. Nihayet emniyet amiri:

- Sizinle yalnızca görüşmeme izin veriniz efendimiz, dedi.

Kirila Petroviç onu bir başka odaya götürdü ve arkadan kapıyı kilitledi.

Yarım saat sonra da kaderi üzerine bir karar verilmesini bekliyen mahpusun bulunduğu salona döndüler. Emniyet amiri çocuğa dönerek:

- Efendimiz seni ilçe hapishanesine göndererek orada bir temiz dayak attırdıktan sonra sürdürecekti. Ama ben seni savundum ve affettirdim. Çözün şunu!

Çocuğu çözdüler. Emniyet amiri:

- Haydi bakalım, şimdi beyefendiye teşekkür et, dedi.

Çocuk Kirila Petroviç'e yaklaştı ve elini öptü. Kirila Petroviç ona:

- Bas bakalım evine, dedi, bundan sonra da kovuklardan ahududu çalma!

Çocuk çıktı. Neşeyle merdivenlerden indi, etrafına bakmaksızın, tarlaların içinden koşarak Kistenevka yolunu tuttu. Köye gelince kenardaki birinci ve yarı harap izbenin önünde durdu, cama vurdu. Pencere açıldı ve bir kocakarı göründü. Çocuk:

- Nineciğim bana ekmek ver, dedi, sabahtan beri hiçbir şey yemedim, açlıktan geberiyorum.

Kocakarı:

- Aaa, sen misin Mitya, dedi. Neredeydin şeytan yavrusu?

- Sonra anlatırım nineciğim. Allah aşkına bana ekmek ver!

- İzbeye girsene!

- Vaktim yok nineciğim, bir yere daha uğramak zorundayım. Peygamberini seversen bana ekmek ver!

Kocakarı:

- Ne cıva gibi bir çocuksun, diye homurdandı ve - pencereden bir dilim kara ekmek uzatarak - al sana bir dilim ekmek, dedi.

Çocuk hırsla ekmeği ısırdı ve çiğneyerek hızla yoluna devam etti.

Ortalık kararmaya başlamıştı. Mitya hendeklerin içinden ve çitler boyunca yürüyerek Kistenevka koruluğuna süzüldü. Koruluğun ileri nöbetçileri gibi duran çifte çamlara gelince durdu. Dört bir tarafını gözten geçirdi, kesik ve keskin bir ıslık çaldı, beklemeye başladı. Buna yanıt olarak hafif fakat uzun bir ıslık duyudu. Koruluğun içinden biri çıktı ve ona yaklaştı.

XVIII

Kirila Petroviç salonda bir aşağı bir yukarı dolaşıyor ve her zamandan daha yüksek sesle kendi şarkısını ıslıkla çalıyordu. Bütün ev hareket halinde idi. Hizmetçiler koşuyor, kızlar gidip geliyor, arabacılar ahırda koşuşuyorlardı. Avluda bir yığın insan toplanmıştı. Genç kızın tuvalet odasında, etrafı hizmetçilerle çevrili bir madam, aynanın karşısında hareketsiz ve sararmış bir halde oturmakta olan Marya Kirilovna'yı süslemekle meşguldü. Genç kızın başı elmasaların ağırlığı altında bir yana yatmıştı. Dikkatsiz bir el, bir yerine iğne sapladığı zaman kız hafifçe irkiliyor, ama anlamsız bakışlarla aynaya bakarak susuyordu.

Kapıda Kirila Petroviç'in sesi duyuldu:

- Çabuk bitiyor mu?

Madam:

- Hemen şimdi, karşılığını verdi. Marya Kirilovna kalkınız, aynaya bir bakın bakalım, iyi olmuş mu?

Marya Kirilovna ayağa kalktı ama hiçbir yanıt vermedi. Kapılar açıldı. Madam, Kirila Petroviç'e dönerek:

- Gelin hazır, dedi. Arabaya binilmesi için emreder misiniz?

Kirila Petroviç:

- Mübarek olsun, dedi. Ve masada duran haçı alarak şefkatli bir sesle, buraya gel Mâşa, diye ekledi, seni takdis edeyim.

Zavallı kız babasının ayaklarına kapandı ve hıçkırmaya başladı. Gözyaşları içinde:

- Babacığım... Babacığım... diye inliyor ve sesi sönüyordu.

Kirila Petroviç, onu takdis etmekte acele etti. Kızı kaldırdılar ve adeta kucakta arabaya götürdüler. Kızla birlikte yengelik ödevini gören kadın ve bir hizmetçi de arabaya bindiler, kiliseye hareket ettiler. Güvey onları orada bekliyordu. Gelini karşılamaya çıktı. Kızın sarılığı ve halindeki tuhaflık onu şaşırttı. İkisi birlikte soğuk ve boş kiliseye girdiler, arkalarından kapı kapandı. Papaz dua odasından çıktı ve hemen törene başladı. Marya Kirilovna hiçbir şey işitmiyordu. Kafası bir şeyle meşguldu; sabahtan beri Dubrovski'yi bekliyordu. Bir dakika için olsun umudunu kaybetmemişti. Fakat papaz alışılmış olan soruyu kendisine sorduğu zaman titredi, adeta taş kesildi. Ama hâlâ işi uzatıyor, bir şeyler bekliyordu. Papaz kızın yanıtını beklemeden artık dönülmesi imkansız olan o sözleri söyledi.

Tören bitti. Genç kız sevimsiz kocasının soğuk öpüşünü hisseti, törende bulunanların neşeli tebrikleri kulağına çalındı, ama buna karşın hayatının sonsuz olarak bir zincire vurulduğuna, Dubrovski'nin kendisini kurtarmaya yetişemediğine hâlâ inanamıyordu. Prens ona okşayıcı birkaç söz söyledi, ama kız bunları anlamadı. Kiliseden çıktılar. Pokrovskoye köylüleri kilisenin sahanlığını doldurmuşlardı. Kız acele bunlara bir göz gezdirdi ve tekrar eski duygusuz halini aldı. Yeni evliler beraberce arabaya bindiler. Arbatovo'ya hareket ettiler. Kirila Petroviç de orada onları karşılamak için Arbatovo'ya gitmişti. Prens, genç karısıyla yalnız kalınca, karısının soğuk davranışlarından hiç üzüntü duymadı. Yapmacık sözlerle ve gülünç heyecanlarla kızı daha fazla sıkmaya da kalkmadı. Söylediği sözler basitti, yanıtsız da kalsalar olurdu. Bu suretle on verst kadar yol aldılar. Beygirler kestirme ve toprak yoldan süratle gidiyorlardı, arabadaki İngi-

liz yayları sayesinde hiçbir sarsıntı duyulmuyordu. Birdenbire arkadan gelen birtakım sesler duyuldu, araba durdu. Silahlı bir insan kalabalığı arabayı çevirdi. Yüzünde yarı yarıya maske bulunan bir adam arabanın, genç prensesin oturduğu taraftaki kapısını açarak:

- Serbestsiniz çıkınız, dedi.

Prens:

- Bu da ne demek, sen kim oluyorsun? diye bağırdı.

Prenses:

- Bu Dubrovski'dir, dedi.

Prens soğukkanlılığını kaybetmeksizin, yan cebinden bir tabanca çıkardı ve maskeli hayduta ateş etti. Prenses haykırdı, dehşet içinde, iki eliyle yüzünü kapadı. Dubrovski omuzundan yaralanmıştı. Kanlar akmaya başladı. Prens dakika bile kaybetmeden bir başka tabanca çıkardı. Ama ona ateş etmek fırsatını vermediler. Arabanın kapısı açıldı, birkaç güçlü el, onu arabadan dışarı sürükledi ve elinden tabancayı aldı. Prensin başı üzerinde bıçaklar parladı.

Dubrovski:

- Ona dokunmayın, diye haykırdı.

Haydudun korkunç arkadaşları geri çekildiler. Dubrovski sararmış olan prensese dönerek:

- Serbestsiniz! diye devam etti.

Prenses:

- Hayır, dedi artık iş işten geçti. Ben nikahlandım, ben artık prens Vereyski'nin karısıyım.

Dubrovski umutsuzlukla bağırdı:

- Ne diyorsunuz? Hayır, siz onun karısı değilsiniz! size bunu zorla yaptırdılar. Siz buna hiçbir zaman razı olmadınız!

Prenses kesin bir tavırla itiraz etti:

- Ben razı oldum, yemin ettim. Prens benim kocamdır. Onu lûtfen serbest bırakmalarını emrediniz, beni de onunla bırakınız! Ben sizi aldatmadım. Son dakikaya kadar sizi bekledim. Ama şimdi, tekrar ediyorum, iş işten geçti. Bizi bırakınız!

Ama Dubrovski artık onu dinlemiyordu. Yarasının ağrısı, şiddetli ruh heyecanları onu güçten düşürmüştü. Tekerleklerin üstüne yığıldı. Haydutlar çevresini aldılar. Dubrovski onlara birkaç söz söyledi. Onu ata bindirdiler. Haydutlardan ikisi kendisini tutuyor, bir üçüncüsü de atı yedeğinde götürüyordu. Arabayı yol ortasında insanları bağlı, atları da başı boş bir halde bırakarak, hiç kimseyi soymadan, reislerinin kanına karşılık bir damla kan akıtmadan, yürüyüp gittiler.

XIX

Sık bir ormanın ortasında, dar bir çimenliğin üzerinde siperlerden ve hendeklerden ibaret, topraktan yapılmış küçük bir korugan yükseliyordu. Koruganın arkasında birkaç baraka ile birkaç zeminlik vardı.

Avluda, kılıklarının başka başka oluşundan ve hepsinin silahlı bulunuşundan, hemen eşkıya olduklarına hükmedebileceğimiz kalabalık bir insan grupu, başları açık, karavananın başına oturmuş öğle yemeği yiyordu. Siperin üstünde, küçük bir topun yanında, ayaklarını altına almış bir nöbetçi oturmaktaydı. Nöbetçi, elbisesine yama vurmakla meşguldü. İğnesini, usta bir terziyi imrendirecek bir ustalıkla kullanıyor ve sık sık etrafına bakıyordu.

Bir kase, birkaç kez elden ele dolaştığı halde ortalıkta garip bir sessizlik hüküm sürüyordu. Haydutlar yemeklerini bitirdiler. Birbiri peşinden yemekten kalkıyor ve dua ediyorlardı. Bir kısmı barakalara dağıldılar. Diğerleri ise ormanın içine girdiler yahut Rus geleneğince uykuya yattılar.

Nöbetçi işini bitirdi, partallarını silkti, yamasını seyretti, iğnesini yenine soktu. Ata biner gibi topun üstüne oturdu, sesinin bütün gücü ile, eski, melankolik bir şarkı tuttırdu:

Hey anam anam yeşil orman gürültü etme,
Bu koç yiğitin düşüncelerine engel olma!

Bu sırada barakalardan birinin kapısı açıldı. Eşikte temiz ve düzgün giyinmiş beyaz başlıklı bir yaşlı kadın göründü. Öfkeli bir sesle:

- Yeter artık Stepka, dedi. Bay dinleniyor, halbuki sen alabildiğine gürültü ediyorsun; Sizde ne insaf var ne de merhamet!

- Affedersin Yegorovna... Peki, bir daha yapmam... Babamız varsın dinlensin, çabucak iyileşsin.

İhtiyar kadın gitti. Stepka siperlerin üstünde gezinmeye başladı.

İhtiyar kadının çıktığı barakanın içinde, bir paravananın arkasındaki portatif karyolada, yaralı Dubrovski yatıyordu. Tabancaları önündeki masada, kılıcı ise başucunda asılı duruyordu. Toprak kulübenin duvarları ve döşemesi değerli halılarla örtülmüştü. Köşede kadınlara mahsus gümüş bir tuvalet takımı ve büyük bir ayna vardı. Dubrovski elinde açık bir kitap tutuyordu, ama gözleri kapalıydı. Uyumuş muydu, yoksa sadece düşünüyor muydu, paravananın arkasından zaman zaman ona bakan yaşlı kadın bunu bilmiyordu.

Dubrovski birdenbire irkildi. Koruganda alarm işareti verilmişti. Stepka, camdan başını uzatarak:

- Babacığım Vladimir Andreyeviç, dedi, bizimkiler işaret veriyor, bizi arıyorlar.

Dubrovski karyoladan fırladı, silahlarını kaparak barakadan dışarı çıktı. Haydutlar gürültü ile avluda toplanıyorlardı. Dubrovski'nin görünmesi üzerine ortalığa derin bir sessizlik çöktü. Dubrovski:

- Herkes burada mı? diye sordu.

- Gözcülerden başka herkes burada.

Dubrovski:

- Herkes yerine! diye bağırdı.

Haydutların her biri belli bir yer tuttu.

Bu sırada üç gözcü koruganın kapısına geldi. Dubrovski onları karşılamaya koştu ve:

- Ne var? diye sordu.

- Askerler ormana girmiş, bizi çeviriyorlar.

Dubrovski kapıların kapanmasını emretti. Kendisi de topa gözcülük etmeye gitti. Ormandan birkaç ses duyuldu, sesler yaklaşmaya başladı. Haydutlar sessizce bekliyorlardı. Birdenbire ormanın içinde üç dört er göründü, fakat hemen geri çekilerek tüfek ateşiyle arkadaşlarına işaret verdiler. Dubrovski:

- Savaşa hazır olun! komutunu verdi.

Haydutlar arasında bir hışırtı oldu, sonra yine her şey sustu.

Bu sırada yaklaşan bir birliğin gürültüsü duyuldu. Ağaçların arasından tüfekler parladı. Yüz elli kişilik bir askeri birlik, bağırışarak ormandan fırladı ve istihkamlara saldırdı. Dubrovski topun fitilini atşeledi, atış isabetli olmuştu: Birinin başı kopmuş, ikisi yaralanmıtı. Erler arasında bir şaşkınlık başgösterdi. Ama subay ileri atıdı, erler de onun peşinden yürüdüler ve hendeğe saldırdılar. Haydutlar tüfekleriyla ve tabancalrıyla ateş etmeye başladılar, baltalarla koruganı savunmaya koyuldular. Hırslanan erler, hendeğin içinde yirmiye yakın yaralı bırakarak koruganı tırmanmaya başladılar. Göğüs göğüse bir savaş başladı. Erler artık siperlerin üzerindeydiler. Haydutlar çekilmeye başladılar. Ama bu sırada Dubrovski subaya yaklaştı, tabancasını göğsüne dayıyarak ateş etti. Subay sırt üstü yere yuvarlandı. Birkaç er onu kucaklıyarak acele ormanın içine götürdü. Geri kalan erler, başlarını kaybedince durakladılar. Cesaretlenen haydutlar bu şaşkınlık anından yararlandılar. Erleri bozguna uğratarak, hendeğin içine sıkıştırdılar. Kuşatanlar kaçıştılar. Haydutlar naralar atarak onların peşinden saldırdılar. Zafer kazanılmıştı. Düşmanın tümüyle bozulduğuna inanan Dubrovs-

ki adamlarını durdurdu ve koruganın içine kapanarak yaralıların toplanmasını, nöbetçilerin artırılmasını, kimsenin yerinden ayrılmamasını emretti.

Bu son olaylar, Dubrovski'nin pervasızca haydutlukları üzerine hükûmetin ciddi olarak dikkatini çekti. Dubrovski'nin bulunduğu yer öğrenilmişti. Onun, diri veya ölü, yakalanması için bir bölük asker gönderildi. Dubrovski'nin çetesinden bir iki haydut yakalandı. Bunların sözlerinden, Dubrovski'nin artık aralarında olmadığı öğrenildi. O çarpışmadan birkaç gün sonra Dubrovski bütün adamlarını toplamış, kendilerinden büsbütün ayrılmak niyetinde olduğunu bildirmiş ve onlara tutumlarını değiştirmelerini tavsiye ederek:

- Benim idarem altında hepiniz zenginleştiniz, demiş. Her biriniz tehlikesizce uzak illerden birine giderek orada geri kalan ömrünüzü namuslu bir işle, rahatlık içinde geçirebilirsiniz! Ama sizler haydutluğa alıştığınız için belki de sanatınızı bırakmak istemeyeceksinizdir.

Bu sözlerden sonra Dubrovski, yanına ***i alarak onları bırakmış, nereye gittiğini kimse bilmiyormuş.

Haydutların şeflerine olan bağlılığı bilindiği için, öncekileri bu sözlerin doğruluğundan kuşku duyuldu, haydutların, şeflerini kurtarmak için mahsus böyle davrandıkları sanıldı. Ama olaylar bu sözlerin doğruluğunu kanıtladı. Korkunç baskınlar, yangınlar ve soygunlar artık sona ermiş, yollarda tehlike kalmamıştı. Alınan başka haberlere göre de Dubrovski yabancı bir ülkeye kaçmıştı.

(1832 - 1833)

PUŞKİN
DUBROVSKİ

1799-1837 yılları arasında yaşayan, klasik Rus edebiyatının en önemli yazar ve şairlerinden biri olan *Aleksandr Puşkin* Rus Rönesansının yaratıcısıdır. Ölümsüz bir şair olmasının yanı sıra, gerçekçi edebiyatın da ustası sayılan Puşkin, özellikle kısa hikâyenin en büyük kurucusudur. Ülkemizde de tanınan ve sevilen Puşkin'in çeşitli şiirleri, öyküleri, romanları ve oyunları dilimize çevrilmiştir. Puşkin'in *Maça Kızı, Biyelkin'in Hikâyeleri, Mısır Geceleri ve Dubrovski* adlı en ünlü öykülerinden oluşan ve *Hasan Âli Ediz*'in Türkçeye kazandırdığı elinizdeki yapıtı kıvançla sunuyoruz.